

The Department of Education
at Stockholm University

– Developments and footprints
in education and research

THE DEPARTMENT OF EDUCATION
AT STOCKHOLM UNIVERSITY

DEVELOPMENTS AND FOOTPRINTS
IN EDUCATION AND RESEARCH

Ulf Fredriksson, Frans Hagerman,
Susanne Kreitz-Sandberg, Małgorzata Malec Rawiński,
Lázaro Moreno Herrera, Camilla Thunborg
and Annika Ullman (eds.)

© The authors and Atlas förlag 2022

Graphic design: Conny Lindström

Photo: Archive of the Department of Education,
Stockholm University. The sculpture The Pearl (located
outside the entrance to the Department of Education),
by the artist Frida Tebus.

Printed by Publit, 2022

ISBN: 978-91-7445-038-5

www.atlasforlag.se

Atlas förlag is a part of Arenagruppen, Stockholm

Contributions in this book has been submitted to a peer review process.

TABLE OF CONTENTS

SECTION I: 9

INTRODUCTION – DEVELOPMENT

OF THE ORGANIZATION 11

Rekrytering och konsolidering 11

Annika Ullman, Jon Ohlsson

Att hantera ett brett och diversifierat
utbildningsuppdrag 26

*Eva Edman Stålbrandt, Helena Rehn, David Thorsén, Camilla
Thunborg, Jonas von Reybekiel Trostek och Anneli Öljarstrand*

Den meritokratiska forskarutbildningen 48

*Anna-Lena Kempe, Carina Carlhed Ydhag & Matilda
Wiklund*

Samverkan med samhället: utbildning, forskning,
FoU-stöd 77

*Niclas Rönnström, Ylva Ståhle, Åsa Sundelin och Susanne
Andersson*

SECTION II 93
DEVELOPMENTS IN RESEARCH

A decade of International and Comparative Education
Research at the Department of Education, Stockholm
University: Challenges and Achievements 95
Ulf Fredriksson, Meeri Hellstén, Susanne Kreitz-Sandberg

Developments in Research on Vocational Education and
Training (VET) – The Journey at the Department
of Education, Stockholm University 121
*Åsa Broberg, Maria Christidis, Eva Eliasson, Petros
Gougoulakis, Lázaro Moreno Herrera, Marianne Teräs
and Ruhi Tyson*

Didactics as Communication – Lärande som
social praktik 138
ore West, Anna-Lena Kempe, Matilda Wiklund

Educational Research in Citizenship Competences
(ERiCC) 158
*Shu-Nu Chang Rundgren, Eva Edman Stålbrandt,
Per Gynther, Frans Hagerman, Michael Håkansson,
Caroline Ignell, and Eva-Maria Tebano Ahlquist*

Forskningsområdet pedagogik och hälsa 178
Gunnar Karlsson, Robert Ohlsson, Pelle Pelters

Organizing and learning – The field of Organization

Pedagogics 196

Jon Ohlsson

Philosophical and Critical Studies in Education

213

Klas Roth

SOUL - research on school organization,

Improvement and Leadership 229

Jonas Gustafsson and Niclas Rönnström

The mosaic of adults learning landscape 255

Agnieszka Bron, Carina Carlhed Ydbag, Malgorzata Malec

Rawiński, Ali Osman and Camilla Thunborg

Utbildningshistoria och utbildningssociologi 277

Joakim Landahl

Utvecklingen av den högskolepedagogiska forskningen

vid Institutionen för pedagogik och didaktik –

läget då och nu 294

Lena Geijer, Max Scheja, Maria Weurlander

What about the prospects for inclusion, recognition
and professionalization in career guidance and development?

A presentation of the research group Career Development

and Guidance 303

Fredrik Hertzberg

SECTION III

THE ROAD AHEAD – IPD AND THE CHALLENGES OF HIGHER EDUCATION IN THE POST-COVID 19 WORLD

Utblick – mot nya utmaningar i utbildning, forskning
och samverkan 323

*Carina Carlhed Ydberg, Helena Rehn, Max Scheja, Klara
Bolander Laksov, Anneli Öljarstrand, Susanne Kreitz-Sandberg
och Lázaro Moreno Herrera*

Section I:

Development of the organisation

Rekrytering och konsolidering

Annika Ullman och Jon Ohlsson¹

Det finns akademiska institutioner som aldrig har varit med om några sammanslagningar, och det finns några som har varit med om många. Institutionen för pedagogik och didaktik (kostnadsställe 306) vid Stockholms universitet är en av dem. Redan 2006 bakades den tidigare självständiga Institutionen för internationell och jämförande pedagogik (IIE) in i verksamheten och i samband med Lärarhögskolans nedläggning 2008 fick ett 60-tal pedagoger och administratörer från Konradsberg dela institution med sina – lika många – ämneskolleger i Frexcati Hage. Tre år senare, 2011, bestämdes att ett 50-tal allmän- didaktiker skulle ansluta (det var också då institutionsnamnet ändrades till IPD). Året därpå, 2012, flyttade också yrkeslärar- programmet och ett 20-tal yrkespedagoger in. Efter ytterligare ett år, 2013, fick institutionen sitt senaste tillskott: Centrum för universitetslärarutbildning (CeUL).

Det har varit en stor utmaning att konsolidera alla dessa verk-

1 Annika Ullman är professor vid institutionen. Hon var den nya insti- tutionens första prefekt 2009–2011 och därefter vicedekan vid Sam- hållsvetenskapliga fakulteten 2012–2020. Jon Ohlsson är professor vid institutionen och var, ställföreträdande prefekt 2009–2011 samt prefekt 2012–2020.

ges här några hållpunkter från ett prefektperspektiv. Vi börjar med den omfattande lektorsrekryteringen och fortsätter sedan i rask takt med professorerna, docenterna, doktoranderna och administratörerna. Ett särskilt utrymme ägnas vår stora satsning på forskningsutveckling som nu är inne på sitt femte år. Till sist några ord om Frescativägen 54.

LEKTORERNA

Pensionsavgångar och ökade utbildningsuppdrag har under perioden skapat ett starkt tryck på nyrekrytering av lektorer. Omfattningen framgår av tabellen nedan.

Översikt lektorsrekryteringar institution 306

Sammanslagningar	År	Pedagogik	Internationell och jämförande pedagogik, IIE	Didaktik
+ IIE ²	2006	2	0	-
	2007	0	0	-
+ pedagogerna från LHS ³	2008	0	0	-
	2009	1	0	-
	2010	0	2	-
+ didaktikerna från DOPA ⁴	2011	4	0	0

- 2 Institutionen för internationell och jämförande pedagogik "Institute of International Education" (IIE) lades ner och verksamhet och personal flyttade in till Pedagogiska institutionen.
- 3 Lärarhögskolan i Stockholm (LHS) lades ner och personal och verksamhet inordnades inom ramen för Stockholms universitet.
- 4 Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete (DOPA) lades ner och allmän didaktikerna blev en del av den nya storinstitutionen IPD, medan förskoledidaktikerna och förskolläraryrket utbildningen flyttades till Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (BUV).

Sammanslagningar	År	Pedagogik	Internationell och jämförande pedagogik, IIE	Didaktik
+ yrkespedagogerna från UTEP ⁵	2012	0	0	0
+ CeUL ⁶	2013	3	0	1
	2014	0	0	0
	2015	11	1	2
	2016	11	1	3
	2017 ⁷	10		
	2018	8		
	2019	4		
	2020	3		
	2021	(2 pågående)		
SUMMA		57	4	6

Källa: Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet

- 5 Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner (UTEP) lades ner. Yrkespedagogiken och yrkeslärarutbildningen flyttades till IPD, medan de estetiska ämnenas didaktik så småningom blev en del av den nybildade Institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik (HSD). Denna kommer under 2022 i sin tur att slås samman med Institutionen för språkdidaktik (ISD) och Institutionen för de matematiska och naturvetenskapernas didaktik (MND). För ytterligare bakgrundsbeskrivning av institutionsförändringarna samt för underlag till den kommande sammanslagningen, se *Utredning av styrmodell och organisation för lärarutbildningarna vid Stockholms universitet*. Dnr SU FV-1.2.1-1405-20. Stockholm, 2020.
- 6 När Universitetspedagogiskt centrum (UPC) – som organisatoriskt var placerat inom förvaltningen – lades ner inrättades istället Centrum för universitetslärarutbildning (CeUL) som en underavdelning inom IPD.
- 7 Från 2017 gjordes samtliga utlysningar i Pedagogik. En av förklaringarna till det, utöver rekryteringsbehovet inom det området, var att vissa av de tidigare utlysningarna i de andra områdena inte lockade så många sökande.

Vi har anställt många. Och vi har haft en tydlig kompass under processen. Institutionsledning och institutionsstyrelse har gemensamt verkat för att rekrytera lektorer med specifik kompetens för olika delar av vårt differentierade utbud av programutbildningar, fristående kurser och uppdragsutbildningar. På så sätt har vi också sett till att skapa en god jordmån för en fortsatt forskningsutveckling i anslutning till just dessa utbildningsområden. Våra – numera – tolv forskningsgrupper är ett påtagligt resultat av denna strategiska rekrytering.

De flesta av våra lektorat har lyst ut i *pedagogik* eller i *pedagogik* tillsammans med någon inriktning, till exempel ”organisation och ledarskap” och med en indikation om vilka kurser och program som kan bli aktuella – i det här fallet särskilt undervisning inom kandidatprogrammet i personal, arbete och organisation (PAO). En annan inriktning som har nyttjats under åren är ”internationell och jämförande pedagogik” (för arbete inom mastersprogrammet i pedagogik med internationell och jämförande inriktning). Med pedagogerna från Lärarhögskolan följde studie- och yrkesvägledarprogrammet (SYV), vilket gav underlag för att rekrytera lektorer i pedagogik med inriktning mot ”karriärutveckling och vägledning”. När vi sedan fick i uppdrag att ge det statliga rektorsprogrammet utlyste vi ett lektorat i pedagogik med inriktning mot ”skolutveckling och skolledarskap”. Så där har det fortsatt. När utbildningshistoria blev en obligatorisk kurs i samtliga lärarprogram anställde vi flera lektorer i med inriktning mot ”utbildningshistoria”, av vilka en sedan några år är befordrad till professor. När Centrum för universitetslärarutbildning hade placerats hos oss utlyste vi pedagogiklektorat med inriktning ”högskolepedagogik”, där en av de rekryterade sedan något år tillbaka är befordrad till professor med samma inriktning. Inför starten av mastersprogrammet i

pedagogik och folkhälsovetenskap anställdes ytterligare lektorer i pedagogik med inriktning ”hälsa, vård och omsorg”. På det här sättet har lärar- och forskningskompetens successivt byggts upp till sin nuvarande nivå.

Som framgår av översikten har vi också rekryterat fyra lektorer i *internationell och jämförande pedagogik*, fem i *didaktik* och två i *högskolepedagogik*. Från och med 2017 rekryteras dock samtliga i *pedagogik* eller pedagogik med någon inriktning.

Till sist ett viktigt påpekande som både ändrar siffrorna lite och säger något om ledningens prioriteringar under de här åren. Utöver de 67 externrekryterade lektorer som visas i översikten har vi haft en betydande internrekrytering. Genom olika satsningar på forskarutbildning för våra adjunkter har vi försökt höja den akademiska nivån och samtidigt skapa likartade villkor för lärarna på institutionen. Under perioden 2009–2017 har nio adjunkter disputerat och därpå av Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden befordrats till lektorer.⁸

PROFESSORERNA

Under många decennier fanns det tre pedagogiska institutioner i huvudstaden, två vid Stockholms universitet och en vid Lärarhögskolan.⁹ Efter 2006 och 2008 års institutionssamman-

8 Uppgifter framtagna av Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet, oktober 2021.

9 Pedagogiska institutionen inrättad med egen professor vid Stockholms universitet 1953, Institutionen för pedagogik inrättad med egen professur vid Lärarhögskolan 1956 och Institutionen för internationell och jämförande pedagogik inrättad med egen professur vid Stockholms universitet 1971. Se också Anders Gustavsson: ”Department of Education” in *Faculty of Social Sciences, Stockholm University 1964–2014*. Edited by Gudrun Dahl & Mats Danielsson. Stockholm, 2014.

slagningar fanns det bara en. Med 2011 års fusion ändrades namnet till Institutionen för pedagogik och didaktik. Åren därpå tillkom yrkeslärarprogrammet och universitetslärarutbildningen.

Det var dock inte bara sammanslagningarna som formade vår växande storinstitution, utan det var också en period av stora generationsväxlingar. De flesta som var professorer då, är idag emeriti. Endast en av ursprungsinstitutionens professorer (i pedagogik) är fortfarande i tjänst. Endast en av de nuvarande professorerna (i utbildningsvetenskap med yrkesämnesinriktning) har tillförts institutionen genom sammanslagningarna. Under perioden har tre nya professorer rekryterats (i högskolepedagogik, pedagogik respektive didaktik)¹⁰ och åtta befordrats: fyra i pedagogik, en i didaktik, en i internationell och jämförande pedagogik, en i pedagogik med inriktning utbildningshistoria samt en i pedagogik med inriktning högskolepedagogik.

DOCENTERNA

Under perioden har vi på olika sätt sökt stödja lektorerna i deras fortsatta vetenskapliga meritering. Vi har i omgångar kunnat erbjuda extra tid för att skriva forskningsansökningar alternativt för att färdigställa texter för publikation.

Nedanstående siffror från Samhällsvetenskapliga fakultetens Docenturnämnd visar på en jämn ström av nya docentutnämningar.

¹⁰ En professor i internationell och jämförande pedagogik tillträdde 2008, två år efter att IIE hade gått upp i Pedagogiska institutionen. Han är numera emiritus.

Översikt docentutnämningar institution 306

	Pedagogik	Didaktik
2006	3	-
2007	3	-
2008	5	-
2009	1	-
2010	3	-
2011	1	0
2012	1	1
2013	1	0
2014	1	0
2015	0	1
2016	3	0
2017	1	0
2018	1	0
2019	4	1
2020	3	0
2021	4	0
SUMMA	35	3

Källa: Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet

Sedan 2008 har alltså 29 av institutionens lektorer befordrats till docenter. Av dessa blev 26 docenter i pedagogik och 3 i didaktik. Utöver de docenter som syns i tabellen har flera av de nyanställda lektorerna haft med sig en titel från sitt tidigare lärosäte – oftast i pedagogik, men ibland också från något annat ämne. För närvarande finns på institutionen t.ex. en docent i utbildnings-sociologi, en i idéhistoria, en i medicinsk pedagogik och en som är docent i både pedagogik och historia.

DOKTORANDERNA

I samband med att lärarutbildningarna och studie- och yrkesvägledarprogrammet införlivades i Stockholms universitet 2008 gjordes en rejäl satsning på utökade anslag för forskarutbildning inom pedagogik, didaktik, ämnesdidaktik, barn- och ungdomsvetenskap samt specialpedagogik. Satsningen gick inledningsvis under samlingsbeteckningen ”Utbildningsvetenskap” och att vår institution fick sin beskärda del syns tydligt i antagningssiffrorna:

Översikt antagna doktorander vid institution 306

	Pedagogik	Internationell och jämförande pedagogik	Didaktik
2006	8	1	–
2007 ¹¹	8	0	–
2008	11	0	–
2009	5	3	–
2010	2	0	–
2011	5	1	0
2012	1	0	0
2013	2	0	0
2014	2	1	1
2015	3	1	1

11 Under 2007 har Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet också ansvar för antagning av doktorander i pedagogik från Lärarhögskolan.

	Pedagogik	Internationell och jämförande pedagogik	Didaktik
2016 ¹²	7		
2017	5		
2018	5		
2019	3		
2020	6		
2021	8		
SUMMA	81	6	2

Källa: Protokoll från Institutionsstyrelsen

I anslutning till denna översikt bör påpekas att några av doktoranderna har antagits inom ramen för externfinansierade forskningsprojekt och/eller forskarskolor, finansierade av Vetenskapsrådet (VR) och Utbildningsvetenskapliga kommittén (UVK): ”Nationella forskarskolan i utbildningshistoria”, ”Nationella forskarskolan i pedagogisk bedömning”, ”Nationella forskarskolan i utbildning och hållbar utveckling”, ”Nationella forskarskolan i filosofiska studier av pedagogiska relationer” och ”Nationella forskarskolan i tillämpad utbildningshistoria” (pågående). Nu i höst antas det också fyra doktorander till två nya forskarskolor, ”Nationella forskarskolan i vuxnas lärande” samt ”Nationella forskarskolan ’FinnFram’”, som är inriktade på karriärlärande, karriärvägledning och övergångar mellan skola, fortsatt utbildning och arbete. Utöver

12 I enlighet med beslut i Institutionsstyrelsen 2015-11-04 antas från och med 2016 endast doktorander i pedagogik. Genom beslut i Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden 2018 avvecklas också internationell och jämförande pedagogik samt didaktik som huvudområden. Dnr SU 306-3.1-0428-18. Dnr: SU FV-3299-18.

Autonomous Systems and Software Program – Humanities and Society (WASP- HS).

En annan notering är att vi här inte har räknat in våra olika adjunksatsningar, som vi refererade till tidigare under beskrivningen av våra internrekryterade lektorer.

ADMINISTRATIONEN OCH ADMINISTRATÖRERNA

Institutionen för pedagogik och didaktik har blivit en stor och komplex institution vilket ställt stora krav på en utbyggd och väl fungerande administration. I dag finns drygt 35 tjänster som rubriceras som administrativ personal. Här finns titlar som administrativ chef, administrativ studierektor, biträdande administrativ chef, ekonomihandläggare, institutionssekreterare, IKT-pedagog, IT-tekniker, kommunikatör, personalhandläggare, projektkoordinator, projektledare, samordnare, studie- och yrkesvägledare, utbildningsadministratör, vaktmästare och webbredaktör.

En intressant och viktig erfarenhet är hur de många institutionssammanslagningarna utmanat olika rutiner, tillvägagångssätt och principer. När allt går sin gilla gång har man inte en aning om hur mycket som så att säga "sitter i väggarna". Men om man för samman två eller fler administrativa kulturer blir det plötsligt inte alls så enkelt att enas om vilket som är det självklara sättet att skapa ordning och reda. Kanske har arbetet med att bygga om en gemensam och väl fungerande administration varit det den största utmaningen vid sammanslagningen?

DEN STORA FORSKNINGSGRUND- SATSNINGEN

Allt eftersom nya verksamheter tillfördes institutionen blev det tydligt att de hade varierande förankring i forskning och att deras lärare hade olika möjligheter att bedriva forskning. I "Pedagogiska Institutionen. Verksamhetsberättelsen 2008–2010" gav vi en tydlig bild av förutsättningarna inför att vi skulle ta emot ytterligare 60 medarbetare och samtidigt byta namn till Institutionen för pedagogik och didaktik.¹³ Redan då hade vi, som tidigare nämnts, påbörjat flera riktade satsningar. En viktig sådan var att skapa möjligheter för att ett antal adjunkter att bedriva forskarutbildning inom tjänsten. En annan var möjligheter till extra forskningstid för lektorer som skrev externa forskningsansökningar eller behövde tid för att avsluta någon publikation.

Men så under 2015 öppnade sig möjligheterna för en ekonomiskt större utvecklingsatsning. För det första fanns det ekonomiskt utrymme att anställa betydligt fler lärare (38 nya lektorer på tre år!), något som direkt fick effekt på de enskilda lärarnas möjlighet att fullt ut använda sin forsknings- och utvecklingstid (FUK) på ett adekvat sätt. För det andra kunde ledningen initiera en specifik och omfattande forskningsutvecklingsatsning. Syftet med den var att stärka institutionens vetenskapliga kompetens i hela verksamheten och att främja en gemensam utveckling av goda forskningsmiljöer. En given utgångspunkt var att all universitetsutbildning behöver ha god vetenskaplig grund

13 Annika Ullman: *Pedagogiska institutionen. Verksamhetsberättelse 2008–2010*. Stockholm 2011-01-17.

och att forskargrupperna har ett stort ansvar för att det finns ett levande samband mellan forskning och utbildning.

De explicita målen formulerades som att 1) öka den externt finansierade forskningen 2) fler vetenskapliga publiceringar 3) förbättra meriteringsmöjligheterna för att få fler docenter och professorer. Utvecklingsarbetet organiserades i projektform med nätverksstruktur för att underlätta nya samarbetsinitiativ mellan forskarna och stimulera till nya forskningsaktiviteter. Ledningens plan med detta var att grupperna inte skulle arbeta isolerade från varandra och därmed riskera att cementeras som olika avdelningar, utan att nya samarbeten skulle kunna uppstå över gruppgränser med potential för nya forskningsinriktningar. Det har därför varit både möjligt och tillåtet för forskarna att ingå i flera gruppkonstellationer.

Forskargrupperna har årligen ansökt om medel (ca 100–300 tkr/år) som efter ledningens (prefekts och ställföreträdande prefekts) beviljande kunnat disponeras för aktiviteter som exempelvis konferensdeltagande och språkgranskning. Grupperna har också tilldelats nedsättning i undervisningstid motsvarande ett visst antal arbetstimmar i syfte att möjliggöra färdigställande av publikationer och forskningsansökningar. De ansvariga har uppmanats att i det avseendet beakta deltagande forskares meriteringsbehov. Ledningen har årligen följt upp gruppernas arbete och beaktat detta vid beslut om ny tilldelning av medel.

Mellan 2015 och 2020 förbrukade forskargrupperna totalt 4,5 miljoner kr på olika aktiviteter för att främja forskningsutveckling. Det är framförallt kostnader för deltagande i internationella konferenser, interna konferenser för den egna gruppen samt språkgranskning av artiklar. Utöver det genomförde institutionen årligen ett forskningsinternat för samtliga medar-

betare med forskningstid i tjänsten. Ca 1,5–2 miljoner kr har totalt använts till dessa internatskonferenser.

Utvecklingsatsningen utvärderades 2021¹⁴ och resultaten var mycket positiva. Uppföljningen av de indikatorer som användes visade en positiv utveckling med avseende på de viktiga mål som satts upp. Institutionen har idag mer externa forskningsmedel, fler vetenskapliga publikationer och högre grad av formell vetenskaplig kompetens än vad som var fallet 2015. Utöver de kvantitativa resultatuppföljningarna visade såväl forskargruppernas årliga rapporter som forskningsansvarigas erfarenheter på en gynnsam kvalitativ utveckling med avseende på forskningsaktiviteter. Samarbeten och gott samarbetsklimat har uppenbarligen utvecklats, både inom forskargrupper och mellan forskare från olika grupper. Deltagandet i internationella konferenser har under den gångna femårsperioden varit mycket omfattande och bidragit till fortsatt och ökad publicering. Det faktum att denna utvecklingsatsning skett utifrån arbetsmiljömässiga hänsynstaganden har uppfattats mycket positivt av de forskningsansvariga och tycks ha bidragit till att stimulera ett breddat intresse för forskning i grupperna. Även denna del av resultaten visar alltså att institutionen tycks ha drivit på utvecklingen av goda forskningsmiljöer som sedan stimulerat till ökat engagemang för forskningsarbetet. Satsningen tycks därmed i stort ha haft en symbolisk och organisationskulturell betydelse utöver de mer substantiella resultat som syns i mätningen av de valda indikatorerna. Det innebär självklart inte att vi nått så långt vi kan i det avseendet. Det finns goda skäl att tro att vi har potential

14 Jon Ohlsson: *Uppföljning och utvärdering av IPD's forskningsutvecklingsatsning perioden 2015–2020*. Stockholm 2021.

för ytterligare utveckling av fruktbara samarbeten mellan våra forskare och olika grupper.

TILLSAMMANS PÅ FRESCATIVÄGEN 54

Under drygt ett decennium har institutionen – alltså *utöver* de person- och verksamhetstillskott som blev konsekvensen av själva sammanslagningarna – målmedvetet rekryterat och omorganiserat verksamheten. Samtidigt har många medarbetare gått i pension eller sökt sig vidare till anställningar på andra institutioner och lärosäten. Doktorander har kommit och gått. Summa summarum består institutionen idag av 173 medarbetare. Av dessa är 80 procent lärare/forskare och 20 procent administratörer, en proportion som för övrigt tycks ha varit ungefär densamma över åren.

En viktig förutsättning för vårt utvecklingsarbete har varit det stora tegelhuset på Frescativägen 54. På fyra våningar med både tjänsterum och undervisningssalar har vi alltsedan 2009 både kunnat konsolidera de två första sammanslagningarna och därpå ta emot våra nya kolleger. Konstverket *PärLAN* – som möter vid entrén – har blivit vårt signum.

I denna vänbok till IPD har många kolleger medverkat och lämnat bidrag, med kapitel 2 ”Att hantera ett brett och diversifierat utbildningsuppdrag”, kapitel 3 ”Den meritokratiska forskarutbildningen” och kapitel 4 ”Samverkan med samhället: utbildning, forskning, FoU-stöd”. I kapitel 5–16 beskriver de olika forskargrupperna sina profiler och i kapitel 17 beskrivs hur den nuvarande institutionsledningen ser på framtidens utmaningar. Boken avslutas med en förteckning över samtliga doktoravhandlingar.

SUMMARY

RECRUITMENT AND CONSOLIDATION

There are academic departments that have never been involved in any mergers. And there are some that have been through many. The Department of Education (Cost Center 306) at Stockholm University is one of them. Over the course of a few years, several major mergers were made. As early as 2006, the formerly independent Department of International and Comparative Education (IIE) was included in the business. The next big change happened in 2008 when the size of the department doubled overnight, as one of the consequences of the closure of the Stockholm Institute of Education. Three years later, in 2011, it was decided that another 50 researchers/teachers would join the department – and it was also then that the name of the department was changed to IPD. The following year, 2012, the fourth merger took place when the Vocational Teacher program and about 20 researchers/teachers moved in. After another year, 2013, the department received its latest addition: the Center for University Teacher Education (CeUL).

It has been a great challenge for all of us and in this introductory chapter, two of the former Head of Department provide some reference points. We start by giving a picture of the extensive senior lecturer recruitment and continue at a rapid pace with the professors, associate professors, doctoral students and administrators. A special section is devoted to our major research development initiative, which is now in its fifth year. Finally, there are a few words about our big building at Frescati-vägen 54.

Att hantera ett brett och diversifierat utbildningsuppdrag – fyra utmaningar

Eva Edman Stålbrandt, Helena Rehn, David Thorsén, Camilla Thunborg, Jonas von Reybekiel Trostek och Anneli Öljärstrand¹⁵

Den nya Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) fick vid sammanslagningen ett brett och diversifierat utbildningsuppdrag som formats i två skilda utbildningskulturer. Vid Lärarhögskolan hade man utbildat lärare, yrkeslärare, studie- och yrkesvägledare samt skolledare under lång tid. Vid Pedagogiska institutionen på SU hade man bedrivit fristående kurser och program formade utifrån den samhällsvetenskapligt pedagogiska forskning som fanns där. Vid institutionen för internationell och jämförande pedagogik inrättades redan 1976 ett mastersprogram som vilade på en forskningsgrund med stark

15 Camilla Thunborg var studierektor vid sammanslagningen 2009 och den första studierektorn för Institutionen för pedagogik och didaktik 2011. Eva Edman Stålbrandt var studierektor med ansvar för lärarutbildningarna och rektorsprogrammet under perioden 2013–2020. Helena Rehn var studierektor med ansvar för yrkeslärarprogrammet och övrig utbildning på grund- och avancerad nivå under perioden 2011–2020. Hon är för närvarande ställföreträdande prefekt vid institutionen. David Thorsén och Jonas von Reybekiel Trostek är studierektorer för lärarutbildningarna och rektorsprogrammet. Sedan 2020 är Anneli Öljärstrand studierektor för övriga utbildningar på grund- och avancerad nivå.

internationell prägel. Vissa utbildningar kännetecknades därmed av en relativt stark forskningsanknytning och andra av en relativt stark professionsanknytning, även om undantag naturligtvis förekom. Under institutionens första decennium har det pågått ett arbete med att integrera dessa utbildningskulturer. Med detta arbete i backspegeln kan vi identifiera ett antal utmaningar som vi ställts inför, nämligen (1) ständiga förändringar av utbildningsuppdraget, (2) relationen mellan teori och praktik, (3) relationen mellan forskning och utbildning samt (4) relationen till andra närliggande vetenskapliga discipliner som vi på institutionen haft att förhålla oss till och aktivt arbeta med.

Detta kapitel syftar till att belysa dessa fyra utmaningar, ge några exempel på hur institutionen har arbetat med dem samt avslutningsvis diskutera framtida utmaningar. Vi inleder dock med att göra en kort beskrivning av det breda diversifierade utbildningsuppdraget.

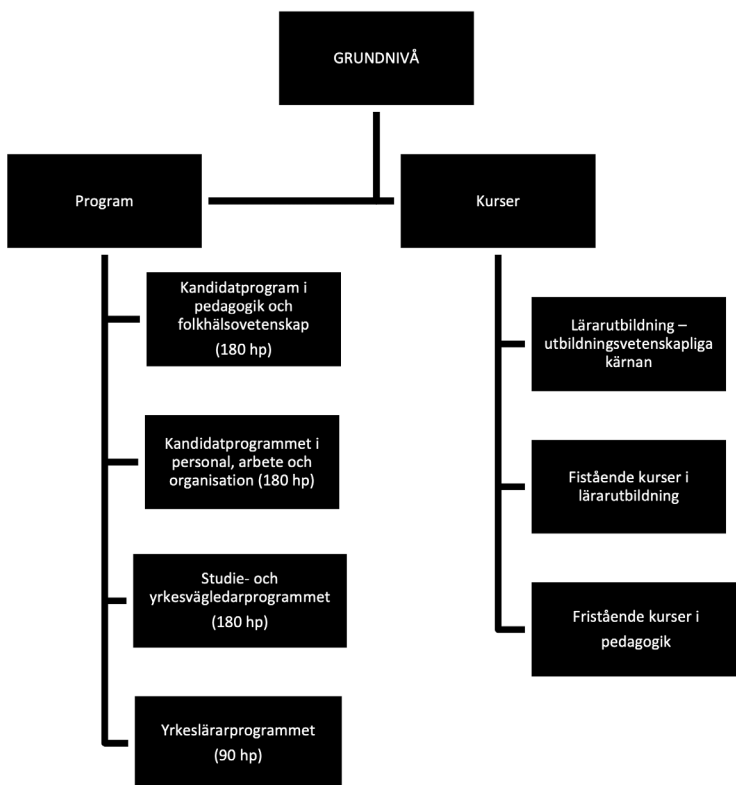
INSTITUTIONENS UTBILDNINGSUPPDRAG

Institutionen tar årligen emot studenter som ska utbildas till lärare, studie- och yrkesvägledare, rektorer och förskolechefer, men i uppdraget ingår också utbildning av studenter som är intresserade av pedagogik och didaktik generellt, frågor om HR, organisation och arbetsliv, intersektionalitet, hälsa och internationell och jämförande pedagogik. Institutionen erbjuder utbildning på både grund- och avancerad nivå, i form av såväl program som fristående kurser och uppdragsutbildningar. I det följande beskrivs utbildningen på grundnivå, därefter på avancerad nivå.

UTBILDNING PÅ GRUNDNIVÅ

Utbildningen på grundnivå sker inom ramen för två kandidatprogram, två yrkesprogram, kurser inom lärarutbildningarnas utbildningsvetenskapliga kärna samt en mångfald av fristående kurser (se figur 1). I det följande beskrivs vart och ett av dessa uppdrag i bokstavsordning, utifrån hur det startades, dess huvudsakliga innehåll samt examen och arbetsmarknad.

Figur 1. Institutionens utbildningsuppdrag på grundnivå



KANDIDATPROGRAMMET I PEDAGOGIK OCH FOLKHÄLSOVETENSKAP (POF)

PoF-programmet startades 2019 och kan ses som ett exempel på att institutionen nu har blivit alltmer integrerad som verksamhet. Vid lärarhögskolan och institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner (UTEP), fanns en grundläggande kurs i hälsopedagogik, men programmet utvecklades också genom ett samarbete med en ny institution vid universitetet, Institutionen för folkhälsovetenskap, som bildades 2018. I programmet förenas pedagogiska kurser om lärande, identitet och kommunikation i relation till hälsa med folkhälsovetenskapliga kurser om hälsa och ohälsa på befolkningsnivå. Utbildningen leder fram till en kandidatexamen i pedagogik med inriktning mot hälsa.

KANDIDATPROGRAMMET I PERSONAL, ARBETE OCH ORGANISATION (PAO)

PAO-programmet har funnits vid Stockholms universitet i olika former sedan 1983 och genomförs i nära samverkan med Psykologiska institutionen och Sociologiska institutionen. Det innehåller förutom beteendevetenskapliga kurser även kurser i juridik och arbetsrätt samt ekonomi för personalvetare och ger kandidatexamen i något av ämnena psykologi, sociologi eller pedagogik med inriktning mot personal, arbete och organisation. Studenterna får efter examen arbete inom HR-området i såväl privat som offentlig och ideell sektor.

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDDAR- PROGRAMMET (SYV)

SYV-programmet (180 hp) är ett yrkesprogram som tidigare gavs vid Lärarhögskolan och i dag finns i Umeå, Malmö och Stockholm. SYV-programmet, som under det senaste decenniet har genomgått återkommande revideringar, vilar på en samhälls- och beteendevetenskaplig grund med fokus på karriärvägledningens teori och metod. I programmet ingår även kurser inom områdena arbetsmarknad, organisation och utbildning, liksom tre praktikperioder. Studierna avslutas med ett examensarbete om 15 hp och efter programmet kan studenten ta ut en yrkesexamen som studie- och yrkesvägledare.

YRKESSLÄRARPROGRAMMET

Institutionen är sedan våren 2012 programansvarig institution för yrkeslärarprogrammet som genomförs i samarbete med Juridiska institutionen, Specialpedagogiska institutionen samt Institutionen för svenska och flerspråkighet. Utbildningen är en 2-årig akademisk professionsutbildning till yrkeslärare inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen som leder till en yrkeslärarexamen i vissa yrkesämnen. Utbildningen ges i nuläget som två studiegångar: vård och omsorg samt allmän. Till studiegången vård och omsorg söker sig de studenter som har sin yrkeskompetens inom hälso-/sjukvård och omsorg, medan övriga yrkeslärarstudenter söker sig till den allmänna studiegången. I utbildningen ingår kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och verksamhetsförlagd utbildning.

FRISTÅENDE KURSER I PEDAGOGIK

Före bildandet av den nya institutionen präglades utbudet vid den gamla Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet av ett smörgåsbord av fristående, starkt forskningsanknutna kurser i pedagogik. Varje forskargrupp utvecklade sina egna kurser som fångade ett brett spektrum av pedagogiska teorier (allt från studier av barns och vuxnas lärande och utveckling samt pedagogisk psykologi till socialpedagogik och kurser riktade mot skola och arbetsliv samt olika metodansatser). Vid sammanslagningen av lärarhögskolan och Stockholms universitet bildades en ny institution för Barn- och ungdomsvetenskap (BUV) vilket gjorde att pedagogisk forskning om barn i hög grad flyttades dit. I takt med förändringar av högre utbildning generellt och ett större fokus på studenters anställningsbarhet minskar dock intresset för att läsa fristående kurser i pedagogik. Kursutbudet har därför gjorts om i flera etapper och från och med 2012 har fokus varit på att utveckla ett enhetligt innehåll som speglar bredden i institutionens forskning. Utbudet baseras på teorier om lärande och utveckling, socialisation och interaktion, delaktighet och makt. Fristående kurser i pedagogik läses både av studenter som är nybörjare på universitetet och de som vill komplettera en kandidatexamen i annat ämne. Det är emellertid färre studenter som väljer pedagogik som huvudområde i sin kandidatexamen än som påbörjar sina studier i pedagogik. För att samordna institutionens resurser samläser därför studenter på pedagogik II med studenter på PAO-programmet som väljer pedagogik, medan pedagogik III samläses med studenter på både PAO-programmet och PoF-programmet som har pedagogik som huvudområde i sin kandidatexamen.

KURSER INOM SU:S OLIKA LÄRARPROGRAM

Sedan starten har institutionen bedrivit undervisning inom SU:s stora lärarprogram, och då främst inom de olika grundläraryrkesprogrammen (F-3, 4-6, ämneslärare samt grundlärare med inriktning mot fritidshem). Till en början gavs kurser inom framför allt didaktik, utbildningshistoria och utbildningssociologi, läroplansteori samt skolutveckling. Institutionen ansvarar sedan 2016 även för de större kurserna ”Skolan i samhället” samt ”Eleven i skolan”, kurser som ges inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och i samarbete med många andra av universitetets institutioner. Vidare ges en rad utbildningsvetenskapliga kurser inom olika regeringsuppdrag som tillkommit för att stärka kompetensen bland de som redan arbetar inom den svenska skolan, exempelvis kurser inom vidareutbildning av lärare som saknar examen (VAL), kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), samt utländska lärares vidareutbildning (ULV). Andra samarbeten när det gäller lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna är med Kungliga Tekniska Högskolan i civilingenjörs- och lärarprogrammet och Stockholms konstnärliga högskola i ämneslärarprogrammet i dans.

UTBILDNING PÅ AVANCERAD NIVÅ

Vid institutionen finns idag ett sammanhållet masterprogram i pedagogik med fem studiegångar som speglar institutionens olika forskningsområden, ett internationellt program i pedagogik med internationell och jämförande inriktning samt ett mastersprogram i personal, arbete och organisation (PAO). Därutöver ges rektorsutbildningen som är en uppdrags- och

befattningsutbildning för rektorer och förskolechefer samt ett antal fristående kurser. I figur 2 sammanfattas institutionens utbud på avancerad nivå.

MASTERSPROGRAMMET I PEDAGOGIK

Mastersprogrammet i pedagogik har funnits i sin nuvarande utformning sedan 2017. Det innehåller obligatoriska och valbara kurser inom fem studiegångar: Hälsa, Karriärutveckling och karriärvägledning, Didaktisk design, Skola, samhälle och samhällsförändring samt Organisationspedagogik, lärande och ledarskap. Efter fullgjorda studier kan studenterna ansöka om en masterexamen i pedagogik med inriktning utifrån vald studiegång. Ett flertal av kurserna som ingår i mastersprogrammet erbjuds även som fristående. Det som utmärker mastersprogrammet är att en stor del av institutionens forskare och forskargrupper på något sätt medverkar i någon av kurserna.

MASTERSPROGRAMMET I PEDAGOGIK MED INTERNATIONELL OCH JÄMFÖRANDE INRIKTNING

Programmet bildades redan 1976 och var universitetets första mastersprogram. Det anordnades vid en egen institution, Institutionen för internationell pedagogik, och integrerades med Pedagogiska institutionen på SU 2006. Programmet har ett internationellt och jämförande perspektiv och fokuserar på de behov och utmaningar som utbildning globalt står inför samt uppmärksammar skillnader och likheter mellan lärande och utbildningssystem i olika delar av världen. Det ges på engelska och lockar varje år ett stort antal studenter från hela världen.

MASTERSPROGRAMMET I PERSONAL, ARBETE OCH ORGANISATION (PAO)

Mastersprogrammet PAO startade 2014 och riktar sig enbart till studenter som läst personalvetarprogram och vill fördjupa sin kompetens. Tanken är att blanda studenter som har varit yrkesverksamma i några år och vill fortsätta förkovra sig med de som fortsätter att studera direkt efter grundutbildningen. I likhet med kandidatprogrammet PAO ges programmet i nära samarbete med psykologiska, sociologiska och juridiska institutionen. Under första året läser studenterna kurser som anses vara relevanta fördjupningar inom HR, medan de under andra året läser kurser inom valt huvudområde. De som har valt pedagogik som huvudområde samläser med studenter på mastersprogrammet i pedagogik. Programmet leder fram till en masterexamen i pedagogik med inriktning mot personal, arbete och organisation.

REKTORSPROGRAMMET

Sedan hösten 2011 har institutionen på uppdrag av Skolverket erbjudit ett rektorsprogram, som ges i samarbete med Företagsekonomiska institutionen, Juridiska institutionen och Statsvetenskapliga institutionen samt på senare tid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen. Programmet är en befattningsutbildning om 30 hp på avancerad nivå för rektorer, skolledare och personal med skolledande funktion. Utbildningen löper över tre år och går parallellt med deltagarnas ordinarie arbete ute på skolorna. Institutionen ansvarar övergripande för programmet och för de moment som handlar om skolledarskap och pedagogisk ledning, vilka tydligt knyter an till vår forskning om skolors organisering, utveckling och ledning.

FYRA CENTRALA UTMANINGAR

Sammantaget visar föregående avsnitt på att Institutionen för pedagogik och didaktik har att hantera ett brett och diversifierat utbildningsuppdrag. Mot denna bakgrund har vi identifierat fyra utmaningar som vi har funnit särskilt framträdande i vårt arbete med institutionens utbildningar. Vi avser att diskutera dess mer ingående i följande avsnitt.

1. STÄNDIGA FÖRÄNDRINGAR AV LÄRARUTBILDNINGARNA

En utmaning som kännetecknat institutionens verksamhet är de ständiga förändringarna av utbildningsuppdragen.

Lärarytbildningen är ideologiskt politiskt styrd och varje regering vill sätta sin prägel på den. En ny examensordning kommer ungefär var tionde år och däremellan kommer ändringar och tillägg i examensmål som följd av olika politik- och samhällsförändringar, vilket påverkar kursers innehåll och utbildningens organisation. Utöver de politiskt styrda förändringar som sker har samarbetet med andra högskolor och andra lärarytprogram (t.ex. KPU, VAL, ULV och CL-programmet) lett till att institutionen har gett de utbildningsvetenskapliga kurserna i många olika varianter. Utbudet har dessutom skiftat varje termin beroende på de många olika programmens studiegångar. Den interna omorganisation som gjordes av den utbildningsvetenskapliga kärnan i syfte att motverka fragmentisering bidrog till ett ökat administrativt och pedagogiskt ansvar för IPD. Omorganisationen ledde dessutom till att de flesta kurserna omarbetades. En av följderna blev att det nu under varje termin ges 10–15 utbildningsvetenskapliga kurser, där varje kurs ges i 1–4 olika versioner.

Därmed kan institutionens utbildningsuppdrag sägas vara sårbart. Lärarutbildningarna förändras ständigt genom politikernas förändrade visioner om skolan, och lärarutbildningen hamnar ofta i skottgluggen för politisk oenighet.

2. RELATIONEN MELLAN TEORI OCH PRAKTIK

En utmaning för vår institution, i likhet med de flesta andra vetenskapliga institutioner, har varit att hantera relationen mellan ”teori och praktik” i våra kurser och program. Studenter efterfrågar ofta konkreta och allmängiltiga arbetssätt och metoder för ”hur man gör i praktiken” men förstår inte alltid vikten av kritisk reflektion, förmåga till perspektivtagande på vetenskaplig grund och/eller förståelse för de vetenskapliga förhållnings-sätt som ligger till grund för praktiken. Det kan upplevas som en intressekonflikt hos studenterna men också mellan forskare och lärare i huruvida detta är en central del av utvecklingen av ett basalt professionellt omdöme eller inte (Bornemark, 2020).

Den ovan beskrivna upplevda dikotomin kan relateras till huruvida universitetets primära uppdrag är bildning eller utbildning. Traditionellt har universiteten kännetecknats av det Humboldtska bildningsidealet, som är ett ideal där människan utvecklas genom att fritt möta väsentlig kunskap och kultur (Larsson, 2013). Bildning har betraktats som en inre resa som leder till att studenten erhåller fördjupad förståelse av och en förändrad syn på sig själv, den verksamhet de ska arbeta inom och det omgivande samhället, som är såväl moralisk som etisk.

Det nutida omgivande samhället, och även studenterna, förefaller se universitetets primära uppgift som enbart att tillhandahålla utbildning i form av en på förhand bestämd, begränsad

och praktisk yrkeskompetens, med syftet att göra studenterna anställningsbara (se t.ex. Sparhoff & Fejes, 2016 samt Thunborg & Bron, 2020). Detta ställer krav på att ett på förhand givet kunskapsinnehåll ska planeras, paketeras och levereras till en passivt lärande konsument, som i sin tur ska kunna tillämpa innehållet direkt i sitt framtida arbete. Detta kan tolkas som att det inom universitetet finns övergripande motstridiga mål och intressen som framstår som svåra att tillgodose på samma gång, då de utgår från vad som synes vara helt olika föreställningsramar.

Hur har vi då arbetat med denna utmaning vid institutionen? Inom samtliga utbildningar får studenter möjlighet att möta olika praktiska verksamheter genom fältstudier, konkreta fall, verksamhetsförlagd utbildning och andra praktiska inslag där teorin utgör en central grund för analys. Då flera av institutionens utbildningar syftar till att ge en teoretisk grund för professionella yrkesutövare, finns en ständig diskussion om universitetslärare bör vara en del av professionen eller akademien eller både och. I lärarprogrammets utbildningsvetenskapliga kärna är det en styrka att många av lärarna, utöver doktorsexamen, har egen lärarexamen och själva har arbetat som lärare inom grund- och gymnasieskolan. Teori och praktik kan på så sätt knytas samman samtidigt som studenterna tränas i ett vetenskapligt förhållningssätt och vetenskapliga metoder. I SYV-programmet ingår flera praktiska moment, varför prefekten under 2021 har ansökt om dispens att få fastanställa två universitetsadjunkter med inriktning mot karriärvägledning. Inom PAO-programmet utvecklas ett moment som syftar till att kritiskt analysera vanligt förekommande tester och utvecklingsmodeller som används i dagens arbetsliv, utifrån aktuell forskning och vetenskapliga förhållningssätt. Här finns också ett pågående samarbete med Sve-

riges HR Förening, där företrädare för yrkesföreningen håller föreläsningar och utvecklar relevanta konkreta fall att använda i undervisningen.

Sammanfattningsvis finns skillnader i synsätt på vad universitetsutbildning ska vara och bidra till. Detta är tydligt inte minst när det gäller synen på relationen mellan teori och praktik samt bildning och utbildning. Dessa skillnader återfinns hos studenterna, mellan kolleger och inom ramen för universitetets uppdrag, vilket skapar en ständig dynamik som både främjar och hindrar utvecklingen av undervisning och utbildning.

3. RELATIONEN MELLAN FORSKNING OCH UTBILDNING

Enligt Högskolelagen ska ”verksamheten bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning” (Högskolelagen 1992 14:4 § 3). Att arbeta med forskningsanknytning i utbildningen innebär att studenterna ska få tillgång till aktuella forskningsproblem och möjlighet att utforska dessa problem på ett vetenskapligt sätt. För att detta ska bli möjligt är det dock viktigt att utbildningarna har en stark koppling till forskningen och att universitetslärarna har forskningskompetens.

Den akademiseringsprocess som svensk lärarutbildning har genomgått under de tre senaste decennierna har, liksom för många andra professionsutbildningar, också haft en strävan att professionalisera yrket genom att utveckla forskning inom ämnen som är relevanta för lärare. Både nationell och internationell forskning visar att förväntningarna på en akademisering har varit för höga och att lärarutbildningen fortfarande starkt inramas som en yrkesutbildning medan forskningsbasen är relativt

svag (Alvunger & Wahlström, 2018 samt Darling-Hammond et al., 2012). I en jämförelse med Finland (Furuhagen et al., 2019) där en gradvis ökande vetenskaplighet återspeglas i mål, innehåll och struktur, betraktas lärarutbildningen i Sverige som ett viktigt politiskt styrmedel för statlig kontroll av skolan. Detta förhållande förbises ofta i tidigare lärarutbildningsforskning, men påverkar såväl utbildningsuppdraget som ekonomi och forskning. Ett exempel på hur statens relation till universiteten påverkar forskningen är politikernas efterfrågan på evidensbaserad forskning. Den sortens forskning innebär ibland förenklingar som inte tar hänsyn till skillnader mellan situationer. Det finns därför anledning att utgå från ett bildningsideal som innebär att vi utbildar studenter för ett självständigt tänkande, där evidensbaserade modeller enbart används som ett redskap bland många för att möta nya förhållanden, istället för att ge detaljerade instruktioner, färdiga mallar och manualer som de ska passa in i.

Introduktion till forskning i kurser om vetenskaplig teori och metod samt i olika typer av uppsatser är ett vanligt och givet sätt att knyta utbildning till forskning. En ständig utmaning är att studenter trots val av högre utbildning inte är intresserade av forskning utan av att få en examen, vilket skapar olika typer av utmaningar i undervisningen, framförallt på grundnivå. På mastersnivå finns en strävan att socialisera in studenter i vår forskningsmiljö på olika sätt. Ett exempel på detta är kursen i forskningsspecialisering som ges inom mastersprogrammet i pedagogik. Under denna kurs får studenterna delta i något av institutionens 12 forskningsseminarier samt presentera och granska texter tillsammans med institutionens etablerade forskare. Av de studenter som är intresserade av forskning ses detta

som en unik möjlighet medan andra har svårt att förstå syftet med just denna delkurs.

Institutionens satsning på forskargrupper har varit viktig för att stärka såväl pedagogisk forskning som utbildningarnas forskningsanknytning. Ett exempel på detta är lärarutbildningarnas kurs i utbildningens historia och skolans plats i samhället, där banden mellan undervisningen och forskning inom det utbildningshistoriska och utbildningssociologiska fältet är särskilt stark. Detta kommer studenterna till del dels genom att kursen ständigt uppdateras i relation till det nationella och internationella forskningsläget, dels genom att flera av kursens lärare har en stark akademisk meritering med forskning på exakt de ämnesområden som kursen ska täcka. Såväl professorer som docenter undervisar i kursen och institutionens egna doktorander med rätt kompetens slussas in kontinuerligt. Slutligen är flera av lärarna aktiva i den offentliga skoldebatten, något som leder till att kursen varje termin tar upp nya dagsaktuella teman och diskussionsämnen i relation till lärarprofession, skola och samhälle. I samband med institutionens bildande gjordes inom SYV-programmet en satsning på fastanställda adjunkter som fick möjlighet att genomgå forskarutbildning, vilket resulterade i fler disputerade lärare. Denna utveckling behöver dock fortgå då institutionen nu har anställt nya adjunkter.

Vid institutionen utlystes därutöver under den här tioårsperioden tre biträdande lektorat i pedagogik med inriktning mot yrkeskunnande och lärande, organisation och ledarskap samt didaktik, med 60 procent nedsättning i tjänsten för forskning i syfte att ytterligare höja institutionens vetenskapliga kompetens. Två av dessa lektorer är idag docenter. Tanken är att dessa lektorat kan komma att omvandlas till fasta lektorstjänster och

därmed bidra till en ökad vetenskaplig kompetens inom olika utbildningar.

Institutionen är och har varit involverad i flera forskarskolor. Här finns idag en forskarskola inom området utbildningshistoria, och från och med 2022 startas ytterligare tre: Finn Fram, Vuxnas lärande och WASP-HS. Finn Fram syftar till att skapa bättre förutsättningar för studie- och karriärvägledare, Vuxnas lärande för morgondagens lärare inom Komvux, folkhögskolor och studieförbund och WASP-HS för att förverkliga forskning och utveckla kompetens om konsekvenser och utmaningar relaterade till artificiell intelligens och autonoma system för mänskligheten och samhället.

Sammanfattningsvis finns en strävan efter att all universitetsutbildning ska bygga på vetenskaplig grund, något som skapar ständiga utmaningar både i hur undervisningen ska byggas upp och vilken kompetens som behövs vid en institution och ett lärosäte. Det tycks dock finnas en ständig obalans mellan utbildningsuppdrag och forskningsinriktningar.

4. SAMVERKAN OCH/ELLER KONKURRENS OM UTBILDNINGSUPPDRAG OCH STUDENTER

Institutionens breda och diversifierade utbildningsuppdrag speglar i hög grad pedagogikämnets tvärvetenskapliga karaktär. I såväl utbildning som forskning används ett flertal andra discipliner som ”hjälpvetenskaper” (Englund, 2004) för att studera mänskliga påverkans- och förändringsprocesser i hela deras komplexitet. När våra grundstudenter synar utbildningarnas litteraturlistor kan de exempelvis hitta titlar av Pierre Bourdieu, Vivien Burr och/eller referenser till Platon och Aristoteles och

ställa sig frågor som: Var inte han sociolog? Är inte hon psykolog eller Var inte de filosofer? Vid institutionen finns också flera kolleger som har disputerat i andra ämnen och nu riktar dem mot pedagogikens centrala frågor, vilket ytterligare stärker den tvärvetenskapliga inriktningen. En utmaning för institutionen har därför varit att förhålla sig till andra discipliner.

Institutionerna på Stockholms universitet är organisatoriskt sett relativt autonoma enheter med egna kursutbud. Därför finns det också en ständig konkurrens om utbildningsuppdrag och potentiella studenter. Mot denna bakgrund kan det te sig paradoxalt att institutionen präglas av samverkan med andra institutioner. Lärarutbildningarna, rektorsprogrammet, PAO- och PoF-programmen är exempel på utbildningar som bygger på nära samverkan, där det också utvecklas nya tvärvetenskapliga kunskapsfält.

Det finns emellertid också exempel på utbildningsprogram som har lagts ner till följd av att samarbeten har sviktat. Mellan 1994 och 2015 drev institutionen t.ex. ett program med intresse för frågor om lärande och informations- och kommunikationsteknologi – en av landets första multimediautbildningar. Till följd av den snabba utvecklingen av digital teknologi påbörjades ett samarbete med data-systemvetenskapliga institutionen, som sedan tog över programmet och lade ner den pedagogiska inriktningen. Under 2012 startades mastersprogrammet i ledarskap i samarbete med sex andra samhällsvetenskapliga institutioner, där olika ämnesperspektiv på det tvärvetenskapliga området ledarskap behandlades. Programmet blev ett av universitetets mest sökta, men en av de ingående institutionerna valde att dra sig ur vilket ledde till att programmet lades ner redan 2015. Det året startade ett annat program, denna gång i mångfaldsstudier,

i samarbete med institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap, historiska institutionen och sociologiska institutionen. Då antalet studenter som valde pedagogik sviktade valde vår institution att lämna programmet.

Ytterligare en utmaning är de senaste årens skoldebatt, där pedagogik presenterats som oförenligt med och i motsatsförhållande till t.ex. kognitionspsykologi och neurovetenskap, medan vi anser att pedagogikämnet snarare ska ses som en motpol till onyanserade förklaringar, ensidiga lösningar på komplexa samhällsproblem och varje försök att reducera människan till enkla modeller. Den envisa och seglivade idén om att pedagogik handlar om ett visst sätt att "lära ut" eller förmedla ett budskap på behöver därför ständigt problematiseras i förhållande till studenterna men ibland också till kolleger inom andra discipliner.

Det breda och diversifierade utbildningsuppdrag som finns vid institutionen speglar i hög grad den enorma bredd som finns inom pedagogikämnet. Det har lett till nya och intressanta utbildningsprogram i samverkan med andra discipliner, men också till svårigheter att hävda pedagogikämnets väsentliga bidrag.

FRAMTIDA UTMANINGAR

I det här kapitlet har vi försökt att skissera hur vi inom institutionen har arbetat för att förena olika utbildningskulturer och skapa en institution med ett brett och diversifierat utbildningsuppdrag, som i hög grad vilar på forskningsmässig grund och samtidigt strävar efter att ha relevans för olika professioner och praktiker.

Vad ser vi då för utmaningar inför den kommande tioårsperioden? Det finns anledning att poängtera att de utmaningar vi skisserat i kapitlet på intet sätt är lösta utan kvarstår.

Två av de utmaningar vi har tampats med de senaste tio åren och som vi också har presenterat i detta kapitel handlar om relationen mellan teori och praktik samt mellan forskning och utbildning. Dessa utmaningar är i hög grad sammanvävda och inte isolerade, varken till institutionen eller till de senaste tio åren. Det finns rikligt med litteratur som behandlar frågor om den högre utbildningens vetenskapliga grund och forskningsanknytning, i olika tider och inom olika discipliner. William James inledde för drygt 120 år sedan sin föreläsningsserie för blivande lärare med att berätta att han kände sig nervös för att åhörarna skulle bli besvikna på honom. Hans farhågor var att ”psykologin är en vetenskap medan undervisningen är en konst och vetenskaper alstrar aldrig konstarter direkt ur sig själva” (James, 1899, s. 7f). Åhörarna kunde alltså inte få de praktiska tips som de så gärna ville ha. Samma besvikelse har vi att hantera i våra utbildningar då inte heller pedagogiken alstrar några konstarter ur sig själv. Det är därför rimligt att tro att den utmaning som har präglat högre utbildning i åtminstone 120 år fortsatt kommer att vara en utmaning i framtiden. Mer konkret handlar då denna utmaning om att klargöra vilken roll pedagogiken som vetenskap har i våra utbildningar – inte minst i våra professionsutbildningar. Det handlar med James ord om att vetenskapen ”drar [...] ut linjer inom vilka reglerna för konsten måste formuleras, lagar som utövarna av konsten inte bör överskrida; men det som [praktikern] i positiv mening bör göra inom dessa linjer bestäms exklusivt av [dennes] genialitet” (ibid, s. 8). Med andra ord ger vi våra studenter redskapen att förstå och förklara mänskliga påverkans- och förändringsprocesser.

Det finns i detta sammanhang dock också anledning att fundera över om de instrumentella krav på utbildningsleverans som det nutida samhället har gör forskningen relevant idag. Ett alltför stort fokus på anställningsbarhet riskerar också att sätta fokus på vad som ska finnas i ett CV, inte vad studenten ska erövra för förmågor som kan bidra till ett professionellt omdöme som är användbart både i framtida yrkespositioner och för människan i sig. Denna utveckling går stick i stäv med det gamla humboldtska bildningsidealet och är kanske inte bara en utmaning utan också ett hot mot akademiska värden.

Det finns också anledning att anta att såväl politiker som media och allmänna debattörer kommer att behålla skolan i sitt grepp och att det därför snart kommer en ny lärarutbildning, med all den komplexitet som det innebär. Konkurrensen mellan discipliner kommer då både att skapa förutsättningar för nya samarbeten samtidigt som en ständig kamp mellan institutioner om resurserna kommer att skapa nya konfliktytor.

Slutligen kan man ställa sig frågan vad den pedagogiska disciplinen har för värde i den utbildningspolitiska debatten och vilken roll pedagogisk forskning har i relation till andra discipliner. Dagens studenter är en spegel av samhället i stort. Att de efterfrågar förenklade konkreta modeller som kan appliceras direkt på verkligheten dominerar inte bara deras förståelse utan också maktavares, politikers, medias och arbetslivets förståelse i stort. Detta krockar med synsättet att människan är en komplex varelse där lärande och utveckling är beroende av sammanhang och där det är viktigt att skaffa sig ett personligt och professionellt omdöme. Samtidigt är det kanske just det som gör att pedagogikämnet har en potential att bidra till en nyanserad kritik mot alltför stora förenklingar, där människan och samhället reduceras till förenklade modeller och kriterier.

REFERENSER

- Alvunger, D., & Wahlström, N. (2018). Research-based teacher education? Exploring the meaning potentials of Swedish teacher education. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 24(4), 332–349. <https://doi.org/10.1080/13540602.2017.1403315>
- Bornemark, J. (2020). *Horisonten finns alltid kvar. Om det bortglömda omdömet*. Stockholm: Volante.
- Darling-Hammond, L., Amrein-Beardsley, A., Haertel, E., Rothstein, J. (2012). Evaluating Teacher Evaluation. *Phi Delta Kappan*, 93(6), 8–15. <https://doi.org/10.1177/003172171209300603>
- Englund, T. (2004). Nya tendenser inom pedagogikdisciplinen under de tre senaste decennierna. *Pedagogisk forskning i Sverige*, nr 1, s. 37–49.
- Furuhagen, B., Holmén, J., & Sääntti, J. (2019). The ideal teacher: orientations of teacher education in Sweden and Finland after the Second World War. *History of Education*, 48(6), 784–805. <https://doi.org/10.1080/0046760X.2019.1606945>.
- Larsson, S. (2013). *Vuxendidaktik. Fjorton tankelinjer i forskningen om vuxnas lärande*. Natur och Kultur.
- Muller, J. Z. (2018). *The Tyranny of Metrics*. Princeton University Press.
- Sparrhoff, G. & Fejes, A. (red.) (2016) *Anställningsbarhet: Perspektiv från utbildning och arbetsliv*. 2. uppl. ISBN 9789144104904.
- Thunborg, C. & Bron, A. (2020). New challenges in Higher Education Policies in Sweden. In: Slowey, M., Schuetze, H. & Zubrzycki, T. (Eds.). *Inequality, Innovation and Reform in Higher Education. Lifelong Learning Book Series*. :87–99. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28227-1_6

SUMMARY

DEALING WITH A BROAD AND DIVERSIFIED RANGE OF EDUCATIONAL PROGRAMMES – FOUR CHALLENGES

The Department of Education became responsible for a wide range of educational programs based on two cultures, a teaching culture and a research culture. The Stockholm Department of Education had a long tradition of educating teachers, vocational teachers, counsellors and principals. The departments (Department of Education and Institute of International Education) at

Stockholm university offered independent courses and general academic programs with a variety of research themes within the social sciences. In this chapter we describe our different programs. From our experience, we have identified four challenges when trying to integrate these different cultures (1) constant changes in the teacher education programs, (2) the relation between theory and practice, (3) the relation between research and education and (4) the relationship and cooperation with other scientific disciplines. Finally, we discuss challenges for the future.

The education system in Sweden could be described as a political battlefield, where every government wants to leave its mark by changing teacher education. On an institutional level, different teacher educational programs exist in parallel which creates a competitive and vulnerable situation. Working with the relation between theory and practice, enculturation ('bildung') and education is an ongoing challenge. Students as well as other actors seem to have different expectations concerning the means of higher education that causes a constant struggle. It is easy to claim that higher education should be based on scientific grounds, but trying to balance the need for competences in relation to different educational programmes and research is a constant challenge which is sometimes hard to solve. Education as a scientific discipline and its value has been discussed in the political debate and especially in relation to other scientific disciplines, which creates a challenge in both cooperating and claiming the uniqueness of our scientific discipline.

Den meritokratiska forskarutbildningen

Anna-Lena Kempe, Carina Carlhed Ydhag
och Matilda Wiklund

MOT EN SAMMANSLAGEN FORSKARUTBILDNING

I samband med sammanslagningen av flera institutioner 2011 blev det tydligt att institutionerna hade med sig delvis olika traditioner vad gäller forskarutbildningen som behövde samordnas. I systemet fanns över 100 doktorander, däribland många som antagits för 10 till 20 år sedan. Dessa doktoranders studieaktivitet varierade eftersom de saknade finansiering. Ett intensivt utvecklingsarbete inleddes. Doktoranderna vid den nya institutionen var vilsna, eftersom de jämförde sig med varandra och insåg att deras utbildningar delvis skilde sig åt. Det fanns ett flertal olika forskarutbildningsämnen men det var svårt att förklara vad som egentligen skilde dem åt innehållsmässigt eller varför de allmänna studieplanerna (ASP) såg så pass olika ut. Utbildningarna gav doktoranderna delvis olika förutsättningar när det gällde exempelvis kurser. Under denna period fanns även ett stort antal vilande doktorander där många önskade återuppta sina studier, men det var svårt att reda ut t ex vilka kurser de behövde gå i florin med olika ASP. Det fanns dessutom andra, mer grundläggande problem som var likartade för

samtliga forskarstuderande och som började diskuteras i samband med bildandet av IPD. För att förstå dagens utmaningar behöver vi börja i historien.

FORSKARUTBILDNING GENOM HISTORIEN

Forskarutbildning har månghundraåriga traditioner, men har inte alltid handlat om det vi idag kallar forskning utan mer om att visa att man var lärd på ett visst fält, som teologi eller botanik. Fram till mitten av 1800-talet var det vanligt att professorn skrev doktorandens avhandling (Lindberg 2004). Så är det ju knappast längre även om det är relativt vanligt att samförfatta artiklar, särskilt inom naturvetenskap och teknik. Professorer hade utöver sin vetenskapliga ställning stor makt och utsåg sina egna doktorander, vanligen någon de redan kände, som en tidigare student på kandidat- eller mastersnivån. Det betydde att personer utan tidigare band till institutionen hade svårt att hävda sig när doktorandtjänster utlystes. Professorn valde ut en adept som han (det var väldigt sällan en hon) tänkte sig skulle kunna bli en god företrädare för den tradition som skulle förvaltas. Doktoranderna skulle fortsätta i professors spår och se till att dennes forskning kunde leva vidare in i framtiden (se t.ex. Gerholm och Gerholm, 1992). Det var därför ofta viktigt för doktoranden att följa professors val av perspektiv och forskningsdesign. Kraven på självständighet hos doktorander var ofta låga och gällde endast detaljer i avhandlingen – tvärtom skulle de alltså följa sin professors forskningsinriktning (Lindberg 2004). De forskarstuderande hade vanligen ansvar för viss administration hjälpte professorn med allt från kopiering inför seminarier till undervisningsförberedelser och datainsamling. Dessa arbetsuppgif-

ter ledde ganska ofta till att doktoranden inte blev klar med sin avhandling i. Ett projekt kunde dra ut i decennier, vilket dock sällan sågs som ett problem. Att vara doktorand var en identitet.

Lärande i en forskarutbildning skedde i samtliga discipliner inom ramen för en mästar-lärlingsrelation (Kvale 2000), där doktorander och deras handledare utvecklade långvariga sociala och kanske även privata relationer. Relationerna blev inte sällan komplicerade och infekterade eftersom mycket handledningstid och/eller prestige investerats under den långa doktorandtiden. Det gjorde det komplicerat om en doktorand t.ex. ville ändra inriktning eller inte hade möjlighet att utföra de arbetsuppgifter vid sidan av avhandlingen som institutionens eller professors tradition krävde. Ännu svårare blev det om doktoranden hamnade i konflikt med sin handledare. Det kunde även vara svårt för exempelvis småbarnsföräldrar (läs kvinnor) att vara aktiva i den här formen av utbildning, som i så hög grad var informell till sin natur och därmed ganska slumpmässigt upplagd, vilket gjorde den svår att kombinera med ett föräldraskap. Vad som egentligen förväntades av en handledare var relativt oreglerat och det blev i praktiken ganska olika typ av handledning för olika doktorander. Som doktorand kunde man ha "tur" eller "otur" med sin handledare, vilket fick stora konsekvenser för ens möjligheter att genomföra utbildningen. Några fick mycket stöd, andra mycket lite. De flesta institutioner hade bara några få professorer och det var i praktiken svårt att byta handledare. Doktoranden var i allmänhet beroende av sin huvudhandledare, vilket kunde få svåra konsekvenser för den enskilde. De band som skapades mellan handledare och doktorand kom ofta att forma kulturen vid institutionerna. Mästar-lärlingsrelationen kunde även innebära problem ur ett rättssäkerhetsperspektiv

eftersom handledare och doktorander kom att vara så beroende av varandra. Detta kunde även påverka examinationen då det inte sällan fanns relativt nära band mellan huvudhandledaren och de som valdes till opponenter och till betygsnämnder. De senaste åren har kraven på rättssäkerhet förändrat forskarutbildningen på många sätt.

FORSKARUTBILDNING EFTER THAMREFORMEN 1998

Problemen med doktoranders studievillkor började uppmärksammas i samhället. Efter att den s.k. Thamreformen genomfördes 1998 måste doktorander ha finansiering – idag vanligen en doktorandanställning genom fakultetsmedel eller forskningsprojektbidrag. Att skriva en avhandling har i mångt och mycket blivit ett lönearbete efter 1998 års reform; i Högskoleförordningen (HF) ställs kravet att doktoranden måste arbeta minst 50 procent med studierna. Förr kunde en avhandling utgöra ett sorts livsprojekt och en identitet som kunde ta årtionden eftersom studierna bedrevs på fritiden eller med vad som benämndes ”egna medel”.

Parallellt med de förändrade arbetsförhållandena gavs doktoranderna under 1990-talet allt tydligare rättigheter. Doktoranden ska nu enligt HF, ha minst två handledare och har ökad rätt till medinflytande. Ett handledarbyte kan ske på doktorandens begäran, utan att skäl behöver anges, och ska ske skyndsamt för att inte sinka doktorandens process. Det här förändrade i hög grad dynamiken i forskarutbildningen, parallellt med att fler handledare blev tillgängliga när det nu blev möjligt att ansöka om befordran till professor. Thamreformen innebar även att (något) fler kvinnor blev professorer och därmed huvudhand-

ledare. Efter reformen blev doktoranden mer av en student än tidigare genom att vara del av en formell utbildning på vilken det ställs tydliga kvalitetskrav. Det innebär en helt annorlunda process än den mer oreglerade mästare-lärlingsrelationen med sin delvis privata karaktär.

I dagens forskarutbildning finns därutöver tydliga krav på att institutionerna ska examinera doktoranderna på samtliga mål för doktorsexamen i HF. Det innebär att arbetet med den egna avhandlingen relativt sett utgör en mindre del av forskarutbildningen idag jämfört med tidigare. Samtidigt har generiska akademiska kompetenser – forsknings- och forskareetik, kunskap om olika forskningstraditioner och deras filosofiska och metodologiska implikationer samt förmågan att kommunicera forskning med samhället nationellt och internationellt – fått en större del av kakan. Det räcker inte med att bli en smal specialist på sin avhandling; examensmålen kräver att doktoranden ska kunna visa självständighet och förmåga till välmotiverade beslut kring val av design, teoretiska perspektiv etc. Därutöver ställer dagens forskarutbildning allt större krav på snabbare publicering i internationella tidskrifter med peer-review. Detta sker antingen i form av s.k. sammanläggningsavhandlingar eller genom att doktorander skriver artiklar parallellt med sin monografi för att bygga ett forskar-CV med en omfattande publikationslista.

De förändringar som gjordes i forskningspraktiken och HF påverkade även handledarrollen som kom att professionaliseras. Få eller inga handledare kan ge doktoranden all den stötning som krävs för att uppnå en forskarexamen. Kanske var detta ett av skälen till att det runt institutionens bildande 2011 var ganska många doktorander som ville byta handledare. Till detta kom

att de nya kraven på handledarutbildning ställde krav på en professionalisering av handledaruppdraget, med ett ökat samarbete vid institutionen. Forskning och forskarutbildning blev en allt mer kollektiv process.

FORSKARUTBILDNINGEN VID IPD 2011–2021

Efter Thamreformen och förändringarna i Högskoleförordningen utvecklades forskarutbildningen och blev, på gott och ont, mer av en ”körkortsutbildning”. Doktorsexamen är ett krav för att kunna få en anställning som forskare och lärare i akademien. Flera delar av utbildningen kom att formaliseras för att samtliga doktorander skulle få samma möjligheter att utveckla de kunskaper som examineras.

UTTALADE RUTINER: HANDBOKEN

I detta arbete tog institutionen 2012 fram en *Handbok för forskarstuderande och handledare* som riktade sig till både doktorander och handledare. Här samlades all viktig information om regler, rutiner och stöd. Tidigare hade forskarutbildningen skötts relativt informellt med få formella beslut. Handboken skapade utgångspunkter för en likvärdig utbildning för samtliga doktorander och blev ett viktigt steg i konsolideringen av den nya institutionens forskarutbildning. I arbetet med handboken uppmärksammades olika aspekter som sedan kunde diskuteras kollegialt och ligga till grund för förändringar. En sådan förändring var införandet av kursplaner på forskarnivån (idag en självklar del av utbildningen), en annan var upprättandet av individuella studieplaner. Även om inte alla blev helt överens

kunde den gemensamma riktningen genom arbetet med handboken diskuteras, motiveras, förankras och förstås. Handboken kommer i ständigt nya versioner och utvecklas i institutionens olika samrådsorgan.

NYA TIDER, GAMLA TRADITIONER?

Tidspressen i utbildningen har ökat med den nya ordningen eftersom doktoranderna har finansiering under maximalt 48 månader. Trots att Thamreformen infördes redan 1998 fanns många av de gamla traditionerna kvar vid sammanslagningen 2011. De flesta handledare var vana vid det gamla systemet och hade själva varit lärlingar till någon professor. Vid institutionen fanns också en relativt stor grupp doktorander som antagits i det gamla systemet och vars handledare nu gått i pension. Dessa behövde stöd för att kunna komma i mål med sina studier. Under åren 2015–2017 genomfördes ett stort antal disputationer (drygt 20) av de doktorander som antagits i det gamla systemet men som nu fått extra handledningsresurser.

Därutöver behövde antagningssystemet förändras. Det hade traditionellt gått till så att ett par professorer genomfört granskningen av upp till 100 ansökningar, något som var tungrovt och tog mycket tid. Eftersom det är lätt att uppvärdera sådant som ligger nära det egna området, en bias som brukar beskrivas som ett intressejäv, innebar systemet också att de doktorander som antogs hade kunskapsintressen som liknade granskarnas. Vårt antagningssystem levde inte upp till kraven i HF om att vi skulle bedöma kandidaternas *förmåga att tillgodogöra sig utbildningen* på de stipulerade fyrtioåtta månaderna och alltså *inte* skulle bedöma deras kunskapsintresse, så länge det var inom forskar-

utbildningsämnet och institutionen kunde tillhandahålla handledarkompetens. Det gamla systemet innebar även att nyare forskningsinriktningar och docenter hade mycket begränsat inflytande på forskarutbildningen och hade svårt att få handledningserfarenhet. Vi behövde tänka om.

FORSKARUTBILDNINGEN UTVÄRDERAS 2016–2018

Under 2015 fick vi veta att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) skulle utvärdera forskarutbildningarna i pedagogik och liknande ämnen samt att man bl.a. skulle titta på *genomströmningsstatistik* och *handledarnas kompetens* samt *dynamiken och storleken på institutionernas forskningsmiljöer*. Det gav oss ytterligare anledning att snabbt sätta i gång ett genomgripande utvecklingsarbete. Mycket av det som tidigare skett av tradition, och som därmed inte varit tydligt, behövde diskuteras och nya rutiner tas fram samt förankras i professors- och docentgruppen inför den självvärdering som institutionen skulle skriva fram 2016–2017.

TREHANDLEDARSYSTEMET OCH ANTALET ÄMNER FÖR FORSKARUTBILDNING

Vi insåg att forskarutbildningen borde ses som en viktig angelägenhet för hela institutionen och inte något som sköttes av enskilda handledare lite på sidan av. Den kommande utvärderingen innebar ett flertal utmaningar, som behov av att involvera flera handledare och lärare för att skapa det djup och den bredd som krävs i den reviderade utbildningen enligt beskrivningen i HF. I det läget blev forskarutbildningens indelning i tre

olika ämnen (pedagogik, didaktik och internationell och jämförande pedagogik) alltmer problematisk. Ingen kunde riktigt tydliggöra skillnaden mellan de olika ämnen som flyttats med vid sammanslagningarna. Det fanns därutöver ett antal mindre, liknande ämnen som tillkommit som särskilda satsningar vid olika tillfällen. Floran av allmänna studieplaner och kurskrav var överskådlig och doktoranderna jämförde studieplaner och såg skillnader som vi inte kunde förklara. Indelningen ledde också till att forskningsmiljöerna blev alltför små (något som kunde kritiserats av UKÄ) och vi kunde därmed inte använda oss av hela institutionens kompetens på ett effektivt sätt.

Efter en utredning gavs professors- och docentgruppen möjlighet att rösta om vi skulle lägga ned didaktik och internationell och jämförande pedagogik och i stället sammanföra oss under *pedagogik* eller den engelska benämningen *Education*. En mycket stor majoritet ställde sig bakom beslutet liksom beslutet att utbildningen främst skulle ges på engelska för att öppna upp för internationella sökande. Under 2016 tog Samfak beslut om nedläggning av gamla ämnen och inrättande av den nya allmänna studieplanen i pedagogik. Parallellt utvecklades vid institutionen tolv *forskargrupper* som blev den *fördjupande struktur* som kunde balansera upp att vi numera har ett övergripande brett ämne.

Institutionen införde därtill ett *trehandledarsystem* för att doktoranderna skulle få en bredare palett av kompetenser som kunde hjälpa dem med olika aspekter av forskarutbildningen. Detta system ledde även till att institutionen nu kan erbjuda flera av våra relativt nya lektorer handledarerfarenhet. Systemet skapar också mer dynamiska grupprocesser som innebär andra villkor än den mer statiska mästar-lärlingsrelationen. Genom

trehandledarsystemet får doktoranden tillgång till flera olika synpunkter och perspektiv på sina projekt. Detta kan antas forma doktorander som inte blir lika beroende av sina huvudhandledare som i tidigare system. På motsvarande sätt ger institutionens storlek – med många olika forskningsområden som bygger på skilda forskningstraditioner samt design av arbetsformer i forskarkurserna (som alltid ges med flera lärare i varje kurs) – doktoranderna inblick hur olika forskare bedriver och diskuterar forskning utifrån varierande metodologiska och teoretiska ansatser och antaganden. Detta ger sammantaget doktoranden metakunskaper och därmed förutsättningar att utveckla en självständig kritisk hållning. Vi eftersträvar en jämn könsbalans i kurser och handledarteam där så är möjligt.

ANTAGNINGSPROCESSEN

Under 2015 utvecklades det nya *anonyma antagningssystemet*. Det är en medveten strategi för att skapa jämställda villkor för de sökande, så att kön eller andra bakgrundsfaktorer inte ska påverka bedömningen av kandidaternas förmåga att tillgodogöra sig forskarutbildning. Samtidigt minskar det risken för s.k. intressejäv i bedömningarna. Samtliga docenter och professorer ges i ett första steg möjlighet att bedöma forskningsplaner genom att sätta poäng på olika egenskaper som visas i ansökan. De sökande med bäst genomsnittlig poäng går vidare till omgång två där en fördjupad bedömning av toppkandidaterna görs. I denna del är det fyra professorer som bedömer. De sökande bedöms i båda omgångarna utifrån kategorier som vi har utarbetat och som vi menar gör det möjligt att bedöma om de kan antas klara av sin forskarbildning på avsatt tid. Det är

naturligtvis svårt att göra en sådan prognos och mycket hinner hända under den långa forskarutbildningen. Så här långt kan vi konstatera att de doktorander som antagits i det anonyma systemet dels har väldigt olika forskningsintressen, dels har förmåga att klara av studierna på avsatt tid (fyra års heltidsstudier). En stor majoritet får arbete inom akademien efter sin utbildning.

Den 19 juni 2018 meddelade Universitetskanslersämbetet att vår forskarutbildning håller hög kvalitet.

KOLLEGIALA KVALITETSBEDÖMNINGAR

När institutionen bildades var samarbetet mellan forskarna ännu outvecklat, i hög grad beroende på den tidigare nämnda indelningen i olika forskarutbildningsämnen. Det påverkade även de kvalitetsbedömningar som genomfördes, eftersom granskningarna gjordes i en mindre krets. Forskning om forskarutbildning visar att bedömningar är viktiga för doktoranders upplevelser under sin utbildning. Doktoranderna behöver få extern validering av att de är på ”rätt väg” (Collin & Brown, 2020). Tidigare var det vanligt att en forskarutbildning sköttes ”internt” inom en forskargrupp, vilket ledde till att inga andra än de med liknande forskningsintresse läste och bedömde avhandlingen innan disputation. Detta ville institutionen motverka genom att flera kollegor skulle börja samarbeta om bedömningen av avhandlingar i pedagogik för att på sått sprida kunskapen, höja kvaliteten på våra avhandlingar samt minska risken för intressestyrda bedömningar.

Även när det gäller de olika stegen i processen där avhandlingen bedöms har det således efter sammanslagningen skett förändringar mot en bredare kollegial bedömning för att hjälpa

doktoranderna att bli färdiga och godkända samt att upprätthålla kvalitetskraven. En av de förändringar som har genomförts är att det vid granskningsseminarierna efter 50 och 90 procent av doktorandtiden ska ingå granskare som inte tidigare har varit med i doktorandens "miljö", vilket möjliggör synpunkter från någon som läst med andra ögon. När doktoranden närmar sig disputation och har genomfört revideringen efter slutseminariet ska en professor, en s.k. slutläsare, gå igenom manuset innan en disputationsanmälan kan lämnas in. Slutläsaren gör en oberoende granskning för att upptäcka sådant som handledare och andra läsare kan ha missat samt bedömer om avhandlingen är klar för att försvaras vid en disputation eller inte.

I samband med att tidigare vilande doktorander tar upp sina studier igen genomförs numera s.k. professorsläsningar. Det innebär att professorerna gemensamt granskar ett manus i syfte att hjälpa doktoranden att utvärdera hur mycket arbete som kvarstår för att avhandlingen ska uppnå dagens krav på forskning inom disciplinen pedagogik. Det här är också ett sätt att hitta gemensamma bedömningsgrunder, vilket är till fördel för samtliga doktorander.

INSTITUTIONENS OLIKA FORUM FÖR KOLLEGIALT UTVECKLINGSARBETE

I samband med sammanslagningen infördes olika forum där forskarutbildningsfrågor diskuteras. Först ut var ett s.k. *forskarutbildningskollegium*. Det bestod först av samtliga handledare, men har nu utvidgats till att även omfatta doktorander och administratörer. Här diskuteras viktiga frågor, t.ex. hur kvalitetsgranskningar går till och vad konstruktiv kritik kan innebära.

Doktorandgruppen organiserar även en *forskarutbildningskonferens* varje höst där de bjuder in gäster och diskuterar frågor som de själva har initierat. På så sätt får de även öva sig i att planera och genomföra en konferens.

De mer avgörande formella frågorna om forskarutbildningen förbereds av studierektor med samråd och förankring i doktorandrådet samt professors- och docentkollegiet. Därefter tas formella beslut av exempelvis IS eller Samfak enligt delegationsordningen. Genom diskussioner i professors- och docentrådet får ledningen ta del av viktig information och kan förankra beslut. Doktorandrådet har möjlighet att ge synpunkter på alla frågor som berör forskarutbildningen i ett fortlöpande samråd. Deras synpunkter och erfarenheter är mycket viktiga i det ständigt pågående utvecklingsarbetet. Varje måndag förmiddag bjuds doktoranderna, studierektor och administratörerna in till en gemensam *doktorandfika* där högt och lågt kan tas upp. Under 2014/2015 infördes också ett arbetslagsmöte för doktorander ("doctoral students' meeting"). Vid detta *doktorandseminarium* får de forskarstuderande även öva sig i att vara ordförande för seminariet och ta hand om en inbjuden gäst från professors- och docentgruppen. Vid detta seminarium samt vid våra olika forskarseminarier tränas även en inkluderande kollegialitet inom pedagogikämnet, där man får presentera sin forskning och ge och ta kritik av doktorandkollegorna. Gemenskapen fungerar som komplement till forskargruppstillhörigheten, där man ofta följer sin huvudhandledare.

Institutionen har också utvecklat en *introduktionsutbildning* för nyantagna forskarstuderande i syfte att stärka doktorandernas rätt till inflytande över sin utbildning samt öka kontaktytorna mellan doktoranderna. Därutöver finns ett särskilt *handledar-*

kollegium där viktiga frågor kring den känsliga handledningssituationen kan dryftas och reflekteras med syfte att utveckla det stöd vi ger doktoranderna och varandra som kollegor.

NYA UTMANINGAR

FORSKNINGSMILJÖN

Nyantagna doktorander träder in på ett fält med en tydlig hierarki (se t.ex. Piexoto, 2014). Det är en arbetsmiljö som på flera sätt skiljer sig från andra professionsfält som doktoranden kan ha erfarenhet av. Som nyantagen är doktoranden plötsligt ny i en miljö där mycket tid kan behövas för att finna sig tillrätta, vilket kan kännas ensamt (Holmström, 2018; Leshem, 2020). Doktorander är i hög grad beroende av att miljön och handledarna är stödjande (Pyhältö et al., 2009; Schmidt, & Umans, 2014; Sverdlík et al., 2018; Coutinho, 2019). Institutionen lägger stor vikt vid introduktionskursen som inte är någon vanlig, poänggivande kurs utan innebär möjlighet för doktoranden att förstå sociala och mellanmänniska processer, forskningslandskapet, ämnet, positioner och maktkamper som kan förekomma. Här ges utrymme för att ”metaprata” och utforska sin egen förvandling från student till självständig forskare, processen då planen ska omvandlas till ett avhandlingsprojekt, och att kanske förstå skillnaden mellan självständighet, egensinnighet och dumdristighet.

HIERARKIER? MAKTH OCH ETIK I HANDELDAR-RELATIONEN

Även efter senare års reformer är doktorander i ett underläge gentemot sina handledare på flera sätt. I dagens karriärinriktade tid kan doktoranderna komma att betraktas som redskap

för sina handledares karriärer, eftersom det för att bli professor krävs att man har handlett minst en doktorand till disputation. Kraven på publiceringar gör det också lockande att sampublicera artiklar på doktoranders data även om detta förefaller vara mindre vanligt vid Stockholms universitet. (I projekt delar man ofta data och där är det mer vanligt med sampubliceringar). Det ständiga kravet på publicering kan även leda till att doktorander (eller forskare) drivs till att förenkla och göra mer ytliga studier, eftersom man uppfattar kravet på snabba publicerade resultat som överordnat en mer djupgående och därför långsammare forskningsprocess. Här behöver kollegiet hjälpas åt med att överväga olika alternativ och deras konsekvenser för kunskapsutvecklingen inom disciplinen pedagogik.

SAMFÖRFATTANDE OCH HANDEDARBYTEN

Doktorander kan ha nytta av att skriva tillsammans med sin handledare, men det finns nackdelar med sådana praktiker, framför allt att det riskerar att försvåra doktorandens möjlighet att förhålla sig kritisk och självständig. Det finns även etiska aspekter på detta, och ett krav vid samförfattande är att samtliga författare verkligen ska ha varit med och skrivit artikeln – se Vancouverreglerna (ICJME, 2019). Vi har därför i institutens regler inför disputationen skrivit in att doktoranden måste vara ensamförfattare till minst en av sina artiklar i sammanläggningsavhandlingar.

Enligt HF har doktoranden möjlighet att byta inriktning och handledare under utbildningen, och även om det ibland är nödvändigt och bra att göra det kan det också leda till tidsförluster. Trehandledarsystemet har lett till färre handledarbyten, men kan även innebära konflikter i de fall handledarna har svårt att sam-

arbета. Detta har dock inte visat sig vara något större problem. Våra mötesformer samt den tydliga uppdelning av ansvar som krävs i den individuella studieplanen (och som beskrivs i vår Handbok) kan vara redskap för att utveckla grupparbetet mot professionella teamarbeten. Utmaningar här är att roller och förväntningar behöver kommuniceras tydligt och tidigt i handledningsrelationen samt följas upp kontinuerligt. Detta är huvudhandledarens ansvar.

DOKTORANDEN SOM KUND PÅ UTBILDNINGSMARKNADEN?

Den rådande tidsandan, inte minst den så kallade kundifieringen av utbildning, märks även inom forskarutbildningen. Det förekommer både uttalade och outtalade önskemål om olika typer av stöd och service som åtminstone delvis kan gå emot HF:s krav på självständighet hos den forskarstuderande. Det här är frågor som ständigt behöver diskuteras med doktorander och övriga intressenter. Vilket ansvar ska doktoranden själv ta för sitt lärande och vilket är institutionens eller handledarens ansvar? Det kan handla om att söka information, informera sig om nya regler som styr forskningsverksamhet och liknande. Dessa frågor berör även handledarna och våra forskare i takt med att kraven på kunskap om digitala stödsystem i forskning och krav på etiska förhållningssätt, för att nämna några områden.

STRESSRELATERADE FRÅGOR

På senare tid har det funnits ett ökat fokus på doktoranders stress och hälsa, såväl i Sverige som i internationell forskning. Doktorandernas upplevelser av välmående liksom det stöd de

får i forskarutbildningen är relaterade till möjligheterna att bli klara i tid (Pyhälto et al., 2012). De dubbla tillhörigheterna som student och anställd kan bidra till att gråzoner skapas och upprätthålls. Samtidigt kan det finnas risker med att ensidigt fokusera på doktoranders utsatta situation. Doktorander har betydande frihet och kan planera sin tid i högre grad än många andra yrkesarbetande. Att forska är i sig en verksamhet som bygger på att man beträder mark där ingen tidigare gått, vilket i sig kan skapa stress och osäkerhet. Det kan vara lockande att överarbeta texter och svårt att stå emot upplevda krav på snabba publiceringar. Här behöver doktorander få stöd av sina handledare och andra seniora forskare för att hitta en ambitionsnivå och en arbetsbelastning som är hållbar över tid och som gör att de kan tänka sig att fortsätta inom akademien efter sin examen. Sedan en tid tillbaka erbjuder Stockholms universitet utbildning i stresshantering för doktorander. Även handledare behöver dock utveckla sina förhållningssätt, inte minst eftersom dagens doktorandsituation kan vara olik den som handledarna själva upplevde när de var forskarstuderande. Det behövs således arenor där doktorander, lärare som undervisar på forskarnivå samt forskarhandledare kan diskutera sina förväntningar, funktioner och roller i den nya forskarutbildningen samt inte minst analysera hur designen på kurser och handledning kan utvecklas för att stödja doktorander (se även Åkerlind & McAlpine, 2017).

ATT BLI FORSKARE I PEDAGOGIK

Den utveckling och tidsanda som ofta benämns skolifiering eller kundifiering bidrar sannolikt till att socialiseringen till självständig forskare försvåras (se även Devos et al., 2017, för en ingående

beskrivning). Samtidigt ska vi inte glömma att det inte heller var enkelt att förhålla sig självständigt till sin handledare i det gamla mästar-lärlingssystemet. Pendlingen mellan behovet av stöd, tydliga ramar och feedback å ena sidan och strävan efter självständighet och nyskapande å andra sidan, är en fundamental del av själva forskarutbildningen.

Upplevda problem med att nå en framgångsrik inskolning till forskarutbildningen kan ibland handla om svårigheter att nå en fördjupad förståelse av teori/metod eller brist på intellektuell självständighet (se även Åkerlind & McAlpine, 2017). Socialiseringen kan även försvåras av att doktoranden inte hittar en bra rollmodell eller har svårigheter att hitta sin plats i gruppen, kanske beroende på stark konkurrens eller social isolering (Weidman, Twale & Stein, 2001). Institutionens kurser i forskarutbildningen ger tillfälle att utveckla en s.k. critical friend-miljö där man stöttar varandra genom konstruktiv kritik.

Samtidigt behöver doktoranderna också utveckla en självreflexivitet som kräver mycket diskussion och reflektion tillsammans med andra. Exempel på diskussionsämnen de behöver engagera sig i är: Vem är jag som forskare? Hur ser jag på kunskap och mina giltighetsanspråk? Hur skapar jag sådan kunskap? Det finns viktiga utmaningar för både handledare och enskilda doktorander att utveckla kritiskt tänkande och kreativitet, originalitet och självständighet. Doktoranden ska ju själv mejsla fram sin nisch och ingen av de seniora kollegorna sitter inne med alla svar som denne söker. Det är därför viktigt att doktoranderna förstår att docenter/professorer inte är "lärare" utan snarare mer erfarna kollegor som de behöver pröva sina tolkningar och sin argumentation mot, för att nå en grundligt reflekterad och grundad position som självständiga forskare.

DISCIPLINEN PEDAGOGIK

Pedagogik är av tradition ett brett samhällsvetenskapligt ämne. Frågan är om det kan bli så brett att det saknar avgränsningar mot andra discipliner. Hur utvecklar vi konturerna mot andra fält? Det är frågor som ständigt behöver diskuteras bland handledare och doktorander. Det är viktigt att doktorander i pedagogik får prata om hur deras forskning bidrar till en diskussion inom vårt breda ämne, inte minst med tanke på att de flesta kommer att arbeta med undervisning i framtiden. Som lärare i akademien behöver man utveckla kunskaper inom pedagogikämnet hela bredd och inte endast sin egen specialitet. Här kan det finnas inbyggda spänningar mellan att lägga tid på djup respektive bredd. Vi menar dock att dessa förutsätter varandra, och en utmaning för oss är att hitta gemensamma arenor för våra doktorander och seniora forskare över de enskilda forskargruppernas arbete. Där kan pedagogikens karaktär och villkor diskuteras.

Ytterligare en utmaning handlar om att skola in nya kollegor i vår forskarutbildning. De gamla mästar-lärlingstraditioner vi diskuterat är fortfarande levande vid andra lärosäten och det är därför viktigt att vi kan argumentera för hur institutionen kommit fram till den organisation vi har idag, så att vi inte gradvis halkar tillbaka i gamla hjulspår och otydliga beslutsprocesser. En text som den här blir på så sätt viktig för att förmedla just de värderingar som ligger till grund för att det ser ut som det gör i forskarutbildningen och hur vägen hit har sett ut.

Slutligen har den pandemi, som fortfarande pågår när detta skrivs, påverkat doktorandernas situation. Det har blivit ännu tydligare hur viktigt samspelet och stödet man kan få vid personliga möten är för den egna motivationen. Interaktion ger ny

energi under de oundvikliga svackor som kommer i det långa arbetet med avhandlingen. Försök har gjorts av både doktorander och andra vid institutionen att bryta den isolering som pandemin orsakat. Vi får hoppas att vi snart är tillbaka ansikte mot ansikte så att vi gemensamt kan fortsätta arbetet med att utveckla institutionens forskarutbildning!

REFERENSER

- Collins, J., & Brown, N. (2020). Where's the validation? Role of emotion work and validation for doctoral students. *Higher Education Research & Development*, 1–14.
- Coutinho, I. R. (2019). Listening and feeling doctoral students' perceptions of their doctoral supervision. The PhD students' point of view. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 6(12).
- Devos, C., Boudrenghien, G., Van der Linden, N., Azzi, A., Frenay, M., Galand, B., & Klein, O. (2017). Doctoral students' experiences leading to completion or attrition: A matter of sense, progress and distress. *European journal of psychology of education*, 32(1), 61–77.
- Gerholm, L & Gerholm, T. (1992). *Doktorshatten: En studie av forskarutbildningen inom sex discipliner vid Stockholms universitet*. Carlssons förlag.
- Holmström, O. (2018). Ensamarbetande doktoranders perspektiv på forskarutbildning och doktorandtillvaro: Ämnesmässig ensamhet, den informella socialisationens kraft och erkännandets betydelse. *Högre utbildning*, 8(1), 14–29.
- ICMJE. (2019) *Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals*. <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf> Retrieved 1st Sep 2021
- Kvale, S. (red.) (2000). *Mästarlära: lärande som social praxis*. Lund: Studentlitteratur.
- Leshem, S. (2020). Identity formations of doctoral students on the route to achieving their doctorate. *Issues in Educational Research*.
- Lindberg, B. (2004). Den akademiska avhandlingen—en föga visionär historia. In *rapport nr.: Humanistdag-boken 17*.
- Piexoto, A. (2014). *De mest lämpade – en studie av doktoranders habituering på det vetenskapliga fältet*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2014. Göteborg.
- Pyhältö, K., Stubb, J., & Lonka, K. (2009). Developing scholarly communities as learning environments for doctoral students. *International Journal for Academic Development*, 14(3), 221–232.

- Pyhältö, K., Toom, A., Stubb, J., & Lonka, K. (2012). Challenges of becoming a scholar: A study of doctoral students' problems and well-being. *International Scholarly Research Notices*, 2012.
- Schmidt, M., & Umans, T. (2014). Experiences of well-being among female doctoral students in Sweden. *International journal of qualitative studies on health and well-being*, 9(1), 23059.
- Stubb, J., Pyhältö, K., & Lonka, K. (2011). Balancing between inspiration and exhaustion: PhD students' experienced socio-psychological well-being. *Studies in Continuing Education*, 33(1), 33–50.
- Sverdlík, A., Hall, N. C., McAlpine, L., & Hubbard, K. (2018). The PhD experience: A review of the factors influencing doctoral students' completion, achievement, and well-being. *International Journal of Doctoral Studies*, 13(1), 361–388.
- Weidman, J., Twale, D., & Stein, E. (2001). Socialization of Graduate and Professional Students in Higher Education: A Perilous Passage? *ASHE-ERIC Higher Education Report* Volume 28, Number 3.
- Åkerlind, G., & McAlpine, L. (2017). Supervising doctoral students: Variation in purpose and pedagogy. *Studies in Higher Education*, 42(9), 1686–1698.

Författare	År	Titel
Li Stenäng	2011	Ethical and normative reasoning on climate change: Conceptions and solutions among students in a Chinese context
Karin Hultman	2011	Barn, linjaler och andra aktörer: Posthumanistiska perspektiv på subjektskapande och materialitet i förskola/skola
Susanne Kjällander	2011	Designs for Learning in an Extended Digital Environment: Case Studies of Social Interaction in the Social Science Classroom
Catharina Hällström	2011	Insändare i Kamratposten: Uttryck för villkor i barns kulturella sammanhang
Anders Jansson	2011	"Nästan som en författare" – multimedialt berättande: Utforskande av lärande om och i berättande med inspiration från Vygotskij

Författare	År	Titel
Thomas Neidermark	2011	Pedagogiska imperativ och sociala nätverk i svensk medborgarbildning 1812–1828
Nicola Magnusson	2011	Refugeeship – A project of justification: Claiming asylum in England and Sweden
Anna Forssell	2011	Skolan som politiskt narrativ: En studie av den skolpolitiska debatten i Sveriges riksdag 1991–2002
Elisabeth Hedlund	2011	Att styra i namn av framtid: Subjektskonstruktioner och tekniker för styrning
Peter Johansson	2011	Arbetsplatsens lärmiljöer: En organisationspedagogisk studie av konstruerande av lärmiljö i vuxenutbildningsverksamhet
Anette Oxensvärdh	2011	Ansvarsförhållanden vid skolutveckling
Erica Falkenström	2012	Verksamhetschefens etiska kompetens: Om identifiering och hantering av intressekonflikter i hälso- och sjukvården
Cresantus Nombo Biamba	2012	The Role of Principals in Government Secondary Schools in Cameroon: Demands, Constraints and Choices: A Case Study of Eight Secondary Schools
Jenny Svedner	2012	Så gör(s) idrottande flickor: Iscensättningar av flickor inom barn- och ungdomsidrotten
Eva-Maria Tebano Ahlquist	2012	Skolans levda rum och lärandets villkor: Meningsskapande i montessoriskolans fysiska miljö
Åsa Liljekvist	2012	Rum för rörelse: Om kroppens bildning och utbildning i skolans gymnastiksal
Shuting Gao	2012	Learner support for distance learners: A study of six cases of ICT-based distance education institutions in China

Författare	År	Titel
Annika Elm	2012	Design för lärande – barns menings- skapande i naturvetenskap
Noa Mtana	2013	Tanzanian primary school learners inves- ting in English: What are their attitudes, expectations and opportunities?
Eva Melin	2013	Social delaktighet i teori och praktik: Om barns sociala delaktighet i förskolans verksamhet
Lisbeth Stedt	2013	Samarbete och lärande: Om friktion, uppgifters komplexitet och erfarenhets- utbyten i samarbete
Ida Bertell	2013	Lärande i en traditionstung kontext: Om psykoanalytiker som lär gemensamt i samband med utvecklandet av en metod för behandling av spädbarn och föräldrar
Max Strandberg	2013	Läxor om och för kulturell mångfald med föräldrars livserfarenheter som resurs – några kritiska aspekter
Åsa Larsson	2013	A structural view on conceptual change: Integration, differentiation, and contex- tualization as fundamental aspects of individual meaning making
Wieland Wermke	2013	Development and Autonomy: Concep- tualising teachers' continuing professi- onal development in different national contexts
Caroline Gustavsson	2013	Existentiella konfigurationer: Om hur förståelsen av livet tar gestalt i ett socialt sammenhang
Viktor Johansson	2013	Dissonant Voices: Philosophy, Children's Literature, and Perfectionist Education
Klara Dolk	2013	Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan

Författare	År	Titel
Barbro Westlund	2013	Att bedöma elevers läsförståelse: En jämförelse mellan svenska och kanadensiska bedömningsdiskurser i grundskolans mellanår
Åsa Broberg	2014	Utbildning på gränsen mellan skola och arbete: Pedagogisk förändring i svensk yrkesutbildning 1918–1971
Åsa Nordström Åsén	2014	Pedagogisk handledning i tanke och handling – en studie av handledares lärande
Jonas Trostek von Reybeiel	2014	Normativa aspekter av individers begreppsbyggnad: Hur gymnasieelever och studenter skapar och förhåller sig till idéer om genus och nation
Linda Murstedt	2014	Lärande, värderingar och statsvetenskap: Studenters tolkningar av genus- och nationsbegreppet
Anna Åkerfeldt	2014	Didaktisk design med digitala resurser: En studie av kunskapsrepresentationer i en digitaliserad skola
Rebecca Adami	2014	Human Rights Learning: The Significance of Narratives, Relationality and Uniqueness
Elisabeth Söderberg	2014	Grynnor och farleder i karriärvalsprocessen: Unga med rörelsehinder och deras handlingsutrymme
Caroline Ryther	2014	Equality, Uniqueness, Renewal: Conversations to Reimagine Pedagogical Action, with Jacques Rancière and Adriana Cavarero
Gabriella Höstfält	2015	Resultatutvärderad individualisering i skolans inre arbete: En grundad teori om utvecklingssamtal, skriftliga omdömen och individuella utvecklingsplaner på grundskolans högstadium

Författare	År	Titel
Anna Bonnevier	2015	Understanding learning and learning for understanding: Exploring medical students' personal understandings of learning tasks and experiences of learning and understanding in medicine
Åsa Sundelin	2015	Att skapa framtid: En analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration
Larissa Mickwitz	2015	En reformerad lärare: Konstruktionen av en professionell och betygssättande lärare i skolpolitik och skolpraktik
Ramon Garrote Jurardo	2015	Educational Software in Engineering Education
Anki Bengtsson	2016	Governance of Career Guidance: an enquiry into European policy
Diana Garavito-Bermudez	2016	Learning ecosystem complexity: A study on small-scale fishers' ecological knowledge generation
Camilla Gåfväls	2016	Skolad blick på blommor: Formandet av yrkeskunnande i floristutbildning
Per Gynther	2016	Möjligheter och begränsningar: Om lärares arbete med montessoripedagogiken i praktiken
Maria Terning	2016	Myter om gymnasieeleven: En diskursteoretisk studie av dominerande subjekspositioner i politiska texter 1990–2009
Liz Lyngbäck Adams	2016	Experiences, networks and uncertainty: parenting a child who uses a cochlear implant
Marie Hållander	2016	Det omöjliga vittnandet: Om vittnesmålets pedagogiska möjligheter
Christine Bendixen	2017	Voices for Change: Hopes and costs for empowerment – a study on women's claims in the Egyptian revolution

Författare	År	Titel
Liza Haglund	2017	Towards Epistemic and Interpretative Holism: A critique of methodological approaches in research on learning
Ruhi Tyson	2017	The Rough Ground: Narrative explorations of vocational Bildung and wisdom in practice
Khaleda Gani Dutt	2017	The Role of Adult Literacy in Transforming the Lives of Women in Rural India: Overcoming Gender Inequalities: Comparative case studies in Bhilwara District Rajasthan & Howrah District West Bengal India
Enni Paul	2017	Skriftbruk som yrkeskunnande i gymnasial lärlingsutbildning: Vård- och omsorgselevs möte med det arbetsplatsförlagda lärandets skriftpraktiker
Fredrik Odhammar	2017	Möten i psykodynamisk barnpsykoterapi: Förväntningar, samspel och förändring
Christer Langström	2017	Lärande i professionellt samtalsstöd: Villkor för vuxna arbetssökandes karriärprocesser
Jared Odera	2017	ICT-based Distance Education: A Study of University Students' Views and Experiences in Early Post-Apartheid South Africa
Caroline Ignell	2017	Exploring changes of conceptions, values and beliefs concerning the environment: A longitudinal study of upper secondary school students in business and economics education
Mimi Waermö	2017	Dialectics of Negotiagency: Micro Mechanisms in Children's Negotiation in Play Activity

Författare	År	Titel
Katarina Lagercrantz All	2017	Delaktighet- och lärprocesser i en yrkesutbildning: En studie av vuxna elevers erfarenheter av vård- och omsorgsutbildningen inom Komvux
Ellen Carm	2017	Caught in Culture?: Cultural Transformation through HIV/AIDS Prevention Education in Zambia
Corrado Matta	2017	A Field of Veiled Continuities: Studies in the Methodology and Theory of Educational Research
Trine Jønland Højsgaard	2019	Reframed Identity: Red Cross nurses' identity formation between 1945 and 1977
Isak Benyamine	2019	Konstnärliga undervisningspraktiker: Genealogier, diskurser och makt
Erik Larsson	2019	Innerstadsgymnasierna: En studie av tre elitpräglade gymnasieskolor i Stockholm och deras positionering på utbildningsmarknaden
Reed T. Curtis	2020	Without mast, without sails, without compass: Non-traditional trajectories into higher education and the duality of the folk-market
Natalie Nielsen	2020	The Erasmus Learning Journey: Students' Experiences from a Mobility Period Abroad
Noam Ringer	2020	Patterns of Coping: How Children with ADHD and Their Parents Perceive and Cope with the Disorder
Tobias Malm	2020	Konsten att hålla ihop: Om lärande och organisering i rockband

Författare	År	Titel
Maria Christidis	2020	Integrated teaching for expanded vocational knowing: Studies in the Swedish upper secondary Health and social care program
Petra Petersen	2020	Delaktighet och digitala resurser: Barns multimodala uttryck för delaktighet i förskolan i flerspråkiga områden
Claudia Schumann	2020	becoming things, becoming-world: On Cosmopolitanism, Reification and Education
Helena Reierstam	2020	Assessment in Multilingual Schools: A comparative mixed method study of teachers' assessment beliefs and practices among language learners – CLIL and migrant students
Maria Pananaki, Mersini	2021	The Parent-Teacher Encounter: A (mis) match between habitus and doxa
Anthemis Raptopoulou	2021	Politics of Contemporary Education Policy: The case of programming in the Swedish curriculum
Fika Burton Mwakabungo	2021	Exploring young fishers' and teachers' knowledge and value aspects concerning the practice of fishing in the Rufiji Delta in Tanzania

SUMMARY

MERITOCRATIC RESEARCH EDUCATION

This chapter presents the development of research education since the department was established in 2011 by the merging of several subjects and departments. The development is described as a coordination of a number of different traditions. At the

for a very long time. With the 1998 Tham reform, research education became more clearly regulated and more of an education than a life's work. During the first decades of the 21st century, structures were developed and the department's research education was formalized, not least through the *Handbook for doctoral students and supervisors*. As a preparation for the UKÄ quality review in 2017/2018, further development work was undertaken. In this connection, it was decided to gather the research education under one subject, *Education*, while the other subjects were discontinued. The admission system was changed and the assessment process was anonymised, the collegiate research groups were developed and a system with three supervisors was introduced. At the same time, a number of arenas were formed for meetings and collegial collaboration for the research education stakeholders. The chapter concludes with a review of contemporary and future challenges. Issues of power, the balance between guidance and independence, the doctoral student's rights and responsibilities in a more school-like research education, stress and the conditions of the education science discipline are discussed.

Samverkan med samhället: utbildning, forskning, FoU-stöd

Niclas Rönström, Ylva Ståhle, Åsa Sundelin
och Susanne Andersson

INLEDNING

Samverkan har sedan länge varit en politisk strategi med avsikten att näringsliv, akademi och det offentliga ska samarbeta för att lösa problem och överbrygga de utmaningar som samhället står inför (Regeringskansliet, 2019). Samverkan kan också ses som en naturlig del av att universitetet är en del av den offentliga sektorn, bekostas med skattemedel och därmed bör anses ha en förpliktelse att på olika sätt samverka med samhället. Vid Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) bedrivs en omfattande samverkan med det omgivande samhällets olika intressenter, organisationer och myndigheter. All samverkan utgår från den forskning och vetenskapliga kvalitet som kännetecknar institutionens verksamhet samt från den kompetens och kunskap som genereras i relation till institutionens olika utbildningsuppdrag. Den innebär inte enbart att sprida och göra forskning tillgänglig genom populärvetenskaplig publicering i olika medier. Samverkan med det omgivande samhället riktas också mot arbetsmarknadens och professioners behov av lärande och utveckling samt mot svårbemästrade samhällsutmaningar som

kräver vetenskapligt grundad samverkan och ömsesidigt lärande bland berörda parter.

Samverkan med det omgivande samhället innebär därför inte enbart att göra forskning och utbildning tillgänglig för olika intressenter i samhället. Den kan motiveras av reella behov av vetenskaplig samverkan kring svårbemästrade samhällsutmaningar och olika intressenters behov av utveckling och lärande på vetenskaplig grund. Den här texten syftar till att beskriva och exemplifiera den samverkan med samhället som bedrivs vid IPD, utan att göra anspråk på att fånga upp alla de initiativ och projekt som kan räknas som samverkansuppdrag.

VAD INNEBÄR SAMVERKAN OCH VARFÖR HAR DET BLIVIT SÅ ANGELÄGET?

Vikten av samverkan mellan universitet, beslutsfattare och organisationer uppmärksammades under 1970-talet bland annat i samband med utgivningen av Daniel Bells *Det postindustriella samhällets ankomst* (1976). Bell tecknade ett samhälle där behovet av traditionell tillverkning minskade och tjänsteproduktionen ökade, och där ett väsentligt inslag i framväxande kunskapssamhällen var att samla, systematisera, tolka och använda information och kunskap. Allt fler forskare kom att beskriva förändringar i arbetsdelning och interaktion mellan samhällets sektorer, och universiteten ansågs få en utvidgad och mer utåtriktad roll i samhällen där tillgång till kunskap fick en allt mer avgörande betydelse, eftersom allt fler aktörer kom att bero av vetenskaplig grund för sin legitimitet och kunskap samt forskning och utveckling för sin verksamhet (Etzkomitz och Leydesdorff, 1977).

Gibbons (1994) framförde hur kunskapsproduktionen i samhället förändrades från en ensidig betoning på disciplinär grundforskning som sparsamt adresserar det omgivande samhällets behov av kunskap, mot en mer tvärvetenskaplig forskning som huvudsakligen adresserar utmaningar i samhället där tillämpningen är överordnad. Under de tre senaste decennierna har vi kunnat notera en ökad samverkan mellan universitet, politikområden och yrkesgrupper. Institutionen för pedagogik och didaktik bedriver omfattande samverkan med skolektorn men också med aktörer inom hälso- och sjukvård, arbetsmarknad och olika företag. Det är förstås vanligt att samverkan handlar om att göra forskning tillgänglig för samhällets intressenter, men den samverkan som sker vid institutionen grundas också i andra motiv knutna till ett ökat behov av vetenskapligt baserad samverkan i samhället.

För det första har det visat sig att samverkan och interaktiv forskningsdesign är nödvändig när svårbemästrade problem i samhället ska belysas och hanteras. Det kan handla om uppdrag och situationer som kräver samverkan och partnerskap mellan olika berörda aktörer som kollaborativt försöker förstå och undersöka samt utveckla strategier för att hantera dem, eftersom det inte finns några givna vetenskapliga lösningar att tillämpa på dem. I takt med att samhället har blivit mer komplext har samhällsutmaningarna fått ökad komplexitet, vilket gör att allt fler forskare betonar vikten av ett nära vetenskapligt samarbete med det omgivande samhället i termer av ömsesidiga partnerskap. Vid IPD bedrivs till exempel omfattande samverkan kring migrationsfrågor och skolutveckling bland skolor som möter stora utmaningar.

För det andra har samverkan och partnerskap kommit att motiveras av en förändrad syn på professionellt lärande och kompeten-

sutveckling under senare år. Det har varit vanligt att profession-
sutbildning förläggs till universitetets lokaler, tämligen isolerat
från den verksamhet inom vilken yrkena utövas. Samtidigt är det
allt fler forskare som betonar vikten av att professionellt lärande
knyts till yrkesutövarnas verksamhet, erfarenheter och aktiviteter
där det vetenskapliga innehållet får möta deltagarnas yrkesprak-
tik. Detta innebär att lärosätena i allt högre utsträckning kan
komma att samverka med det omgivande samhället kring profes-
sionsutbildning, kompetensutveckling och uppdragsutbildning.

För det tredje kan vi se en utveckling mot att allt fler organi-
sationer och myndigheter förväntas bygga sitt arbete på veten-
skaplig grund, beprövad erfarenhet och med ökade inslag av
FoU-verksamhet. Inom offentlig sektor och i synnerhet inom
skolsektorn är detta påtagligt av två huvudsakliga skäl. Den
offentliga sektorns legitimitet förutsätter att verksamhet bedrivs
utifrån en tillförlitlig kunskapsbas som inte får vara godtyck-
lig, men det är också så att vetenskaplig kvalitet och kunskap
förväntas kunna bidra till ökad kvalitet och bättre utfall i den
verksamhet som bedrivs. Dessa vetenskapliga förväntningar
utgör en fond mot vilken vi kan förstå dels det ökade behovet
av att forskning sprids till intressenter utanför akademien, dels att
allt fler forskare kommer ifråga för expertuppdrag, sakkunnig-
utlåtanden, vetenskapliga råd eller liknande.

Flera forskare och lärare vid institutionen är anlitade som
experter utifrån sina kompetenser i olika sammanhang. Ett
exempel är Ulf Fredriksson, docent, som har ingått i en grupp av
forskare från Mittuniversitetet och Stockholms universitet som
haft uppdraget att genomföra PISA-undersökningen i Sverige
under perioden 2007 till 2016. Han har också deltagit i projektet
Northern Lights där nordiska forskare gjort jämförande analy-

ser av de nordiska resultaten från PISA och andra internationella kunskapsundersökningar. Ulf har även anlitats som expert i statliga utredningar där läsning och skrivning behandlats, samt samarbetat med SIDA kring utbildning, utveckling och bistånd.

I det följande ges några exempel på samverkan som genomförts vid institutionen för pedagogik och didaktik under de senaste tio åren. Under den första rubriken ger vi exempel på samverkan som primärt handlar om utbildning och fortbildning och under den andra ger vi exempel på uppdrag som primärt handlar om samverkande forskning och FoU-stöd.

SAMVERKAN INOM PROFESSIONSUTBILDNING OCH BEFATTNINGSUTBILDNING

I utbildningsuppdraget för grundutbildning inom högre utbildning ingår att göra studenterna väl förberedda för arbetslivet, liksom att utveckla studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet (UKÄ, 2020). Det gör samverkan till en angelägen fråga, i synnerhet för professionsutbildningar som ska förbereda studenter för specifika yrken i arbetslivet. På Institutionen för pedagogik och didaktik återfinns två professionsutbildningar, vilka alltid haft en stark relation och koppling till olika aktörer inom området: studie- och yrkesvägledarprogrammet samt yrkeslärarprogrammet. På institutionen återfinns också det statliga rektorsprogrammet, en obligatorisk befattningsutbildning för rektorer som är organiserad som ett tvärinstitutionellt samarbete på Stockholms universitet, där Institutionen för pedagogik och didaktik är sammanhållande värd. Här nedan beskrivs kort dessa tre program i relation till den samverkan och de uppdrag som följer med dessa.

STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDARPROGRAMMET SAMT YRKESLÄRARPROGRAMMET: SAMVERKAN OCH UPPDRAG

I studie- och yrkesvägledarprogrammet samt yrkeslärarprogrammet är samverkan med arbetslivet inbyggd i den reguljära undervisningen genom de verksamhetsförlagda kurser som är centrala utbildningsinslag i bägge programmen. I studie- och yrkesvägledarprogrammet ingår också återkommande olika former av fältstudier som delmoment i kurser, i syfte att knyta kursinnehållet till omvärldens förhållanden. Samverkan med olika intressenter och aktörer är med andra ord av stor betydelse för att utbildningarna ska lyckas med att möta de krav som ställs på yrkeslärares samt studie- och yrkesvägledares kompetens. Genom samverkan får både undervisande lärare och studenter kontakt med verksamheternas och professionernas aktuella villkor och förutsättningar, vilket är betydelsefullt för att upprätthålla och utveckla utbildningarnas innehåll och kvalitet.

Den kompetens och kunskap som utvecklas inom programmen efterfrågas också av till exempel myndigheter och olika intressenter som arbetar med frågor inom respektive kunskapsområde, samt av intressenter som vill utveckla sina verksamheter och/eller yrkesverksammas kompetens. Lärare och forskare vid programmen är efterfrågade som föreläsare och utbildare i uppdragsutbildning, utvecklingsprojekt och konferenser. I det följande ges exempel på samverkan mellan dessa utbildningar och verksamheter, myndigheter och andra aktörer inom respektive område.

UPPDRAGSUTBILDNING

Båda programmen har en mångårig tradition av samverkan med Skolverket om uppdragsutbildning med det övergripande syftet att stödja och utveckla verksamheter inom programmens kunskapsområden, riktad till verksamheter och yrkesverksamma studie- och yrkesvägledare, lärare och skolledare. Liknande former av uppdragsutbildning återfinns också inom institutionens uppdrag inom lärarutbildningarna, t ex montessoripedagogik. De teman som har varit aktuella inom studie- och yrkesvägledning har varierat. Under de senaste åren har kurser om studie- och yrkesvägledning i migration återkommande genomförts. Tidigare har liknande kurser erbjudits inom kvalitetsarbete avseende studie- och yrkesvägledande verksamheter, liksom kurser som syftat till att utveckla vägledares professionella kunnande. Vad gäller uppdragsutbildning för yrkeslärare är en kurs i arbetsplatsförlagt lärande ett exempel. Projektet vände sig till yrkeslärare i hela Sverige.

Uppdragsutbildningar ges också i samverkan med andra intressenter, som kommuner och regioner. Ett exempel är en kompetensutvecklingsinsats för studie- och yrkesvägledare i Stockholms stad under 2020, ett projekt finansierat av europeiska socialfonden med målet att utveckla vägledarnas kompetens att arbeta med nyanlända individer. Yrkeslärarprogrammet har medverkat i ett samarbetsprojekt med VFU-handledare kring språkutvecklande arbetssätt samt genomför fortbildning inom området för verksamma lärare inom yrkesprogram.

Inom programmen anordnas även alumnaktiviteter. Genom dessa ges möjlighet för tidigare studenter och utbildningarna att behålla kontakten med varandra, vilket inte sällan genererar nya möjligheter till samverkan. Båda utbildningarna anordnar också kontinuerligt fortbildningsdagar för VFU/praktikhandledare.

SAMVERKAN MED MYNDIGHETER OCH INTRESSETER

Studie- och yrkesvägledarprogrammet samt yrkeslärarprogrammet har länge haft en nära koppling till andra myndigheter och nätverk. Den kunskap och forskning som bedrivs i anslutning till programmen gör dem till efterfrågade aktörer i sådana sammanhang. Representanter från studie- och yrkesvägledarprogrammet ingår till exempel i ett nationellt nätverk vars syfte är att bevaka verksamhets- och policyfrågor avseende studie- och yrkesvägledning. Nätverket består av representanter från bland annat Arbetsförmedlingen, Skolinspektionen, Skolverket, SKR, UHR och Utbildningsdepartementet. Representanter från yrkeslärarutbildningen finns med vid branschorganisationers möten och informerar om yrkeslärarutbildningen och behovet av utbildade yrkeslärare. De är representerade i högskolerådet för vård- och omsorgscollege i Stockholmsregionen samt i styrgruppen för svenska för yrkesutbildade, en kombinerad språk- och yrkesutbildning för migranter med yrkesutbildning från sina hemländer. De har föreläst om aktuell forskning som rör yrkesutbildning hos Myndigheten för yrkeshögskolan, och representanter från myndigheten har föreläst på konferenser och seminarier anordnade av representanter från yrkeslärarutbildningen.

Lärare har också medverkat i att ta fram material på uppdrag av Skolverket för webbutbildningar inom studie- och yrkesvägledning samt artiklar som syftar till att stödja verksamma studie- och yrkesvägledares arbete med nyanlända elever. Lärare från yrkeslärarprogrammet har medverkat i en rapport från Skolinspektionen om arbetsplatslärande.

Till båda programmen hör även programråd med representanter från det omgivande samhället, myndigheter och studen-

ter vars uppdrag är att bidra till utvecklingen av programmet. Även här finns nyss nämnda myndigheter representerade men även representanter från kommuner och verksamma vägledare.

REKTORSPROGRAMMET OCH FORTBILDNING FÖR REKTORER: SAMVERKAN OCH UPPDRAG

Ett annat omfattande uppdrag inom vilket IPD spelar en nyckelroll är rektorsprogrammet (30 hp, avancerad nivå). Det statliga rektorsprogrammet syftar till att ge rektorer i skola och förskola samt andra skolledare de kunskaper och förmågor som krävs för att kunna leda läroplansstyrd förskole- och skolverksamhet. Den som har en befattning som rektor eller biträdande rektor är kvalificerad att gå programmet, som är obligatoriskt för nyanställda rektorer i förskola och skola. Rektorsprogrammet är även det ett multidisciplinärt samarbete inom Stockholms universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik är värdinstitution och Juridiska institutionen, Företagsekonomiska institutionen, Statsvetenskapliga institutionen samt Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen deltar ett i samarbete som innebär att man tillsammans bygger upp, leder, genomför och följer upp arbetet.

Rektorsprogrammet är en professionsstärkande befattningsutbildning på akademisk och vetenskaplig grund. Undervisningen byggs upp kring möten mellan professionens och befattningens krav samt kursdeltagarnas erfarenheter, och den forskning och de relevanta kunskapsområden som kännetecknar de akademiska disciplinerna. Utöver rektorsprogram anordnar också rektorsprogrammet med IPD som värdinstitution olika fortbildningsuppdrag med fokus på rektorers professionella lärande och utveckling, till exempel *Fortbildning för rektorer* och *Fortbildning för rektorer i förskolan*.

Rektorsprogrammet är inte enbart ett samverkansuppdrag i termer av uppgiften att anordna några kurser. Skolverket väljer vart sjätte år ut de svenska lärosäten som får ge programmet, och Stockholms universitet har i konkurrens med andra lärosäten valts som anordnare på grund av den kvalitet vi har kunnat hålla under de drygt tolv år som programmet getts vid Stockholms universitet med Institutionen för pedagogik och didaktik som värd. Att vara en anordnare av rektorsprogrammet innebär samverkan med Skolverket och andra lärosäten kring utbildningens utformning och utmaningar i Sverige. Det innebär också samverkan med de skolhuvudmän som anmäler sina rektorer till programmet. Rektorsprogrammet har också medfört forskningssamverkan mellan de institutioner som deltar i samarbetet, med programmets årliga forskningskonferens som ett exempel på forskningsbaserad samverkan med skolhuvudmän. Rektorsprogrammet kan ytterst förstås som ett samverkansprojekt mellan de myndigheter som styr skolan, de huvudmän som anordnar skolverksamhet, de yrkesutövare som har en befattning som rektor och flera av de lärosäten som bedriver forskning och utbildning om skolors ledning och styrning. Detta gemensamma samverkansprojekt handlar ytterst om vad svenska rektorer behöver kunna och göra för att axla de komplexa uppdrag och roller de möter i våra skolor.

Den kompetens som utvecklas inom institutionens rektorsutbildning efterfrågas också den av myndigheter och intressenter. De lärare och forskare som verkar inom institutionens rektorsutbildning är efterfrågade som föreläsare och utbildare under uppdragsutbildningar, utvecklingsprojekt och konferenser.

INTERAKTIV FORSKNING FÖR ORGANISATIONER, UNDERVISNINGSPUTVECKLING OCH FOU-STÖD

Som tidigare nämnts kan samverkan handla om forskning och vetenskapliga partnerskap mellan olika aktörer som kollaborativt försöker förstå, undersöka samt utveckla strategier för att hantera problem där det inte finns några givna vetenskapliga lösningar att tillämpa. Under den här rubriken avser vi att exemplifiera vetenskapligt och forskningsorienterat samarbete med det omgivande samhället: interaktiv forskning, undervisningsutvecklande forskning samt lokalt och nationellt FoU-stöd.

Interaktiv forskning är en form för samverkan som har bedrivits vid institutionen och som har särskilda kännetecken. Forskningen bedrivs inte på, för eller om organisationerna, utan tillsammans med personer (ofta kallad praktiker) i organisationerna. I dessa processer arbetar praktiker och forskare tillsammans för att synliggöra vad som utgör begränsningar och är problematiskt i organisationerna. Praktikerna arbetar med att lösa de olika problembeskrivningar som framkommer, medan forskningen erhåller ett gediget och väl grundat empiriskt material utifrån vilket analyser kan göras samt begrepp och teorier utvecklas. Vid IPD har det bedrivits flera interaktiva samverkansprojekt mellan akademi och såväl offentliga som privata företag. Flera av dessa projekt har haft fokus på den ojämställdhet som finns i samhället och olika organisationer, och som utgör en av de samhällsutmaningar som behöver åtgärdas.

Forskare vid IPD har också varit engagerade i undervisningsutvecklande forskning, så kallad praxisnära forskning. Arbetet är ofta interventionistiskt och iterativt, vilket innebär att forskare och lärare tillsammans utvecklar forskningslektioner som

planeras, verifieras och utvecklas. De studerar inte pågående praktik utan prövar specifika teoribaserade utformningar av undervisningen. Sådana lektioner utvecklas och förbättras iterativt, genom processer där teori och praktik påverkar varandra under ett antal lektioner. Forskare på IPD har tillsammans med lärare i olika skolor bedrivit flera sådana samarbetsprojekt, finansierade av Skolverket eller skolhuvudmän.

IPD har också en omfattande samverkan i form av FoU-stöd till myndigheter, lärosäten och skolor inom ramen för regeringsuppdraget Samverkan för bästa skola (SBS), som vänder sig till skolverksamheter med stora utmaningar. Uppdraget syftar till att ge bättre kunskapsresultat i skolan, måluppfyllelse i förskola och förskoleklass, kvalitet och likvärdighet. I synnerhet vänder sig satsningen till huvudmän som bedöms ha svårt att själva förbättra resultat och måluppfyllelse i den pedagogiska verksamheten. Regeringsuppdraget är omfattande och långsiktigt. Det omfattar totalt sett mer än 100 skolhuvudmän och vänder sig till mer än 500 skolor och mer än 500 förskolor. Det uppdrag som Skolverket gett till Stockholms universitet med värdskap hos Institutionen för pedagogik och didaktik syftar till att säkerställa att arbetet inom SBS utgår från aktuell forskning samt att det utförs med vetenskaplig kvalitet.

För att klara av detta omfattande uppdrag riktat mot samhällets och skolsektorns utmaningar började en grupp forskare vid Institutionen för pedagogik och didaktik att under åren 2016–2017 organisera ett FoU-stöd på nationell och lokal nivå. Forskare och lärare från åtta lärosäten samverkade för att möta behovet av ett vetenskapligt stöd till SBS: Stockholms universitet (SU), Högskolan i Dalarna (HDA), Karlstad universitet (KAU), Mittuniversitet (MIUN), Uppsala uni-

versitet (UU), Göteborgs universitet (GU), Umeå universitet (UMU) och Linnéuniversitetet (LNU).

På Stockholms universitet startades också FoU-center för att mobilisera den administrativa, operativa och vetenskapliga kraft som behövdes för att kunna svara upp mot både SBS-uppdraget och andra uppdrag inom området skolutveckling, i synnerhet gentemot skolverksamheter som möter stora utmaningar. FoU-center samlade flera institutioner för att kunna svara upp mot komplexa uppdrag med fokus på skolutveckling: Institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik, Institutionen för matematikämnet och naturvetenskapsämnenas didaktik, Institutionen för pedagogik och didaktik, Institutionen för språkdidaktik, Institutionen för svenska och flerspråkighet, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Nationellt centrum för svenska som andraspråk, Sektionen för uppdragssamordning, Specialpedagogiska institutionen, Stockholm Business School och Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor

FoU-centret har sitt nav på IPD och inrättades med tre olika syften. För det första ska man ge forskningsbaserat stöd till skolutveckling hos huvudmän, skolor och förskolor som är i behov. För det andra ska man erbjuda ett FoU-stöd på nationell nivå som primärt riktas mot Skolverket, berörda medverkande lärosäten (Umeå, Uppsala, Karlstad, Mittuniversitetet, Göteborg, Linné och Dalarna) samt berörda skolor, förskolor och huvudmän. Detta arbete har främst letts och samordnats av Martin Rogberg, som också sammankallar FoU-centers styrgrupp. För det tredje inrättades ett institutionsövergripande multidisciplinärt forskarnätverk vid Stockholms universitet som har förbättring och utveckling av skolor som huvudsakligt fokus. Forskarnätverket har antagit en gemensam

forsknings- och samverkansuppgift i form av ett forskningsprogram. Det har också startat ett högre seminarium för skolutveckling vid universitetet.

SAMMANFATTNING

Vid Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) bedrivs samverkan med det omgivande samhället av hög relevans och kvalité genom forsknings- och utbildningsuppdrag. De uppdrag som institutionen åtar sig och deltar i kännetecknas av god vetenskaplig och pedagogisk kvalité. Samverkan och partnerskap med det omgivande samhället riktas mot professionernas och arbetsmarknadens behov, men också mot svårbemästrade samhällsutmaningar som kräver forskningsbaserad samverkan och ömsesidigt lärande bland berörda parter.

Samverkan vid IPD kan vidare innebära att sprida och tillgängliggöra forskning men också utbildning, att erhålla finansiering och få tillgång till arenor för forskning samt att etablera andra vetenskapliga partnerskap i relation till svårbemästrade samhällsutmaningar, t.ex. i form av vetenskaplig expertis eller vetenskapligt stöd. Vid institutionen för pedagogik och didaktik finns denna breda förståelse av samverkan representerad i de uppdrag som handlar om professionsutbildning, befattningsutbildning, expertmedverkan, interaktiv forskning, undervisningsutvecklande forskning och FoU-stöd till förskolor, skolor men också andra verksamheter som möter stora utmaningar.

REFERENSER

- Bell, D. (1976). *Det postindustriella samhällets ankomst*. New York: Basic Books.
- Ertzkomitz H. & Leydesdorff, L. (Red.) (1977). *Universitet och den globala kunskapsekonomin – en trippelspiral av relationer mellan universitet och industri och regering*. London: Casell.

Gibbons M. (1994) *The New Production of Knowledge: The Dynamic of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.

Regeringskansliet (2019). *Regeringens strategiska samverkansprogram*.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-strategiska-samverkansprogram/>

Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2020). *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetsäkringsarbete*. Stockholm: Universitetskanslersämbetet. <https://www.uka.se/download/18.4dcfa4c0171537e-a940bed/1586422712282/Vagledning-2020-04-09-%20granskningar-av-larosatenas-kvalitetssaakringsarbete.pdf>

SUMMARY

COLLABORATION WITH SOCIETY: EDUCATION, RESEARCH AND DEVELOPMENT SUPPORT

Collaboration has long been a political strategy with the intention that business, academia and the public sector should work together to solve problems and overcome the challenges society is facing. At the Department of Education, collaboration with the surrounding society of high relevance and quality is conducted through research and educational assignments. The assignments that the department undertakes and participates in are characterized by good scientific and pedagogical quality. Collaboration and partnership with society is aimed at the needs of the professions and the labour market, but also at the difficult societal challenges that require research-based collaboration and mutual learning among stakeholders. This chapter provides an overview of collaboration as a phenomenon and in relation to societal development, as well as examples of work on collaboration within the department's various assignments: undergraduate education, commissioned education and research.

Section II

Developments in research

A decade of International and Comparative Education Research at the Department of Education, Stockholm University: Challenges and Achievements

Ulf Fredriksson, Meeri Hellstén and Susanne Kreitz-Sandberg

INTRODUCTION

The research group on International and Comparative Education builds on earlier traditions in the field from Stockholm University and is nowadays an integrated part of the Department of Education. This chapter begins with a retrospective view of the history of international and comparative education at Stockholm University. It describes the development of this research field at the Department of Education and the work with partner organisations, universities and colleagues. The chapter will also touch on the Master's Program in International and Comparative Education. The current function of international and comparative education at the department in 2021 will be described and discussed as the group continues to develop research with local, national and international scholars, research organisations, colleagues and other educational actors.

SHORT HISTORICAL BACKGROUND

Many disciplines within the social sciences have shown interest in an international outlook and a comparative perspective. Hesi-

tation among some researchers in the discipline of education may have been largely influenced by its history tied to the nation state. In this regard, Stockholm University has been at the forefront of researching education from an international perspective. There is a strong history of international and comparative education as an academic field at Stockholm University which began many years before the establishment of the present Department of Education in 2011. Today, international and comparative education is an integrated part of the Department of Education, but it started in 1971 with the establishment of Institute of International Education (IIE) at Stockholm University.

The establishment of IIE was the result of the foundational contribution by Torsten Husén¹⁶ to the work in the International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). Torsten Husén is one of the founders of IEA and was the Chair of the organisation from 1962 to 1978. As IEA began to organise international studies it was necessary to find a “home” for the organisation and when the Swedish government decided to establish IIE as a department at Stockholm University, it became the base from which Torsten Husén coordinated several large-scale international studies of student achievement (Husén 1985, Postlethwaite, 1994). IIE continued to flourish as an institute organising research and supervising doctoral degrees until 2006.

16 Torsten Husén (1916 – 2009) was Professor of Education and Educational Psychology at Stockholm University College between 1953 and 1955, of practical education at the Stockholm Institute of Education 1956–1971 and of education at Stockholm University 1971–1981. During the period 1971 to 1981 he was also Head of the Institute of International Education (IIE). He had several international tasks and duties, among them Chair of IEA 1962–1978 and in 1978 he was appointed Honorary President of IEA.

The work of IIE was heavily dependent on external funding and over time it became increasingly more difficult to receive sufficient funding for its running to maintain the life of the Institute. IIE later experienced financial problems while concurrently Stockholm University showed concerns over restructuring in merging departments throughout the university. In 2006 the Institute was amalgamated with the Department of Education (Gustavsson, 2014). The actual objective of this organisational restructure was interpreted in different ways by those involved, which later on created some confusion about the role of the Institute within the Department of Education.

In 2011, when the Department of Education, though a number of mergers, was established in its current shape (see Chapter 1), which is celebrated in its 10th Jubilee Anniversary, IIE had already formed an autonomous part of the Department for some years. At the time IIE was considered, as a unit with a fairly independent position within the Department of Education. IIE held, on a weekly basis, an executive meeting which was conducted in English and where the research, educational programs and other matters were discussed. Most lecturers at IIE taught solely on the Master's Program on International and Comparative Education and had few teaching commitments outside of it. Research projects were mainly developed within IIE with limited contacts with other researchers within the Department.

It might have been felt that the situation had its limitations and some turmoil was experienced. The Department management wanted to integrate the activities of IIE with those of the Department as a whole. New financial difficulties that were related to the funding of the activities run by IIE and disagreements about working conditions between staff members in IIE

and the person responsible for IIE made it necessary for the Department management to clarify and restructure the role of IIE within the Department. The general responsibility for allocating resources to the Master's Program was transferred to one of the Directors of Studies, who was also responsible for other programs in the Department. The IIE activities were condensed in a research group. Due to a conflict between staff members with permanent contracts at IIE and the person in charge, a new research structure failed to be fully established. Instead an ad-hoc group, composed of the then academic in charge of IIE and fellow academics with either no permanent lecturing contracts or no formal employment in the Department, continued to work casually in projects, while those with permanent contracts attempted to restructure new forms of activity within an international and comparative research perspective.

In 2015, an amalgamation of the doctoral programs at the Department, including the program International and Comparative Education, resulted in one joint PhD program, where different approaches to education could be included. The decision to remove the title IIE was taken in 2017, and in 2018 a decision to reorganise the earlier Master's Program in international and comparative education as a Master's Program in education with international and comparative specialisation.

As the Department of Education wanted to find new ways of organising research activities within the Department (see Chapter 1), it became important to maintain the place for international and comparative education within that new framework. The challenge was to relate to the well-established tradition of international and comparative education at Stockholm University whilst at the same time make a break with the immediate

institutional past. The new research group was established in 2016. It was initially referred to as the research group for International Studies and later retitled as International and Comparative Education Research (ICER).

RESEARCH

Research in the field of international and comparative education, as it has been developed at the Department of Education since 2011, has of course been heavily influenced by the research traditions established in the Husén tradition of IIE during its almost 40 years of existence. Two fields of research that were important at IIE, and which have continued within the research group to date, focus on research related to large scale international studies and education and development.

When IIE was founded in 1971, this was to a large extent related to the work of IEA. When IEA established its own research centre in Hamburg, IIE had a smaller role to play in relation to IEA projects such as PIRLS and TIMSS¹⁷, but the general interest in large scale studies remained. In 2011, IIE got a direct link to the Swedish PISA¹⁸ study.

Ulf Fredriksson, who had got his PhD at IIE, returned to IIE and was part of the group of researchers from Mid-Sweden University and Stockholm University who on behalf of Skolverket (the Swedish National Agency of Education) organised PISA in Sweden. Within the large PISA project there has for each PISA study been a Swedish report. The Swedish results from

17 PIRLS stands for Progress in International Reading Literacy Study and TIMSS for Trends in International Mathematics and Science Study

18 PISA stands for Programme International Student Assessment.

PISA 2012 were published in 2013 by the research group from Mid-Sweden University and Stockholm University (Oskarsson et al., 2013). There have also been special reports covering specific issues within the PISA study such as digital reading in PISA 2009 (Fredriksson, Sundgren, Lundgren, & Oskarsson, 2013). The project Northern Lights, financed by the Nordic Council of Ministers, has provided an opportunity for researchers from the Nordic countries involved in PISA, TIMSS and PIRLS to present papers based on data from these studies comparing the Nordic countries (Fredriksson, Rasmusson, & Sundgren, 2012; Rasmusson & Fredriksson, 2018). In 2014 the National Agency decided to limit the involvement of researchers in the Swedish PISA studies, which was reflected in PISA 2015 where the final Swedish report was not written by the group of researchers who had written earlier reports. Instead the researchers wrote a technical report on how PISA had been organised in 2015 in Sweden (Oskarsson et al., 2016). In the preparations for PISA 2018 the role of the researchers was further limited and as a result several of the researchers who had earlier worked with PISA in Sweden decided to end their direct involvement in the Swedish PISA project. The long period when a group of researchers from Mid-Sweden University and Stockholm University had been involved in PISA was covered in a book reflecting on the 15 years of experiences with the PISA study (Fredriksson, Karlsson & Pettersson, 2018). Results from PISA and other large-scale studies have also been analysed in a book focusing on reading (Fredriksson & Taube, 2012).

Another research area inherited from IIE was the field on education and development. Ingemar Fägerlind, who was the Head of IIE from 1981 to 2000, wrote in 1989 together with

Lawrance Saha the book *“Education and Development”*. This inspired several PhD theses over the years on different aspects of education and development and also active cooperation with SIDA (Swedish International Development Agency). In 2011, when IIE began to find its place within the Department of Education, a project on education for rural transformation had just been initiated. In 2010 a first conference had been organised in Stockholm (Chinapah, 2010), followed by a second conference in Chengdu, China, in 2011 (Chinapah & Wang, 2012) and a third conference in Vadodara, India in 2012 (Chinapah, 2013a; 2013b). These conferences gathered a number of educational researchers from Sweden, China, India and other countries. The focus was on education for rural transformation. The concept was analysed and examples of good practice were identified in a number of contributions to the conferences, which were then published in the books that documented the conferences. The discussion about education for rural transformation was clearly linked to the overall debate about education and development and to the Education for All (EFA) process. The PhD work conducted by Khaleda Gani Dutt, who defended her PhD thesis in 2017, worked in relation to this concept. Her thesis dealt with comparative case studies in Bhilwara District, Rajasthan and Howrah District, West Bengal, India, with prospects of overcoming gender inequalities (Dutt, 2017). Another PhD thesis defended in the same year was oriented towards education and development. Ellen Carm’s thesis explored the role of traditional leaders in preventive education concerning HIV/AIDS in Zambia (Carm, 2017). An earlier PhD thesis in 2012 by Biamba can also be seen to be in the same tradition, even if his thesis did not explicitly deal with issues about education

and development, but with problems related to school management in Cameroon. Biamba's thesis explores the situation of principals in Cameroon and show how this is related to education and development (Biamba, 2012). Another publication related to education and development compiled by researchers and former researchers from IIE was "*Dedicated to Education for All: The Lifework of Ingemar Gustafsson: A pioneer of Swedish and International Development Cooperation*". Ingemar Gustafsson had received his PhD in international and comparative education from IIE, worked as a senior specialist for SIDA and was a guest lecturer at IIE after his retirement from SIDA. After his unexpected death in 2012, Agneta Lind, Christine McNabb, Berit Rylander and Mikiko Cars edited a book with a number of selected papers written by Ingemar Gustafsson on the development of education systems in SIDA's partner countries (Lind, McNabb, Rylander & Cars, 2013).

Higher Education is an area for comparative and international research that maintains roots in IIE. Higher Education has been studied from the perspective of comparing the interfaces between educational systems, structures and curricula. Gradually, comparative and international issues related to ICT and higher education became more emphasised. Among these are two doctoral works: Gao's doctoral thesis from 2012 covered issues central to higher education, ICT, education and development in the Chinese context (Gao, 2012). Odero's (2017) PhD thesis explores ICT use in organising distance higher education in the context of South Africa during the period immediately following the Apartheid era.

Meeri Hellstén joined the Department of Education in 2015 and chaired the ICER group from 2016. She brought with her

several projects engaging in the quality and equity of comparative and international higher education. The theme of these projects jointly addressed the changing nature of the university from ethical policy and practice concerns to reciprocal internationalisation pedagogy, and the transdisciplinarity of epistemologies for the scholarship of teaching and learning and the establishing of communities of international scholars within the Nordic rim. The latest example of this engagement yielded the Nordplus funded project entitled NordPath-Network (2020–2022)¹⁹ from the Nordic Council of Ministers to investigate intercultural incentives of internationalisation initiatives between the main universities in the Nordic countries and leading to improved mobility transition. In 2013, a global partnership was established in a large international comparative project, *Ethical Internationalisation in Higher Education (EIHE, 2016)*. The project, funded by the Academy of Finland, brought together collaborators from Nordic countries and across five continents to discuss epistemic differences in international higher education from a comparative social justice and equity perspective. Close collaboration ensued with the universities in Jyväskylä, Oulu and Helsinki, Galway, Newcastle, Manchester, and British Columbia in particular (Hellstén, 2017; Khoo, Haapakoski, Hellstén & Malone, 2018). Further projects on comparative and international aspects of higher education focused on the university's social role and responsibility, arts and aesthetics-based curriculum change, sustainability issues of comparative pedagogy and practice, gender, language

19 <https://cip.ku.dk/english/projects-and-collaborations/nordpath--network-for-co-creating-new-paths-for-nordic-internationalization-in-higher-education/>

and diversity and quality of assessment, including multimodal design for learning at university (Hellstén & Ucker-Perrotto, 2017; Scharfenberg, Keller-Schneider, Weiß, Hellstén, & Kiel, 2018; Hellstén, Mickwitz & Scharfenberg, 2020; Reierstam & Hellstén, 2021). These projects saw regular guest appearances conducted at the collaborating institutions, many of which involved the Erasmus Plus exchange program.

Gender equality in higher education is a theme that internationally receives a great deal of attention; often the view points at pro-active policies in the Scandinavian countries. Susanne Kreitz-Sandberg, who joined the Department and the ICER research group in 2017, had researched gender inclusion, a systematic way of working with gender mainstreaming in teacher education over the years (Kreitz-Sandberg, 2013; 2016; 2019) and now applied together with Elina Lahelma a comparative perspective on local practices, theoretical frameworks and challenges when working with gender equality in Finnish and Swedish teacher education (Kreitz-Sandberg & Lahelma, 2021).

Issues related to higher education in Sweden and globally were part of the involvement in publications covering general developments in the field from an international perspective. Gougoulakis and Fredriksson contributed in 2018 a chapter on how Education for All in Sweden has been combined with the idea of World-Class universities in a book edited by Rabossi, Joshi & Paivandi (2018) and with another chapter on mergers in higher education institutions in Sweden in a book edited by Cremonini, Paivandi and Joshi (2019).

A long-term substantial collaboration (2012-ongoing) with researchers at the Ludwig Maximilian University (LMU) in Munich looked at the comparability of career choice motives for teaching as a profession, across five national teacher educa-

tion sectors in Europe and the USA. The international collaboration coordinated by Meeri Hellstén and Ewald Kiel (LMU) has involved joint supervision of doctoral work, keynotes, guest lectures and co-authorship of a number of peer-reviewed publications involving a team of researchers (e.g. Syring, Weiß, Keller-Schneider, Hellstén, Kiel, 2017; Scharfenberg et al., 2018; Tillmann et al., 2020). Another issue raised in teacher education contexts has been addressed by the comparison of national approaches to international mobility. The comparability of access and equity to mobility between culturally diverse cohorts of students has been put under scrutiny when comparing educational policy and universities' approaches in the Nordic and Australian indigenous teacher education settings. This collaboration has yielded visiting researcher and colloquium exchange and joint international conferencing and book publications engaging colleagues from Kautokeino Sami Teachers' College, Helsinki University, UTS, UNE and Macquarie Universities in Australia (e.g. Buchanan & Hellstén, 2020).

One field of research which has gradually become more important is education for sustainable development. From having been specifically about environmental education, the concept has expanded to cover a number of issues related to education and development. This has been a result of the adoption of the Sustainable Development Goals by UN Member States in 2015, as part of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Cars and West (2015) explored education for sustainable development in Sweden in an article about education for sustainable development during the United Nations Decade for Education for Sustainable Development. As a result of the cooperation with the University of Tokyo, education for sustainable development has been further explored. Several of the joint seminars that have

been organised with the University of Tokyo (see below) have been dedicated to the theme of education for sustainable development. Together with the University of Tokyo some funding was received which made it possible to visit Japan for a study visit and to receive researchers from Tokyo for a study visit in Sweden. The results of these study visits were presented in a comparative study of curricula for education for sustainable development in Sweden and Japan (Fredriksson, Kusanagi, Gougoulakis, Matsuda & Kitamura, 2020). As a follow-up initiative, the University of Tokyo has launched a comparative project which will explore attitudes of students within primary education in several countries. The pandemic in 2020 has so far slowed down this project. Joint ideas about how to study ways in which to integrate sustainable development in different types of professional academic education for engineers, medical doctors and teachers in Stockholm and Tokyo have been further explored.

Other areas researched are located in education and migration. ICER has been involved in applying for funding and joint PhD course development on this theme involving several research groups at the Department of Education. In her PhD thesis Helena Reierstam (2020) compared teachers' assessment practices in different multilingual learning environments. This thesis work has attracted attention and team involvement in ICER on comparative educational assessment within levels of curriculum and across nation-states. One aligning topic led into comparative learning analytics and digitalised learning and assessment in the 21st Century (Reierstam & Hellstén, 2021). This work has been acknowledged in funding by the Faculty's Cross-Institutional Strategic Initiatives involving a Wenner-Gren Foundation funded international visiting scholar (Brian Denman) and curriculum development research linked

to the European CIVIS university alliance on the theme of equity and quality.

School attendance problems have been increasingly discussed in Sweden since a governmental investigation pointed out the problem in 2016. That is why Kreitz-Sandberg and Fredriksson decided to study school attendance through comparison with other countries with varying school and welfare systems. The project *School attendance problems in international comparison* (2020-2023), funded by the Swedish Science Foundation²⁰, works with a mixed method approach. The overall purpose of the study is to investigate national, organizational and individual dimensions of school attendance problems with a focus on 15–17-year-old students in Sweden, Germany, Japan and the UK. The research project consists of various sub-studies, including collaboration partners in the countries involved. Part of the project works with quantitative analysis and in one study, national data on school attendance, are analysed and results from students in the PISA studies compared (Fredriksson et al., 2021). In the other part, case studies are conducted in all four countries.²¹ Through these case studies, the aim is to understand how support systems are structured and practised at the local level and young people's experiences of school non-attendance and support received (Kreitz-Sandberg, et al., 2021).

PARTNERS

The internationalising of research activities has been a driving force. Partnership and collaboration have formed a considerable

20 In Swedish Vetenskapsrådet – VR

21 As a pre-study cf. Kreitz-Sandberg & Lesch, 2019, Kreitz-Sandberg, 2015

component of the research work at ICER. Before the establishment of the ICER research group, IIE had developed contacts with Beijing Normal University in China and Vrije Universiteit Brussels (VUB) – the Dutch-speaking university in Brussels (Belgium). Some contacts were established through the Linnaeus-Palme program with Kasetsart University in Bangkok (Thailand), Kathmandu University (Nepal) and the American University of Central Asia (AUCA) in Bishkek (Kirgizstan). There was also cooperation with the American University of Cairo (Egypt) in a larger project on teacher education and with the University of Addis Ababa concerning supervision of PhD students.

The research group has maintained good contacts with several international government organizations such as UNESCO, IIEP and OECD²². Regular study visits have been made to these organisations and the research group has had the opportunity to contribute to some research organised by the organizations.

The research group has also had contacts with national agencies in Sweden such as SIDA²³ and Skolverket (National Agency for Education). Members of the research group have been part of reference groups related to different projects and have given presentations in various training activities.

The research group has actively worked to establish contacts with other research groups with similar interests at universities around the world. Efforts have been made to build partnerships with universities through different contacts such as the Linnaeus-Palme program and other initiatives. Some of these contacts

22 United Nations Education, Science and Culture Organization (UNESCO), International Institute for Educational Planning (IIEP) and Organization for Economic Cooperation and Development

23 Swedish International Development Cooperation Agency

have not been developed further, while others have been more fruitful. The most successful collaboration in recent times is the ongoing cooperation with the University of Tokyo, which started in 2014, through regular sharing of research and postgraduate study exchange with the Graduate School of Education at the University of Tokyo. There have been several visits to Tokyo and a larger group of postgraduate students and researchers have visited the Department of Education each year since 2015 to participate in a joint workshop (with the exception of 2021 when the event was organised online). These workshops have addressed different themes, several of them around *Education for sustainable development*. This theme has developed into an area for joint research (see above). Another area of interest for joint research has been education and healthy ageing, and equity and quality in higher education. As the project on school absenteeism has been developed (see above) contacts have also been elaborated with researchers at the University of Tokyo. This cooperation involved an exchange of doctoral and master students. What made cooperation with the University of Tokyo special is the inclusion of both research and education as formalised by a memorandum of understanding between the Department of Education at Stockholm University and the Graduate School of Education at the University of Tokyo and a signed university-wide Strategic Partnership between Stockholm University and the University of Tokyo, also involving the Stockholm Trio of KTH and KI²⁴. The partnership yielded an Honorary Doctorate in year 2020 at Stockholm University for Yuto Kitamura from the Graduate School of Education at the University of Tokyo.

24 KTH – Kungliga Tekniska Högskolan – The Royal Institute of Technology, KI – Karolinska Institute

Other ongoing successful examples of cooperation have been with Ludwig-Maximilians-Universität in Munich, and the universities of Sydney, Jyväskylä, Oulu and in Pinar del Rio. The University of Jyväskylä (Finland) has participated in several international seminars organised in Stockholm together with the University of Tokyo. Since 2016, members of ICER, PhD students and Master's students have participated in the annual UN-SDG4 Conferences hosted by the University of Jyväskylä. There has been academic and research exchange with the University of Oulu (Finland) involving guest lectures, keynotes and professional development workshops and several Master students have participated in annual seminars organised by the University of Oulu.

At the initiative of Meeri Hellstén and Anthony Welch, in 2020 the Department of Education signed an agreement for research exchange with the Department of Education and Social Work at the University of Sydney (Australia). This collaboration has to date spawned the supervision and assessment of PhD theses, externally funded teaching and research sabbaticals, visiting professorship keynotes and regular research colloquia. Research focus on comparative education policy and practice, global and de-colonisation perspectives has been shared at digitalised seminars involving keynotes and research project presentations with a comparative and international education focus.

Cooperation with the University of Pinar del Rio (Cuba) has been part of an agreement between the Department of Education at that university and the Department of Education at Stockholm University, which has involved several research groups at the Department. This cooperation has included mutual visits to the universities and a commitment from the

Department of Education to be involved in some course development projects and supervising PhD students. The collaboration with Ludwig-Maximilians-Universität has included academic exchange, research output and comparative research cooperation involving several countries.

Further to these contacts with universities ICER is active in a number of professional networks representing the research field such as, CIES, Global CIE, CESE, OCIES and NOCIES²⁵. Members of ICER are regular contributors to their annual conferences and serve on their executives and journal editorial boards. The Nordic CIES is regionally most relevant and 9-12 October, 2019, ICER hosted the NOCIES Biannual Conference under the theme *'Understanding the Global in Comparative and International Education'*. The conference was organised at Stockholm University and in partnership with the Global CIE Forum and generously supported by Brian Denman. It brought together a large network of comparativists from around the world. Prior to the main conference, a postgraduate pre-conference was organised by the ICER and University of Tokyo partnership, with guest scholars attending from ICER's European partner universities and funded by the Erasmus Plus scheme.

25 CIES – Comparative International Education Society, Global CIE – Global Comparative and International Education Forum, CESE – Comparative Education Society in Europe, OCIES – Oceania Comparative and International Education Society and NOCIES – Nordic Comparative and International Education Society

THE MASTER'S PROGRAM IN INTERNATIONAL AND COMPARATIVE EDUCATION

In relation to the ICER research group at the Department of Education, it is necessary to mention the Master's Program Education with international and comparative specialisation which is run by the Department and in which members of the research group have been very actively involved. The history of the program goes back to 1975, when it was established as one of the first English medium instruction master's programs in Sweden. It was at that time more a part of the PhD program, which allowed the PhD students to receive a diploma at Master's level before continuing to finalise their PhD thesis. The introduction of the Bologna process, however, led to a restructuring of the program and gave birth, in 2009 to the two-year master's program which is still running. Originally, the program was free for students from all parts of the world, but in 2011 the Swedish government introduced fees for international students from outside of the EU (and Norway Iceland, Lichtenstein and Switzerland). The program has gradually changed over the years and went through a major revision in 2016. As international and comparative education disappeared as a subject area in its own right in 2019 the program was given a new name – Master's program in Education with an International and Comparative specialisation, but remained in content and structure the same as earlier.

The students in the program have come from all parts of the world. The introduction of fees for students from some countries has not had any effect. Many students have received scholarships from Stockholm University, the Swedish Institute or other funding organisations. A number of students have also enrolled

as fee-paying. Over the years, students from Greece and China have made the two largest cohorts in the program. The contribution of Greek students has been reflected in a focus issue of the *Journal Comparative and International Education Review* on “*Comparative education insights between Greece and Sweden: The research work of Greek postgraduate students in International and Comparative Education at Stockholm University*” edited by Vasileios Symeonidis, Ulf Fredriksson and Petros Gougoulakis (2020).

A large number of theses have been produced within the Master’s Program over the years. Since 2011 students who have been graded with A or B have been invited to publish their thesis in the special online publications series Master’s Degree Studies in International and Comparative Education. A total number of seventy-six theses have been published thus far, of which Nos. 17-76 appear in digital format²⁶.

The program students have actively participated in ICER colloquium program, seminars, workshops and study visits organized by the research group. They have contributed significantly to these events by engaging in interesting discussions. Many of the students on the program have continued their studies at doctoral level at the Department of Education and other universities. The lively Alumni activity involving former students has in some cases led to new research initiatives.

26 <https://www.edu.su.se/english/education-old/master-s-programme/master-s-theses-1.404829>

INTERNATIONAL AND COMPARATIVE EDUCATION AT THE DEPARTMENT OF EDUCATION 2021

In 2021, when the Department of Education celebrated its 10th anniversary, ICER has galvanised its activities since its establishment in 2016, by maintaining the tradition of IIE. Some of the research areas which were part of the work of IIE have continued and new areas have evolved. The group conducts regular meetings to discuss research projects. The ICER research colloquia have been organised on a regular basis to provide an academic forum, where both the members of the research group and guest researchers present their investigations and become involved in critical and constructive discussions. The Master's Program in education with an international and comparative specialisation has continued to attract aspiring comparativists from all corners of the world. The Program is of concern not only for the ICER research group; it forms an important hub of the activities around international and comparative education, one such example being the current student-led podcast on co-creating the field of ICER.²⁷

Internationalization of society in general, and of higher education in particular, has made the field of international and comparative education much more a part of the main field in educational research now than it was back in 1971 when IIE was founded. Some would argue that international and comparative education is just an integrated part of all other fields, which could be defined within different sectors of educational research. That may be correct to some extent, but the ques-

²⁷ <https://anchor.fm/ice-breaking>

tion remains whether there might still be a specific approach required for comparison of situations and developments in different countries in order to move the perspective from a national context to an international horizon by critically scrutinizing the comparability of dimensions in education and society.

REFERENCES

- Biamba, C. N. (2012). *The Role of Principals in Government Secondary Schools in Cameroon: Demands, Constraints and Choices: A Case Study of Eight Secondary Schools*. Stockholm: Department of Education/Stockholm University.
- Buchanan, J., and Hellstén, M. (2020). Ways of getting to know: International mobility and Indigenous education, in F. Dervin, R. Moloney, A. Simpson (Eds). *Intercultural Competence in the Work of Teachers Confronting Ideologies* (p. 219-236). London: Routledge.
- Carm, E. (2017). *Caught in Culture? Cultural Transformation through HIV/AIDS Prevention Education in Zambia*. Stockholm: Department of Education/Stockholm University.
- Cars, M. & West, E. (2015). Education for sustainable society: attainments and good practices in Sweden during the United Nations Decade for Education for Sustainable Development (UNDESD). *Environment, Development and Sustainability*, 17(1), p. 1-21.
- Chinapah, V. (Ed.). (2010). *Education for Rural Transformation (ERT): National, International and Comparative Perspectives. The ERT 2010 International Symposium Stockholm*: Institute of International Education/Department of Education/Stockholm University.
- Chinapah, V. (Ed.). (2013a). *Education for Rural Transformation (ERT) – Good Practices from National and International Perspectives. Volume 1: The Schooling Challenge*. Stockholm: Institute of International Education/Department of Education/Stockholm University.
- Chinapah, V. (Ed.). (2013b). *Education for Rural Transformation (ERT) – Good Practices from National and International Perspectives. Volume 2: From Theory to Practice*. Stockholm: Institute of International Education/Department of Education/Stockholm University.
- Chinapah, V. & Wang, L. (2012). *Strategies to Achieve Balanced Inclusive Educational Development: Equity, Quality, Internationalization*. Beijing: UNESCO International Research and Training Centre for Rural Education / Department of Education, Stockholm University.
- Cremonini, L. Paivandi, S. and Joshi K.M. (Eds.). (2019). *Mergers in Higher Education: Practices and Policies*. New Delhi: Studera Press.

- Dutt, K. G. (2017). *The Role of Adult Literacy in Transforming the Lives of Women in Rural India: Overcoming Gender Inequalities: Comparative case studies in Bhilwara District Rajasthan & Howrah District West Bengal India*. Stockholm: Department of Education/Stockholm University.
- EIHE (2016) Andreotti, V. <http://eihe.blogspot.com/>
- Fredriksson, U., Karlsson, K.G. & Pettersson, A. (Eds.). (2018). 15 PISA under 15 år – resultat och trender [15 years of PISA – results and trends]. Stockholm: Natur & Kultur.
- Fredriksson, U., Kusanagi, K.N., Gougoulakis, P., Matsuda, Y. & Kitamura, Y. (2020). A Comparative Study of Curriculums for Education for Sustainable Development (ESD) in Sweden and Japan. *Sustainability*, 12(3), p. 1-16, February 2020.
- Fredriksson, U., Rasmusson, M., Backlund, Å., Gren Landell, M., Isaksson, J. & Kreitz-Sandberg, S. (2021). Which students are absent from school and their results on PISA in reading comprehension, mathematics and science: a comparative study of students in Germany, Japan, Sweden and United Kingdom. Internal Report with Project Description and Material for the Digital Workshop: International Comparative Perspectives on School Attendance Problems, 18-19 March 2021, Stockholm University.
- Fredriksson, U., Rasmusson, M. & Sundgren, M. (2012). Weak readers in the Nordic countries: Gender, immigrant background, socioeconomic background, enjoyment of reading and school related factors. In N. Egelund (Ed.), *Northern Lights on PISA 2009 – focus on reading*. Copenhagen 2012: Nordic Council of Ministers.
- Fredriksson, U., Sundgren, M., Lundgren, M. & Oskarsson, M. (2013). *Digital och traditionell läsning: Analys av olika elevgruppers läsning utifrån PISA 2009*. [Digital and traditional reading: Analysis of different student groups' reading based on PISA]. Stockholm: Skolverket.
- Fredriksson, U. & Taube, K. (2012). *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. [Reading, reading habits and reading studies]. Lund: Studentlitteratur.
- Fägerlind, I. & Saha, L.J. (1989). *Education & National Development. A Comparative Perspective*. Exeter: Pergamon Press.
- Gao, S. (2012). *Learner support for distance learners: A study of six cases of ICT-based distance education institutions in China*. Stockholm: Department of Education/Stockholm University.
- Gougoulakis, P. & Fredriksson, U. (2018). World-Leading Research and Education for All: A Swedish Challenge. In M. Rabossi, K.M. Joshi & S. Paivandi (Eds.), *In Pursuit of World-Class Universities A Global Experience* (p. 215-237. New Delhi: Studera Press.
- Gougoulakis, P. & Fredriksson, U. (2019). Mergers of Higher Education Institutions in Sweden: a promise or a threat? In: Leon Cremonini, Saed Paivandi and K.M. Joshi (Eds.), *Mergers in Higher Education: Practices and Policies* (p. 147-170). Studera Press: New Delhi.

- Gustavsson, A. (2014). Department of Education. In G. Dahl & M. Danielson (Eds.), *Faculty of Social Sciences 1964 – 2014*. Stockholm: Stockholm University.
- Hellstén, M. (2017). Internationalising Nordic Higher Education: comparing the imagined with actual worlds of international scholar-practitioners. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 1(2), 2-13. <http://dx.doi.org/10.7577/njcie.1967>
- Hellstén, M., Mickwitz, L. & Scharfenberg, J. (2020). Teacher Education in Sweden: revisiting the Swedish Model. In K. Pushpanadham (Ed.), *Teacher Education in the Global Era: Perspectives and Practices* (p. 99-114). Singapore: Springer.
- Hellstén, M., & Ucker Perotto, L. (2017). Re-thinking internationalization as social curriculum for generative supervision: letters from the international community of scholars, *European Journal of Higher Education*, 8(1), 36-51, DOI:10.1080/21568235.2017.1381568
- Husén, T. (1985) *Utbildning i internationellt perspektiv: En inledning till den jämförande pedagogiken* [Education in an international perspective: An introduction to comparative education]. Stockholm: Liber.
- Khoo, S., Haapakoski, J., Hellstén, M. & Malone, J. (2018). Moving from Inter-disciplinary Researchers to a Community of Transdisciplinary Educational Ethics – Bridging Epistemological Differences in Researching Higher Education Internationalization(s). *European Educational Research Journal*. <https://doi.org/10.1177/1474904118781223>
- Kreitz-Sandberg, S. (2013). Gender inclusion and horizontal gender segregation: stakeholders strategies and dilemmas in Swedish teacher' education. *Gender and Education*, 25(4): p. 444-465, <https://doi.org/10.1080/09540253.2013.772566>
- Kreitz-Sandberg, S. (2015). 'As an educator you have to fix many things on your own': A study of teachers' perspectives on organizing inclusion in various welfare contexts. In Hellesdatter Jacobsen, G. (Ed.), *Rights of Children in the Nordic Welfare States: Conceptual and Empirical Enquiries* (p. 145-167). Copenhagen: NSU Press.
- Kreitz-Sandberg, S. (2016). Improving Pedagogical Practices through Gender Inclusion: Examples from University Programmes for Teachers in Preschools and Extended Education. *International Journal for Research in Extended Education (IJREE)*. 4(2), p. 71-91, <https://doi.org/10.3224/ijree.v4i2.25782>
- Kreitz-Sandberg, S. (2019). Gender inclusion 2.0: Working with norm-critical perspectives for adult educators. In: M. Endepohls-Ulpe and J. Ostrouch-Kamińska (Eds.) *Gender – Diversity – Intersectionality. (New) Perspectives in Adult Education*, (p. 175-190). Münster: Waxmann Publisher.
- Kreitz-Sandberg, S., Backlund, Å., Fredriksson, U., Isaksson, J., Rasmusson, M. & Gren Landell, M. (2021). International Comparative Perspectives on School Attendance Problems: Analysis of statistics, risk groups and prevention in four countries. Internal Report with Project Description and Material for

- the Digital Workshop: International Comparative Perspectives on School Attendance Problems, 18-19 March 2021, Stockholm University.
- Kreitz-Sandberg, S. & Lahelma, E. (2021). Global Demands – Local Practices: Working towards Including Gender Equality in Teacher Education in Finland and Sweden. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)* 5(1), 50–68, <http://doi.org/10.7577/njcie.4052>.
- Kreitz-Sandberg, S. & Lesch, V. (2019). Die Entwicklung der sozialwissenschaftlichen Diskussion über Schulabsentismus in Japan. Neue Trends oder ein altes Phänomen? [The development of the social science discussion on school absenteeism in Japan. New trends or an old phenomenon?] In: D. Chiavacci & I. Wieszorek (Eds.) *Japan: Politik, Wirtschaft und Gesellschaft* (p. 262-299) iudicium: München.
- Lind, A. McNabb, C., Rylander, B. & Cars, M. (Eds.) (2013). *Dedicated to Education for All: The Lifework of Ingemar Gustafsson: A pioneer of Swedish and International Development Cooperation*. Stockholm: Institute of International Education/ Department of Education. Stockholm University.
- Nordpath Project (2020-2022) <https://cip.ku.dk/english/projects-and-collaborations/nordpath-network-for-co-creating-new-paths-for-nordic-internationalization-in-higher-education/>
- Odero, J. O. (2017). *ICT-based Distance Education: A Study of University Students' Views and Experiences in Early Post-Apartheid South Africa*. Stockholm: Department of Education/Stockholm University.
- Oskarsson, M., Eliasson, N., Fredriksson, U., Karlsson, K.G., Lundgren, M., Pettersson, A., Rasmusson, M. & Sollerman, S. (2016). *PISA 2015 – Bakgrund och metoder med exempel*. [Eng. "PISA 2015 – Background and Methods with Examples"] Stockholm: Skolverket.
- Oskarsson, M., Pettersson, A., Karlsson, K.G., Fredriksson, U., Sollerman, S., Eliasson, N., Rasmusson, M. & Sundgren, M. (2013). *PISA 2012: 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap* (Eng. "PISA 2012: The Knowledge in Mathematics, Reading Comprehension and Science among 15-year olds"). Stockholm: Skolverket.
- Postlethwaite, N. (1994). *Törsten Husén*. In Zahioul Morsy (Ed.), *Thinkers on education*. 2. Paris: UNESCO Publishing.
- Rabossi, M., Joshi, K.M. & Paivandi, S. (Eds.). (2018). *In Pursuit of World-Class Universities. A Global Experience*. New Delhi: Studera Press.
- Rasmusson, M. & Fredriksson, U. (2018). PISA, reading literacy, and computer-based assessment. In *Northern Lights on PISA & TIMSS 2015*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Reierstam, H., & Hellstén, M. (2021). Linguistic diversity and comparability in educational assessment. In Hernandez-Serrano, M.-J., (Ed.), *Teacher Education in the 21st Century – Emerging Skills for a Changing World*. IntechOpen.
- Scharfenberg, J., Keller-Schneider, S., Weiß, S., Hellstén, M., Kiel, E. (2018). Konstruktion von Vergleichbarkeit. Messtheoretische Reflexionen zur Ver-

- wendung measurement-invariance abgesicherter Skalen in quantitative-ländersubergreifenden Settings. *Tertium Comparationis*, 24(1), 57-83.
- Symeonidis, V., Fredriksson, U. & Gougoulakis, P. (2020). Editorial: Comparative education insights between Greece and Sweden: The research work of Greek postgraduate students in International and Comparative Education at Stockholm University. *Comparative and International Education Review*. No 25, 2020, p. 1-6.
- Syring, M., Weiß, S., Keller-Schneider, M., Hellsten, M. & Kiel, E. (2017). Berufsfeld 'Kindheitspädagog*in': Berufsbilder, Professionalisierungswege und Studienwahlmotive im europäischen Vergleich [The professional field of early childhood education: a European comparison of job profiles, paths to professionalization and career choice motives]. *Zeitschrift für Pädagogik*, p. 139-162.
- Tillmann, T., Weiss, S., Scharfenberg, J., Kiel, E., Keller-Schneider, M., Hellstén, M. (2020) The Relationship Between Student Teachers' Career Choice Motives and Stress-Inducing Thoughts: A Tentative Cross-Cultural Model. SAGE Open April 2020

SAMMANFATTNING

ETT DECENNIUM AV INTERNATIONELL OCH JÄMFÖRANDE PEDAGOGISK FORSKNING VID INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK, STOCKHOLMS UNIVERSITET: UTMANINGAR OCH RESULTAT

Området internationell och jämförande pedagogik har en historia på Stockholms universitet som går tillbaka till tiden före bildandet av den nuvarande Institutionen för pedagogik och didaktik 2011. Idag är internationell och jämförande pedagogik en integrerad del av institutionen. Detta kapitel beskriver hur forskningen inom detta område utvecklades under de första åren på den nya institutionen och hur en ny forskningsgrupp skapades 2016. Två forskningsområden som "ärvdes" av den tidigare forskningstraditionen var storskaliga internationella undersökningar och studier kring utbildning och utveckling. Nya områden för internationell och jämförande pedagogisk forskning har också

utvecklats., som utbildning för hållbar utveckling, högre utbildning, genus och jämställdhet, IKT, invandring och problem kring skolornärvaro i ett internationellt perspektiv.

Forskningsgruppen har samarbetat med internationella organisationer såsom UNESCO, IIEP och OECD. Den har också haft kontakter med de nationella myndigheterna SIDA och Skolverket. Initiativ har tagits för att skapa partnerskap med andra universitet runt om i världen genom bl.a. stöd av Linnaeus-Palmeprogrammet. Några av dessa initiativ har inte utvecklats vidare, medan andra blivit framgångsrika. Mest framgångsrikt har samarbetet med Tokyo universitet varit, men andra lyckade samarbeten har också etablerats med universiteten i Jyväskylä, Uleåborg, Sydney och Pinar del Rio. Under en period har också samarbete funnits med Normal University i Peking och VUB i Bryssel. Därutöver har kontakter etablerats med internationella forskningsorganisationer inom området internationell och jämförande pedagogik. Forskningsgruppen var värd för NOCIES/Global CIE-konferens 2019.

När man skriver om forskningsgruppen i internationell och jämförande pedagogik är det också nödvändigt att nämna mastersprogrammet i samma ämne. Detta drivs av institutionen för pedagogik och didaktik och flera av forskningsgruppens medlemmar har varit mycket aktiva inom programmet, som rekryterar studenter från hela världen. Ett stort antal mastersuppsatser har skrivits och några av dessa har publicerats i en särskild skriftserie, *Master's Thesis in International and Comparative Education*. Många studenter från programmet har fortsatt som doktorander, varav några på institutionen. Programmets studenter har aktivt deltagit i de seminarier, workshops och studieresor som organiserats av forskningsgruppen.

Developments in Research on Vocational Education and Training (VET) – The Journey at the Department of Education, Stockholm University

Åsa Broberg, Maria Christidis, Eva Eliasson, Petros Gougoulakis, Lázaro Moreno Herrera, Marianne Teräs and Ruhi Tyson

INTRODUCTION

The development of research in the field of Vocational Education and Training (VET) at Stockholm University is strongly connected with a drive to strengthen the scientific basis of the teacher education program for vocational teachers. This chapter first presents the background prior to the organization and consolidation of the research group in September 2011. This is followed by a presentation of the group's research activities and is exemplified by the research schools at Licentiate and PhD levels that had a significant impact in developing the group. Next comes a presentation of the various dimensions of the group's activities as a dynamic environment with significant networking and an international footprint. The concluding remarks describe briefly what are seen as challenges and potential lines of research in the near future.

The research group was created in September 2011 at the former Department of Educational Sciences with a Focus on

Technical, Aesthetical and Practical Subjects (*Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner* (UTEF), at the Faculty of Natural Sciences, Stockholm University. This department was discontinued in December 2011 and both the teacher program for vocational education and the research group were transferred in January 2012 to the Department of Education (*Institutionen för Pedagogik och Didaktik*).

The research group Vocational Education and Training (*Yrkeskunnande och Lärande*) (VETYL) aims both to connect with the international field of research and to acknowledge the research work done in areas such as vocational knowledge (*yrkeskunnande och lärande*), assessment of vocational knowledge and the history of vocational education of training, work done by colleagues at the former Stockholm Institute of Education (*Läraryrkeskolan*, LHS). The start-up of the research group is associated with the new developments initiated through the recruitment in June 2011 of Lázaro Moreno Herrera as a Professor of Educational Sciences with a focus on Vocational Subjects.

The authors of this chapter, all active members of the research group, hope that this text will serve not only to depict the development of our research group but also to be of value as an inspiration to the journey of other research groups in the field of VET in Sweden and internationally.

BACKGROUNDS: INITIAL RESEARCH AT THE STOCKHOLM INSTITUTE OF EDUCATION (LHS) AND THE FORMER DEPARTMENT OF EDUCATION

Vocational teacher training, which since 1965 had been organised at the Swedish Institute of Occupational Education (YPI), was incorporated into the/Stockholm School of Education (SSE) in 1972. The program was designed as a practical pedagogical education comprising two semesters of study (Arfwedson, 1996). In this respect, it was very similar to the other subject-teacher training, with which it was coordinated in the early 1990s. Nursing teacher training was attached to the SSE in connection with the higher education reform of 1977 and comprised three semesters. A large number of professional fields were represented in vocational teacher training, including aviation teacher training, which was unique in the country and was a variant of the industrial and crafts teacher training. All subject-teacher training programs were organised as separate “lines” (programs) and governed by collegially elected line committees responsible for the content and design of the training. Attempts were made to establish collaboration and integration in certain respects between the programs, while all were expected to be based on both science and proven experience in order to promote a scientific approach to the teaching profession (Linné, 2006).

Vocational teacher education, like all teacher education, has been constantly changing and adapting to school reforms and in particular in line with the introduction of the 1970 curriculum for upper secondary schools (Lgy-70) when the vocational schools of that time were incorporated into the new common

upper secondary school in the form of two-year vocational “lines” (programs).

Upper secondary education was reformed in the early 1990s, when all programs became three-year programs with a greater influx of general theoretical subjects, which provided basic qualifications for higher education studies. Increased demands for more equal schooling and the requirements of the world of work for general skills were the main arguments for this reform.

Since the late 1970s, major efforts have been made to build up research in the subject didactics of teacher education, including vocational didactics. During this period, there was a gradual shift in vocational teacher education from methodology to a more research-based subject didactic approach. Research and Development (R&D) work at the Department of Vocational Education was initially modest, one of the main reasons being the lack of a research tradition in vocational teacher training. Towards the end of the 1980s, various initiatives were taken to strengthen R&D, such as the establishment of a working group for vocational education research within the Steering Group for Nordic School Co-operation. This working group summarised its observations as follows:

It can be seen that there is a great lack of research expertise to support the renewal of vocational education in all the Nordic countries. The needs arising in connection with research and development work are to a large extent covered by temporary project funding. The link between vocational teacher education and in-service training and research training is weak. The quality of both initial and in-service training is in question. (quoted in Arfwedson 1996, p. 117).

The findings of the working group resulted in the formation of a vocational education seminar, whose purpose was to identify and initiate R&D in the field of vocational education. This work was continuously reported in the *Journal of the Vocational Education Seminar* (*Tidsskrift för yrkespedagogiskt seminarium*). The work to strengthen research in vocational education was intensified and grew in scope and quality during the 1990s with the appointment of a professor at the Department of Vocational Education. This was eventually reflected in the production of several doctoral theses within the field of vocational education.

The changing demands placed on vocational education that have occurred since the 1970s, and with greater intensity since the 1990s, also placed new demands on both the vocational and pedagogical competence of vocational teachers. An interesting challenge, then and now, was how the knowledge content of the teacher education should relate to practice-based/experience-based 'traditional' knowledge, on the one hand, and science-based knowledge on the other. The tension between practical professional knowledge, the teacher's professional ethos and scientific rationality is just as relevant today and is a recurring theme, not least in VET/YL's seminar activities. The new professional teacher education is moving away from polarised discourses and dilemmas where science, practical professionalism and phronetic knowledge are juxtaposed, for the simple reason that sustainable professional teacher education needs to be designed on the basis of new combinations of different forms of knowledge and knowledge interests that harmonise with the developmental needs of society and the labour market.

RESEARCH SCHOOLS AT LICENTIATE AND PHD LEVELS

In 2011 and 2012 two graduate schools in vocational didactics were started: *Vocational Pedagogy* (VP) with five PhD students, and *the Pedagogy of Vocational Subjects* (PVS) with 14 (plus one) PhD students accepted for a Licentiate degree. These graduate schools were the result of collaboration, initially between four universities. For VP the collaboration was between Stockholm University (host for both graduate schools), University of Gothenburg, Linköping University and Umeå University, and for PVS, also Karlstad University and Södertörn University. In Stockholm, the graduate schools were part of the VET/YL group at Stockholm University, as were the supervisors for seven of the PhD students. The VET/YL seminars continuously made space for doctoral students to present their work and be given feedback by colleagues and senior researchers, thus contributing to the progress of the ongoing research.

Collaboration between the universities in the graduate schools made it possible for the doctoral students to participate in courses related to vocational education and training as well as seminars, offered by the other universities, which at the same time strengthened cooperation of the young research groups at Stockholm University (VETYL) with partners. In a total of six courses of 7,5 ECTS each were offered within the programs. As each course was planned and organised by two collaborating universities, all the universities participated in the doctoral program and most PhD students visited at least 3-4 universities when attending courses and PhD conferences. The VET/YL group was involved in two of the courses, *Introduction to*

Vocational Pedagogy and Assessment and validation of vocational knowledge and competence. The introductory course was mandatory for all PhD students, while the others offered optional specializations.

Internal conferences were arranged yearly by the graduate schools, taking place at the universities represented in these schools. International advisers tied to the graduate schools were invited to take part in these occasions for presentations on state-of-the-art research on vocational education and training and for providing the doctoral students with feedback on their ongoing work. In international conferences, the research schools presented their work at symposia. In addition, the doctoral students presented their work separately. For instance, the conference arranged by the VET/YL group, *Stockholm International Conference of Research in Vocational Education and Training*, gave the doctoral students the possibility to take part in the arrangements of the conference and to present their work. After the completion of their thesis the doctoral students have also been invited to be key-note speakers. Thus, the national and international network created by the research schools has offered the doctoral students several opportunities to develop as researchers within the field of vocational education and training.

The doctoral students were given the possibility to expand their knowledge of vocational didactics from a national to an international understanding. The feedback given to the doctoral students nationally and internationally has contributed to a more nuanced understanding of vocational didactics that has been reflected in the theses. In turn, the relevance of their work has also been made international. With a total of 113 publications the bibliometric output of the research schools was

remarkable. It included 14 licentiate theses, 11 doctoral dissertations, 28 articles in peer-reviewed journal, 37 international conference papers, 14 book chapters, 2 reports and 8 text books for VET.

The licentiate and doctoral theses cover the following upper secondary VET programs: Business and administration, Construction, Craft (hairdressing, bookbinding), Health and Social Care, Media, and Natural Resources. Furthermore, adult VET is represented by the Health and Social Care program and the Beauty Industry (private facilitators) and one of the doctoral theses focuses on VET teacher education. Five of the doctoral theses, one of the licentiate theses, and 23 of the articles were published in English. Hence, the output from the two graduate schools has also contributed to international research; for example, the research schools have contributed to building a network comprising the doctoral students with further engagement in research within vocational didactics and collaborations with other junior and/or senior researchers.

Vocational didactics has been a neglected area of research, which has been attended to by the two graduate schools. Due to the focus on vocational didactics, a research field has been established nationally and regrowth concerning future research has been ensured.

RESEARCH BASIS AND QUALITY OF THE VET TEACHER EDUCATION PROGRAM

In 1977, the decision to incorporate most vocational education within the university was implemented, including teacher education. This meant that teacher education would be founded

on a scientific basis (SFS, 1977: 218). In the 1990s, the concept of “proven experience” was added (SFS, 1992: 1434), a concept whose meaning has been discussed, interpreted and reinterpreted over time. It has been emphasized, among other things, that proven experience means that it must be possible to share it with others (Franck, 2001) and that it must be subjected to examination through critical reflection (Josefson, 2001; 2005). The Swedish National Agency for Higher Education (2008) states that “proven” means that it is something more than experience. Proven experience is documented or communicated in some way so that others can share it. It must also be examined in a collegial context.

Teacher education has often been criticized from various perspectives. Some argue that if the amount of science increases, the quality of teacher education will improve, while others point out that teacher education is too theoretical and does not support teachers in developing the knowledge needed in their future professional activities. In the vocational teacher program, we believe that the knowledge and abilities developed in the program should be clearly linked to the practice of the profession, an aspect that has been in focus in the research activities of the group. This, however, does not mean a narrow approach, where only tools for managing school activities are highlighted and discussed. Meeting theoretical perspectives, historically based phenomena and current research is also important for understanding the environment in which one operates and for being able to handle different situations. The critical, reflective approach that permeates many examination tasks in the vocational teacher program is a preparation for examining and developing their future classroom practices. Another aspect that enables the connection between

theoretical perspectives and practical activities is the many years of professional activity that the student teachers possess, which means that they have experiences that can be linked to a more theoretical understanding. Adopting a scientific approach as a teacher is not only, or perhaps even rarely, a matter of applying theories and research results to teaching but also about understanding previous experiences with the help of new perspectives gained through increased theoretical knowledge.

Most teachers in the Vocational Teacher Program have both a doctoral degree and a teacher education, and many are involved in our research group. The teachers are well acquainted with current research, both their own and that of others, which contributes to the students gaining insight into research and how research results can be useful in pedagogical practice. The teaching lecturers publish scientific research nationally and internationally and produce teaching materials with relevance to the vocational teacher profession. The environment thus provides conditions for students to be part of a context where there is a close and creative connection between research and education.

Since 2010, the Education Act states that teaching in primary and secondary schools must also be based on scientific foundations and proven experience (SFS, 2010: 800, Chapter 1, Section 5). In summary, the vocational teacher program, with its scientifically based knowledge content and the ambition to develop critical reflection, forms a basis for the capability to examine and develop teaching in collaboration with others. At the same time, school management needs to pay attention to, and reward, practical research. Time is required for documentation and collegial cooperation, otherwise the experience continues to be untested, individual, and silent. The research work done by the members of the group clearly depicts an interest in these aspects.

AN ACTIVE RESEARCH ENVIRONMENT – NETWORKING AND INTERNATIONAL FOOTPRINT

The VET/YL research group has, since its start in 2011, been an active work environment with an increased national and international footprint. At the department level the monthly research seminars of the group have been essential in creating and developing an academic research environment and have become a forum with three aims: (a) discussing state of the art research including presentations by leading international scholars and texts in progress from the group members, (b) strategic planning of the activities of the group and the further development of the group and (c) a forum to share ongoing and planned work with projects, research application and cooperation with actors in society. A yearly internal conference held since 2011 has been a central strategic component in the development of the group.

Regarding networking and international footprint, our research group has organised yearly since 2012 an international conference and research workshop. This conference is intended to be a forum for discussion and feedback on emergent research questions as depicted in our on-going research work and a forum for building and strengthening partnership and research 'alliances' internationally. The conference has since the start been supported by and is part of the main research events organised by the European Network for Research in Vocational Education and Training (VETNET). The conference has been framed by an understanding that national systems of VET are currently facing challenges from changing governmental policies and new demands from the labour market. Significant within the new context of development is the European Qualifications Frame-

work (EQF) and its more specific implementations in the form of the National Qualifications Frameworks (NQF).

The activities of the research group have been influenced by what, in the specific Swedish context, could be labelled as ‘vocationalization’ of the upper secondary school, which has posed new challenges and equally opened up possibilities for the development of VET. Likewise, the research outcomes of the group have largely been influenced by an interest in, and concern about, the future impact of early career choice on social equity and individual opportunities for further professional development.

The Stockholm International Conference of Research on VET, as it has been called since 2015, has been acknowledged as an internationally relevant forum to discuss controversial issues/questions such as:

- What are the new challenges and potentialities arising from the implementation of the European Qualifications Framework (EQF) and the National Qualifications Frameworks (NQF)?
- To what extent could early career choice hinder further professional and personal development?
- What is the place of apprenticeship in this new context?
- What models of curriculum design are likely to be more successful in this new context?
- What indications can be found for how professional identities are shaped in order to face the new challenges?
- What identities are constructed by and for VET students?

The outcomes have been better informed approaches to the new challenges and potentialities of development in VET, leading to the publication of the Research Book Series *Emergent Issues in Research in Vocational Education and Training* with the seventh volume in print at present (2021). This research book series, originally an outcome of the international conferences, has expanded to include contributions from international researchers, regardless of participation or not in the conference. High academic standards of the research book series is secured via a blind peer-review process and the engagement of an editorial advisory board with leading international researchers in the field.

In the striving of the group to strengthen links and cooperation with key actors in society in relation to VET, the engagement of our alumni has been of remarkable relevance and been given considerable attention in the group activities.

What has been relevant for the development of the group in these ten years has been the active participation of group members as contributors in international conferences, notably in the yearly conferences organised by the Nordic Network of Research in VET (NordYrk) and the European Network of Research in VET (VETNET), the latter a part of the European Conference on Educational Research (ECER). Members of the group have been part of the boards of both networks. Likewise, publication in well-established scientific journals in the field has been in focus in the publication strategy of the group. Contributions from VETEYL members are to be found in journals such as: *International Journal of Research in Vocational Education and Training (IJRVET)*, *Vocations & Learning* and *The Nordic Journal of Research in Vocational Education and Training (NJVET)*.

CONCLUDING REMARKS – WHERE TO GO FROM HERE?

Eleven years of development have created solid ground for the challenges ahead. Our research group is expected to continue in its commitment to develop knowledge in the field of vocational education and training and likewise contribute systemically to the development of the scientific bases of the education of vocational teachers at Stockholm University.

Through our research results and by continuing to develop our international networking, we expect to continue and increase our role as one of the strongest research environments in the field in Sweden and the Nordic countries with a relevant international footprint outside this region.

Doing research in the intricate field of VET will continue to be a challenge, as our colleagues Felix Rauner and Rupert Maclean (2008, p.13) have stressed earlier in the following terms:

The variety of research questions and development tasks at the levels of vocational education and training systems (macro level), the organization and design of vocational training programs and institutions (meso level) and the analysis and shaping of education and learning processes (micro level) leads to the integration of different scientific disciplines and research traditions. VET research therefore can be organized only in an interdisciplinary way.

Our vision and mission is to face the challenge with awareness of our social mission as researchers.

Note: An extended version of this chapter is available from:
info@edu.su.se

MEMBERS OF THE RESEARCH GROUP VETYL

(As by April 2022)

Lázaro Moreno Herrera, Professor (Scientific leader)

Marianne Teräs, Professor (Scientific leader)

Petros Gougoulakis, Professor

Katarina Lagercrantz All, Senior Lecturer, PhD

Åsa Broberg, Associate Professor, PhD

Eva Eliasson, Senior Lecturer, PhD (Coordinator Teacher
program for VET)

Janne Kontio, Senior Lecturer, PhD

Rebecca Ye, Associate Professor, PhD

Mikael Persson, Senior Lecturer, PhD

Ruhi Tyson, Senior Lecturer, PhD

Jan Pettersson, Lecturer

PHD-STUDENTS

Sofia Antera

Carles Fuster Sansalvador

HONORARY MEMBER

Viveca Lindberg, Associate Professor

ALUMNI

Camilla Gåfvelds, PhD

Enni Paul, PhD

Eva Klope, PhD

Gunilla Berg Christofersson, Lic

Maria Christidis, PhD

Maria Terning, PhD

Pia Lindström, Lic

REFERENCES

- Arfwedson, G. (1996). *Lärarhögskolan i Stockholm 1956-1996*. Stockholm: HLS Förlag.
- Franck, E. (2001). Högskolan – utmanare och utmanad när samhället förändras. I: *Ribban på rätt nivå: sju inlägg om högskolemässighet*. Stockholm: Högskoleverket.
- Högskoleverket (2008). *Regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Högskoleverket*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Josefson, I. (2001). Teori och praktik. Hur skapas ett möte mellan olika kunskapsformer? I: *Ribban på rätt nivå: sju inlägg om högskolemässighet*. Stockholm: Högskoleverket.
- Josefson, I. (2005) Vetenskap och beprövad erfarenhet. I: Carlgren, I. (red.). *Forskning av denna världen II – om teorins roll i praxisnära forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Linné, A. (2006). ”Om traditioner, reformer och lärares utbildning”. I: Kent Hägglund (red.), *Ständigt i stöpsleven. Lärarhögskolan i Stockholm under fem decennier*. Stockholm: LHS Förlag, pp. 14-44.
- Rauner, F. & Maclean, R. (2008). *The International Handbook of Technical and Vocational Education and Training Research*. Springer: The Netherlands.
- Svensk författningssamling, SFS, 1977: 218. Högskolelag. Utbildningsdepartementet.
- Svensk författningssamling, SFS, 1992: 1434. Högskolelag. Utbildningsdepartementet.
- Svensk författningssamling, SFS, 2010: 800. Skollag. Utbildningsdepartementet.

SAMMANFATTNING

FORSKNINGSRESAN INOM YRKESUTBILDNING VID INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Kapitlet börjar med en bakgrundsbeskrivning av hur forskargruppen bildades i september 2011 vid den tidigare Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner (UTEP). Institutionen tillhörde vid den tidpunkten den naturvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet. Forskargruppens namn, *Vocational Education and Training – Yrkeskunnande och Lärande* (VETYL), avser att såväl spegla som koppla samman forskningen om yrkesutbildning, yrkeslärande och yrkeskunnande i en nationell och internationell kontext. Förutsättningarna för gruppens bildande grundlades genom rekryteringen av Lázaro Moreno Herrera som professor i utbildningsvetenskap med inriktning mot yrkesämnet i juni 2011.

I kapitlet presenteras olika dimensioner av forskargruppens utveckling. Särskilt skildras forskargruppens fokus på att stärka den vetenskapliga grunden för lärarutbildningen för yrkeslärare. Gruppens nationella och internationella nätverk presenteras också som ett exempel på gemensamma ansträngningar för att bli aktiva medlemmar i det nationella och internationella akademiska samfundet på området samt bidra till att utveckla kunskapen inom fältet. Författarna hoppas att detta kapitel inte bara väl beskriver hur vår forskargrupp utvecklats, utan också är av värde som inspiration i utvecklingen hos andra forskargrupper inom yrkesutbildning, både i Sverige och internationellt

Didactics as Communication – Lärande som social praktik

Anna-Lena Kempe, Tore West
och Matilda Wiklund

INLEDNING

I forskargruppen *Didactics as communication* (DaC) studerar vi lärande som social praktik. Det innebär att vi analyserar kommunikationsmönster, normer, regler och innehåll som formar miljöer där kunskaper och förmågor utvecklas. Vi studerar även policydokument och mediatexter som ramar in lärande som social praktik. Därutöver studerar vi design av olika miljöer där lärande sker eller kanske inte sker.

När lärande omtalas begränsas innebörden ofta till att handla om formella utbildningssammanhang, men våra analyser fokuserar även på hur vi lär oss utanför sådana, t.ex. över internet eller i föreningslivet. I DaC studerar vi hur villkoren i olika situationer påverkar vad det är vi kan lära oss och på vilka sätt vi lär oss. Kanske finns det hinder för lärande i situationen eller i de artefakter som används för att gestalta kunskap? Ett aktuellt exempel är de digitala system som är så vanliga idag; hur är de designade och vilka konsekvenser får det för användarna? Vi intresserar oss också för maktrelationer i de sociala praktiker som har ansvar för att organisera lärande: vilka möjligheter ges de som ska lära sig, i den didaktiska design de möter?

I det här kapitlet kommer vi först att kort beskriva didaktikens utveckling, för att sedan fördjupa oss i hur vi med olika

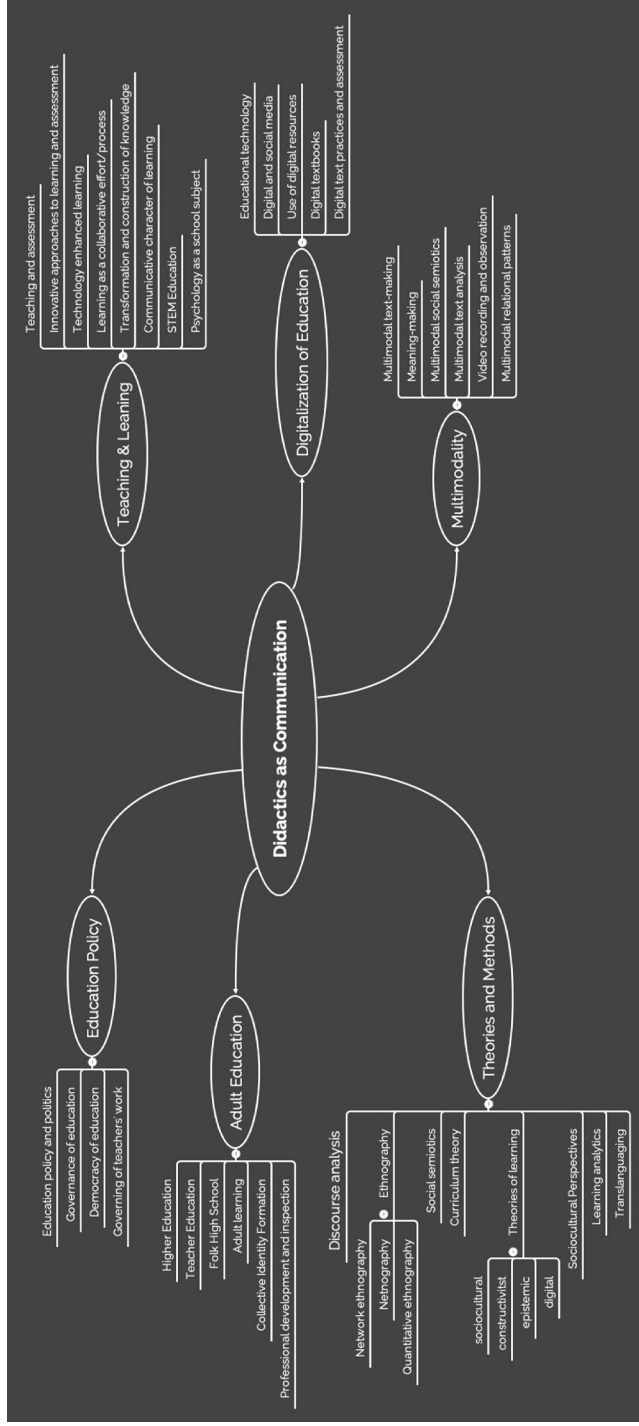
begrepp och forskningsmetoder avgränsar och studerar lärande som social praktik. Slutligen beskriver vi några av våra aktuella eller just avslutade forskningsprojekt. Bilden nedanför avspeglar den forskning vi bedriver eller just har avslutat. Figuren visar exempel på kunskapsintressen, teorier och metoder som kännetecknar forskargruppens inriktning och det gemensamma namn som återfinns i gruppens namn: Didaktik som kommunikation.

Gruppens fokus ligger på hur kunskap utvecklas i mötet mellan människor, genom frågor om lärande och undervisning som sociala praktiker och hur dessa organiseras; hur kunskapsinnehåll avgränsas, representeras och görs meningsfullt; hur digitala verktyg och texter används och hur de påverkar och förändrar villkor och rutiner i lärandepraktiker och undervisningspraktiker; hur bedömningspraktiker påverkar vad som betraktas och värderas som giltig kunskap samt hur dessa påverkar utformningen av de praktiker där lärande och undervisning sker.

Kunskapsintresset ligger alltså på de sociala villkoren för sådana praktiker och processer. Vi analyserar de aspekter av pedagogiska och didaktiska fenomen som kan ses som mellanrummet mellan individers handlingar och samhället/kulturen. Gruppens forskning syftar till att utveckla förståelsen av lärande och undervisningspraktiker i skilda formella och informella sammanhang, samt de ofta outtalade antaganden som ligger bakom utformningen av sådana praktiker.

I DaC analyserar vi handlingar, objekt, relationer och strukturer som vi ser som uttryck och resurser för lärande. Vi studerar även hur sådana frågor avgränsas och behandlas i läromedel, undervisningsmedier, policytexter och massmedia. Centrala områden är design och organisering av utbildningsaktiviteter samt resurser för kunskapskommunikation och identitetsska-

Figur 1 – Forskargruppens centrum och förgreningar (figur av Anthemis Raptopoulou).



pande i fysiska och digitala sammanhang, inom såväl formell utbildning, arbetsliv, som civilsamhälle. Gemensamt omfattar detta hur olika aktörer på skilda nivåer av makt och praktik påverkar och påverkas av varandra. Några av de teorier som används i våra analyser är institutionsteorier, socialsemiotik och olika varianter av diskursanalys. Samtidigt har vi också ett intresse av att kombinera olika perspektiv i flerdimensionella analyser. Ett exempel kan vara kognitionsteorier, som kan förklara vissa aspekter av villkoren för lärande i kombination med kritiskt samhällsvetenskapliga teorier.

DIDAKTIK SOM VETENSKAP

Didaktiken har som vetenskapligt ämne långa traditioner som går tillbaka ända till antiken. Begreppet didaktik kommer från grekiskans *didaktikos* och betyder undervisningslära eller -konst, men innebörden har förändrats i takt med både vetenskaplig utveckling och förändringar i samhället. De senaste decennierna har förståelsen av begrepp som *undervisning* och *lärande* alltmer kommit att handla om en utjämning och förskjutning av makten över kunskap. Genom digitaliseringen kan kunskap spridas på helt andra sätt än tidigare, när skolan och universiteten hade kontroll över den. Vad som erkänns som kunskap, vem som har tillgång till den samt hur den gestaltas och kommuniceras har genomgått vad som kan beskrivas som en maktförskjutning över tid, vartefter distributionskanalerna har blivit alltmer allmänt tillgängliga. Från muntliga traditionsbärare över skriftspråk och tryckteknologi, till radiovågor och digitalteknik har tillgången till kunskap demokratiserats. I utvecklingen från husförhör till YouTube har makten över kunskap

förskjutits alltmer till förmån för de lärandes egna möjligheter att själv välja och forma sitt lärande. Förståelsen av utbildning och lärande har förändrats, från att *lära ut* över *inläring* till *lärande* som egen aktivitet. Den förändrade synen på kunskap har medfört en förflyttning av de platser där kunskap kommer till uttryck och kan studeras; från en placering mellan bokpärmar, över ett utrymme mellan öronen, till en fysisk eller virtuell arena mellan människor; en plats som kan studeras genom de handlingar och artefakter som produceras i mellanmänsklig interaktion. Förståelsen av didaktik som undervisningskonst har utvecklats från konsten att kommunicera och övertyga, över konsten att skapa resurser och miljöer för lärande, till konsten att utveckla kunskaper i dialog och samverkan.

Även förståelsen av utbildning och skolans uppgift i samhället har genomgått svängningar mellan skilda idéer om hur kunskap kan förmedlas, inhämtas, utvecklas eller skapas. Lärarutbildning och läroplaner är ständigt föremål för både stora och små förändringar som speglar samhällsdebattens olika förväntningar på skolväsendet. Grunden för lärares kompetens har förändrats från en erfarenhetsbaserad syn på undervisningsmetoder till en ambition att skapa en starkare vetenskaplig grund.

I Stockholm utvecklades didaktik från 1980-talet som vetenskapligt ämne vid lärarhögskolans Didaktikcentrum, för att möta behovet av en vetenskaplig grund för lärares arbete i undervisningen. Lärarutbildningens kunskapsbas var vid denna tid ifrågasatt bl.a. för brister i de skilda undervisningsämnena som ingick och för att pedagogikämnet inte ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt lärares arbete och skolans undervisning. Den metodikutbildning som gavs av adjunkter med praktisk lärarfärdighet ansågs inte förbereda studenterna tillräckligt för

framtida utmaningar. Ämneskurser för lärarstudenterna gavs av universitetets ämnesinstitutioner, men den vetenskapliga förankringen i pedagogisk och didaktisk forskning hade förhållandevis små förutsättningar. Mot bakgrund av detta inrättades didaktik som eget forskarutbildningsämne 2003. Eftersom Lärarhögskolan i Stockholm saknade egen examinationsrätt för forskarnivån antogs doktoranderna på delegation från universitetet. Samarbetet mellan Stockholms universitet och Lärarhögskolan var alltså på flera sätt redan etablerat vid sammanläggningen 2008.

När så utbildningarna vid Lärarhögskolan överfördes till universitetet, knöts en stor del av de didaktiska studierna närmare respektive ämnesinstitution och flera ämnesdidaktiska institutioner inrättades vid skilda fakulteter. Den didaktikinriktning som skapats vid Lärarhögskolan som en vetenskaplig överbyggnad oaktat specifik skolämnesanknytning skingrades därmed till flera skilda inriktningar av skolspecifik ämnesdidaktik.

De delar av didaktikutbildningen som inte entydigt kunde knytas till något specifikt skolämne var dock så omfattande att en egen didaktikinstitution inrättades, Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete. Efter en övergångsperiod på tre år skapades sedan en gemensam institution för pedagogik och didaktik 2011. Utvecklingen av både pedagogiska och didaktiska frågeställningar har accelererat efter samgåendet, och forskningen om lärande, undervisning och utbildning har breddats alltmer.

I vår forskargrupp behandlas didaktiska frågor ur ett kritiskt samhällsvetenskapligt perspektiv, som inte nödvändigtvis tar sin utgångspunkt i skolan med dess ämnesindelning och lärarbehov; snarare kan sådana utgångspunkter skärskådas och granskas ur ett vidare samhällsperspektiv. Den bredare förståelsen

av didaktiken kan ställa generella frågor av epistemologisk och ontologisk natur som går utöver utbildningsväsendets nuvarande ämnesorganisation. Därmed bidrar den till den vetenskapliga grunden om lärande och undervisning som är relevant såväl för lärares arbete i olika skolformer som för samhället och humanvetenskapen i stort.

Här ansluter vi alltså till den kontinentala didaktiktradition som har sina rötter hos Comenius *Didactica magna* från 1600-talet, och som legat till grund för såväl Rousseau som Pestalozzi och pedagogiken som vi känner den idag. Gränsen mellan pedagogik och didaktik blir därmed en, som man säger, akademisk fråga.

I dagligt tal har *didaktik* alltmer kommit att förstås i den mer instrumentella tradition som omfattas av engelskans *didactics* och ligger närmare lärares metodiska arbete. Forskargruppens namn återspeglar delvis ett annat perspektiv, där lärande ses som ömsesidiga processer och studier som fokuserar det interaktiva utrymmet mellan individer och grupper.

DACS KUNSKAPSINTRESSEN

LITE MER PÅ DJUPET

Gruppens forskning syftar således till att utveckla förståelsen av lärande och undervisningspraktiker i skilda formella och informella sammanhang. Vi analyserar handlingar, objekt, relationer och strukturer som vi ser som uttryck och resurser för lärande. Våra analyser utgår i huvudsak från diskursteorier, institutions-teori och socialsemiotik.

Vi anlägger ett övergripande socialkonstruktionistiskt perspektiv på den kunskap vi skapar om lärande. De studier vi

genomför fokuserar därmed på att öka kunskapen om vissa aspekter av lärprocesser i skilda sammanhang. Man kan säga att vi producerar olika representationer av lärande som kan kombineras för att öka förståelsen om didaktiska fenomen. DaCs kunskapsbidrag är således nya kunskapsrepresentationer som kan ligga till grund för diskussioner om hur vi vill utveckla våra sociala praktiker för lärande i framtiden.

Vårt kunskapsintresse är kritiskt, då vi försöker hitta mönster i våra analyser som kan bidra till att tidigare osynliga aspekter och antaganden framstår tydligare och därmed kan utvecklas. Med olika metodologiska ansatser, såsom multimodal text-/interaktions-/diskursanalys samt nätverksanalys, studerar vi hur kunskap gestaltas och kommuniceras, såväl som villkoren för kunskapens representationer och mediering. Genom analys av olika diskurser och autentisk interaktion studerar vi hur kunskap formas och transformeras såväl i direkt interaktion som när den kommuniceras över tid och rum.

Det senare innebär att vi ur ett pedagogiskt/didaktiskt perspektiv försöker att förstå kommunikation/interaktion, maktrelationer, agens och kunskap genom att analysera hur de kommer till uttryck i förändringsprocesserna: Hur kommunicerar man i skolan, på nätet eller i läromedlen och vilka sociala konsekvenser har detta? Och på en övergripande samhällslig nivå: Vilka sätt att tala om dessa processer (dvs. diskurser) kan urskiljas i t.ex. media och policydokument? Därutöver analyserar vi hur normer och rutiner växer fram i ett historiskt och socialt sammanhang. Våra analyser stannar inte på ytan i en beskrivning av hur människor pratar eller interagerar, utan avser att avtäcka hur mönster i kommunikationen påverkar villkoren för meningsskapande.

DaC analyserar alltså vad som sker i möten mellan människor och i andra medier som bär information, t.ex. läromedel och policydokument. Vi är intresserade av hur den historiskt framväxta utformningen av sociala praktiker såsom skola och folkbildning – men även kunskapsrepresentationer såsom läromedel och teknologi – påverkar människors villkor för utveckling och lärande. Vi utgår ifrån att människor ofta inte kan förklara varför de gör på ett visst sätt när de agerar inom ramen för en viss institution: ofta följer vi människor rutinmässigt regler och rutiner som vi har socialiserats in i. Normerna kan ibland finnas nedtecknade på olika sätt, men ofta upptäcker vi dem först när någon bryter mot någon av dem.

En utgångspunkt för vår forskning är därmed att värderingar och normer kommer till uttryck i sättet att kommunicera och agera. Genom att göra observationer av sociala praktiker och kunskapsrepresentationer kan vi öka kunskapen om sådana ofta förgivettagna normer på en social nivå. När vi gör analyser på detaljnivå eller på diskursiv samhällelig nivå kan vi upptäcka mönster som inte är omedelbart tillgängliga för dem som agerar. Sådana studier ger en annan typ av kunskap som kompletterar den vi får om vi frågar människor i intervjuer eller enkäter.

I DaC analyserar vi således de sociala praktiker där människor agerar i olika roller samt hur vi använder språk och andra former av kommunikation och kunskapsrepresentationer för att påverka varandra. Vi analyserar interaktion i fysiska eller digitala rum samt de artefakter, kunskapsrepresentationer och teknologier som används i olika sammanhang. Vi studerar hur villkor i situationerna och design av teknik påverkar vad som är möjligt att göra eller lära. Därutöver studerar vi hur man talar om pedagogiska och didaktiska fenomen och vilken sorts bilder av människor, relationer och kunskap sådana diskurser formar.

GRUNDLÄGGANDE ANTAGANDEN

En utgångspunkt för vår forskning är att människor påverkar varandra på många olika sätt, såväl direkt i våra fysiska möten som indirekt genom den information vi delar i olika symboliska representationer, såsom matematik, språk, noter och bilder. Det som sägs, visas och läses om världen skapar även villkoren för våra fysiska möten och för hur vi relaterar till varandra. Sådana processer kan studeras i skilda sammanhang, såväl mer formella som mindre styrda. Även den fysiska och digitala miljön som vi skapar utgör villkor och begränsningar för vårt meningsskapande, för våra relationer och för vårt lärande.

Hur vi utformar och delar kunskapsrepresentationer av olika slag, t.ex. genom digitala resurser eller i läromedel, har också betydelse: Genom designen och valet av kunskapsrepresentationer formas även identiteter och maktrelationer, eftersom skilda typer av representationer ger olika villkor för meningsskapande och lärande. Några kunskapsrepresentationer kräver en initierad guide som kan hjälpa till att översätta vad symbolerna refererar till medan andra representationer tillåter människor att härma varandra mer direkt. I de kunskapsrepresentationer som produceras om olika aspekter av världen skapas idéer om bilder av människor och processer. Dessa modeller formar vårt tänkande och agerande om det som representeras. Därför menar vi att de behöver studeras kritiskt.

Vid lärande är bedömningspraktiker centrala. I dessa skapas normer för vad som räknas som kunskap och kunnande i en viss kontext, som kan vara såväl i skolan som ett mer löst organiserat sammanhang. Här studerar vi både policydokument och vad som sker i autentiska bedömningsprocesser, vilka aspekter av

kunskap som bedöms och sammantaget vad detta får för betydelse för dem som ska lära sig exempelvis ett skolämne.

SAMTIDA OCH FRAMTIDA UTMANINGAR

Forskningsområdet *didaktik som kommunikation – lärande som social praktik* beskrivs ovan som starkt villkorat av kontextuella faktorer. Det samtida utbildningspolitiska klimatet där effektivitet, mätbarhet, differentialisering, marknadisering och individualisering av formell utbildning är starkt framskrivna utgör sådana villkorande faktorer. De mer sociala aspekter av lärande som är i fokus för gruppens intresse riskerar att hamna i bakgrunden i ett sådant sammanhang. Det innebär givetvis inte att de blir mindre viktiga, snarare tvärtom.

Digitaliseringen är en annan kontextuell aspekt som villkorar DaC:s forskningsintressen och som intresserar flera inom gruppen. Den ökade användningen av digitala verktyg innebär att lärande blir mer utspritt i både tid och rum och tar form inom ramen för olika sammanhang som kan vara svårare att identifiera, avgränsa och följa. Kommunikation och meningsskapande kan ske med tidsmässiga förskjutningar, spridas ut över olika verktyg och ta form som olika modaliteter. Det skapar komplexitet och dynamik men också svårigheter att avgränsa och följa processer. Artificiell intelligens och robotutveckling kan komma att förändra sammanhangen för lärande på hittills oanade sätt. Utveckling och intresse för hjärnan och neuropedagogiska frågor är ytterligare en aspekt som kan komma att förändra villkoren för didaktik och kommunikation i framtiden.

De allt mer komplexa och uppdelade formella och informella sammanhang där lärande tar form och möjliga nya former för

detta innebär därmed utmaningar för gruppens intresseområden, men utgör också goda argument för vikten av de frågor som intresserar Dac:s medlemmar. Nedan följer en presentation av några gruppmedlemmar och deras forskningsintressen.

GRUPPENS AKTIVA MEDLEMMAR OCH DERAS FORSKNINGSINTRESSEN

Tore West är intresserad av lärandets kommunikativa karaktär och institutionella villkor samt hur lärande sker i möten mellan människor. Han studerar hur kunskap utvecklas, formas och kommuniceras i formellt och informellt organiserade möten mellan människor och grupper. Genom videoinspelningar av autentiska lärsituationer har han analyserat hur språk, gester, ljud, redskap och objekt används när människor med sina varierande tankestilar interagerar kring gemensamma intressen eller uppgifter. Med hjälp av socialsemiotik, kritisk diskursanalys och institutionsteori beskriver han villkoren för lärande och hur kunskap transformeras och representeras när den kommuniceras mellan människor, i direkt interaktion såväl som över längre avstånd i tid och rum (se t.ex. West, 2007; 2010; 2014; Kempe & West, 2010; Insulander et al., 2021). Han är professor i pedagogik sedan 2014 och i didaktik sedan 2015.

Anna-Lena Kempe är docent i didaktik och analyserar, organiserar och designar villkor för lärande i olika sammanhang. Utgångspunkten är aktuell forskning från många olika områden med relevans för lärande. Hon gör analyser av interaktion, normer och värderingar samt av samhällseliga och historiska diskursiva villkor för lärande (Kempe & West, 2010; Kempe, 2020; Insu-

lander et al., 2021). Ytterligare ett intresse är att undersöka vilket lärande som blir möjligt i skilda designer av kunskapsrepresentationer, såsom i digitala läromedel (Kempe & Grönlund, 2019). Kempe har undervisat i vetenskapsteori och forskningsmetodik på samtliga nivåer och är särskilt intresserad av hur man teoretiskt avgränsar pedagogiska och didaktiska fenomen genom de grundläggande antaganden och den empiri som konstrueras samt de analysbegrepp som används i olika grenar av disciplinen pedagogik. Detta får även konsekvenser för hur forskning kan komma till användning eller inte i lärarprofessionen (Grönlund, Kempe & Wiklund 2021).

Matilda Wiklund är docent i pedagogik och hennes forskning handlar om relationer mellan utbildning och medier (där båda ska förstås i vid bemärkelse) och drivs av ett intresse för kommunikation och demokrati. Å ena sidan riktas intresset mot policy och utbildningspolitik samt hur utbildningsfrågor konstrueras diskursivt i medier (Wiklund, 2018). Å andra sidan har hon arbetat med didaktiskt inriktade studier av digitaliseringsprocesser (Grönlund, Wiklund & Böö, 2018; Viberg, Andersson & Wiklund, 2021). Båda dessa forskningsinriktningar drivs av ett fokus på utbildningens kontextuella villkor. Förutom dessa två inriktningar har hennes forskning också fokuserat värdefrågor, som lärares antirasistiska handlingar.

Frans Hagerman är lektor i pedagogik. Hans forskning handlar om hur studenter utvecklar komplexa, sammansatta kunskaper. I sin doktorsavhandling *”Det är ur görandet tankarna föds” – från idé till komposition: en studie av kompositionsprocesser i högre musikutbildning* (2016) undersökte han hur kompositionsstudenter i högre utbildning lär sig att komponera musik. Under-

visning som stimulerar sådan kunskapsutveckling utgår ofta från att studenter arbetar självständigt med s.k. fritt strukturerade problem där de behöver göra olika val och överväganden för att driva sin process framåt, till skillnad från slutna uppgifter där handlingsutrymmet redan är givet på förhand. Ett viktigt resultat i avhandlingen var språkets betydelse för att organisera, avgränsa, problematisera, konkretisera och utvärdera olika steg i den skapande processen. Hans forskning riktar nu in sig på att undersöka hur strategisk kunskap uppstår genom multimodala språkpraktiker i lärsituationer.

Mikael Persson är lektor i pedagogik. Hans forskningsintresse handlar om hur interaktionsmönster, eller diskursiva praktiker, påverkar elevers deltagande i olika aktiviteter i musikklassrummet. I sin avhandling *Inte bara musik: om elevers positionerande i grundskolans musikklassrum* (2019) jämförde han interaktioner inom musikutbildning med en uttalad musikalisk profil, med interaktioner i en skola utan någon specifik profil. Resultaten visade bland annat att interaktioner är mer konkurrensinriktade inom den musikprofilerade skolan. Denna konkurrensinriktade karaktär skapar potentiella utmaningar för elever som vill uttrycka femininitet och samtidigt engagera sig i denna tävlingskultur. Han har vidare, i ett praktikbaserat forskningsprojekt som involverar lärare, påbörjat ett arbete med att operationalisera samma tillvägagångssätt till en metod att utveckla mer socialt inkluderande musikundervisning.

Petra Petersen är lektor i förskoledidaktik. Hennes doktorsavhandling *Delaktighet och digitala resurser – Barns multimodala uttryck för delaktighet i förskolan i flerspråkiga områden*

(2020), undersökte förskolebarns olika uttryck för delaktighet när de använder digitala resurser. Möjligheten att själva skapa innehåll lyfts fram som ett sätt för barnen att utöva delaktighet, men även att kunna höra och använda sina modersmål och nationella minoritetsspråk. Genom att använda de särskilda meningserbudanden som pekplattorna och applikationerna erbjuder, kan fler språk än majoritetsspråket inkluderas i förskolans vardag. På så sätt skapas nya translanguaging-praktiker.

Anthemis Raptopoulou är doktor i pedagogik och utforskar i sin avhandling *Politics of Contemporary Education Policy: The case of programming in the Swedish curriculum* (2021) den politiska process som ledde till införandet av programmering i den svenska läroplanen. Särskilt intresse ligger på vilka aktörer som var involverade i processen samt hur den utbildningsspolitiska agendan om programmering konstruerades diskursivt i politiska texter. Genom detta främjar Anthemis förståelsen för de sociala och kontextuella aspekterna av införandet av programmering i skolorna och hur interaktions- och kommunikationsmönster påverkar villkoren för beslut i samtida utbildningsspolitik. Analysen belyser inte minst privata aktörers involvering och de ekonomiska intressena bakom införandet av programmering i skolorna.

Ebba Christina Blåvarg är doktorand och hennes forskningsintresse handlar om hur kunskap representeras och konstrueras inom skola och utbildning med psykologiämnet som främsta studieobjekt. I sin pågående avhandling tittar hon särskilt på hur psykologiämnet sedan introduktionen av den nationella läroplanen för gymnasiet har skrivits fram i olika sammanhang,

som i byråkratiska texter, praktikinära texter och i lärardebatten. Hon arbetar också med jämförande studier av hur lärare i olika nationer i Europa upplever och undervisar i psykologiämnet samt hur ämnets kunskapsinnehåll kan ses representerat genom olika nyckelkompetenser. Genom att arbeta med socialsemiotisk tolkning av texter, diskursanalys och en kritisk blick på hur ämnet förmedlas syftar hennes forskning till att bidra med kunskap som möjliggör kritisk debatt, diskussion och utveckling kring både kunskapsrepresentationer i allmänhet och psykologiämnet i synnerhet.

Henrika Florén är doktorand vid UCL Institute of Education i London. Hon riktar intresset i sin pågående forskning mot att beskriva och förstå hur materialiserat lärande i digitala och multimodala texter erkänns och bedöms inom högre utbildning i ett svenskt sammanhang, med hjälp av en multimodal, social, semiotisk, teoretisk ram. Hon använder ett utvidgat textbegrepp för att inkludera användningen av multimodalitet för att representera lärande. Textbegreppet inkluderar data i form av PowerPoint-presentationer, studentproducerade videor och skrivna texter från både elever och lärare. Hennes forskning är data-driven och fokus läggs på erkännande av lärande. Hon förstår både lärande och bedömning som lokaliserade processer inramade av normer.

Dagmar Hedman är doktorand och använder analytiska redskap från kvantitativ etnografi och learning analytics för att undersöka interaktion, dels mellan personer och dels mellan personer och artefakter, inom STEM-undervisning (science, technology, engineering and mathematics). Med hjälp av *Epis-*

temic network analysis analyseras hur färdigheter inom s.k. 21st Century Skills (samarbete, kommunikation, kritiskt tänkande och kreativitet) utvecklas.

Ali Mohamed är doktorand med en pågående avhandlingsstudie som avser att bidra med kunskap om hur kollektiv identitetsformering tar form inom grupper i sociala medier där samhällsfrågor debatteras. Särskilt intresse riktas mot grupper där debatten tenderar att fungera polariserande. Specifikt studeras kollektiv identitetsformering i tre Facebookgrupper med olika inriktningar. Grupper i olika sociala medier och inte minst Facebook har vuxit fram som en viktig social kontext där identitetsformering sker i ett offentligt samtal som kännetecknas av polarisering. Netnografi används som en kvalitativ etnografisk ansats som här används för att studera nätgemenskaper. Kollektiv identitet handlar om gemensamma presentationer i uttrycket ”vi” till skillnad från att tillskriva andra ett ”dom”. Ett ”vi” lärs och utvecklas i en social process, i samspel mellan människor.

Tanya O'Reilly utforskar i sin pågående doktorsavhandling en experimentell, digital bedömningspraktik inom högre utbildning, i syfte att ge ett empiriskt och metodiskt bidrag till forskning om digital bedömning. Det analytiska ramverket bygger på begrepp från komplexitetsteori, poststrukturalism och posthumanism.

Patric Sahlén undersöker i sin pågående avhandling vad som händer med lärares arbete när ”lärarens arbete” görs till ett ämnesinnehåll i lärarutbildningen och när det granskas av Skolinspektionen. I avhandlingen undersöks hur kunskap om lära-

rens arbete gestaltas och kommuniceras, men också hur den transformeras och rekontextualiseras i och genom två fall av praktiker där sådan kommunikation sker; i det ena fallet en utbildningspraktik och i det andra en bedömningspraktik.

Mattias Stjernqvists pågående avhandlingsstudie är inriktad mot Folkhögskolan. Folkhögskolan är, med sina 155 skolor i Sverige, en egen skolform utan centrala kursplaner. Med utgångspunkt i kritisk diskursanalys undersöker han folkhögskolornas hemsidor på internet, där de presenterar sin skola, verksamheten och kurserna. Studiens preliminära forskningsfrågor är: Vilka värden går att knyta till den lärande och vad erbjuder skolorna den som vill studera inom folkhögskolan? Vad kan dessa värden innebära för den lärandes identitet, agens och position? Hur kan folkhögskolornas erbjudande relateras till större institutionella och samhälleliga perspektiv och diskurser?

REFERENSER

- Grönlund, Å., Kempe, A. & Wiklund, M. (2021). *Praktisk vetenskapsteori för lärare: Hur vet vi vad vi vet?* Malmö: Gleerups.
- Grönlund, Å., Wiklund, M. & Böö, R. (2018). No name, no game: Challenges to use of collaborative digital textbooks. *Education and Information Technologies*, 23(3), 1359–1375.
- Hagerman, F. (2016). *"Det är ur görandet tankarna föds" – från idé till komposition: en studie av kompositionsprocesser i högre musikutbildning*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2016. Lund.
- Insulander E., Kempe, A-L., Lindstrand, F., Selander, S. & West, T. (2021). Designs for Learning – Designs in learning. In G. Kress, S. Selander, R. Säljö & C. Wulf. (Eds) *Learning as social practice. Beyond education as an individual enterprise*. London: Routledge.
- Kempe, A-L (2020). Skolan och de orimliga förväntningarna. I A. Fejes & M. Dahlstedt (red.) *Perspektiv på skolans problem: vad säger forskningen?* Lund: Studentlitteratur.

- Kempe, A-L. & West, T. (2010). *Design för lärande i musik*. Stockholm: Norstedts.
- Kempe, A-L. & Grönlund, Å. (2019). Collaborative digital textbooks – a comparison of five different designs shaping teaching and learning. *Education and Information Technologies*, 24(5), 2909–2941.
- Persson, M. (2019). *Inte bara musik: om elevers positionerande i grundskolans musikklassrum*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2019. Lund.
- Petersen, P. (2020). *Delaktighet och digitala resurser: barns multimodala uttryck för delaktighet i förskolan i flerspråkiga områden*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2020. Stockholm.
- Raptopoulou, A. (2021). *Politics of contemporary education policy: the case of programming in the Swedish curriculum*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2021. Stockholm.
- Viberg, O., Andersson, A. & Wiklund, M. (2021). Designing for sustainable mobile learning – re-evaluating the concepts “formal” and “informal”. *Interactive Learning Environments*, 29(1), 130–141.
- West, T. (2007). Multi-layered Analysis of Teacher-student Interactions: Concepts and perspectives guiding video analysis with Tattoo, The Analytic Transcription Tool. *Pedagogies*. Volume 2, No. 3, p. 139–150.
- West, T. (2010). Didaktisk interaktionsdesign. *Design för lärande*. [2:a upplagan] Red. A-L. Kempe & S. Selander. Stockholm: Norstedts.
- West, T. (2014). Music and Designed Sound. In C. Jewitt (ed.), *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis, 2nd edition*. London and New York: Routledge.
- Wiklund, M. (2018). The Media as Apparatus in the Becoming of Education Policy: Education Media Discourse During Two Electoral Periods. *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)*, 16(2).

SUMMARY

The chapter starts with an overview of the areas of interest that constitute the research group Didactics as communication (DaC). The group’s focus is described as studies of learning as a social practice. The chapter then briefly describes the long tradition of didactics and its development as a scientific discipline. It presents how the understanding of didactic concepts, such as teaching and learning, has increasingly come to be about shifts in the power over knowledge. Then follows a description in more detail about how the group delimits and studies

learning as social practice with different concepts and research methods, through analyses of communication patterns, norms, rules and content that shape environments where knowledge and abilities are developed and different texts that frame learning as social practice. Furthermore, the interest in the design of different environments where learning takes place or may not take place is described, as well as how the conditions in different situations delimit what it is we can learn and in what ways we learn. The group's focus on how knowledge develops in interaction between people, aspects of learning and teaching as social practices and how these are organized is discussed. The group's research aims are presented as contributing to the understanding of learning and teaching practices in different formal and informal contexts, as well as the often unspoken assumptions behind the design of such practices. The chapter concludes with some contemporary and future challenges as well as a presentation of active members and their specific research interests²⁸.

28 Tore West, Matilda Wiklund, Anna-Lena Kempe, Frans Hagerman, Petra Petersen Anastasia-Thomai Raptopoulou, Isak Benyamine, Ebba Christina Blåvarg, Ali Mohammed, Tanya O'Reilly, Mattias Stjernqvist, Dagmar Hedman, Patric Sahlén och Henrika Florén.

Educational Research in Citizenship Competences (ERiCC)

Shu-Nu Chang Rundgren, Eva Edman Stålbrandt, Per Gynther, Frans Hagerman, Michael Håkansson, Caroline Ignell and Eva-Maria Tebano Ahlquist.

Abstract: This chapter presents the research that the group Educational Research in Citizenship Competences (ERiCC) develops on teaching and learning for citizenship competences and teachers' teaching competence for developing students' citizenship competences. We discuss why and how we conduct this research and delineate several theoretical and philosophical ideas and research methods which have been engaged in ERiCC. The chapter has three main sections: In the first, we define citizenship competences and discuss how these competences are framed within a contingent democratic order that consists of a plurality of values and interests, especially in situations where conflicts exist—such as controversial issues like climate change and political issues related to COVID-19. In the second part, we present the research themes that have been developed in ERiCC on teachers' teaching competences and students' citizenship competences, and in the third and final section we provide our vision for the future of ERiCC.

INTRODUCTION

The research group Education Research in Citizenship Competences (ERiCC) was founded in the autumn term of 2017, and there are currently 10 active research colleagues, including one professor and several senior lecturers. If a research group is to develop research together, participants must share common ground. In ERiCC, this is about “citizenship competences” in the context of education. Notably, we focus on the competences teachers need for developing students’ competences as active citizens. There are, therefore, not only one, but two concepts—competence and citizenship—that share a complexity and several definitions. We define competence as the acquisition and mobilisation of knowledge, skills, attitudes, and values through a process of reflection, anticipation, and action to meet complex demands in order to develop the interrelated competences required to broaden, deepen, and develop pluralistic democracy. This is in line with UNESCO’s definition of competence (UNESCO, 2012). When it comes to citizenship, there has been a development from the way individuals’ relationship to the nation state was regarded historically to today’s age of globalisation and multiculturalism (Hoskins & Deakin Crick, 2010). In addition, this age brings a pluralism of values, interests, needs, and concerns which engenders cooperation, conflict, integration, fragmentation, exclusion and inclusion, convergence and divergence, order and disorder (Held & McGrew, 2003, p. 7).

One perspective on combining these two concepts, could be citizenship competences regarding the ability to engage effectively with others in the public domain and to display solidarity and interest in solving problems affecting the local and wider community. This involves critical and creative reflection and

constructive participation in community or neighbourhood activities, as well as decision-making at all levels, from local to national and European level, including through voting (Hoskins & Deakin Crick, 2010, p. 126).

In ERiCC, several researchers study citizenship competences in relation to Education for Sustainable Development (ESD). “ESD empowers individuals to take informed decisions and responsible actions for environmental integrity, economic viability and a just society, for present and future generations, while respecting cultural diversity” (UNESCO, 2014, p. 12). This is also crucial for the sustainable development goals of Agenda 2030 (Goal 4.7) which include the quality of education for taking action towards the global challenges we face today (<https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>). The research done in ERiCC is also closely linked to the eight key competences for lifelong learning; communication in mother tongue; communication in a foreign language; mathematical, scientific, and engineering competence; digital competence; learning to learn; entrepreneurial skills; social and civic competence, and cultural awareness and cultural expression (European Union, 2019), and the 21st Century skills; critical thinking, collaboration, communication, creativity and innovation, self-management/self-regulation, global connections, local connections, and using technology as a tool for learning (Teräs et al., 2020). Below, we discuss the two research themes which have been developed in ERiCC: teachers’ teaching competences and students’ citizenship competences. We conclude with our vision for ERiCC’s future.

THE RESEARCH IN ERICC

In this section, we discuss ERiCC research under the following themes:

- Citizenship competences for social, ecological, and economic sustainable development, and related controversial issues.
- Competence in the awareness and appreciation of culture and aesthetics.
- Teacher professionalisation for competences.
- Montessori education and citizenship competences.

CITIZENSHIP COMPETENCES FOR SOCIAL, ECOLOGICAL, AND ECONOMIC SUSTAINABLE DEVELOPMENT, AND RELATED CONTROVERSIAL ISSUES

In line with ESD and citizenship competences, one of ERiCC's research directions recognises citizenship competence as a basic competence for social, ecological, and economic sustainable development that enables informed decision-making and action on complex controversial issues. Based on examples from different empirical contexts and different theoretical frameworks, the research under this theme focuses on students from science and social science education in the context of understanding controversial issues such as climate change and climate change solutions (Ignell et al., 2013, 2017), consumption, genetic engineering development (Christenson et al., 2012; Christenson et al., 2014) and political, i.e., conflicts of interests and values

(Håkansson et al., 2019; Håkansson & Östman, 2019; Håkansson et al., 2018) and aesthetic dimensions (Håkansson & Östman, 2021; Wildemeersch et al., 2021). The intertwining of and changes in knowledge, values, behaviour, and experiences are also recognised in our research (Chang Rundgren & Rundgren, 2010; Ignell et al., 2019; Rundgren et al., 2017). The need to embrace ESD and controversial issues in professional development for both pre- and in-service teachers is addressed and was found to be necessary (Aksland & Chang Rundgren, in press; Cebesoy & Chang Rundgren, 2021; Christenson et al., 2017; Rundgren & Chang Rundgren, 2018). Teaching strategies for teaching socioscientific issues were also developed in several studies (Chang Rundgren, 2011; Christenson & Chang Rundgren, 2015). In addition, there are studies on teaching sustainable development not only as an intellectual enterprise but also an enterprise of aesthetics and action competence, regarding sustainability as a relationship between a subject matter and a matter for the subjects—i.e., a concern for the learner (Håkansson & Östman, 2019, 2021).

It is worth briefly delineating the conceptual backgrounds used in the above-mentioned research. Ignell's research applied Stern's (2000) "value-belief norm for actions" theory to longitudinally study changes in students' pro-environmental norms for actions related to changes in beliefs and value orientations. The study explored direct and indirect actions (e.g., reducing individual shopping and supporting a raise in carbon tax). Results showed that changes in students' beliefs about the effectiveness of taxes were associated with changes in dispositions towards policy action on climate change. However, inter-

estingly, the study also found that students who became convinced about the usefulness of tax were less likely to be willing to take personal action by changing consumption habits or paying higher prices.

In socio-scientific issue-based teaching and learning research by Chang Rundgren, the SEE-SEP model has been developed to address the holistic view of socio-scientific issues, as well as making people look at socio-scientific issues separately via the different subject areas (multi-perspectives) of science, economy, ethics/morality, social culture, environment, and policy (SEE-SEP), including individuals' knowledge, values, and experiences (Chang Rundgren & Rundgren, 2010). The SEE-SEP model together with the "Post it!" activity (Chang Rundgren, 2011) has been used for teacher training aimed at developing both teachers' and students' competences regarding making arguments and decisions about socio-scientific issues. Including multi-perspectives in socio-scientific issue-based teaching and learning has been emphasised via both the SEE-SEP model and the teacher training. Shulman's (1986, 1987) concept of pedagogical content knowledge (PCK) and Schön's *professional reflection* (1983) have been central in this research.

In Håkansson's research, the object of knowledge is the use of controversial political and sustainable issues in teaching and learning activities. The point of departure is that there is always both a political and an aesthetic dimension when an issue emerges as controversial. The notion of "political", understood here as disagreements and conflicts between whose/which values, interests, and needs should direct decisions; about interpretations of these values, interests, and needs; and about implementations of the related decisions. The aesthetic dimension con-

cerns both expressions and experiences about or arising from the controversial issues. Håkansson uses a pragmatist transactional framework associated primarily with James (1890/1950, 2003), Dewey (1930/2008a, 1934/2008b), and Dewey and Bentley (1949/2008), and adding later Wittgenstein work (1953/1997a, 1967/1997b), as his theoretical and methodological stance on teaching and learning. At the core of analysing the object is considering people's actions as a transaction between humans and their immediate environments. The political dimension builds on the Belgian political philosopher Chantal Mouffe's (2013a, 2013b) theory on the political, which is converted into an analytical tool in Håkansson's educational research. In developing his didactical analytical models of political tendency and political moment, Håkansson takes a pragmatic transactional perspective on Mouffe's notion of the political with regard to students' actions to study how they learn about issues which are charged with both political and aesthetic dimensions.

COMPETENCE IN THE AWARENESS AND APPRECIATION OF CULTURE AND AESTHETICS

The research theme of competence in the awareness and appreciation of culture and aesthetics can be exemplified to explore the role of culture and aesthetics within school systems. The most obvious way to explore this theme would seem to be to study the goals, content and contributions of subjects labelled "aesthetic". In what way may these subjects contribute to valuable citizen competences? However, a deeper engagement with this theme makes it apparent that there are no clear-cut boundaries between subjects labelled "aesthetic" and those labelled

“non-aesthetic”. For example, language education may involve “aesthetic activities” such as poetry writing and reading fiction, even though the subject is not labelled “aesthetic”. In this case, language skills are acquired through aesthetic meaning-making and cultural artefacts. It is therefore relevant to speak of aesthetic learning processes as something that can occur across subject boundaries (Lindstrand & Selander, 2009). Here the main argument could be that humans are meaning-making creatures. This means that we continuously try to understand, interpret, and create meaning out of experiences in the world around us, whether this world is “nature” or human culture. When humans express these experiences—or knowledge—in forms that are attractive, surprising, and memorable, they become meaningful (Hagerman, et al., 2018). This is at the heart of this research theme. It is important for us to further explore what competences teachers need to teach to enhance students’ competence in the awareness and appreciation of culture and aesthetics.

One way to approach this theme is to investigate how teacher education deals with didactical questions. Didactics is a research field occupied with questions about how to create learning environments that contribute to learning and development (Larsson, 2020). Questions—such as what, how, to whom, and where to teach—become relevant since answers to these questions have consequences for what competences students develop. If one of the goals of the school system is that students should develop awareness and appreciation of culture and aesthetics as one of the key competences for lifelong learning, it is relevant to study the ways in which teachers are equipped to make the didactical choices that contribute to such competences. For example, language teachers, with their primary goal being to teach a lan-

guage, have several choices about how to organise the learning environment—to incorporate tasks that support development of awareness and appreciation of culture and aesthetics, for example, through poetry writing or discussions about literature. In this case, the teacher makes use of a didactical repertoire that supports not only language development, but also the development of aesthetic and cultural competences. Based on this example, one may ask if the readiness to teach with culture and aesthetics in mind could be treated as a general competence that could be employed across several school subjects. The question is then how teacher education prepares its students to develop this competence.

TEACHER PROFESSIONALISATION FOR COMPETENCES

Intellectual capital has become the most valuable asset of our time. At the core of intellectual capital is the development of knowledge, and students must apply their knowledge in unknown contexts. This requires a wide range of knowledge such as cognitive, metacognitive, social, emotional, practical, and physical skills (21st century skills). The use of an important part of these knowledge and skills is transferred via attitudes and values in school (OECD, 2019). At a time when our education system is characterised by goal management, increased control of students' results, and increased control of teachers and schools, there is reason to examine how the teacher, who plays a critical role in students' learning, is positioned in the current system of management. A study in which a ERiCC colleague has been involved (Sahlén et al., 2020), in collabora-

tion with other researchers, examines how the teacher is positioned and legitimised in the Swedish Schools Inspectorate' (SSI) quality audits. The theoretical point of departure was a critical discourse analytical approach (Laclau & Mouffe, 2014; Van Leeuwen, 2008). Who the teachers become and how their work and experiences are reproduced and regulated discursively is determined by social categories we regarded as "subject positions". A subject position describes the transformation of knowledge and power relations reproduced by discourses within the SSI's quality audit reports. An analysis of authority legitimation (Van Leeuwen, 2008), which can explain why statements are legitimised, was also made. With the concepts of subject positions and legitimation categories, we explored how teachers and their ways of doing things were scrutinised by the SSI. Our selection of quality audits consisted of 29 reports. The unit of analysis was the statements regarding how teachers and their work are realised towards specific subject positions. Two main subject positions were identified: activity-based subject position and competence and responsibility-based subject position. In activity-based subject positions, the teacher was constructed as an active actor. This activity included mapping the students' level of competence, reporting on planning instruction based on students' needs and abilities, giving support (scaffolding) in teaching and checking the results, and following up on the students' learning. In the competence and responsibility-based subject positions, the teacher was constructed on the one hand as important for the students' results, and on the other hand, as an individual in need of guidance due to a lack of competence, that is, a non-autonomous and competence-ignorant position. The audits of the SSI show ambivalence regarding the position

of teachers, which can be regarded as a delegitimisation of the teaching profession. For example, the positioning of teachers between knowing and not knowing is, in a way, a critique of teacher education for not preparing the students adequately for their work as teachers. This opens up alternative ways of becoming a teacher and further undermining the quality of teacher education (Sahlén et al, 2020).

The study described above led to an ongoing project about how teachers' expected knowledge and constructions of competence are embodied in the curricula of a teacher education program. To analyse the learning objectives and their forms of knowledge, Bloom's expanded taxonomy (Anderson et al., 2001; Bloom & Krathwohl, 1956) is used. The purpose is to increase understanding about areas of knowledge and forms of knowledge that are valued in teacher education by identifying "learning outcomes".

Another study regarding teacher professionalisation concerned how in-service preschool teachers perceived their assignment as a mentor. The aim was to develop the understanding of mentoring as support among pre-school teacher mentors in Swedish preschools (children aged 1–5). The data consisted of 75 in-service preschool teachers' self-reflective texts from a university mentoring course. A phenomenographic approach (Marton, 1981) was adopted, and three qualitatively different categories were identified. Mentoring support was variously experienced as personal, professional, and team support. The preschool setting presents different challenges and places different demands on the mentor, compared to mentors in compulsory school settings, because this setting comprises a team that includes preschool teachers, childcare attendants and parents.

The paper has implications for how to reflect on and problematise concepts of mentoring, and could also have an impact on mentoring in school, on mentoring education, and on induction programmes (Ståhle & Edman Stålbrandt, 2020).

MONTESSORI EDUCATION AND CITIZENSHIP COMPETENCES

The research theme presented in this section focuses on Montessori education and the link to ESD and *global citizenship*. First, we give a brief description of how mathematical competence, one of the eight defined key competences, is dealt with in Montessori education. We then discuss Montessori's concept of *cosmic education*, which we consider to be aligned with ESD and global citizenship.

In one study (Ahlquist & Gynther, 2019), we examined the relationship between the theory of embodiment and variation theory and Maria Montessori's didactic theory. Montessori believed that training and sharpening the child's senses are crucial for their continued learning. She therefore developed specific sensorial materials for Montessori preschools. Some are mathematical materials used to explore mathematical concepts. As noted by Marton (2015) and Signert (2012), a key principle in this material and variation theory is the use of variation and invariance. However, in this study, lessons in two different areas were analysed from a variation-theoretical perspective on learning; these lessons originate from Montessori's writings and extracts from Montessori training courses. The result showed that systematic use of variation and invariance is a fundamental part of Montessori's didactic theory and is applied not only in sensorial training.

In another study (Ahlquist & Gynther, 2020), we investigated the significance of being acquainted with variation theory and embodiment theory when working with Montessori material. The study analysed a teacher's mathematics presentations with the Montessori material and the children's work with this material, using *epistemological move analysis*, which focuses on how the teacher directs children's learning (Lidar et al., 2006; Lundqvist et al., 2012). The analysis was shared with the teacher to support her awareness of developing teaching from a variation and embodiment theoretical perspective. The results revealed that the teacher's awareness of why a specific learning object following variation theory and embodiment promoted a more constructive and effective way of directing children's learning.

An ongoing study (2021) examines four books written by Maria Montessori (1989a, 1989b, 1989c, 1994) to analyse how she describes how teaching should be conducted for 6–12-year-olds to meet future challenges through taking care of and contributing to the welfare of society and the planet as a whole. The results suggest that the structure in Montessori's curriculum for these ages lays the foundation for cultivating an understanding of the interdependence of living and non-living elements in the ecosystem and the collective responsibility for human coexistence. Further, Montessori advocates that children will hereby be provided with emotional ties to a universal approach and opportunities to develop a sense of empowerment. Three traditions within environmental education in Swedish schools were identified by Öhman (2008): a *fact-based* tradition, a *normative* tradition, and a *pluralistic* tradition. Based on our preliminary study results, we will argue that Montessori education constitutes a concrete example of a pluralistic teaching tradition

whose democratic mission is evident. Looking back on Maria Montessori's philosophical work on cosmic education in light of today's context, where education for sustainable development has become a highly topical issue, we consider her ideas even more relevant than they were during her lifetime.

CONCLUSION—THE VISION OF ERICC

ERiCC has been closely related to ESD and key competences for lifelong learning, and in this conclusion, we share our vision for ERiCC in light of UNESCO's roadmap, the Global Action Program, after the UN Decade of ESD (2005–2014). There are five priority action areas proposed by the Global Action Program (UNESCO, 2014, p. 15), which include “transforming learning and training environments by integrating sustainability principles into education and training settings”, “building capacities of educators and trainers to more effectively deliver ESD”, and “accelerating sustainable solutions at local level by scaling up multi-stakeholder ESD networks”, in addition to “advancing policy” and “empowering and mobilizing youth”. ERiCC will continue to explore new theories of and methods for teaching and learning for citizenship competences in a pluralistic, democratic, and sustainable society. ERiCC recognises that working with multiple stakeholders from local, national, and international communities to solve problems is important. Multiple stakeholders include pre- and in-service teachers, school leadership, researchers and teacher educators in higher education, people who work in industry and in various vocations, and the public. By the same token, we acknowledge the potential development of ERiCC in cooperation with other research groups in

the Department of Education at Stockholm University as well as other universities in Sweden to investigate how citizenship competences for a pluralistic, democratic, and sustainable society can be transferred to other subject areas in higher education and developed in school leadership as well as in different adult learning and vocational training contexts. In addition to developing cooperation at local and national levels, we also see the need for developing cooperation at international level, and so we anticipate the development of our research in line with international and comparative research.

REFERENCES

- Ahlquist, E.-M., & Gynther, P. (2019). Variation theory and Montessori education. *Journal of Montessori Research & Education*, 2(1), 13-23. <https://doi.org/10.16993/jmre.12>
- Ahlquist, E.-M., & Gynther, P. (2020). Teaching in the Montessori classroom: Investigating variation theory and embodiment as the foundation of teachers' development. *Journal of Montessori Research*, 6(1), 33-45. <https://doi.org/10.17161/jomr.v6i1.12051>
- Aksland, C., & Chang Rundgren, S. N. (2020). 5th–10th-grade in-service teachers' pedagogical content knowledge (PCK) for sustainable development in outdoor environment. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 20(3), 274-283. <https://doi.org/10.1080/14729679.2019.1697713>
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J. M., & Wittrock, M. C. (Eds.) (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Allyn & Bacon.
- <https://doi.org/10.3163/1536-5050.103.3.010>
- Bloom, B. S., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals, by a committee of college and university examiners. Handbook I: Cognitive Domain*. Longmans Green.
- Cebesoy, U. B., & Chang Rundgren, S. N. (2021). Embracing socioscientific issues-based teaching and decision-making in teacher professional development. *Educational Review*. <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1931037>
- Chang Rundgren, S. N., (2011). Post it!—A cross-disciplinary approach to teach socioscientific issues. *Teaching Science*, 5(3), 25-28.

- Chang Rundgren, S. N. & Rundgren, C.-J. (2010). SEE-SEP: From a separate to a holistic view of socioscientific issues. *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 11(1), Article 2.
- Christenson, N., & Chang Rundgren, S. N. (2015). A framework for teachers' assessment of socio-scientific argumentation: An example using the GMO issue. *Journal of Biological Education*, 49(2), 204-212. <https://doi.org/10.1080/00219266.2014.923486>
- Christenson, N., Chang Rundgren, S. N., & Höglund, H.-O. (2012). Analysing upper secondary students' use of supporting reasons in arguing socioscientific issues through the SEE-SEP model. *Journal of Science Education and Technology*, 21, 342-352.
- Christenson, N., Chang Rundgren, S. N., & Zeidler, D. (2014). The relationship of discipline background to upper secondary students' argumentation on socioscientific issues. *Research in Science Education*, 44(4), 581-601.
- Christenson, N., Gericke, N., & Chang Rundgren, S. N. (2017). Science and language teachers' assessment of upper secondary students' socio-scientific argumentation. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 15, 1403-422. <https://doi.org/10.1007/s10763-016-9746-6>
- Dewey, J. (2008a). Qualitative thought. In J. A. Boydston (Ed.), *The later works of John Dewey* (Vol. 5, pp. 243-262). Southern Illinois University Press. (Original work published 1930)
- Dewey, J. (2008b). Art as experience. In J. A. Boydston (Ed.), *The later works of John Dewey* (Vol. 10, pp. 1-352). Southern Illinois University Press. (Original work published 1934)
- Dewey, J. and Bentley, A. F. (2008). Knowing and the known. In Boydston (Ed.), *The later works of John Dewey* (Vol. 16, 97-205). Southern Illinois University Press. (Original work published 1949)
- European Union (2019). *Key competences for life-long learning*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>
- Hagerman, F., Jeppsson, F., Axell, C., Frejd, J., & Sultan, U. (2018). Estetiska läroprocesser [Aesthetic learning processes]. In F. Jeppsson (Ed.), *Naturvetenskap och teknik genom estetiska läroprocesser i förskolan [Science and technology through aesthetic learning processes in pre-school]* (pp. 26-38). Natur & Kultur.
- Held, D., & McGrew, A. (2003). The great globalization debate: An introduction. In D. Held and A. McGrew (Eds.), *The global transformations reader: An introduction to the globalization debate* (2nd edition, pp. 1-53). Polity Press.
- Hoskins, B., & Deakin Crick, R. (2010). Competences for learning to learn and active citizenship: Different currencies or two sides of the same coin? *European Journal of Education*, 45(1), 122-137. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2009.01419.x>
- Håkansson, M., Kronlid, D., & Östman, L. (2019) Searching for the political dimension in education for sustainable development: Socially critical, social

- learning and radical democratic approaches. *Environmental Education Research*, 25(1), 6-32. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1408056>
- Håkansson, M., van Poeck, K., & Östman, L. (2018). The political tendency in environmental and sustainability education. *European Educational Research Journal*, 17(1), 91-111. <https://doi.org/10.1177/1474904117695278>
- Håkansson, M., & Östman, L. (2019). The political dimension in ESE: The construction of a political moment model for analyzing bodily anchored political emotions in teaching and learning of the political dimension. *Environmental Education Research*, 25(4), 585-600. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1422113>
- Håkansson, M., & Östman, L. (2021). Transactional analyses of the entanglement of the aesthetic, moral and political in learning processes. In J. Garrison, J. Öhman, & L. Östman (Eds.) *Deweyan Transactionalism in Education: Beyond Self-action and Inter-action*. Bloomsbury.
- Ignell, C., Davies, P., & Lundholm, C. (2013). Swedish upper secondary school students' conceptions of negative environmental impact and pricing. *Sustainability*, 5, 982-996. <https://doi.org/10.3390/su5030982>
- Ignell, C., Davies, P., & Lundholm, C. (2017). Understanding 'price' and the environment: Exploring upper secondary students' conceptual development. *Journal of Social Science Education*, 16(1), 68-80.
- Ignell, C., Davies, P., & Lundholm, C. (2019). A longitudinal study of upper secondary school students' values and beliefs regarding policy responses to climate change. *Environmental Education Research* 25(5), 615-632. <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1523369>
- James, W. (1950). *The principles of psychology* (Volumes I and II). Dover Publications. (Original work published 1890)
- James, W. (2003). *Essays in radical empiricism*. Dover Publications.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics* (2nd ed.). Verso.
- Larsson, S. (2020). Didaktik för vuxnas studier [Didactics for adult studies]. In A Fejes, K. Muhrman, & S. Nyström (Eds.) *Om vuxenutbildning och vuxnas studier [About adult education and adult studies]* (pp. 231-251). Studentlitteratur.
- Lidar, M., Lundqvist, E., & Östman, L. (2006). Teaching and learning in the science classroom: The interplay between teachers' epistemological moves and students' practical epistemology. *Science Education*, 90(1), 148-163. <https://doi.org/10.1002/sc.20092>
- Lindstrand, F. & Selander, S. (2009). *Estetiska lärprocesser: Upplevelser, praktiker och kunskapsformer [Aesthetic learning processes: Experiences, practices and forms of knowledge]*. (1st ed.) Studentlitteratur.
- Lundqvist, E., Almqvist, J., & Östman, L. (2012). Institutional traditions in teachers' manners of teaching. *Cultural Studies of Science Education*, 7(1), 111-127. <https://doi.org/10.1007/s11422-011-9375-x>

- Marton, F. (1981). Phenomenography: Describing conceptions of the world around us. *Instructional Science*, 10(2), 177-200. <https://doi.org/10.1007/BF00132516>
- Marton, F. (2015). *Necessary conditions of learning*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315816876>
- Montessori, M. (1989a). *The child, society and the world: Unpublished speeches and writings*. Clio.
- Montessori, M. (1989b). *To Educate the Human Potential*. Clio.
- Montessori, M. (1989c). *What you should know about your child*. Clio.
- Montessori, M. (1994). *From childhood to adolescence*. Clio.
- Mouffe, C. (2013a). *Agonistics: Thinking the world politically*. Verso.
- Mouffe, C. (2013b). Politics and passion. In J. Martin (Ed.), *Hegemony, radical democracy and the political* (pp. 181-190). Routledge.
- OECD (2019). *Education at a glance 2019: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>
- Rundgren, C.-J., & Chang Rundgren, S. N. (2018). Aiming for responsible and competent citizenship through teacher professional development on teaching socioscientific inquiry-based learning (SSIBL). *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching*, 19(2), Article 2. https://www.eduhk.hk/apfslt/v19_issue2/changsn/
- Rundgren, C.-J., Ericsson, M., & Chang Rundgren, S. N. (2017). Investigating the intertwining of knowledge, value and experiences of upper secondary students' argumentation concerning socioscientific issues. *Science & Education*, 25(9), 1049-1071. <https://doi.org/10.1007/s11191-016-9859-x>
- Sahlén, P., Edman Stålbbrandt, E., & Svärde Åberg, E. (2020). Teachers' work in the Swedish School Inspectorate's quality audits in a time of accountability. *Teaching and Teacher Education*, 96. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103181>
- Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Basic Books.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4-14. <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>
- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-23. <https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411>
- Signert, K. (2012). *Variation och invariants i Maria Montessoris sinnestränande materiel [Variation and invariance in the mental training materials of Maria Montessori]*. Göteborg Studies in Educational Sciences 325. Doctoral dissertation. Göteborg University. Diva.
- Stern, P. C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behaviour. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424.

- Stähle, Y., & Edman Stålbrandt, E. (2020). Exploring descriptions of mentoring as support in Swedish preschools. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 41(4). <https://doi.org/10.1080/10901027.2020.1817814>
- Teräs, M., Chang Rundgren, S.-N., Eliasson, E., & Stähle, Y. (2020). Vocational teacher students' perceptions of 21st century skills in a vocational education programme in Sweden. In L. Moreno Herrera, M. Teräs, & P. Gougoulakis (Eds.), *Teaching, learning and teacher education: Emerging issues in research on vocational education & training* (Vol. 5, pp. 394-426).
- UNESCO (2012). *Learning for the future—Competences in education for sustainable development*. https://unece.org/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf
- UNESCO (2014). *Roadmap for implementing the global action programme on education for sustainable development*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000230514>
- Van Leeuwen, T. V. (2008). *Discourse and practice: New tools for critical discourse analysis*. University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195323306.001.0001>
- Wildemeersch, D., Læssøe, J., & Håkansson, M. (2021). Young sustainability activists as public educators: An aesthetic approach. *European Educational Research Journal*. <https://doi.org/10.1177/1474904121990953>
- Wittgenstein, L. (1997a). *Philosophical investigations*. Blackwell. (Original work published 1953)
- Wittgenstein, L. (1997b). *On certainty*. Blackwell. (Original work published 1967)
- Öhman, J. (2008). Environmental ethics and democratic responsibility—A pluralistic approach to ESD. In J. Öhman (Ed.), *Values and democracy in education for sustainable development: Contributions from Swedish research* (17-32). Liber.

SAMMANFATTNING

PEDAGOGISK OCH DIDAKTISK FORSKNING OM MEDBORGARKOMPETENSER

Föreliggande kapitel ger en bild av den forskning som utförs inom gruppen Educational Research in Citizenship Competences (ERiCC) avseende undervisning och lärande av medborgarskapskompetens samt undervisares förmåga att utveckla denna kompetens hos eleverna. Vi diskuterar hur och varför denna forskning utförs och beskriver även ett antal teoretiska

och filosofiska ramverk samt forskningsmetodiker som nyttjas i ERiCC:s verksamhet. Kapitlet består huvudsakligen av tre delar. Den första ger en definition av medborgarskapskompetenser och hur dessa framhävs i ett föränderligt demokratiskt system med dess mångfald av värderingar och intressen, framför allt i situationer där motsättningar existerar – exempelvis inom kontroversiella ämnen som global uppvärmning och politiska ställningstaganden relaterade till covid-19. I del två presenteras de forskningsteman inom undervisningskompetens och elevers medborgarskapskompetens som har utvecklats inom ERiCC. I den tredje och sista delen utvecklar vi vår vision för ERiCC:s framtida verksamhet.

Forskningsområdet pedagogik och hälsa

Gunnar Karlsson, Robert Ohlsson
och Pelle Pelters

INTRODUKTION

I detta kapitel ger vi inledningsvis en kort historisk bakgrund till skapandet av forskningsområdet Pedagogik och hälsa. Begreppen ”pedagogik” och ”hälsa” har i detta sammanhang breda innebörder vilket beskrivs kortfattat. Forskningsgruppens medlemmar representerar en bred samhällsvetenskaplig kompetens vilket har gjort det möjligt att beforska hälsa utifrån många olika perspektiv och aspekter, men med ett gemensamt och övergripande intresse för meningsskapandets betydelse för hälsa och ohälsa. Meningsbegreppet och dess olika innebörder utgör inte bara ett viktigt instrument i studier av hälsa och ohälsa, utan är också ett centralt inslag i bestämningen av pedagogik som vetenskaplig disciplin. Beskrivningen av begreppen ”pedagogik” och ”hälsa” följs av en presentation av de olika empiriska och teoretiska forskningsprojekt som engagerat gruppens medlemmar. Avslutningsvis görs en framåtblickande reflektion över forskning, undervisning och engagemang i samhällsdebatten.

Forskningsområdet Pedagogik och hälsa är ett resultat av forskningstraditioner som fanns på Pedagogiska institutionen och Lärarhögskolan (LHS) vid sammanslagningen av dessa

lärosäten då Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) bildades år 2011. För att börja från början: den Pedagogiska institutionen tillkom 1937 och bestod av både pedagogik och psykologi. År 1953 separerades dessa två ämnesinriktningar, vilket resulterade i två institutioner: Pedagogiska institutionen och Psykologiska institutionen. Trots att det ämnesmässigt fanns överlappningar mellan dessa institutioner och många forskare vid Pedagogiska institutionen hade bakgrund inom psykologi, skiljde sig deras vetenskapsfilosofiska och vetenskapsteoretiska inriktningar åt. Vid den Pedagogiska institutionen har det alltid funnits en betydande humanvetenskaplig och tolkande tradition. Ett annat utmärkande drag har varit en bred samhällsvetenskaplig inriktning. (För en detaljerad beskrivning av Pedagogiska institutionens historia, se Gustavsson, 2014.) Under en längre tid har denna inriktning avspeglats i forskning om hälso-relaterade frågor, vilka inrymts i olika tematiska områden, t.ex. *Delaktighet och marginalisering* och *Makt, identitet och normalitet*. Vid institutionen har det också under lång tid funnits en livaktig seminarieverksamhet inom dessa områden som även samlar studenter och forskare från andra institutioner. Utifrån denna seminarieverksamhet samt Lärarhögskolans verksamhet inom hälso- och vårdpedagogik fanns 2010 förutsättningar att bilda en forskningsgrupp bestående av personer från Pedagogiska institutionen och LHS, som alltså kom att bilda forskningsområdet Pedagogik och hälsa.

Något som kännetecknar gruppen är att den samlar forskare med bakgrund inom flera olika discipliner – inte bara pedagogik utan även idéhistoria, psykologi, sociologi och språkvetenskap. Några av gruppens forskare har funnits med från början, andra har kommit till under åren i och med tillsättandet

av tjänster på institutionen. Samtidigt bidrar en rad gruppmedlemmar även med erfarenheter från klinisk praktik: somatisk såväl som psykiatrisk vård, habilitering, psykoterapi med barn och vuxna samt psykoanalys. Dessa erfarenheter har haft betydelse för inriktningen av den forskning som genomförts inom forskningsområdet. Erfarenheter och ursprungsdiscipliner samt inte minst mångfalden i dem, gör sig påmint både i synen på pedagogik och hälsa.

TEORETISKA STÄLLNINGSTAGANDEN: SYNEN PÅ PEDAGOGIK OCH HÄLSA

När det gäller gruppens pedagogiska perspektiv har forskningen inom gruppen behandlat pedagogiska fenomen på olika nivåer. Den förenas av ett samhällsvetenskapligt intresse som spänner mellan individens meningsskapande och lärande till de villkor som erbjuds för detta i det vidare samhälleliga och kulturella sammanhang det äger rum i. Just meningsskapande har i gruppens forskning ofta fungerat som ett centralt teoretiskt begrepp för att närma sig människors erfarenhet av och förståelse för såväl hälsa som ohälsa. Olika teoretiska perspektiv ger olika ingångar för att förstå detta meningsskapande och hur det är relaterat till lärandeprocesser. Här ingår allt från fenomenologisk förståelse för hur hälsorelaterade fenomen konstitueras som meningsfulla fenomen inom livsvärlden, till studier av hur en gemensam förståelse etableras kommunikativt. Här ingår också hur meningsskapande äger rum i vidare kontexter där diskursiva ordningar erbjuder former och sätter ramar för hur mening kan skapas. Hur (o)hälsa erfars, vilken betydelse den har i människors liv och hur den får betydelser i förhållande till livssitu-

ation, relationer och biografi, liksom de perspektiv, kunskaper och andra resurser som står till buds för tolkning och förståelse blir härmed alla relevanta studieobjekt inom gruppen.

Studier som på detta sätt närmar sig hälsa och ohälsa som dels erfarenhet, dels sociala och kulturella fenomen, innebär att gruppens forskning formulerar pedagogiska studieobjekt i termer av erfarenheter, kunskaper, idéer, föreställningar, diskurser och sociala representationer. Den formulerar också hur dessa växer fram, formas och förändras i olika situationer och sociala/kulturella kontexter. Intresset för hur meningsskapande och lärande inom hälsoområdet är situerat och hur det äger rum både individuellt och i samspel, på ett sätt som möjliggörs och begränsas av tillgängliga/befintliga föreställningar, har stora likheter med hur Birgitta Qvarsell formulerat pedagogikens kunskapsområde i termer av villkor för meningsskapande, lärande och utveckling (Qvarsell, 1996). Att meningsbegreppet har fått en framskjuten roll i formulerandet av studieobjekt för flera studier har också föranlett återkommande diskussioner inom gruppen om hur mening ska förstås inom de olika teoretiska traditioner som finns representerade (se även den publikation som behandlar meningsbegreppets centrala roll inom pedagogiken som vetenskap: Ohlsson, 2021).

Människors förståelse av hälsa och ohälsa inbegriper också hur man ser på en mängd relaterade fenomen. Hälsofrågor är intimt knutna till föreställningar om sådant som den egna kroppen, normalitet/avvikelse, risk, åldrande och olika faser i livet, liksom kön och genus. Detta gör att gruppens forskning har omfattat en bredd av frågor som inte bara fokuserar på (o)hälsa i sig, utan också på hur meningsskapande om olika hälsoaspekter griper in i och påverkas av meningsskapande om

andra frågor och, inte minst, hur de många gånger aktualiserar existentiella frågor.

Att meningskapande om hälsa sätts i fokus innebär också att de olika perspektiv som människor använder sig av och förhåller sig till får en privilegierad roll; olika föreställningar om (o)hälsa, skilda definitioner som ligger till grund för och används inom professionella praktiker (t.ex. hälso- och sjukvårdens verksamheter och i folkhälsoarbete), liksom idéer som cirkulerar i samhället (t.ex. i massmedia och sociala medier) görs till föremål för empiriska studier. Det är snarare hur hälsa på detta sätt kan betraktas som ett socialt och kulturellt fenomen, utifrån en rad olika teorier om och definitioner av hälsa, som avses med termen ”hälsa” i gruppens namn, än en särskild förståelse för hur hälsa kan definieras och ringas in.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att gruppens namn – Pedagogik och hälsa – motsvarar en inkluderande syn på både pedagogik som vetenskap och de fenomen som medlemmarnas forskning kretsar kring. På samma sätt används benämningen ”hälsopedagogik” i namnet på forskargruppens gemensamma seminarium sedan 2014 på ett sätt som avviker från hur denna i andra sammanhang många gånger står för ett betydligt snävare område (i bemärkelsen ”*health education*”, vanligen förknippat med pedagogik som praktik). Här står benämningen för det breda samhällsvetenskapliga och pedagogiska intresset för det vida och komplexa område som hälsa utgör, och hur det inom detta område aktualiseras frågor som gäller människors livsvillkor och utvecklingsmöjligheter. Om det finns en bredd inom gruppens forskningsintressen finner vi här gemensamma nämnare i inte bara tolkningsperspektivet, utan även i kritiska perspektiv som synliggör hur hälsa i både institutionella och var-

dagliga sammanhang sammantvinnas med maktrelationer och normer samt, liksom inkluderings- och exkluderingsprocesser, spelar en avgörande roll för identiteter.

FORSKNINGSPROJEKT INOM OMRÅDET

Den breda förståelsen för pedagogik och hälsa motsvaras av en bred inriktning på gruppens forskningsprojekt inom en rad konkreta forskningsområden. Områdena lyfter både personligt, institutionellt och samhällsligt relevanta fenomen och inkluderar, men begränsas inte till, följande exempel på forskningsprojekt:

Ett forskningsområde som har varit framträdande är *Kropp och kön/genus*. Hit hörde t.ex. forskning om maskulinitetens karaktär och genes utifrån ett fenomenologiskt och psykoanalytiskt perspektiv (t.ex. Karlsson, 2014, 2019a). I sitt pågående avhandlingsarbete genomför Jakob Ulenius en fenomenologisk, hermeneutisk undersökning om den terapeutiska situationen. Hans fokus är att studera villkor för meningsskapande av maskulinitet i mötet mellan terapeut och patient. I ett annat pågående projekt studerar Petra Roll Bennet identitets- och stigmatprocesser i nära relationer i samband med kosmetisk kirurgi. Projektet ”Body and Relationships” använder inlägg i ett diskussionsforum för kvinnor som överväger bröstförstoring för att fokusera på identitetsprocesser under kroppsliga transformationer utifrån feministiska perspektiv på kropp och kroppslighet. Intresset för kroppsliga transformationer och omgivande sociala processer har tidigare t.ex. givit upphov till en studie om transsexualitet som relationsutmaning (Bergström & Roll Bennet, 2015) och om hantering av fetma i familjen (Roll Bennet & Bergström, 2015).

Även området *Funktionsnedsättning och delaktighet* har länge varit av intresse för forskargruppens arbete. Här kan nämnas Anders Gustavssons olika projekt om intellektuell funktionsnedsättning, som inbegripit frågor om bland annat identitets- och utbildningsfrågor (t.ex. Gustavsson, 2015; Gustavsson et al., 2017, 2021). Området inkluderar även en rad olika avhandlingsprojekt, såsom Noam Ringers (2020) ”Patterns of Coping: How Children with ADHD and Their Parents Perceive and Cope with the Disorder” och Liz Adams Lyngbäcks (2016) ”Experiences, networks and uncertainty: parenting a child who uses a cochlear implant”. Gunnar Karlsson har studerat upplevelsen av att vara blind utifrån olika aspekter, bland annat perceptuella erfarenheter, rumslig orientering, sociala erfarenheter och kroppsupplevelse med hjälp av en empirisk fenomenologisk metod (t.ex. Magnusson & Karlsson, 2008). Han har också studerat upplevelsen av att leva med förvärvad hjärnskada (t.ex. Erikson, Karlsson & Tham, 2016). För närvarande är Ali Reza Majlesi delaktig i ett forskningsprogram vid namn ”Life with dementia: Communication, Relations and Cognition” där olika projekt genomförs som undersöker hur vård och omsorg för personer med demens ser ut i praktiken, hur man kommunicerar med dessa personer, vad de är kapabla till i sociala interaktioner och hur omvårdnad kan använda sig av olika kommunikativa resurser för att möjliggöra social inkludering och delaktighet (Majlesi, Ekström & Hydén, 2019, kommande).

Inom forskningsområdet *Diagnoser och meningsskapande* har fokus främst legat på psykiatriska diagnoser. Här kan Robert Ohlssons arbete lyftas fram, där han har behandlat meningsskapande inom hälsoområdet med ett särskilt fokus på hur psykiska hälsoproblem kan förstås utifrån sociokulturella och dialogiska

perspektiv på meningsskapande (2016). Detta har studerats ur olika perspektiv och i olika sammanhang: ett brukarperspektiv så som det kommer till uttryck och formas i grupperns gemensamma meningsskapande (2009) och på sistone även med fokus på hur skilda perspektiv kommer till uttryck och relateras till varandra i massmedia (2018a) samt hur problem identifieras, benämns och definieras hos barn och unga (2018b). I detta område ingår även Gunnar Karlssons fenomenologiska studier av psykiska upplevelser och processer, t.ex. diagnosen fibromyalgi utifrån både läkarens och patientens perspektiv, upplevelsen av psykos samt upplevelsen av skuld och skam (t.ex. Karlsson & Sjöberg, 2009; Leiviskä Deland, Karlsson & Fatouros-Bergman, 2011). Även delar av Sonja Olin Lauritzens arbete behandlar frågor inom detta område. Hit hör hennes forskning med fokus på frågan om normalitet och hur den konstrueras i möten mellan människors vardagliga förståelser av kropp och hälsa och den medicinska världen (Olin Lauritzen & Hydén, 2007). Här ryms också hennes studier i vilka allergi hos barn utgör ett empiriskt exempel på föräldrars meningsskapande och (risk-)hantering av ett kroniskt tillstånd hos barnet i det vardagliga livet, men också föräldrarnas förhandlingar kring föreställningar om hälsa och ohälsa samt gränserna däremellan (Olin Lauritzen, 2004; 2007; Stjerna, Vetander, Wickman & Olin Lauritzen, 2014; Stjerna, Worth, Harden & Olin Lauritzen, 2017; Olin Lauritzen & Ohlsson, 2010).

Inom området *Behandling och vårdens institutioner* studeras institutioner och upplevelser inom deras ramar. Förutom Jakob Ulenius ovan nämnda forskning har Fredrik Odhammar (2017) disputerat på avhandlingen ”Möten i psykodynamisk barnpsykoterapi: Förväntningar, samspel och förändring”, vars syfte är

att fördjupa förståelsen av förändringsprocesser före och under psykodynamisk barnpsykoterapi med parallell föräldrakontakt. I ett pågående avhandlingsprojekt, ”Institutionella förutsättningar för en god och jämlik sjukvård i den samtida psykiatriska sjukvården”, undersöker också Veronica Brunér den samtida psykiatriska sjukvården som samhällsinstitution. Hennes intresse kretsar kring frågor om institutionella förutsättningar för en god och jämlik psykiatrisk sjukvård utifrån patienters/brukares och personals egna erfarenheter och upplevelser av sjukvårdsverksamheten.

Inom forskningsområdet *Föreställningar om hälsa, hälsodiskurser och hälsokultur* anläggs ett vidare samhällsperspektiv på hälsa. Här kan David Thorséns kultur- och medicinhistoriska studier om hiv (Thorsén, 2019a; 2013) nämnas, liksom hans studier rörande läkemedelsutveckling (Normark & Thorsén, 2019) och hur medicinska kunskaper om hälsa och människokroppens biologi kom att introduceras i den svenska skolundervisningen kring sekelskiftet 1900 (Thorsén, 2021). Hans arbeten utmärker sig ofta genom ett speciellt fokus på massmedial hälsokommunikation och dess förändring över tid. Ytterligare en representant inom detta forskningsområde är Pelle Pelters, som intresserar sig för olika konstruktioner av hälsa (i bemärkelse *doing health*, 2012) samt deras inneboende normalitet, moral och makt som kommer till uttryck i hälsokulturer och hälsodiskurser. I regel utifrån ett normkritiskt förhållningssätt har hen t.ex. granskat om hälsa kan beskrivas som en religion (Pelters & Wijma, 2016) och vilka konstruktioner av hälsa som återopas i en hälsorelaterad integrationsintervention för nyanlända hbtq+ personer (Hertting, Pelters, Kostenius & Lindgren, kommande).

Området *Olika åldrar och stadier i livet* lyfter upplevelser av hälsa, sjukdom och de mångtydiga mellanrum som finns mel-

lan dessa tillstånd som en utmaning under hela eller delar av livsloppet (se t.ex. Jeppsson Grassman & Olin Lauritzen, 2018), ofta med fokus på föräldraskap. Här återfinns bl.a. arbeten om allergier av olika slag av Sonja Olin Lauritzen (2007) och Marie-Louise Stjerna (2015), där att leva med risk står i uppmärksamhetens fokus. Flera forskare har tidigare varit engagerade i forskning om olika slags risker utifrån ett livsloppsperspektiv. Idag är området framför allt beforskat av Małgorzata Malec Rawiński (2017, 2019, 2021, 2022) som fokuserar på åldrande, lärande och migration, relaterat till hälsa. Utifrån ett biografiskt forskningsperspektiv undersöker hon polska migranter i Sverige och deras upplevelser och hantering av att vara en äldre migrant i ett främmande land. En annan aspekt som Małgorzata Malec Rawiński forskar om rör äldre mäns erfarenhet av åldrande, maskulinitet och livslångt lärande (2019). En fenomenologisk studie om åldrande och lärande kan också nämnas i detta sammanhang (Karlsson & Ulenius, 2022). Även Sonja Olin Lauritzen har använt sig av ett livsloppsperspektiv i olika sammanhang, t.ex. för att få en fördjupad förståelse av hälsans och ohälsans innebörder (Jeppsson Grassman & Olin Lauritzen, 2018) eller när hon skriver om kvinnokroppen mitt i livet (Olin Lauritzen, 2018).

Förutom den empiriska forskning som har bedrivits av forskargruppen kan också nämnas teoretiska arbeten, där inget sedvanligt insamlande av empiriska data har förekommit. Ett exempel är det arbete av Robert Ohlsson (2021) som presenterar en översikt över meningsbegreppets innebörder inom olika teoretiska perspektiv med relevans för pedagogiken som vetenskap. I detta arbete görs grundläggande distinktioner mellan olika perspektiv

på mening och meningsskapande, samtidigt som generella inslag lyfts fram liksom begreppens centrala ställning för att karaktärisera pedagogikens kunskapsbegrepp. Ett annat exempel är Gunnar Karlsson som, utifrån kliniska erfarenheter och med hjälp av fenomenologin, har studerat psykoanalysen i olika avseenden, såsom relationen mellan medvetandet och det omedvetna, det omedvetnas karaktär, psykoanalysen som en kritisk hermeneutik, psykoanalysens sanningsbegrepp och psykoanalysens status som klinisk praktik och vetenskap (t.ex. Karlsson, 2010, 2015, 2016, 2020). Gunnar Karlsson har även utarbetat en kombinerad fenomenologisk-hermeneutisk metod, kallad "Empirical Phenomenological Psychological method" (EPP-metoden²⁹). För en beskrivning av EPP-metoden, se Karlsson (t.ex. 2019b, presenterad i detalj 1993). Ytterligare ett exempel på teoretiskt arbete är Pelle Pelters studie av relationen mellan "hälsa" och "välbefinnande", två koncept som ofta omnämns i samma andetag utan att deras länk belyses och förtydligas. Även frågan om vilka normativa förväntningar som olika relationsmöjligheter implicerar diskuteras (Pelters, 2021). Ett annat exempel är Sonja Olin Lauritzens undersökning av möjligheten att överbrygga olika teoretiska inriktningar när det gäller barnets hälsa: det barndomssociologiska och andra samhällsvetenskapliga traditioner (Brady, Lowe & Olin Lauritzen, 2015). Slutligen vill vi

29 För att undvika missförstånd vad gäller metodens namn bör noteras att med termen "psychological" avses att studiet rör den medvetandeform som är knuten till den psykofysiska kroppen (empiriska jaget) till skillnad från möjligheten av en transcendental medvetandeform (transcendentalt jag, transcendental fenomenologi). Termen åsyftar alltså inte en traditionell disciplinrubricering (psykologi till skillnad från pedagogik, hälsovetenskap, antropologi, sociologi osv.). EPP-metoden har följaktligen använts inom olika akademiska discipliner.

nämna ett pågående avhandlingsarbete av Gloria Zeligman med den preliminära titeln "Ett bidrag till psykoanalysens självförståelse", där centrala fenomen i den psykoanalytiska teorin belyses utifrån kognitiv lingvistik.

Som framgår av ovanstående presentation spänner gruppens arbete över en mängd frågor och problem, där medlemmarnas olika bakgrunder, forskningsperspektiv och intressen ligger till grund för en mångsidig belysning av hälsa och ohälsa inom pedagogisk forskning. Här framstår det som viktigt att återigen betona att våra ansatser och bidrag till hälsoforskning belyser processer som kan beskrivas på olika sätt, såsom livsvärldserfarenheter, implicita, ofta osynligt lärande och meningsskapande. Dessa processer kan förstås både utifrån mänskliga villkor och utifrån samhällliga, kulturella utgångspunkter, samt inom de ramar som organisationer, interaktioner och textproduktion erbjuder vad gäller tolkningar och lärandet om och av hälsa. Därmed skulle man kunna säga att vi är intresserade av hälsa i en bredare bemärkelse än det snävare fokus på ett mer uppfostrande, beteendeorienterat lärande inom hälsoområdet som vanligen förknippas med "health education" (WHO, 1998).

FRAMTIDSUTBLICK

Flera av de frågor som gruppen har arbetat med har på senare tid fått allt större uppmärksamhet som viktiga samhällsfrågor. Det försätter gruppen i en bra position för att göra sin röst hörd även utanför akademiska sammanhang och bidra till diskussioner och debatter på ett kritiskt-konstruktivt och tankeväckande sätt. Gruppen avser att fortsätta producera forskning som anlägger kritiska perspektiv vilka kan bidra till en samhällsvetenskap-

lig reflektion över hälsa som ett socialt och kulturellt fenomen.

Institutionens kurser på både grundnivå och avancerad nivå ger fortsatt goda möjligheter till att internt skapa och upprätthålla en god forskningsanknytning i undervisningen. Här ligger gruppens forskning till grund för kurser inom såväl kandidatprogrammet i pedagogik och folkhälsovetenskap (sedan 2019) som hälsoinriktningen av institutionens masterprogram i pedagogik. Den utgör också ett ämnesområde som framtida doktorander kan samlas kring.

REFERENSER

- Adams Lyngbäck, L. (2016). *Experiences, networks and uncertainty: parenting a child who uses a cochlear implant*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Bergström, H. & Roll Bennet, P. (2015). Föräldrars förhållningssätt till sitt vuxna barns transidentitet. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 22(2), 175–190.
- Brady, G., Lowe, P. & Olin Lauritzen, S. (2015). Connecting a sociology of childhood perspective with the study of child health, illness and well-being: introduction. In G. Brady, P. Lowe & S. Olin Lauritzen (eds.), *Children, Health and Well-being: Policy Debates and Lived Experience*. Wiley Blackwell.
- Brunér, V. (pågående). *Institutionella förutsättningar för en god och jämlik sjukvård i den samtida psykiatriska sjukvården*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Erikson A., Karlsson G. & Tham K. (2016). Living with the long-term consequences 11–13 years after stroke: A phenomenological study. *Journal of Rehabilitation Medicine*, 48: 847–852.
- Gustavsson, A. (2014). Department of Education. In G. Dahl & M. Danielson (eds.), *Faculty of Social Sciences Stockholm University*. A print-on-demand publication distributed by Stockholm University Library. The full text is available for free on-line at su.diva-portal.org.
- Gustavsson, A. (2015). "I am different, but I am like everybody else": The dynamics of disability identity. In R. Traustadóttir, B. Ytterhus, S.T. Egilson & B. Berg (eds.), *Childhood and disability in the Nordic countries: Being, becoming, belonging*. Palgrave Macmillan.
- Gustavsson, A., Wendelborg, C., & Tössebro, J. (2021). Educated for welfare service – The hidden curriculum of upper secondary school for students

- with intellectual disabilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 49(4), 424–432.
- Gustavsson, A., Kittelsaa, A. & Tössebro, J. (2017). Successful schooling for pupils with intellectual disabilities: the demand for a new paradigm. *European Journal of Special Needs Education*, 32(4), 469–483.
- Hertting, K., Pelters, P., Kostenius, C. & Lindgren, E.-C. (under review). "This group is like a home to me": Discourses of health in a Swedish civil societal health-related integration intervention. *Journal of Civil Society*.
- Jeppsson Grassman, E. & Olin Lauritzen, S. (red.) (2018). *Mellan hälsa och ohälsa. Ett livsloppsperspektiv*. Studentlitteratur.
- Karlsson, G. (1993). *Psychological Qualitative Research from a Phenomenological Perspective*. Almqvist & Wiksell International.
- Karlsson, G. (2010). *Psychoanalysis in a new light*. Cambridge University Press.
- Karlsson, G. (2014). Masculinity as project: Some psychoanalytic reflections. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies*, 9(4), 249–268.
- Karlsson, G. (2015). Den psykoanalytiska kliniken som både behandling och vetenskap. I E. Asbjörnsen & A. Nordh (red.), *Filosofi på liv och död – texter om psykoanalys*. Göteborgs förening för filosofi och psykoanalys.
- Karlsson, G. (2016). Psychoanalysis and the question of self: A dialogue with spiritual traditions. *Journal of Consciousness Studies*, 23, 179–195.
- Karlsson, G. (2019a). *Det maskulina projektet. Psykoanalytiska och fenomenologiska reflektioner*. Östlings Bokförlag Symposion.
- Karlsson, G. (2019b). Att bedriva empirisk fenomenologisk forskning – förutsättningar, karaktär, utmaningar. I H. Dahlberg, S. Ellingsen, B. Martinsen & S. Rosberg (red.), *Fenomenologi i praktiken. Fenomenologisk forskning i ett skandinaviskt perspektiv*. Liber.
- Karlsson, G. (2020). The function of phenomenology for psychoanalysis. In C. Bodea & D. Popa, (red), *Describing the unconscious. Phenomenological perspectives on the subject of psychoanalysis*. Zeta Books.
- Karlsson, G. & Sjöberg, L.G. (2009). The experience of guilt and shame: A phenomenological-psychological study. *Human Studies*, 32, 335–355.
- Karlsson, G. & Ulenius, J. (2022). En fenomenologisk studie om åldrande och lärande. I C. Bjursell & M. Malec Rawiński (red.), *Äldres lärande – utblickar och insikter*. Natur & Kultur.
- Leiviskä Deland, A.-C., Karlsson, G. & Fatouros-Bergman, H. (2011). A phenomenological analysis of the psychotic experience. *Human Studies*, 34, 23–42.
- Magnusson, A.-K. & Karlsson, G. (2008). The body language of adults who are blind. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 10, 71–89.
- Majlesi, AR., Ekström, A. & Hydén, L.-C. (2019). Spatiotemporal arrangement of objects in activities with people with dementia. *Logopedics Phoniatrics Vocology*, 44(1), 31–40.
- Majlesi, AR., Ekström, A. & Hydén, L.-C. (forthcoming). Sitting down on a chair: Directives and embodied organization of joint activities involving

- people with dementia. To appear in *Discourse and Conversation Analysis (Gesprächsforschung)*.
- Malec-Rawiński, M. (2017). Ageing and learning experiences: The perspective of a Polish senior immigrant in Sweden, *Australian Journal of Adult Learning (AJAL)*, 57(3), 421–439.
- Malec-Rawiński, M. (2019). Older men's biographical learning and masculinity, *Studies in Adult Education and Learning (Andragoška spoznanja)*, 25(2), 53–66.
- Malec-Rawiński, M. (2021). In search of biographical ageing – a research-based concept, *Australian Journal of Adult Learning (AJAL)*, 61(1), 86–108.
- Malec-Rawiński, M. (2022). Att dö i ett främmande land – berättelser om lärande i livets slutskede. I C. Bjursell & M. Malec Rawiński (red.), *Äldres lärande – utblickar och insikter*. Natur & Kultur.
- Normark, D. & Thorsén, D. (2019). Gränsdragningar. Den svenska preconativskandalen, I M. Eklöf (red.), *Medicinska skandaler och moraler. Vetenskapens (etiska) gränser*, Carlssons bokförlag.
- Odhhammar, F. (2017). *Möten i psykodynamisk barnpsykoterapi: Förväntningar, samspel och förändring*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Ohlsson, R. (2009). *Representationer av psykisk ohälsa. Egna erfarenheter och dialogiskt meningsskapande i fokusgruppsamtal*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen.
- Ohlsson, R. (2016). Diagnosis as a Resource in the Social Representation of Mental Illness. *Papers on Social Representations*, 25(1), 12.1–12.24.
- Ohlsson, R. (2018a). Public discourse on mental health and psychiatry: representations in Swedish newspapers. *Health: An interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*, 22(3), 298–314.
- Ohlsson, R. (2018b). Uppväxtärens svärdefinierade psykiska ohälsa. I S. Olin Lauritzen & E. Jeppsson Grassman (red.), *Mellan hälsa och ohälsa – ett livsloppsperspektiv*. Studentlitteratur.
- Ohlsson, R. (2021). Meningsbegreppet i pedagogiken: En reflektion över meningsdomäner och meningsskapandets modaliteter. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 26(2-3), 85–110.
- Olin Lauritzen, S. (2004). Lay voices on allergic conditions in children: bodily signs and the negotiation of a diagnosis, *Social Science and Medicine*, 58(7), 1299–1308.
- Olin Lauritzen, S. (red.) (2007). *Leva med allergi: Samhällsvetenskapliga och humanistiska perspektiv*. Carlssons.
- Olin Lauritzen, S. (2018). Kvinnokroppen mitt i livet. Den medelålders kvinnan mellan hälsa och ohälsa. I E. Jeppsson Grassman & S. Olin Lauritzen (red.), *Mellan hälsa och ohälsa. Ett livsloppsperspektiv*. Studentlitteratur.
- Olin Lauritzen, S., Hydén, L.C. (eds.) (2007). *Medical Technologies and the Life World. The social construction of normality*. Routledge.

- Olin Lauritzen, S. & Ohlsson, R. (2010). Transformations of Risk Knowledge. The Medical Encounter and Patients' Narratives. In M. Chaib, B. Danemark & S. Selander (eds.) *Education, Professionalization and Social Representation: On the transformation of social knowledge*. Routledge.
- Pelters, B. (2012). *Doing Health in der Gemeinschaft: Brustkrebsgene zwischen gesellschaftlicher, familiärer und individueller Gesundheitsnorm*. Transcript.
- Pelters, B. & Wijma, B. (2016). Neither a sinner nor a saint: Health as a present-day religion in the age of healthism. *Social Theory & Health*, 14, 129–148.
- Pelters, P. (2021). Right by your side? – the relational scope of health and well-being as congruence, complement and coincidence. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 16(1).
- Qvarsell, B. (1996). *Pedagogisk etnografi för praktiken – en diskussion om förändringsfokuserad pedagogisk forskning*. Texter om forskningsmetod nr 2. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- Ringer, N. (2020). *Patterns of Coping: How Children with ADHD and Their Parents Perceive and Cope with the Disorder*. Doctoral thesis. Stockholm University: Department of Education.
- Roll Bennet, P. & Bergström, H. (2015). Displaying parental responsibility for childhood obesity: aspects of care and family relationships. *Families, Relationships and Societies*, 4(1), 19–33.
- Stjerna, M-L. (2015). Food, risk and place: agency and negotiations of young people with food allergy. *Sociology of Health and Illness*, 37(2), 284–297.
- Stjerna, M-L., Vetander, M., Wickman, M. & Olin Lauritzen, S. (2014). The management of situated risk: A parental perspective on child food allergy. *Health*, 18(2), 130–145.
- Stjerna, M-L., Worth, A., Harden, J. & Olin Lauritzen, S. (2017). Risk as a relational phenomenon: a cross-cultural analysis of parents' understandings of child food allergy and risk management. *Risk, Health and Society*, 19(7-8), 351–368.
- Thorsén, D. (2013). *Den svenska aidsepidemin. Ankomst, bemötande, inre börd*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet: Institutionen för idé- och lärdomshistoria.
- Thorsén, D. (2019). Disease, representation, and activism. Crossover: The Global Impact of AIDS (1988) and its reverberations, In E. Björklund & M. Larsson (eds.) *A visual history of HIV/AIDS: exploring the Face of AIDS film archive*. Routledge.
- Thorsén, D. (2021). Karolina Widerström och skolans dissektionsundervisning 1900–1920. *Nordic Journal of Educational History*, 8(1), 3–30.
- Ulenius, J. (pågående). *Maskulinitetens mening. En fenomenologisk undersökning av den psykoterapeutiska situationen*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.

World Health Organization (WHO) (1998). *Health Promotion Glossary*. Accessed 7 Nov 2021 at <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HPR-HEP-98.1>.

Zeligman, G. (pågående). *Ett bidrag till psykoanalysens självförståelse. Centrala fenomen i den psykoanalytiska teorin belysta utifrån den kognitiva lingvistikens teori om metaforiska och metonymiska tankeprocesser som fundamental för relationen mellan språk och tänkande samt deras kroppsliga förankring*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet: Institutionen för pedagogik och didaktik.

SUMMARY

THE RESEARCH AREA EDUCATION AND HEALTH

This chapter describes the research area “Education and Health”, created in 2011, as an outcome of a merger between research traditions at the old Department of Education and the Teacher Training College. The members of this research area have their backgrounds in different disciplines, such as education, psychology, history of ideas, sociology and language sciences. The epistemological and methodological perspectives represented are, for example, discourse-oriented, phenomenological-hermeneutical, narrative, and biographical. Some of its members also have clinical experiences from somatic care as well as psychotherapeutic/psychoanalytic and psychiatric care; clinical experiences that have had an impact on some of the research carried out by its members.

Because of this broad academic and professional background among its members, the research is characterized by a diversity of perspectives but with a common and overall interest in the relevance of meaning creation in health and ill health.

The concepts “education” and “health”, defining this research area, are to be understood in a broad sense. The common view of

this research group is that the scientific discipline of Education deals with, broadly speaking, conditions of meaning-making, learning and development. Its subject matter involves experiences, knowledge, ideas, images, discourses, social representations and how they are shaped and changed in different social/cultural contexts.

The research carried out by the members in this group have been based on a broad notion of health/ill health. The contributions comprise processes that can be conceptualized and described, in terms of, for example, life world experiences or implicit/tacit learning and meaning creation. Such processes can be made intelligible from the point of view of existential conditions, or from societal, cultural conditions, as well as from the vantage point of how they are being conditioned by the frames allowed by organizations, interaction and text production.

This chapter also includes examples of research carried out by former and current members of the group presented in terms of the following areas: disability and participation, diagnoses and meaning-making, treatment and health care institutions, ideas/images about health, health discourses and health culture, different ages and stages in life, and theoretical work done by the group's members.

This chapter closes with an outlook on what to expect regarding future research, teaching and involvement in the public debate. The intention is to continue to do different kinds of critical research that hopefully can enable a reflection of health/ill health as an existential, social and cultural phenomenon.

Organizing and learning – The field of Organization Pedagogics

Jon Ohlsson³⁰

INTRODUCTION

The Organization Pedagogics research group deals with issues of organizing and learning in different organizational contexts. Historically, the main focus was learning in working life and workplace organizations. During the 1980s and 1990s international research in this field increased enormously and many scientific journals were established, which in turn expanded the field in several directions. Nowadays Organization Pedagogics connects internationally to several research areas such as “adult learning”, “workplace learning”, and “learning organization”. This expansion of different research directions has enriched this research group, which today includes a broader perspective as well as a wide span of interests in other kinds of organizations and activities in civil society, outside traditional working life.

The study of organizations is a multidiscipline research field, attracting researchers from many different areas contributing to

30 Co-contributors to the chapter: Susanne Andersson, Gunilla Avby, Ulrika Bennerstedt, Gunilla Carstensen, Morteza Eslahchi, Lena Låstad, Tobias Malm, Viktoria Rubin, Aron Schoug, Camilla Thunborg, Anneli Öljarstrand.

a complex web of theories. To put it simply, obviously there is no such thing as a one and only view of organization research or organization theory. Similarly, there is no single organization pedagogic perspective. Theoretically the research group is pluralistic, containing several different points of departure and perspectives. Although there is a common ground in the social practice of an organization, varying research questions need different kinds of theoretical and empirical focus. However, some common themes characterize this research group's interests. Most noticeable is a major research focus on the social processes of organizing activities. Through these organizing processes people coordinate actions and resources in an organization. These social processes are ongoing interactive and communicative activities whereby people make sense of practice.

Another main theme in Organization Pedagogics is learning, which is closely linked to the organizing processes. Learning is a multifaceted and complex phenomenon with various conceptual definitions and aspects. In this group the most common and probably most significant depiction is that both individual and collective learning are practice and experience-based socially formed processes through which people create knowledge, identities and competence. It is about learning without a curriculum or formal settings for teaching and learning. This means that learning in practice is an inseparable part of ongoing social processes in everyday life and daily work. Consequently, when we are trying to study and understand learning empirically, in different organizational practices, we need to take context into account. Nevertheless, studies of learning may have different analytical focuses. In some projects we focus on individual learning processes, or organizational conditions and climate for

individual learning. In others we try to create knowledge and to contribute to increased understanding of collective learning processes in teams or smaller organizations with joint tasks or missions. A third kind of focus is on social learning, organizing and participation in the construction of gender, power and identities in practice. Of course, these varying focuses place demands on different theoretical concepts for analysis, which in turn means that different definitions of learning are relevant depending on the type of empirical research problem.

Finally, this group deals with pedagogical issues in both research and practice. This means that our studies can help us and others to identify important conditions for, as well as processes of, learning, which is a critical starting point for practical interventions to facilitate learning. A basic and normative purpose with pedagogic activities, including organization pedagogics in research and practice, is to enable people to learn, to understand, to develop abilities of different kinds, and to empower people to create critical awareness. Therefore, many of our projects involve interactive research and development projects whereby researchers and practitioners work together with efforts to facilitate learning and competence development in organizations.

EMPIRICAL STUDIES – SOME EXAMPLES

In this section we describe briefly the researchers in this group, and ongoing research projects, in order to illustrate the broad range of interests in the group. All the researchers in the group have positions and employment at the Department of Education, Stockholm University.

Susanne Andersson, senior lecturer. She has for many years been engaged as a researcher in and responsible for an interactive R&D project with the aim of developing gender and norm-critical awareness in organizations (Andersson, 2020; Andersson et al 2021). This research interest encompasses mainly four areas: 1) the central role of middle managers for the development of gender awareness, 2) how gender awareness can increase innovation capability, 3) methodologies for increasing gender and norm-critical awareness, and 4) how social power is created during organizational meetings.

Gunilla Avby, senior lecturer and associate professor. Her theoretical expertise concerns knowledge use and learning at work. She is particularly interested in the conditions for learning and the development of professional expertise in the light of society's increased confidence in evidence (Avby, 2018). The interplay between theory and practice plays a prominent role in her research, but also other paradoxes that occur in working life, such as the relationship between new and old, structure and chaos, control and creativity, and standardization and flexibility. Furthermore, her research involves issues concerning how to organize for learning and professional development at work, with a specific interest in how managers can enhance everyday learning practices. A key issue in her ongoing research is to investigate how organizations can create sustainable systems for leadership development and innovative working (Avby & Kjellström, 2019). With an interactive research approach, she collaborates with engaged practice partners throughout the whole research process.

Ulrika Bennerstedt, senior lecturer. She has an interdisciplinary background in pedagogy, information and communication technology, as well as media and communication studies. Her research interests concern collaboration, interaction and the development of specialized knowledge and competence. She has explored these interests with empirical materials from collaborative computer gaming, vocational training, and workplace meetings in contexts of professional game development and higher education (Bennerstedt & Bivall, 2018). In studies analyzing joint understanding, decision-making, assessment and authority-in-interaction, her current research focus is on professionals' socialization processes and the collective conditions for learning (Bennerstedt & Svärde Åberg, in press).

Gunilla Carstensen, senior lecturer and associate professor. Her general research areas are gender, organization, power structures and work ideals. Initially, her research explored the relations between sexual harassment, research ideals and sense-making processes in academia. Over time, her research has been broadened to include in-depth analyses of sexual harassment (especially how the problem is constructed in documents and practice) as well as studies on the importance of communication and emotional work in court (with a particular focus on the interpreter's role and position in the courtroom) (Carstensen, 2016; Carstensen & Dahlberg, 2017). Currently, her research concerns gender, learning and organizational development work in the aftermath of the #metoo movement, with a special focus on policy and practice within the framework of the Church of Sweden as an organization. Additional research projects in progress concern ageing and health, with a particular view on sense-making processes.

Morteza Eslahchi, Phd student. He is currently working with his dissertation aimed at investigating collective learning processes in social entrepreneurial organisations. On the one hand, his study examines how learning leads to social becoming at the individual level. On the other hand, the process of becoming a learning organisation at the organisational level is also examined. His study pays extra attention to the role of founders/CEOs and the complexities of group dynamics in these organisations. Compared to other forms, social entrepreneurial organisations are new both in practice and as an academic field. This makes them an interesting case to study, especially since learning processes in these organizations have not yet received enough attention. By analysing the learning processes in social entrepreneurial organisations, Morteza hopes to contribute to a better understanding of social entrepreneurial learning and social entrepreneurship.

Lena Låstad, senior lecturer. She has a background in work and organizational psychology. Her main field of interest is insecure employment and its consequences for health and well-being, employability, learning, career perspectives, and employee productivity. She studies insecure employment in two main ways: firstly, as a subjective experience – as employees' concern about losing their job – both as an individual and as a collective experience; secondly, she also objectively studies insecure employment – such as temporary employment and temporary agency. Other recent and current research includes cross-level effects – how effects transfer between individual, group and organizational levels. As a specific example, she studies the link between managers' working conditions and the resulting learning cli-

mate of employees. She is also involved in a research project on gender-safe work environments and how they relate to sexual harassment and gender discrimination at the workplace. She has contributed publications related to both measurement issues (Låstad et al., 2015) and systematic quantitative reviews (Sverke et al., 2019).

Tobias Malm, senior lecturer. His research interest revolves around how and why people organize in small-time settings. Knowledge about what might go wrong and be difficult about the learning processes in which these difficulties are handled, and about the conditions for this learning may contribute to a nuanced and expanded understanding of small work groups' activities, challenges and development. In his research, Tobias is particularly directed towards the area of music life (he has a background as a music teacher and rock musician) focusing on rock bands, i.e. self-organized music groups. Based on, in part, ethnographic studies on five Swedish rock bands at different stages and degrees of public success, his doctoral thesis sketched a starting point for an understanding of band members' learning processes of keeping together and developing as a group (for example Malm, 2020a, 2020b). Currently, Tobias is exploring these processes further based on a study of rock bands' cohesion and learning during the covid-19 pandemic.

Jon Ohlsson, professor. His research interests include studies of adults' individual and collective learning processes at work, with a main focus on team learning and organizational learning. In recent studies he has dealt with issues of school development and teachers' learning and collaboration in teams. In

several research projects he has also contributed generally to a pedagogic perspective on learning organizations, both as a theoretical challenge to understand and explain, and as a practical challenge to implement. Currently, he is exploring the relations between learning organizations and knowledge management, with a main focus on managerial strategies and managers' opportunities to convey management visions in practice. Jon has a particular interest in interactive research methods. He is author and co-author of numerous books and articles (for example Ohlsson, 2014; Granberg & Ohlsson, 2021).

Viktoria Rubin, PhD student. She has a professional background in Human Resources. Her research interests concern how organizations are affected by and take advantage of increasing workforce flexibility, with shorter employments and growing use of consultants. The main question concerns how it is possible to maintain and develop organizational culture and collective practices when the organizational members are replaced at a fast pace. Viktoria's research project focuses on the interim manager, a particular consultant who engages in temporary management positions to cover vacancies or conduct change initiatives. The aim is to create a better understanding of how interim managers contribute to the client organizations' learning and development.

Aron Schoug, PhD student in education with an interest in civil society, voluntary work, democracy, collective learning and collaborative creativity. He contributes to these fields in his research on organizing processes in non-profit organizations and artistic collaborations. His overarching research interest is to under-

stand organizing in informal settings where leaders have limited access to extrinsic rewards and formal authority. Communication, social interaction and coordination are related to various types of organizational structure, for example bureaucracy or network structures. In his PhD project Aron is studying a network of about a thousand artists, who created three large theatre productions in an old office building. By analyzing patterns of organizing and collective learning processes in this extreme case of large-scale creative collaboration, Aron is uncovering insights that can be useful for organizations aiming to develop flexible ways of organizing in response to the ambiguous and complex environment in which organizations are operating today.

Camilla Thunborg, professor. She is generally interested in learning and identity formation in mostly informal learning settings through adult life and is engaged in the research groups of both Adult Learning and Organisation Pedagogics. Her engagement in these research groups is particularly related to processes of identity formation and change in various workplaces, professions, vocations and organisations. Within this area she has conducted studies concerning, for example: (1) physicians', registered nurses' and assistant nurses' learning of professional/vocational identities in different health care units, (2) what it is like to work with and in organizational changes in different companies and the resistance towards organizational changes, (3) how a small high tech company uses mobile ICT to organise boundaryless work, (4) how different recruitment practices in HR work impact on the recruitment of under-representative groups and (4) non-traditional HR students' employability and learning in the transition from higher education to HR work.

Some of the projects have had an interactive research design, others have used a biographical and/or a case study design. The studies use an abductive approach and one of her contributions relates to how identity dilemmas could be regarded as hidden potentials for developing people, workplaces and organisations (Thunborg, 2016; Osman & Thunborg, 2019).

Anneli Öljärstrand, senior lecturer. She has a sociological background in organization and leadership research. her general research interests concern organizational “behaviour”, i.e., systematic studies of how individuals and groups act and interact with each other and the organization within which they work (Cvetkovic & Öljärstrand, 2015). Recent and ongoing research takes its starting point in the question of how to become a funeral director and focuses on their socialization process and organizational learning. For example, in the studies at funeral offices, she has investigated emotional rules in the organizations and how the employees learn to handle different emotions (Öljärstrand, 2020).

DISCUSSION

The research projects described above illustrate well the group’s broad interest in different sectors, and in different types of organizations in society. The various studies encompass individual as well as collective learning processes, and the researcher’s interests also concern organizational conditions and process outcomes. Changes in organizations often place demands on new knowledge and new competences to handle new circumstances, and vice versa. In order to gain new knowledge and competence to

compete, many organizations need to change structurally as well as culturally. Therefore, issues of learning appear to be the most important challenges for organizations today- at least rhetorically. Issues of learning have been the central agenda for organizations for many years now. In the 1980s many research and development projects started with ambitions to support learning and competence enhancement. During the 1990s these projects expanded tremendously. So, where are we now, in 2022? If the answer always is that we still need to learn, what is the overarching question?

The critical view expressed through this question is at the heart of organization pedagogics. It actualizes new questions raised from different perspectives. For instance: What kind of learning are we talking about? Whose learning do we want to facilitate? With critical analysis, organization pedagogics contributes to an elaborated and nuanced understanding of different qualities in learning and knowledge, and also for people's potential for development and personal growth. Both individual and collective learning include both adaptation and development (Kolb, 2015); this is both "adaptive" and "generative" (Senge, 1990), and concerns both "single-loop" and "double-loop" (Argyris and Schön, 1978). Moreover, learning is ongoing participation in social practices where people make sense and form identities together, which include ideas of who we are and what we are doing, for example (Lave, 2019; Wenger-Trayner et al, 2014). Organization pedagogics shows us opportunities to organize activities in a way that facilitates and increases potential for learning and development, and these opportunities are not created through a managerial strategy to force people to blindly obey (Starkey, et al, 2004). Therefore, issues of power, conflict-

ing interests, negotiations and relations between managers and co-workers are crucial in many of our studies and analysis.

Probably, these issues are particularly emphasized in the interactive research design. In many cases we are working with research and development projects together with practitioners in organizations. Thereby we try to contribute to an increased understanding of learning conditions, learning processes and potential facilitating of leadership interventions of importance in practice. Although interactive research can be resolved in different ways, the central part is the ongoing dialogical interaction between researcher and practitioners. Hence, the interactive design provides opportunities to collectively identify potentials for learning, and also what might restrain people in their efforts.

Collaborative work between researchers and practitioners presents some important challenges. For the researcher, interactive design demands an ongoing balancing act between closeness and distance, and between a leading role in development processes and a more critical reflective role. In many projects the researcher runs the risk of being too closely allied with the organization managers, which severely impedes important critical reflections. In such cases proper distance is needed for the researcher in order to contribute to equal conditions for learning in the organization, or at least to pay attention to all the participants in the project. This is also important for the quality and validity of the coming research results and the lessons learned from the specific case. Even for the practitioners interactive design raises some challenges. Maybe one of the most fundamental challenges is to really be an active participant in the project. In many cases organization managers fail to engage their co-workers enough to take part fully in development processes.

Sometimes this depends on a lack of meaning for people to be an active part of the project, and sometimes both managers and co-workers show feelings of insecurity, lack of safety or threat depending on the project's requirements. Possible consequences in such cases are that managers often take a pole position and use their power to dominate the project work, while co-workers instead resist in various ways. No matter how, such scenarios certainly block genuine potentials for learning and competence development.

In most organizations in contemporary society, inside as well as outside working life, we live in an age of control and quality measurements (for example, Muller, 2018). For almost all organizations this situation often means a strong emphasis on economic effectiveness and instrumental rationality, which might lead to dehumanization in organizations. Certainly, learning and competence development are important values in the hardening competition of resources in society, but these processes also include human values of social equality, democratic participation, safety, trust and potential for both professional and personal growth. In organization pedagogic research and practice all these aspects of learning and development contribute to a broader understanding of the concept of quality, which in turn provides a further human development and not a dehumanization of organizations in society. In sum, this is the continuing challenge for organization pedagogics.

REFERENCES

- Andersson, Susanne (2020). Hur kön och social makt görs i organisationer. I Keisu, Britt-Inger (red.) *Att arbeta för lika villkor. Ett genus- och maktperspektiv på arbete och organisation*. Lund: Studentlitteratur
- Andersson, Susanne, Balkmar, Dag & Callerstig, Ann-Charlotte (2021). From glass ceiling to firewalls: detecting and changing gendered organizational norms. Open access. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*.
- Argyris, C. and Schön, D.A. (1978), *Organizational Learning: A Theory of Action Perspective*, Addison-Wesley, London.
- Avby, Gunilla. (2018) Att utveckla professionell expertis. En bok om kunskap och lärande. Lund: Studentlitteratur.
- Avby, G., & Kjellström, S. (2019). LearnOvation: an intervention to foster exploration and exploitation behaviour in health care management in daily practice. BMC Health Services Research, 19, Article number: 319.
- Bennerstedt, U., & Bivall, A.-C. (2018). Kollegialt skärmarbete som lärpotential i digitala yrkesverksamheter [Joint screen work as learning potential in digital professional activities]. In O. Granberg & J. Ohlsson (Eds.), *Den lärande organisationen 2.0*. Lund: Studentlitteratur.
- Bennerstedt, Ulrika & Svärdemo Åberg, Eva (in press). Betydelsen av kollektiva villkor vid digital omställning: En studie av hur arbetslag hanterar didaktiska problem [The relevance of collective conditions in digital transformation: A study of how work teams handle didactic problems]. In J. Kontio och S. Lundmark (Eds), *Digitala didaktiska dilemman*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Carstensen, G. (2016) Sexual Harassment Reconsidered. The Forgotten Grey Zone. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, Vol. 24, No. 4, pp. 267-280.
- Carstensen, G. & Dahlberg, L. (2017) Court Interpreting as Emotional Work – A pilot study in Swedish law courts, *No Foundations: An Interdisciplinary Journal of Law and Justice*, Vol. 14, No., pp 45-64.
- Cvetkovic, A. & Öljärstrand, A. (2015). Humorforskning i svenska organisationer och arbetslivssammanhang En litteraturöversikt. (Swedish), *Sociologisk Forskning*, 52, 4, p. 363.
- Granberg, O & Ohlsson, J. (2021) (Red.). *Kollektivt lärande – i arbetslivet*. Studentlitteratur, Lund.
- Kolb, D. A. (2015). *Experiential Learning. Experience as the source of learning and development*. Second edition. Pearson.
- Lave, J. (2019). *Learning and Everyday Life. Access, Participation and Changing Practice*. Cambridge: Cambridge university press.
- Låstad, L., Berntson, E., Näswall, K., Lindfors, P., & Sverke, M. (2015). Measuring quantitative and qualitative aspects of the job insecurity climate: Scale

- validation. *Career Development International*, 20(3), 202-217. Doi: 10.1108/CDI-03-2014-0047.
- Malm, T. (2020a), *Konsten att hålla ihop. Om lärande och organisering i rockband* [The art of keeping together. On learning and organizing in rock bands, doctoral dissertation]. Stockholm: Stockholm University, Department of Education. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1426069/FULLTEXT01.pdf>.
- Malm, T. (2020b), Learning to develop as a rock band: The contradiction between creativity and entrepreneurship. *Learning, Culture and Social Interaction*, 25, 100379. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2020.100379>.
- Ohlsson, J. (2014). Pedagogic challenges in the learning organization. *The Learning Organization*, vol. 21 no 3, pp. 162-174.
- Osman, A. & Thunborg, C. (2019). The Challenge of Recruiting Underrepresented Groups – Exploring Organizational Recruitment Practices in Sweden. *Nordic Journal of Working Life Studies*, Vol. 9, nr 1, s. 3-18.
- Senge, P. (1990), *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday.
- Starkey, K., Tempest, S., and McKinlay, A. (2004), "Introduction", in Starkey, K., Tempest, S., and McKinlay, A. (Eds), *How Organizations Learn: Managing the Search for Knowledge*, 2nd edition, Thomson Learning, pp. 1-10.
- Sverke, M., Låstad, L., Hellgren, J., Richter, A., & Näswall, K. (2019). A meta-analysis of job insecurity and employee performance: Testing temporal aspects, rating source, welfare regime, and union density as moderators. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(14), 2536. Doi: 10.3390/ijerph16142536
- Thunborg, C. (2016) Learning behind the curtains – becoming health care assistants in Sweden. *Diversity and Equality in Health Care*. 13(1) 165-171.
- Wenger-Trayner, E. (2015). Learning in a Landscape of Practice. In Wenger-Trayner, E, Fenton- O’Creivy, M., Hutchinson, S., Kubiak, C., Wenger-Trayner, B. (Eds.) *Learning in Landscapes of Practice. Boundaries, identity and knowledgeability in practice-based learning*. Routledge
- Öljarstrand, A. (2020). "När jag slutar känna, är det dags att byta jobb!" Om begravningsentreprenörers känslöhantering. *Arbetsmarknad & arbetsliv*. Vol.26:1, 70–89.

SAMMANFATTNING

ORGANISERING OCH LÄRANDE – ORGANISATIONS- PEDAGOGIKENS FORSKNINGSSOMRÅDE

Den organisationspedagogiska forskargruppen vid Institutionen för pedagogik och didaktik arbetar med frågor om organisering och lärande i olika organisatoriska kontexter. Historiskt utgjorde organisationer inom traditionellt lönearbetslivet den huvudsakliga inriktningen, men under senare år har intresset för organisationer även inom det civila samhället och olika typer av kulturella verksamheter ökat avsevärt. Internationellt anknyter gruppen till områden som ”adult learning”, ”workplace learning” och ”learning organization”.

Inom organisationspedagogiken studeras frågor om till exempel arbetsplatslärande, organisatorisk förändring samt individuellt och kollektivt lärande i organisationer. Detta görs utifrån olika teoretiska och metodologiska perspektiv, med hjälp av olika forskningsmetoder. I det här kapitlet behandlas kortfattat framväxten av detta forskningsfält och dess övergripande inriktningar. Därefter ges exempel på den breda forskning som idag kännetecknar gruppens arbete. Exempelen omfattar studier av aktuella utvecklingstrender vad gäller arbetslivets förändring, organisering och organisationskulturer, samt i ideella och idéburna verksamheter i det civila samhället.

Kapitlet avslutas med en kritisk belysning av den alltmer instrumentella styrning, standardisering och manualutformning för effektivisering som sker inom de flesta organisationer och verksamhetsområden idag. Frågor om makt och vems lärande som ska främjas är ofta centrala utmaningar, inte minst i interaktiva forskningsprojekt, som många inom gruppen bedriver.

Mot denna bakgrund framstår organisationspedagogikens strävan att identifiera och utforska människors villkor för lärande och utveckling av kompetens och identiteter som särskilt angelägna samtidsfrågor.

Philosophical and Critical Studies in Education

Abstract: The research group – *Philosophical and Critical Studies in Education* – has been working with philosophical grounds and questions related to education for more than a decade at the Department of Education, Stockholm University. We constructively engage in philosophical issues related to education, and members have encountered various conditions, designs and challenges for education, and from different philosophical grounds such as analytical philosophy, critical theory, post-modernism, and posthumanism. We do both philosophical and empirical research. We publish ourselves frequently and extensively in high quality peer-reviewed journals and book-series. Members also appear in handbooks and encyclopedias of philosophy of education (Roth, 2018 and Schumann, 2018a). We have had a number of research funds from, inter alia, the Swedish Research Council, and many doctoral students have had their PhD degrees in subjects related to our group. We co-operate with renowned researchers throughout the world in, for example, areas of philosophy, philosophy of education, political theory, ethics and aesthetics, and we appear frequently in various academic settings such as seminars, symposia, and conferences. We also engage in public spheres, and many of us has had an impact in the field as such, and in relation to education and educational policy in Sweden as well. Apart from all this, members appear in various courses related to education on basic level,

advanced level and research level, apart from lectures in teacher education and education of principals.

INTRODUCTION

KLAS ROTH

Our research group encounters the philosophical grounds of education in relation to alterations of aims, conditions for and designs of education as well as effects of education. It also concerns irrationality and wilful deviations from what are considered philosophically justified aims of education. Moreover, our research concerns philosophical and empirical issues related to globalization, cosmopolitanism and education, social imagination, aesthetics and education, women in philosophy of education – social justice and human rights, as well as scientific and methodological questions. Hence, we engage in philosophical issues related to education in terms of, inter alia, knowledge, ethics and aesthetics, and we do so by critically and constructively encountering the philosophical grounds of education, historically and in present times.

In the following we will give a brief account of the above-mentioned areas of research in the research group *Philosophical and Critical Studies in Education*.

AIMS OF EDUCATION

KLAS ROTH

One area of research concerns the aims of education. Education has changed over time from being for a few – often an elite of some kind, to basically be for everyone. When it was for a few,

in ancient times, its aims were related either to gaining insights into the world of ideas, in particular the idea of the good (Plato) or to the attainment of happiness or goodness in life, not in the world of ideas but in life as such (Aristotle). Later on, during the 18th and 19th centuries the aims of education changed; it became related to the growth of the nation state with a particular focus on attaining knowledge and becoming loyal to the majority culture within a nation state. During the 20th century the aim of education changed again, having more to do with economic interests and becoming competitive on the work market in a globalized world, with an increasing interest in present times in evaluating education and the extent to which it achieves desired aims. Nowadays education is also becoming more related to climate change, changed conditions with regard to work, migration, and emergent distrust of present institutions and science, as well as of the growing field of automatization and artificial intelligence in work places which is taking over many aspects of work not merely related to information but also to distribution and production. In relation to all this, there is also a focus on human beings' relations not only with each other, but also with other animals, techniques of various kinds and nature as such, and how species of various kinds can live and develop together; research is, however, not merely done on aims and the extent to which these are achieved, but also on irrationality and deviations and at times, also wilful deviations (Roth, 2019) from not merely aims as they stand in societies, but also philosophically justified aims. And apart from all this, research is also done on how education renders those concerned open for the possibility that human beings can create something new and original, which can stand as examples of such a valuable capacity.

Hence, the aims of education have not been related merely to a few; aims are in present times related to most people, if not all, and throughout the world. Aims have, as we see, also been related to a world of ideas, and to practices of various kinds suggesting that they ought to be associated with specific practices, cultures, traditions and narratives of various kinds. Aims can, moreover, be related to changed conditions of work as well as challenges of various kinds which we human beings, animals and nature seem to face. Education can, however, not merely be related to already set aims – as seen, but to aims which have not yet come to light. In our research group we encounter such various aspects of education both critically and reconstructively, that is, by engaging in critically assessing education, on the one hand as it stands, and on the other how it could, or perhaps even should be.

GLOBALIZATION, COSMOPOLITANISM AND EDUCATION

CLAUDIA SCHUMANN, REBECCA ADAMI AND KLAS ROTH

Another area of research is globalization, cosmopolitanism and education. Within the research group, the above-mentioned reframing of education has been studied from a multitude of perspectives such as Kantian, Hegelian, critical theoretical and feminist perspectives. Especially the question of the possibility of formulating a critical cosmopolitan outlook on education and what this would imply for the theoretical study of education as well as for educational practice on multiple levels has been the concern of joint international research projects, special issues and book projects of various members of the group.

Members have also contributed to international handbooks on the issues of feminism and philosophy of education (Adami and Schumann, 2017) as well as globalization and cosmopolitanism in education (Schumann, 2018a). We have also contributed to a large number of Nordic and international conferences in education, and collaborated in different international research networks, together with philosophers of education at universities in various parts of the world.

Globalization can, for example, be seen as those processes which make the transition of goods and services across nation-state borders possible. It can also be seen as those processes that make it possible for those concerned in education within nation states to render themselves efficacious with regard to the needs of work-market promoting economic growth, competitiveness and evaluation of education and the extent to which it achieves desired aims. Globalization does not, however, necessarily respond to the value of making it possible for the growth of human beings as moral beings. It is here that cosmopolitanism in its moral sense is argued to be of value. It draws attention to how it is possible and valuable to make human beings capable of developing themselves as moral beings capable of thinking for themselves, critically assessing what affects them, and creating new way of going about or becoming in our times (Roth, 2018).

By drawing attention to how education is designed or framed within the nation state in present times, members of the group have critically encountered such conditions, and also argued constructively how education can be designed while considering changed conditions for education in cosmopolitan terms in a globalized world (Roth, 2015, Rönström, 2020, 2019, and Schumann, 2020).

As part of the research group's work, philosophical analyses of both cultural and literary works and contemporary youth culture also contribute to an understanding of how and where education takes place under contemporary conditions in terms of globalization and cosmopolitanism. The media play an important role in this respect, with more and more online streaming portals making content available and sharable globally, and with new technology such as artificial intelligence (AI), social media and smartphone culture having important educational implications for the upbringing and social formation of contemporary youth. Here, the analyses employ, for example, feminist philosophical approaches to contemporary understandings of critique and solidarity (Schumann, 2021, 2018b), or they try to trace out the positive educational potential of TV-consumption (Hållander, 2021).

CRITICAL SOCIAL IMAGINATION – CONTRASTING ACTUAL CONDITIONS WITH POSSIBILITIES

NICLAS RÖNNSTRÖM

Educational institutions can, in relation to what has been said above, be linked to a social reality defined by social imaginaries; a social imaginary is a horizon or background capturing how people imagine their social reality and how they are linked together to form a society. Social imaginaries can explain the fact that our social reality is to a large extent an imagined real world, and in modern society we can imagine ourselves belonging to nations, partaking in democracies or thriving in economies. However, although our social reality and daily practices in education and elsewhere are pervaded by social imagina-

tion, they can be flawed and biased and misconstrue the ways in which people are or can be linked together in society and what they can expect from one another. This situation opens the door for a particular kind of social and educational criticism in terms of critical social imagination.

Critical social imagination is a way of doing critique that is both de-constructive and re-constructive since it aims at identifying possible routes of action and imagination that contrast with actual conditions which one might find disturbing, unfair, harmful or limiting with regard to capability, dignity and (human) potential. Critical social imagination in negative terms recognizes that we can learn from unmasking, disrobing or deconstructing critique. Critique in this sense is, however, not enough for, *inter alia*, the following reasons: it affirms the object of critique rather than altering it, and negative critique of social and educational arrangements and practices may result in sad scepticism, alienation and hopelessness. Such critique runs the risk of being alienating and disheartening. Critical social imagination, in contrast, aims at altering the object of criticism or imagining alternative courses of action with possibilities. It is imaginary because it has future resonance and it aims at the possibility of re-imagining and altering the object of critical scrutiny rather than negatively affirming it, and there is research done in order to re-imagining education in alternative courses of action.³¹

31 See Rönström who has developed and explored critical social imagination in relation to teacher education, 2015, citizenship education, 2016, educational research stance, 2018, and globalization and education, 2019.

AESTHETIC EDUCATION

ELIAS SCHWIELER

Research is, moreover, related to aesthetic education. The connection between aesthetics and education has a long history. Teaching, for example, has often been considered either as an art form or as a profession – and variably as both, and as a possibility to expand our moral experience through aesthetics.³² Moreover, art in all its forms and genres has played, and still plays, a prominent role as examples of education broadly construed. As Werner Jaeger states in his seminal work *Paideia: die Formung des griechischen Menschen, Volumes 1-3* (1933–1947), Homer was, for him, the greatest teacher in ancient Greece. Indeed, Homer's *Odyssey* set the standard for what has become the most prominent metaphor for the educational process: the journey of exploration. In 1795–96, Goethe published *Wilhelm Meisters Lehrjahre* which can be said to have introduced the *Bildungsroman* genre, in which Wilhelm sets out on a journey of exploration and self-realization. In 1850, Charles Dickens published *David Copperfield*, perhaps his most accomplished novel, which is a British version of the *Bildungsroman*. Marcel Proust, in his magnum opus *A la recherche du temps perdu*, writes: “Through art alone are we able to emerge from ourselves, to know what another person sees of a universe which is not the same as ours,” a statement that echoes the aim of education and pedagogical endeavours in our days, and reminds us of the intimate bond between education and art.

32 See Roth, Gustafsson and Johansson, 2014 for an introduction to discussions on aesthetics as a way of expanding our moral experience in a special issue on Kant and Cavell on ethics and aesthetics in education and society.

In the research group – *Philosophical and Critical Studies in Education* – scholars have continued to explore the relationship between education, imagination and art, and how the intertwining of education, pedagogy and literature and the other fine arts, has a significant impact on our understanding of what it means to be involved in a process of continuous development.³³ In addition, several doctoral students are involved in projects that explicitly deal with aesthetics and education.

What is evident is that the connection between aesthetics and education continues to be a present concern for the discipline of education. The above-mentioned research group is a place where questions of art and its dialogue with education is a continuous concern and area of study. It is a place where education and art are not viewed as separate disciplines but as discourses that mutually imply each other.

WOMEN IN PHILOSOPHY AND EDUCATION – SOCIAL JUSTICE AND HUMAN RIGHTS

REBECCA ADAMI AND CLAUDIA SCHUMANN

Members of the research group also draw on a range of feminist thinkers and women philosophers. They draw, for example, on Hannah Arendt, Sharon Todd, Julia Kristeva, Adriana Cavarero and Martha Nussbaum to explore the pedagogical relations that may enable the exposure of vulnerability and sharing of life narratives in human rights education. They also explore issues of epistemic justice from feminist perspectives. Research has,

33 See Schwieler, 2021, 2017, Ekberg & Schwieler, 2021, Magrini & Schwieler, 2018, and Schwieler & Magrini, 2015, who published on education, literature, and philosophy.

for example, been done on how academia has been both a male gendered and a socially privileged space that constitutes conditions for creativity.

When members talk about globalization and social justice, the above-mentioned themes and thinkers reoccur in our respective works. It is, for example, a feminist re-doing of both courses at the department and what we want to contribute in the field of education. Thanks therefore to feminist philosophers of education, we now know more about the history of women philosophers and women's rights activists, an area that has traditionally been overshadowed in the dominant male-oriented canon. By setting the works and thoughts of these historic women alongside and in critique of their well-established contemporary male philosophers, they have regained new importance (Adami and Schumann, 2017).

Critical studies in education also encompass questions regarding social justice. Human rights education is a new field of research in education. Here members in the research group have explored intersectionality, the rights of the child, and epistemic justice in terms of how knowledge about human rights in history has been shaped by dominant colonial and patriarchal narratives (Adami, 2021, 2018, 2016, 2014). Critical studies, the position of the subaltern, and intersectional analysis of marginalization constitute a few examples of such endeavours.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL QUESTIONS

KARIN GUNNARSSON

Yet another area of research concerns scientific and methodological questions. Over the last decade, a growing number of

studies within education have put a posthuman framework to work. This theoretical and methodological approach reorients education by disrupting subject-centred conceptions of knowledge, teaching and learning. Herein, education is acknowledged as a set of transformative relations and doings that embrace the agential and transformative characteristics of humans, animals, technology and things.³⁴ However, the posthuman framework is heterogeneous, including a variety of approaches: some draw on actor-network theory addressing the relation between space, materiality and learning with a socio-material approach; others draw on work by the philosopher Gilles Deleuze to address questions of becoming and thinking, and yet others draw on the philosophers Karen Barad and Donna Haraway to reconsider entanglements of the divide between nature and culture. These approaches differ in their conceptual threads and focal points but share an understanding of the present conditions as posthuman as well as the ontological groundings that consider education as relational and worlding practices.

In relation to the above, vital scientific and methodological questions have been raised within educational post-humanist research. One prominent strand, with the ambition to both embrace and extend qualitative methodologies, is articulated as post-qualitative (Gunnarsson & Bodén, 2021, and Bodén & Gunnarsson, 2021). Such methodologies aim at acknowledging how knowledge production is a relational doing includ-

34 See, for example, Gunnarsson (2021). In the work of Gunnarsson, collaboration has been a core methodological approach in order to plug into the post-qualitative approach. Here, collaboration entails reciprocity, engagement and intervention with the many participants. This includes the ambition not only to describe a practice but to work collectively when exploring what it might become.

ing co-becomings of theory, researcher, participants, research objects and sites; this involves disrupting separations between knows, knowers, and knowledge. By working within the interplay of empirical inquiry and theoretical elaborations a range of educational practices have been explored, such as health promotion, social justice education and most recently sexuality education. In this research, notions of care, change, learning and engagement aimed to pose vital questions to our times concerning possible openings for more equal and sustainable modes of relations in our present times.

COLLABORATION WITH SOCIETY AND SOME RESULTS FROM OUR GROUP

In the research group *Philosophical and Critical Studies in Education*, we have also over the years collaborated in several ways concerning both social justice issues in education and the arts and have invited critics of educational science to take part in public talks at the Department of Education. In 2018/2019, for example, members of our research group collaborated with the Royal Institute of Art in their post-master course in fine arts. A joint colloquium was later held at the Department of Education, where research, arts and the work of the documentary team became an inspiring exchange of experiences. And in 2021, an international and interdisciplinary conference to commemorate 100 years of female suffrage in Sweden was held at Stockholm University, at which researchers from the history department, education, political science and others shared work on gender and democracy. The conference echoed the renewed importance of remembering the struggles for democracy, in times when safe-

guarding democratic values in society calls for renewed commitment to the academic values of autonomy, pursuits of truths and justice. PhD students have also been organizing symposia and conferences at the Department of Education related to our area of research. The research group has also worked in creative writing projects, where PhD students, members of the research group and international colleagues have been involved in a collective publication on dignity and education (Roth, Mollvik, Alshoufani, Adami, Dineen, Majlesi, Peters, and Tesar, 2020).

Members of the research group also give and have given lectures in teacher education and education for principals, and we appear in courses on theories of science and methodology at all levels. We also appear or have appeared in the following courses at advanced level: education and development, globalization and education, human rights education, intersectionality in education, multicultural education and in a course on education as a social science. Moreover, we give or have given courses on, inter alia, ethics in research and research traditions and theoretical perspectives on research level several times.

Members of the research group are therefore engaged in education, research, co-operation with national and internationally renowned researchers, and in co-operation with society at large in various ways, and we aim to do so by dealing with philosophical issues related to education both critically and reconstructively.

REFERENCES

- Adami, R. (2021). Revisiting the Past: Human Rights Education and Epistemic Justice, *Human Rights Education Review*, 4(3): 5-23.
- Adami, R. (2018). In A Man's Words – the politics of female representation in the Public, *Studier i Pedagogisk Filosofi*, 6(1): 56-68.
- Adami, R. (2016). The Praxis of Ethics and Justice in Human Rights Learning: Examining the Limits of Progressive Education, *Ethics and Education*, 2(1): 37-47.
- Adami, R. (2014). Re-Thinking Relations in Human Rights Education: The Politics of Narratives, *Journal of Philosophy of Education*, 48(2): 293-307.
- Adami, R. and Schumann, C. (2017). Feminist Philosophy and Education. In Bryan Warnick and Lynda Stone (Eds.) *Philosophy: Education*. Macmillan.
- Bodén, L. & Gunnarsson, K. (2021). Nothing, anything and everything: Conversations on post-qualitative methodology, *Qualitative Inquiry*, 27(2): 192-197.
- Ekberg, N. & Schwieler, E. (2021). Evolving *Bildung*: Streaming Media, Art, and Technology, *Popular Communication*, 19(1): 26-41.
- Gunnarsson, K. (2021). How to expand the boundaries: feminist posthumanist elaborations on change and learning, *Reconceptualizing Educational Research Methodology*, 12(1): 66-78.
- Gunnarsson, K. & Bodén, L. (2021). *Introduktion till postkvalitativ metodologi*. Stockholm University Press.
- Hällander, M. (2021). Never again the Everyday, *Studies in Philosophy of Education*, 40(5): 493-505.
- Magrini, J. M. & Schwieler, E. (2018). *Heidegger on Literature, Poetry, and Education after the "Turn": At the Limits of Metaphysics*. Routledge.
- Roth, K., Mollvik, L., Alshoufani, R., Adami, R., Dineen, K., Majlesi, F., Peters, M. A., and Tesar, M., (2020). Philosophy of education in a new key: Constraints and possibilities in present times with regard to dignity, *Educational Philosophy and Theory*, published on-line, 29 Nov, 2020.
- Roth, K. (2019). Kant on the endless struggle against evil in the pursuit of moral perfection and the promotion of happiness of others – Challenges for education, *Educational Philosophy and Theory*, 51(13): 1372-1380.
- Roth, K. (2018). Unifying Ourselves As Efficacious, Autonomous and Creative Beings – Kant on Moral Education As a Process Without Fixed Ends. In Paul Smeyers (Ed.) *International Handbook of Philosophy of Education* (pp. 225-241). Springer Verlag.
- Roth, K. (2015). The role of examples, current designs and ideas for a cosmopolitan design of education, *Policy Futures in Education*, 13(6): 763-774.
- Roth, K., Gustafsson, M., and Johansson, V. (2014). Introduction: Perfectionism and Education – Kant and Cavell on Ethics and Aesthetics in Society, *The Journal of Aesthetic Education*, 48(3): 1-4.

- Rönnsström, N. (2020). Educational cosmopolitanism: Education beyond nationalist and globalist imagination. In Torill Strand (Ed.) *Rethinking Ethical Political Education* (pp. 181-195). Springer Verlag.
- Rönnsström, N. (2019). Educational Cosmopolitanism: Complex Capabilities, Institutional Requirements and a Research Stance, in *Knowledge Cultures*, 8(1): 87-108.
- Rönnsström, N. (2018). Education and the Need for Critical Social Imagination. In Torill Strand, Richard Smith, Anne Pirrie, Z. Gregoriou, and Marianna Papastephanou (Eds.) *Philosophy as Interplay and Dialogue: Viewing landscapes within philosophy of education* (pp. 107-142). Lit Verlag.
- Rönnsström, N. (2016). Education and Three Imaginaries of Global Citizenship. In Marianna Papastephanou (Ed.) *Cosmopolitanism: Educational, Philosophical and Historical Perspectives* (pp. 123-138). Springer.
- Rönnsström, N. (2015). Educating Competitive Teachers for a Competitive Nation? *Policy Futures in Education*, 13(6): 732-750.
- Schumann, C. (2021). Fragile Visions of the Social: Rethinking Solidarity with the Performance Piece Faust and the TV-series Skam, *Studies in Philosophy of Education*, 40(5): 523-534.
- Schumann, C. (2020). *Becoming things, becoming world*. Stockholm University Press.
- Schumann, C. (2018a). Cosmopolitanism and Globalization in Education. In Paul Smeyers (Ed.) *International Handbook of Philosophy of Education* (pp. 821-832). Springer Verlag.
- Schumann, C. (2018b). On Happiness and Critique. From Bouquet V to 'Possible Elsewheres'. *Studier i Pedagogisk Filosofi*, 6(1), 83-96.
- Schwieler, E. (2021). *Aporias of Translation: Literature, Philosophy, Education*. Springer Nature.
- Schwieler, E. (2017). Faulkner, Literature and Learning. In Michael A. Peters (Ed.) *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*, Springer Reference Live: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-981-287-532-7_555-1
- Schwieler, E. & Magrini, J. M. (2015). Meditative Thought and *Gelassenheit* in Heidegger's Thought of the 'Turn': Releasing Ourselves to the Original Event of Learning, *Analysis and Metaphysics*, 14: 7-37.

SAMMANFATTNING

Forskargruppen *Filosofiska och kritiska studier om (ut)bildning* har arbetat med filosofiska grunder och frågor relaterade till utbildning i mer än ett decennium vid Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. Vi engagerar oss

konstruktivt i filosofiska frågor relaterade till utbildning – där medlemmarna kritiskt har granskat olika förutsättningar, design-er och utmaningar för utbildning – och från olika filosofiska traditioner, till exempel analytisk filosofi, kritisk teori, postmodernism och posthumanism. Vår forskning är både filosofisk och empirisk, och publiceras ofta i högkvalitativa referentgranskade tidskrifter och bokserier. Våra medlemmar förekommer också i handböcker och uppslagsverk i utbildningsfilosofi (Roth, 2018; Schumann, 2018a). Gruppen har haft ett antal forskningsanslag från bland annat Vetenskapsrådet och många doktorander har disputerat i ämnen relaterade till vår grupp. Vi samarbetar med välrenommerade forskare vid flera lärosäten i världen inom till exempel filosofi, utbildningsfilosofi, politisk teori, etik och estetik. Vi förekommer också ofta i olika akademiska miljöer, som seminarier, symposier och konferenser. Gruppens medlemmar engagerar sig också i det offentliga, och flera av oss har påverkat både området som sådant och utbildning och utbildningspolitik i Sverige generellt. Utöver allt detta förekommer medlemmarna i olika kurser relaterade till utbildning på grundläggande nivå, avancerad nivå och forskningsnivå, förutom de föreläsningar som ges inom lärar- och rektorsutbildning.

SOUL Research Group: School Organization, Improvement and Leadership

Jonas Gustafsson and Niclas Rönström

1. INTRODUCTION

The SOUL³⁵ research group started in 2017 largely as a result of collaboration already established by researchers teaching at the National School Leadership Training Program, Stockholm University. The group focuses on school governance, management, leadership, organization, change and improvement in pre-schools, schools and education, in different educational contexts and in all school forms. The research group contributes to education as a scientific research field by generating knowledge not only about schools, policy and practices, but also for and in collaboration with different stakeholders and practitioners at all organizational levels within the school system. The members of the group generate knowledge and establish scientific collaboration in the light of different challenges facing the school sector.

A common interest of SOUL members is their ambition to develop the knowledge and capabilities essential for school leaders' professional development, as well as for school leadership

35 SOUL is the Swedish abbreviation for Skolors Organisering Utveckling och Ledning (SOUL).

programs and professional development courses at Stockholm University. The members of the SOUL research group take part in scientific collaboration and partnerships within the Department of Education and with other departments at Stockholm University, as well as with schools, school principals, school authorities and other higher education institutions. SOUL members come from different scientific disciplines and develop knowledge and competence together with colleagues from other disciplines, departments and organizations. The members have developed research collaboration with several international universities, networks and actors, but they have also established partnerships with agencies important for carrying out research on school governance, organization, improvement and leadership accessible to a wide community of stakeholders. An example of the latter is the partnership with the Swedish National Agency for Education (Skolverket) which involves the publication of research on school leadership and organization for a wide audience of stakeholders in the school sector (see, for example, Skott and Nordzell, 2018, Rönnström, 2018b, Ringarp, 2021b, Larsson, 2018b).

In this chapter, we will focus on and outline the SOUL Group's research agenda and its six different research specializations, research orientations that guide our research and scientific collaboration. In doing so, we will give examples of ongoing and published research in each specialization. In the endnote, we will address possible future research orientations and challenges relevant to school governance, organization, improvement and leadership.

2. THE SOUL RESEARCH AGENDA AND ITS SIX SPECIALIZATIONS

The members of the research group assume that the phenomena studied are in constant flux, therefore requiring, of them both historical awareness and context sensitivity. The fact that the group focuses on *schools* and not only on *the school* indicates a sensitivity to conceptual and empirical differences. The SOUL members try to avoid blindness to difference resulting from assuming homogeneity and uniformity in the leadership, organization and improvement of schools. The SOUL research group has common research interests, but the researchers differ in their approach. Some have mainly a theoretical research interest, others place the emphasis on policy studies; several conduct critical studies, whilst others have a primary interest in empirical research close to school leadership and improvement practice in different contexts.

The group focuses on how school governance, organization, management and leadership are inextricably linked to global influence, national regulations and local conditions, as well as how leadership and learning can be understood as collective and organizational rather than just individual phenomena. SOUL researchers express in different ways a shared research stance – the importance of navigating between, on the one hand, commonly held notions of school governance, organization, improvement and leadership, actual empirical realities and examples, and, on the other hand, the need to think anew and generate new knowledge about the phenomena studied in the research group.

This productive tension between what *is* the case and what *may be* the case is expressed in the six following specializations of the SOUL group.

- School leadership in politics and society: local, national, global
- Change and improvement in schools
- Leadership conditions, characteristics and actors: theory and practice.
- Gender equality and inclusion as a concern for school leaders
- Learning, training and supervision of school leaders
- School leadership, work environment and health

Let us now turn to the research agenda and its six different specializations.

2.1 SCHOOL LEADERSHIP IN POLITICS AND SOCIETY: LOCAL, NATIONAL, GLOBAL

One specialization deals with how school leadership and the expected work of school leaders are expressed in public debate, politics, policy and reforms, both in Sweden and internationally. PISA rankings and international comparison between nations and school systems have been growing in importance in recent education policy, as well as in the public debate about quality in education. Education policy and debates on the knowledge base and professionalization of school leaders are no longer strictly nationally demarcated phenomena since global policy actors and policy borrowing are growing in importance. As a consequence, the study of school leadership in politics, policy and public debate is inseparably linked to global, national and local actors and factors. Education policy is a changing landscape and school leadership (as expressed in politics and society) is a mov-

ing target as there are signs of both centralization and decentralization in school governance, increasing standardization in the school sector and new expectations on the professional roles, work and education of school leaders.

The research group examines and follows up on reforms and policy-making, as well as reviewing strategies that policy actors use, locally, nationally and globally. Indeed, as Rönnsström and Skott (2019) argue, there is a global convergence on the meaning of school leadership shaping the working roles and lives of school leaders in all corners of the world (as reflected in policy documents from and school leadership standards developed in North America, Europe, Australia and Asia). This global convergence can best be described as defining school leadership and school leader capability in relation to the performative link between the work and interventions of school leaders and the enhancement of student achievement.

One area of research in the group is the evolution, meaning and application of the concept of evidence in the context of school leadership and school improvement. Rönnsström (2018a) discusses the relationship between the work of school leaders and a growing expectation among policy makers with regard to their use of evidence in their work. Rönnsström analyzes problems and possibilities linked to evidence use in school leadership and concludes that using evidence in leadership is far more complicated and context dependent compared to how it is reflected in national policy and among proponents of a general knowledge base for school leadership based on evidence. Gustafsson (forthcoming) draws a similar conclusion in a recent review of different types of evidence claimed to be relevant for schools and school leaders.

Ringarp and Rönnsström (2021) highlight how the professionalization of school leaders has been affected by the economization of the public sector and the globalization of the education sector., but also how new kinds of professions and professionalization movements are evolving as a result of these developments. They argue that the professionalization of school leaders bears little resemblance to the traditional view of occupational professionalism as conceptualized in the sociology of professions. In the traditional view, professionalization largely grows from within a professional group. However, the occupational language, the knowledge base, the ethical codes and the extensive academic education typical of professionalization in the traditional sense are reflected only to a slight degree in the ongoing professionalization of Swedish school leaders. According to Ringarp and Rönnsström (2021), the professionalization of school leaders in Sweden cannot be seen as a case of traditional occupational professionalization; rather, it is characteristically a case of a professionalization from above or organizational professionalism that has grown out of the recent economization and globalization in education and in the public sector at large.

In an ongoing research project, Johanna Ringarp (forthcoming) analyzes newly arrived immigrants and their conditions for integration in Swedish society. This is a process that has been linked to a number of educational initiatives, often in combination with workplace-based internships. The focus of this project is primarily on the national policy level, and in particular how various national agencies and authorities discuss who was responsible for the organization of education for Swedish for immigrants and the teachers' qualifications during the period 1960–1998. In another project, Ringarp (2020) analyzes Amu-

Gruppen's³⁶ transformation from a government agency to a competitive, state-owned educational enterprise between 1970 and 2000, a transformation that was of great importance for the organization of adult education in Sweden. In a report to the Swedish National Agency for Education, Ringarp (2021a) continued to dig deeper and analyzed agencies linking immigrants and other groups to working life by means of education. In the report, Ringarp highlights municipal adult education (Kommunal Vuxenutbildning) with a particular focus on the knowledge, competence and working conditions of principals dealing with linking education to working life.

2.2 CHANGE AND IMPROVEMENT IN SCHOOLS

The second specialization includes research on the ways change, quality work and school improvement are carried out in schools at different levels in the school system. It includes an interest in the ways organization processes are carried out in schools, and how school leaders act and can act to promote school improvement or change. School leadership refers here to the formal leadership of schools, but also to the overall effect of leadership exercised by several formal and informal actors. Moreover, this specialization focuses on the role of communication and dialogue in educational change and school improvement (See Nordzell, 2021). One strand in this second specialization is linked to the government mission *Collaboration for better schools (Samverkan för bästa skola)*, and how change is carried out in schools fac-

36 AMU-gruppen, a provider of labour-market training in Sweden, was reconstructed from a government agency into a state-owned corporation in the 1990s.

ing difficult challenges and various awkward (wicked) problems. The latter research focuses on the ways in which school improvement is governed, the meaning of leadership and organizational capacity for improvement, professional collaboration and learning and the improvement of teaching quality and student health (See Chapter 4 in this book; Rönnström and Johansson, 2021; Skott, 2021; Lundgren and Rogberg, 2021; Nordzell, 2021; Håkansson and Rönnström, 2021, Rönnström, 2021).

In the book *Strategier och förändringsmyter* (Strategies and myths of change), Larsson and Löwstedt (2020) describe what happens when school-improvement initiatives and the daily activities of schools meet. Based on experiences from several decades of research on school improvement, the authors uncover several of the most common myths and simplified ideas of how school activities can be improved. The conclusion is that planned change initiatives cannot be based entirely on rational planning models but need to be directed at the organizational conditions of each individual school in order to make the change possible and comprehensible for the employees. Based on this thesis, an integrated model for school development is presented to illustrate the school's organizational competence, its ability to act when faced with new challenges. Organizational competence is a unique characteristic of each school since it comprises the relationships that exist among the individuals in the workplace and constitutes an invisible pattern of how learning and change are handled. Thus the concept of organizational learning connects the organizational conditions for school development with sense-making processes and activities in the school.

In a study of organizational change, Döös & Wilhelmson (2020) contribute knowledge about the experiences of a local

educational organizer when introducing and putting managerial- shared leadership into practice in some schools and pre-schools. The organizer's aim was to achieve better student outcomes by means of improved pedagogical (instructional) leadership, better health and better use of resources. The specific form of managerial shared leadership, function-shared leadership, was the organizer's own innovation; it was built on hierarchical equality and work task division. The study describes the difficulties the organizer struggled with in the execution of the change and discusses these difficulties in the light of previous research and theory. It reflects the significance of intentions among the people leading change and also the readiness to question one's own values and mindsets. Putting into practice a managerial-shared leadership model built on hierarchic equality revealed three areas of difficulty: the necessity of a collaboration zone in a divided mandate, the need for new competence when recruiting a relationship and the challenge to achieve equality in practice. A problem for this leadership form we highlight is widespread ignorance in society of collective forms of leadership as well as a persistent heroic view of managers and leaders. Research continues to ask for new organisation ideals based on the understanding that complexity demands the ability to survey and understand jointly.

2.3 LEADERSHIP CONDITIONS, CHARACTERISTICS AND ACTORS: THEORY AND PRACTICE

The third specialization involves theoretical, critical and practical research on the conditions, characteristics and plurality of school leadership. It is common for leadership to be described

in terms of models that simplify empirical variation and capture the characteristics, behaviours or competencies of successful leaders. For example, the OECD sets out the model “leadership for learning” and another model of instructional leadership has almost become a global norm for school leadership. Instead, in this third specialization SOUL researchers are interested in empirical realities and the every-day complexity of school leadership. This research interest focuses on pedagogical, organizational, relational, moral and communicative aspects of school leadership. Moreover, the group produces knowledge about alternative ways of organizing and sharing leadership (See Döös & Wilhelmson, 2021; Wilhelmson & Döös, 2019).

Rönström and Skott (2019a, 2019b) examine the growing global interest in leadership for learning and instructional leadership and its growing institutionalization around the world. They argue that there is a need in the global field of educational leadership to move beyond models of school leadership produced by synthesizing or meta-analytical research and to bring the complexity and context dependence of school leadership out of the dark and into the light. In their characterization of school leadership, Rönström and Skott (2019a) develop a view of school leadership based on the narratives of Swedish school leaders and they suggest that there are reasons for recognizing school leadership as the art of mastering complexity. In their research, they explicate the meaning and significance of such a characterization and recognition.

The sharing of a principal’s position has been identified as potentially favourable for principals and schools as it decreases the principals’ often heavy workload. The results of an interview study in six schools point to a considerable variation in

the organisational structures of shared principalship (Döös et al., 2018b). Despite the type of model, form and constellation, the sharing principals and vice-principals voiced a striking sense of relief in not feeling alone in their duties, as problems and troubles became manageable. An intensified interaction level in the principalship constellation created opportunities to develop competence. Theoretically, this study broadens the invited leadership concept to include horizontal invitations across unit boundaries between principals in different units within the same school. Also, close subordinates describe that shared principalship meant a reasonable workload for their principals and welcome their level of accessibility (Döös et al., 2017). The contribution to the educational field of these studies is useful in that it discusses the legal possibilities of shared principalship, especially relevant in times when the Swedish school system is being criticised for not delivering good student outcomes. The current Education Act hinders joint leadership for principals without considering whether this favours or harms the overarching aims of the Education Act, namely increased pedagogical responsibility and leadership with a focus on the students' learning, results and democratic upbringing (Döös et al., 2018a).

In *Distributed school leadership – Making sense of the educational infrastructure*, Larsson and Löwstedt (2020) explore organizational components of the educational infrastructure and how they condition teachers' sense-making regarding their instructional practice. The results show that an important function of a school's infrastructure is to facilitate and guide teachers' sense-making regarding their instructional practice. Two aspects influence how the infrastructure conditions the sense-making processes. Firstly, an enacted vision of the school functions as

a cultural-cognitive framework supporting the teachers' collective construction and sense-making of their teaching practice. In the absence of such a vision, the infrastructure risks supporting only individual and fragmented sense-making processes among teachers. Secondly, the principal's use of the infrastructure for sense-giving purposes facilitates the teachers' collective sense-making processes. This means that the principal must make a conscious choice regarding the design of the infrastructure. More importantly, though, is how to use it, since it shapes the way in which the sense-making processes unfold among the teachers. That the formal leaders' actions are vital is well known. But previous research does not clearly show how it matters, and in what way. This study provides a tentative explanation of how and why formal leadership matters; it enables and guides teachers' sense-making about their instructional practice.

Finally, school leadership understood as talk and interaction is examined in a number of studies (See for example Nordzell, 2007, 2016, 2018). This strand of research on school leadership departs from the view that leadership is context dependent and an everyday practice, and how leadership depends on and is shaped by everyday speech and conversations in schools. In a study based on phenomenography (Ståhle and Eriksson, 2018), the meaning of leadership for and principals' conceptions of research-based teaching was explored in the light of expectations of a scientific grounding of school practice as expressed in the Swedish Education Act. The study highlights three qualitatively different ways of expressing the principals' conceptualizations in terms of the use of current research, to follow the national curriculum and to rely on teachers' experience and knowledge. In another study (Ståhle, 2022), the aim was to examine how

principals conceptualize their leadership role, since they are expected to promote research-based teaching. The results indicated that the dominant notion of research-based teaching among school leaders is that teachers simply apply the products or results of research in their teaching. The study suggests that principals derive their conceptions from traditional beliefs and expectations, which is in line with the way national reforms are implemented in schools.

2.4. GENDER EQUALITY AND INCLUSION AS A CONCERN FOR SCHOOL LEADERS

The fourth specialization deals with theoretical, norm-critical and empirical studies of inclusion, gender equality and diversity work in different schools from a school leadership perspective. The research focuses primarily on how gender awareness and inclusive school leadership can evolve through careful intervention for change and learning processes, and how such leadership challenges norms of exclusion, problematic practices and dominant power pervading the life of schools. Inclusion is linked to education as a right for children and young people. Particular attention is paid to the way school leaders manage expressions of exclusion, alienation, sexism and racism in schools. The researchers in this specialization draw their resources from conceptual, critical and sociological research as well as the field of research on gender, organization and leadership.

Amundsdotter and Skott (2018) reported research on gender-aware school leadership and how it can be strengthened by means of professional training. The responsibility for equality among Swedish school leaders is extensive, although a number

of studies show how they struggle to take on such responsibilities. The researchers used data and texts written by principals attending the National School Leadership Program. Their study revealed that principals rarely reflect on gender issues in their daily work, or they have reflected on gender issues but not to the extent that it has practical bearing. A third group of experienced principals, however, seemed to reflect on gender issues; they also exercised gender-aware school leadership in their work.

Another study related to issues of equality and inclusion suggests that different levels of the Swedish school system need to be coordinated in order to create an education that is equally accessible for all students (Skott et al, 2015). Given the possibility of interpreting and carrying out the assignment in a number of different ways, this is a complex task. A multiple case study in two municipalities sought to generate knowledge about organizational processes in large-scale school improvement aimed at securing accessible learning environments for all students. The study showed that school improvement for accessible learning environments could not be controlled by school leaders. In reality, school leaders can promote a shared framework for self-review, while teachers, students and school leaders can – together – engage in a sense-making dialogue in order to collaboratively explore ways to create a school accessible for all students.

Rönström and Robertson (2022) examine and discuss how school leaders can lead transformative change in the light of the COVID 19 pandemic and in relation to a growing need to pay attention to the local contexts of schools and to accept responsibility for individuals and groups vulnerable to exclusion and marginalization. They argue that dominant views of education still at work today are troubled by real-life diversity and prob-

lems of exclusion, and that their flaws have been accentuated during the pandemic. However, school leaders can make a difference in a well-needed change if they are gifted with a licence to lead. Rönström and Robertson (2022) develop a capability approach to school leadership that does not conflate change-oriented leadership with management of ordinary practices in schools. In short, the capability approach developed captures school leadership as a *leadership as learning* at individual and organizational levels. Leadership as learning means that school leaders learn the way forward through the challenges they face, with the people they work with and with their alliance partners without any easy ways out or given routes ahead.

2.5 SUPERVISION, EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL LEADERS

The fifth specialization concerns the supervision, education, training and professional development of school leaders. In recent years, governments in Sweden and elsewhere have invested massively in the education and training of school leaders, for example The National School Leadership Program, Continuing Professional Development for Principals, School Manager Education Programs and other local, regional or national ventures. The education and professional development of school leaders has steadily grown into a global industry linked to new and higher expectations with regard to the work of school leaders. Moreover, school leaders are also increasingly asked to lead the professional development of other professional groups in schools by means of local professional development initiatives. As a consequence, the fifth specialization is not only about for-

mal education and professional development carried out by higher education institutions. It also covers how (professional) learning takes place and is organized in school units, school districts and local education authorities.

Two studies focus on the National School Leadership Training Program as a learning environment for principals and other school leaders (Skott and Törnsén, 2017, 2018). These studies illuminate the characteristics and complexities of learning as it occurs in the intersection between the activities of the program, the principals' own local schools and their belonging to different school organizers and organizations. The complexities and possibilities of professional learning were explored further in a two-year long study of a professional development course for experienced principals (Rönnsström & Skott, 2019a), and professional development among school leaders working in upper secondary vocational education schools (Rönnsström & Skott, 2019b).

Research on professional supervision for school principals was recently published, exploring different perspectives regarding supervision for school leaders in preschool and schools (Leo and Amundsdotter, 2020). This book is the result of collaboration and research linked to the National School Leadership Training Program. It focuses on how supervision can enhance learning, and on how different theories underpin models for supervision. The aim of this research is to better understand how supervision can deepen learning and facilitate learning experience rooted in leadership practice. This particular strand of research borrows design and concepts from interactive action research, and in particular the concept of free space which Amundsdotter (2020) develops in her research.

In recent decades, a less formal view of collegial learning has become a widespread concept in education, as it is linked to local

professional learning and school improvement. Collegial learning is important because of the weight it attributes to teacher collaboration and learning in “professional learning communities” and “teacher learning communities”. However, as Larsson (2018) points out, it is not always clear what this kind of learning means and how we can describe its dynamics. Larsson argues that the somewhat vague concept of collegial learning runs the risk of being impractical. Based on his analysis of the difference between collegial and collective learning, Larsson suggests that school leaders are wise to navigate critically between buzzwords flourishing in school debates. Larsson further argues that collegial learning, in order to lead to school improvement, needs to be based on a collective learning process that results in collective outcomes in the form of common beliefs and patterns of action, and not only in increased individual knowledge.

2.6 SCHOOL LEADERSHIP, WORK ENVIRONMENT AND HEALTH

The sixth and final specialization highlights how school leadership relates to health issues, the working environment and student health. It focuses on the way student health work is organized and how schools can be seen as agents for reducing stress, combating mental illness and promoting sustainable learning. This research studies elite schools and high-performing schools, but also so-called low-performing schools or schools facing difficult challenges. This specialization takes an interest in the health of school leaders and schools as working environments. The health of school leaders is at risk since they face a large number of assignments and responsibilities as well as expectations of creating highly competitive and successful schools.

In relation to this development, Skott (2018, 2021a) explores a more holistic view of successful school leadership and a whole-school approach based on value-based leadership and education. Skott describes how school leaders with a holistic approach to education can synchronize different professional groups together in collaboration and learning. (Skott 2018, 2021a; Skott and Hylander, 2019, 2020). Moreover, the *The Sustainable Learning Project* examined how high-performing schools can work to reduce stress among their ambitious students. The researchers involved highlighted the need for schools to care about the learning environment of students as a whole (Larsson & Skott, 2020) and health-promoting assessment practices (Mickwitz & Skott, 2021), and to be aware of the risk of inculcating unhealthy study habits and strategies among students.

Larsson and Löwstedt (2021) study the perceived work environment of today's teachers, in relation to survey data from 1992 and 2012. This shows that teachers during this period experienced increased demands, reduced influence and support in their work. This, in turn, is often explained by the changed governance of schools through what is generally referred to as 'New Public Management'. Their results indicate a positive development compared with 2012, but also a significant difference between schools. Explanations for observed differences over time and between the schools studied indicate that school-specific conditions are of great importance for the way the work environment and daily activities are experienced. The conclusion is that the changed governance of the public sector is a blunt instrument for explaining changes in the work environment for school staff. The study indicates, rather, that it may be time to fine-tune and nuance governance research to become

more organization-specific, as school management in a broad sense seems to mediate the impact of governance on pedagogical practice and the working conditions of teachers.

3. ENDNOTE: FUTURE SCENARIOS AND CHALLENGES

The members of the SOUL group assume that the phenomena studied are in constant flux rather than fixed entities. The SOUL group will continue to study the professionalization of school leaders and the promoted knowledge base of school leadership as expressed in global, national and local policies. In Sweden, this is particularly relevant since the state is changing its professionalization strategy in the school sector due to a professionalization program suggested in the 2015 School Commission. As change and improvement become vital parts of the professional identities and professional development of school leaders, middle managers, teachers and other professionals in the school sector, the group will continue its research on change and improvement. Policy makers and reformers tend to use schools as agents for meeting a variety of societal challenges, such as digitalization, upskilling the workforce, preventing exclusion, alienation and mental illness, or boosting school performance in the light of international comparison and competition.

One phenomenon that will be studied is how school leaders and schools deal with crises and threats such as the ongoing pandemic, but also how risk management is likely to grow in importance in schools and as a duty for school leaders. Violence, threats, shootings, gang crime and cybercrime are phenomena that we reluctantly tie to schools since they are supposed to be

safe havens for children and young people. School leaders are already mobilizing forces and developing strategies to enhance school security, and risk management is steadily becoming part of the everyday work of school leaders. However, risk management is not only linked to crime and violence. Digital interconnectivity, the use of social media and cyber activities bring about new forms of risks that schools and school leaders need to pay attention to.

As school leadership continues to be described in terms of models that simplify empirical variation and differences between different contexts of school leadership, the SOUL group will continue to explore the conditions, characteristics and activities of school leaders and school leadership whilst being sensitive to difference, empirical realities and everyday complexity. We are already studying how the tasks and work of school leaders and school leadership differ between Swedish school forms, such as preschool, vocational school and adult education. The title 'principal', for example, does not vary between school forms. However, the meaning and practice of principalship vary substantially between school forms and, in many cases, between schools. An interesting area of research is also the growing number of teachers who have more or less formal leadership roles, such as first teachers (Advanced Skills Teachers), team leaders, subject leaders, development leaders and the like. What role and significance do they have, and what does it mean for schools if they are about to form increasingly hierarchical organizational structures?

There has been a one-sided focus on the link between school leadership and student achievement in much international research and amongst policy makers. Whilst not overlooking this connection, the SOUL research group will continue to pay

attention to aspects of school leadership that are not necessarily or exclusively linked to school performance and academic achievement. One future direction is how school leadership engages in decision-making with regard to a variety of complex matters impinging on the professional lives of school leaders, and in particular how school leaders deal with issues of inclusion and the heterogeneous group of newcomers since they are bearers of a right to quality education. These are only a few scenarios and challenges relevant to the SOUL research group as we navigate between taken-for-granted assumptions, empirical realities and the need to think anew and generate new knowledge about school governance, organization, improvement and leadership.

REFERENCES

- Amundsdotter, E. (2020). Att stanna upp – ett frirum för att se nya sätt. I Leo, U. & Amundsdotter, E. (red.) *Perspektiv på handledning för ledare i förskola och skola*. Gleerups.
- Amundsdotter, E. & Skott, P. (2018). Gender-aware School Leadership. Paper presented at the the ECER Conference, Bolzano, Italy.
- Döös, M., Madestam, J., Wilhelmson, L., & Örnberg, Å. (2018a). The principle of singularity: A retrospective study of how and why the legislation process behind Sweden's Education Act came to prohibit joint leadership for principals. *Nordic Journal of Comparative and International Education*, Vol. 2, Nr. 2-3, 39-55. DOI: <http://doi.org/10.7577/njcie.2757>
- Döös, M. & Wilhelmson, L. (2020). Changing organisational conditions: Experiences of introducing and putting function-shared leadership (FSL) into practice in schools and pre-schools. *Leadership and Policy in Schools*. DOI: <https://doi.org/10.1080/15700763.2020.1734628>
- Döös, M. & Wilhelmson, L. (2021). Fifty-five years of managerial shared leadership research: A review of an empirical field. *Leadership*, Vol. 17, Nr. 6, 715-746. DOI: <https://doi.org/10.1177/17427150211037809>
- Döös, M., Wilhelmson, L., Madestam, J., & Örnberg, Å. (2017). Shared principalship: The perspective of close subordinate colleagues. *Leadership and Policy in Schools*, Vol. 18, Nr. 4, 154-170. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/15700763.2017.1384503>

- Döös, M., Wilhelmson, L., Madestam, J., & Örnberg, Å. (2018b). The shared principalship: Invitation at the top. *International Journal of Leadership in Education*, Vol. 21, Nr. 3, 344-362. DOI: 10.1080/13603124.2017.1321785
- Gustafsson, J., (Forthcoming). *Evidens och skolledarskap*. Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Håkansson, J. & Rönström, N. (2021). Samverkan för bästa skola – skolförbättring som politiskt styrd nationell angelägenhet genom samverkan och forskarmedverkan. *Pedagogisk forskning i Sverige*, Vol. 26, 7-14.
- Hylander, I. & Skott, P. (2019). *Från elevhälsa som stödverksamhet till elevhälsa som kärnverksamhet*. Forskningsrapport. *Specialpedagogiska skolmyndigheten*.
- Hylander, I. & Skott, P. (2020). *Samordning för ett hållbart elevhälsoarbete*. Specialpedagogiska skolmyndigheten. <https://webbutiken.spsm.se/samordning-for-ett-hallbart-elevhalsoarbete/>
- Larsson, E. & Skott, P. (2020). Study environments – a neglected leadership concern. In Moos, L., Nihlfors, E. & Paulsen, J. M. (eds.) *Re-centering the critical in Nordic school leadership research: fundamental but often forgotten perspectives*. Springer Verlag.
- Larsson, P. (2018a). Kollegialt lärande och konsten att navigera bland begrepp. I Rönström, N. & Johansson, O. (red.). *Att leda skolor med i forskning*. Natur och kultur.
- Larsson, P. (2018b). *Kollegialt lärande – individutveckling eller skolutveckling?* Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Larsson, P. & Löwstedt, J. (2020). *Strategier och förändringsmyter – ett organisationsperspektiv på skolutveckling och lärares arbete*. Studentlitteratur.
- Larsson, P. & Löwstedt, J. (2020). Distributed school leadership – Making sense of the educational infrastructure. *Educational Management Administration & Leadership*. DOI: <https://doi.org/10.1177/1741143220973668>
- Larsson, P. & Löwstedt, J. (2021). Förändrar skolans styrning och ledning arbetsmiljön? – Krav, inflytande och stöd i över- och underpresterande skolor. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, Vol. 27, Nr. 2, 7-26.
- Leo, U. & Amundsdotter, E. (red.) (2020). *Perspektiv på handledning för ledare i förskola och skola*. Gleerups.
- Lundgren, M. & Rogberg, M. (2021). Svårbemästrade problem i skolans vardag. I Rönström, N. & Johansson, O. (red.) (2021). *Att förbättra skolor med stöd i forskning*. Natur och kultur.
- Mickwitz L. & Skott, P. (2021). Hållbart lärande genom hälsofrämjande bedömningspraktiker. Lärdomar från högpresterande skolor. I Hirsch, Å. & Lundahl, C. (red). *Hållbar bedömning*. Natur & Kultur.
- Nordzell, A. (2016). Skolledarsamtal i forskning och utbildning: Reflektion kring att analysera skolans språkliga praktik. I Elmgren, M, Folke-Fichtelius, M., Hallsén, S., Román, H. & Wermke, W. (red.). *Att ta utbildningens komplexitet på allvar: En vänskrift till Eva Forsberg*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

- Nordzell, A. (2018a). Skolledarskap – interaktion och samtal. I Rönnsström, N. & Johansson, O. (red.). *Att leda skolor och förskolor med stöd i forskning. Exempel, analyser och utmaningar*. Natur & Kultur.
- Nordzell, A. (2018b). *Tydligt ledarskap behövs för resultat i av statliga insatser*. Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Nordzell, A. (2021). Dialog som retorisk resurs i SBS – statlig styrning kontra lokalt inflytande. I Rönnsström, N., & Johansson, O. (red.). *Att förbättra skolor med stöd i forskning*. Natur och kultur.
- Ringarp, J. (forthcoming) Vems ansvar? En studie av sfi-utbildningens organisation och invandrarlärares kvalifikationer, 1960–1998.
- Ringarp, J. (2020). Till toner av Bolero. AmuGruppens reformering från myndighet till utbildningsföretag. *Historisk Tidskrift*, Vol. 140 Nr 4, 642-673.
- Ringarp, J. (2021a). *Rektorers olika ledarskap – med vuxenutbildningens behov i fokus*. En rapport till Skolverket. Stockholms universitet.
- Ringarp, J. (2021b). *Allt mer administration för rektorer på Komvux*. Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Ringarp, J. & Rönnsström, N. (2021). Är rektorsyrket en yrkesprofession eller en organisationsprofession, och vad gör det för skillnad? I Ahlström, B., Berg, G., Håkansson Lindqvist M. & Sundh, F. (red.). *Att jobba som rektor. Om rektorer som professionella yrkesutövare*. Studentlitteratur.
- Rönnsström, N. (2018a). Evidens och kontext. Om konsten att tolka och tillämpa forskning om skolledarskap. I Rönnsström, N. & Johansson, O. (red.) *Att leda skolor med stöd i forskning: exempel, analyser, utmaningar*. Natur och kultur.
- Rönnsström, N. (2018b). *Standarder för skolledares yrkesskicklighet – vad, varför, hur?* Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Rönnsström, N. & Skott, P. (2019). Lideres escolares, maestros de la complejidad. In Weinstein, J. & Munoz, G. (Eds.) *Liderazgo en escuelas de alta complejidad*. Diez miradas. Series Liderazgo Educativo Ediciones.
- Rönnsström, N. & Skott, P. (2019). Managing contexts, mastering complexity – School leadership in vocational education and training. In Moreno Herrera, L., Teräs, M. & Gougoulakis, P. (Eds.) *Vocational education & facets and aspects of research on vocational education & training at Stockholm University*. Stockholms universitet.
- Rönnsström, N. & Johansson, O. (red.) (2021) *Att förbättra skolor med stöd i forskning*. Natur och kultur.
- Rönnsström, N. & Håkansson, J. (2021). Att leda utveckling av förbättringskapacitet och utbildningskvalitet. I Rönnsström, N., & Johansson, O. (red.). *Att förbättra skolor med stöd i forskning*. Natur och kultur.
- Rönnsström, N. (2021). Leadership capacity for change and improvement. I Peters, M. (Ed.) *Encyclopedia of Teacher Education. Springer Major Reference Works*. Springer Verlag.
- Rönnsström, N. and Robertson, J. (forthcoming) A licence to lead transformative change: On the complex capabilities of school leaders and the dynamic capa-

- bilities of schools. In *International Studies in Educational Administration*, forthcoming.
- Wilhelmson, L. & Döös, M. (red.). (2019) *Delat ledarskap i förskola och skola. Om tätta samarbeten som kräver och ger förutsättningar*. Studentlitteratur.
- Skott, P. & Nordzell, A. (2018). *Pedagogiskt ledarskap – ett begrepp som består och förändras*. Skolverkets forskningsbevakning. Skolverket.
- Skott, P (2018). Samordning – en väsentlig aspekt av skolors elevhälsokompetens. I *Vad kan elevhälsokompetens vara?* Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- Skott, P. (2021a). Successful health-promoting leadership – A question of synchronization. I *Health Education*.
- Skott, P. (2021b). Samverkan för hälsofrämjande skolutveckling. I Rönström N. & Johansson, O. (red.). *Att förbättra skolor med stöd i forskning*. Natur & Kultur.
- Skott, P. & Törnsén M. (2017). *Rektorsutbildning. Intentioner, genomförande, lärande*. Forskningsrapport. Skolverket.
- Skott, P. & Törnsén, M. (2018). Rektorer, utbildning och lärande. Om tolv rektorer lärande och professionella utveckling. Slutrapport. IFAU.
- Stähle, Y. & Eriksson I. (2018). Undervisning på vetenskaplig grund – skolledares uppfattning av att leda en verksamhet på vetenskaplig grund. I Rönström, N. & Johansson, O. (red.) *Att leda skolor med stöd i forskning: Exempel, analyser och utmaningar*. Natur och kultur.
- Stähle, Y. (2022). Leading the development of research-based teaching: a Swedish case. *Nordic Studies in Education*. Nr 2.

Forskargruppen SOUL (Skolors organisering, utveckling och ledning) startade 2017 som ett resultat av ett samarbete som etablerats av forskare som undervisar vid det statliga Rektorsprogrammet vid Stockholms universitet. Gruppen studerar förskolors och skolors styrning, organisation, utveckling och ledning i alla skolformer. Flera forskare vid Institutionen för pedagogik och didaktik bedrev forskning inom dessa områden redan innan SOUL-gruppen startade, men den blev snart ett naturligt sammanhang för forskare som delar intresse för frågor om styrning, organisering, utveckling och ledning. Forskargruppen bidrar till pedagogik som vetenskapligt forskningsfält och disciplin, och dess medlemmar producerar kunskap och etablerar vetenskap-

liga samarbeten i ljuset av de olika utmaningar som skolsektorn står inför, och i synnerhet utmaningar som skolledare och skolledarskap står inför.

Ett intresse som förenar SOUL-medlemmarna är ambitionen att utveckla kunskaper och förmågor som är nödvändiga för skolledares yrkesutövning och professionsutveckling, och för rektorsutbildning och fortbildningskurser vid Stockholms universitet. SOUL-medlemmarna är vana vid mångvetenskaplig forskning och samverkan. De är förankrade i olika vetenskapliga kunskapsområden och de utvecklar kunskap och kompetens tillsammans med kollegor från olika discipliner och institutioner. Medlemmarna har utvecklat forskningssamarbete med flera internationella universitet, nätverk och aktörer, men de har också etablerat partnerskap med myndigheter som är viktiga för att göra forskning om skolors styrning, organisering, utveckling och ledarskap tillgänglig för en bredare publik.

I kapitlet beskrivs SOUL-gruppens forskningsagenda och de sex forskningsspecialiseringar som gruppen arbetar med.

1. Skolledarskap i politik och samhälle: lokalt, nationellt, globalt
2. Förändring, utveckling och förbättringsarbete i skolor och skolsystem
3. Ledarskapets villkor, kännetecken och aktörer: teori och praktik.
4. Jämställdhet och inkludering som skolledares angelägenhet
5. Skolledares lärande, utbildning och handledning
6. Skolledarskap, arbetsmiljö och hälsa

SOUL-forskarna uttrycker på olika sätt en gemensam forskningsinriktning – vikten av att navigera mellan gemensamma eller för givettagna föreställningar om skolors styrning, organisering, utveckling och ledarskap, empiriska realiteter och exempel, och behovet av att tänka nytt och generera ny kunskap om de fenomen som studeras. Denna produktiva spänning mellan vad som är fallet och vad som kan vara fallet uttrycks i SOUL-gruppens sex specialiseringar. Gruppen belyser också hur skolors styrning, organisering, utveckling och ledarskap beror av globalt inflytande, nationell reglering och lokala förutsättningar, samt hur ledarskap och lärande kan förstås som kollektiva och organisatoriska snarare än enbart individuella fenomen.

The mosaic of adults learning landscape

Agnieszka Bron, Carina Carlhed Ydhag,
Małgorzata Malec Rawiński, Ali Osman
and Camilla Thunborg

INTRODUCTION

The Adult Learning Research group has a wide interest in adult learning, from younger to older adults, starting from the learner's perspective, focusing on adult learning institutions, national and international policy and having a specific interest in issues of equality in education, comprising participation, inclusion and society. There is also an interest in transition between different life periods: education, working life and leisure time. **Adult learning** is, as defined by the research group, a transformative process, being lifelong, life wide and life deep. In our view, adult learning is also interactive occurring in informal, non-formal and formal settings. We understand an adult who learns as a unique being, a social person, situated in a social milieu, constrained and shaped by it, but also as having agency, and influencing and shaping his/her own situation.

The research group was started in 1995 by Agnieszka Bron, at the Department of Education at Stockholm University. It was from the beginning an international environment, with a seminar run once a month in English, for both post-graduate stu-

dents and invited guests. From the beginning researchers were involved in research projects concerning non-traditional students' access to higher education, but the interest in the group over time became much broader and included: biographical learning of migrants, participants at folk high schools, adults' involvement in civil society and working life. The research concern was from the beginning broad, addressing the macro, meso and micro levels and the relations between them.

Since 2011 when the new Department of Education started, the adult learning research group has included new colleagues; today it consists of several senior and some junior researchers, involved in numerous research projects, often working together. The group regularly organises the monthly Adult Education Seminar, opened to Master's and PhD students as well as practitioners and foreign researchers. Moreover, the group meets for lunch once a month and once a year for longer research meetings. At one of such meetings, using brain storming, we described our interest in research through the cloud, with a core focus on adult learning, see below.

This cloud presents our research through various phenomena, characterised by the mosaic of interests and variations of approaches, methodologies and theories used, even though sociological perspectives on researching adults learning predominate. Taking such understanding, we are in good company with adult educationists internationally. Nonetheless, we also apply both educational theories and adult learning theories. These also include psychological theories as our discipline relies on them as well, together with gender theories that some of the colleagues apply. Thus, we use a variety of approaches, often working together and running dynamic and stimulating seminars, in

which both senior and young researchers participate, representing a diversity of cultures and countries. Saying this, presenting our groups richness or complexity by its variations and yet trying to be holistic is a challenge for all of us.



The research focus of the group is on structure and agency; consequently, we emphasise an intersubjectivity of adult learners. Giddens' structuration theory, Bourdieu's praxeological theory and Mead's theory of self are the theories which many of the members of the group work with. For Mead (1932) intersubjectivity means that what 'happens' between people, and as such precedes subjectivity, being indispensable to it. Consequently, we are first and foremost social and only thereafter individuals. Intersubjectivity connects to Mead's view on the generalised other and role-taking, as well as becoming the self.

Hence, our perspective is broad, embracing learning in a spectrum of time and space, including various aspects of life, in and outside institutions, in groups and individually, with family, friends, associations, in education and work, and civil society, to name just a few.

The research group's orientation is empirical in character, with interest in studying adults learning, its conditions, processes and outcomes. Moreover, we concentrate on macro, meso and micro levels studying institutions, policies, cultures as well as groups and individuals, trying to make sense of them. Through our research, we hope also to contribute to a better understanding of such phenomena as professionalization (Carlhed Ydhag, C. 2020; Osman. & Thunborg, 2019; Nilsson, 2017; Nørholm Lundin, 2020) and identity formation (Thunborg & Bron, 2019); concerning the first by looking at teachers (Giersch, Carlhed Ydhag & Korhonen, 2021), adult educators (e.g. Malec Rawiński & Bartosz, 2017), activists in civil society (Nørholm Lundin, 2021; Eslachi & Osman, 2021), or employees (Nilsson, 2017; Bron & Thunborg, 2020), and concerning the second, by becoming a successful learner, a student or non-traditional student (Osman, Carlhed Ydhag & Månsson, 2020; Thunborg & Bron, 2018), a family member or a parent (Pananaki, 2021), and when growing older or being stigmatised (Malec-Rawiński, 2017). Thus in researching adults' learning we use such categories as ethnicity, class, gender, ageing and socialisation of adults (by the whole group).

The **empirical setting of the research group** is broad and also varies, including higher education (mature and non-traditional students; policies; various institutions), adult education (including popular education, and adult educators), working life (such as transitions from education to work; professionalization; identity formation e.g. Nilsson, S. & Nyström, S. (2013) civil society and family, as well as rural and urban places and biographical learning spaces of young adults e.g. Thunborg, Osman & Bron (2021).

By using various theoretical perspectives and mostly qualitative methodologies, the research group's objective is to collect and

analyse data, but also to theorise the results. **Our methodological approaches** include both quantitative and qualitative strategies. Varying approaches include the use of ethnographic, biographical and longitudinal methods, while others use netnography, and still others use surveys to collect data; while when analyzing data, we use qualitative biographical/narrative analysis, and/or comparative analysis, and others of us content analysis and statistics. Thus we apply a variety of research and analysis methods.

Even by applying/exercising specific theories, we both differ and complement each other by using symbolic interactionism, including Mead (1932) and Goffman (1963); Bourdieu's (1990) habitus and field theory, situated learning perspective of Wenger (1998) and Lave & Wenger (1991); biographical learning (Alheit, 1995; Alheit & Dausien, 2000; Bron & Thunborg, 2017); governmentality from Foucault (1991), just to name a few. However, we are not dedicated to just one theory; we also combine various sociological theories, and are even interdisciplinary by including anthropological, cultural geographical and psychological approaches. We try in our research not only to be driven theoretically, but also to be focused on empirical and theoretical discovery by generating theories. Some examples of theorising are the concept of Floating (Bron, 2000); theory of Biographical work (Bron & Thunborg, 2017); and Identity formation (Thunborg, 2016; Thunborg & Bron, 2019). Another example is an attempt to develop an analytical model of Bourdieu's concept of *illusio* (Carlhed et al, 2021).

To get some flavour of our way of doing research, we present three examples of on-going research projects in the group that focus on adults in their various life phases from young adults to those who are getting older. To select these examples, we invited all researchers in the group to contribute, and these were the

examples we received. The first contribution is about learning while ageing of Polish immigrants to Sweden. Małgorzata Malec Rawiński has followed several elderly adults, both female and male, for almost ten years by collecting their narratives. As the author has her theoretical background in symbolic interactionism, she connects to Goffman's (1963) theory of stigma and to biographical learning theories (Alheit, 1995). The first can be helpful when characterising the process of ageing; and the second in understanding ageing Polish immigrants' ways of belonging and identity's feeling as in between; by finding out how they cope and learn by ageing biographically as immigrants.

The second example, presented here by Carina Carlhed Ydhag and Ali Osman, is about the academic success of upper secondary students seen by looking at what social support they encounter and what social investment they make. These students come from both disadvantaged and advantaged social situations. The researchers focus on the meaning-making processes at the individual level of these students, based on the students' own stories. Theoretically, they lean towards a social capital concept and habitus developed by Coleman (1988) and Bourdieu (1986). What is more, they developed a tentative analytical model based on Bourdieu's concept of *illusio*, helping them to extend their analysis of interview data. By finding a strong belief in the necessity of a social investment among the interviewees, they could uncover the core of this concept in the data by finding three aspects of *illusio*. They concentrated on the support students get, depending on any inherited educational capital they could mobilise.

The final example by Camilla Thunborg draws on the project: *Spatial pockets of (in-)equalities ...* presenting young adults' every-

day life-learning and how they navigate in suburban territory. Two theories of learning are used to understand these processes: construction and re-construction of biographical life (Alheit, 1995; Alheit & Dausien, 2000; Bron & Thunborg, 2017); and participation in various communities of practice (Wenger, 1998; Lave; 2019). The suburb in which the young adults navigate is seen as a learning space.

Here we present the three examples, starting with Małgorzata Malec Rawiński contribution.

BEING 'IN BETWEEN' – ELDERLY POLISH ADULTS IN SWEDEN: UNDERSTANDING THEIR IDENTITIES WHILE AGEING

This research tries to understand the life and learning experiences of various groups of stigmatized/excluded adults by applying biographical perspectives. The research agenda concerns learning opportunities and a process of being excluded and/or stigmatized as adults, framed through theories of stigmatisation (Goffman, 1963) and biographical learning. The main ongoing project, entitled: *Learn to age*, started in 2010 and focused on ageing and learning in the context of migration and concentrated on the group of elderly Polish immigrants in Sweden. Ageing is defined here as a process of managing and negotiating different events in life, by using different resources and strategies. The process of ageing is dynamic, interactive, subject to the twists and turns of life, with changes, transitions, and transformations and sometimes migration (place and time) that cause complications. What is more, biographical ageing (Malec-Rawiński, 2021) means a complex process consisting of interweaving

biological, social and cultural factors. Such a learning process of becoming older is not a straightforward path, but includes detours, interruptions, stops, disappointments, repetitions, and uncertainties in life. Consequently, one does not age according to biological time but according to experienced time through life events. The set of life experiences refracts, being influenced by culture, society and external historical events (e.g. wars, cataclysms, pandemics). Thus biographical ageing deals with various life experiences throughout one's entire life. As migration is one of the important factors of biographical ageing, it is characterised by experiencing the constant practice of negotiating a place of belonging, in this case a negotiation between two countries. Since migration becomes a background for recognising life experiences, the research questions were: What kind of difficulties do the immigrants face? What do they struggle with? What does one's place of living vs. place of belonging mean for elderly immigrants? To find answers to these questions, the study was conducted among elderly Polish immigrants in Sweden.

By taking the immigrants' position, a new perspective might be opened by reflecting on who they are as migrants; and where they belong. Perhaps it is the place where they presently live, or maybe the place where they grew up? Which culture dominates, a Polish or a Swedish one? While ageing, life experiences intertwine with each other, including work experiences, and dealing with health and social problems, with family problems, with personal needs, but also with language problems, and finally by facing stigmatisation. Often these disappointments based on migration led through learning to coping with them by transformation. However, while reflecting upon an entire life, elderly immigrants see their life experiences intertwined in a kind of mosaic.

Thus the place of migration itself can open the door to new perspectives while ageing that might be seen as a challenge and an opportunity to develop, or as struggle and resistance to the surrounding culture and language. The migrants learn to navigate by being in between, as one of them said:

When I travel from Sweden to Poland, I know that I will make myself very tired, because I have a lot of work always in Poland. When I return to Sweden I do not have the feeling that I am coming back, as someone might say, to the second homeland, I am coming back to my studio. And now, the question is whether I have any country at all, I do not know? Most likely it is Poland, subconsciously yes, but not Poland as Poland, but the people there (Robert).

Sweden for the ageing migrants, however is a place of learning and becoming, being neither Polish nor Swedish but rather living and being 'in between' the Polish migrants negotiated who they are; they are anchored in Sweden on the one hand, but linked culturally to Polish culture, on the other, as Jadwiga said:

I was not and will not be Swedish. It is primarily related to culture and language. I am culturally linked without comparison, more to Poland than to Sweden. This ... cannot be changed.

Still, these migrants are no longer Polish and yet 'not enough' Swedish; they have some doubts about who they are. Even though in some way they might feel more Swedish than Polish, as Jan said:

I became too Swedish, for sure, because I do not know if I would have managed to come back to Poland, find myself there ... maybe, maybe? But I'm not sure. Well, a man is a bit weird, you know, a little bit, you know, maybe a little strange. I do not know how to explain it, well... you get another perspective ...

Being a migrant means constant negotiation of 'Who am I'? However, the reason for migration can be seen as meaningful when understood through the perspective of biographical ageing. Why did the person migrate? What preferences does she/he have concerning the place/country/culture she/he migrated to? What changes has she/he experienced during the time/life course?

Nevertheless, and most importantly, this study of elderly Polish migrants in Sweden illustrates that they cannot simply be reduced to their migration experience, but that they also carry with them a myriad of relevant life experiences to the new host country, which enriched their opportunities for learning (Małgorzata Malec Rawiński, 2021).

The second contribution is an example from the project on *Following footprints of resilient young people: successful educational trajectories and transition into higher education* presented by Carina Carlhed Ydhag and Ali Osman: Researching social support and social investments for academic success among upper secondary students

INTRODUCTION

Why choose a research topic like academic success? We are constantly aware of the current political and public discourses of educational achievements and employability supporting the national and international ambitions to fulfil goals. Rather than follow the policy ideas of what student success is and thus track numbers of student completions or successful transitions from education to labour market, we have been eager to find ways of researching these phenomena, ways in which the meaning-making processes are focused and analysed. Lately, we have been engaged in examining how young adults give meaning to performing well in school and how their social and cultural backgrounds play a role. One special interest has been to study how students from both disadvantaged and privileged social situations, and how they motivate themselves and manage to mobilise support from their social networks to maintain high achievements in school and eventually achieve transition to higher education. In our analysis we adopted an analytical framework and concepts derived from cumulative empirical studies (Osman, et al. 2020; Carlhed, et al. 2021; Månsson, et al. 2021) inspired by Coleman (1988) and Bourdieu's (1990, 2010) conceptualisations of social capital and habitus.

THE SIGNIFICANCE OF SUPPORT AND SOCIAL NETWORKS FOR DISADVANTAGED STUDENTS

In the analysis, the interview data (n=23) was sorted thematically, focusing on which support students with low levels of inherited educational capital mobilised. We focused on the sup-

port that transcended, socio-economic background, ethnicity/race or gender. We identified three types of themes regarding support that the students singled out as significant in their school performance, irrespective of their background: 1. *Unconditional emotional support*. As one student pointed out. “She [mother] helps me to prepare for my tests. She asks me questions and I answer them.... She is my moral support. My mother knows when I am stressed. 2. *Peer support* as described by a student: “L is my best friend. He tells me the truth and stops me from doing stupid things”. Another student pointed out: “I usually work with those that are on my level and they are the most fun to work with. Yes, I hang out with classmates that I know are on the same level or slightly better” and 3. *Teacher’s support*: I have a teacher. She is very good and encourages me if I doubt about getting a certain grade. She always tells me I can get it and when I get the grade she says, ‘What did I tell you?’

The results show that there is a combination of three factors that spur these students to excel academically. The quality of the student–teacher relationship, i.e. the engaged teacher. Unconditional supportive family, i.e., parents who push these students to do their best, but at the same time minimise everyday school anxiety. Finally, socialisation with like-minded peers who provide them with academic and non-academic support and motivation. (see Osman et al, 2020; Månsson, et al, 2021)

MECHANISMS AND MEANING IN THE SOCIAL INVESTMENT IN ITSELF

From the students’ own stories of what drives them to perform well in school, we aimed to discover the mechanisms and meaning in the actual social investment (to become aca-

demically high-achievers). For this analysis we used interview data (n=52) from different gender, socio-economic, educational and migrant/native backgrounds. In our latest article (Carlhed et al, 2021) we developed a tentative analytical model of Bourdieu's (2010) concept of *illusio*, which we use as a dimension of habitus, like a magnifying glass.

The core meaning in *illusio* is the strong *belief* in the necessity of an actual social investment, but we also focused on three aspects 1) its specific *catalysing origins* in relation to specific life circumstances and habituses, 2) the *social targets* e.g. people the social energy involves and 3) the *gains* – that is what makes them believe the game is worthwhile. From the students' narratives we reconstructed a main theme: 'Reasons for seeking success' and four sub-themes which reflected the variation of reasons and were called different kinds of *illusio*: *Revanche*, *Proficiency*, *Fear of failing* and *Expectations*, and in each sub-theme we explored how the specific *illusio* came into play with the habitus.

Differences were apparent between students with a migrant background and native Swedes when it comes to experiencing racism or low expectations from previous teachers and classmates. For example, the *Revanche* *illusio* was activated or catalysed by habitus clashes from these former experiences and was driven by an urge to restore their human dignity. Another example is when children of immigrants uniquely talked about restoring the parents' and family's social position (which was lowered during the migration process) by the student's high academic achievement. Thus, the gain is about a higher social position in social space. At the same time this *illusio* involved a larger range of social targets compared with the other *illusions*. There are very strong emotions connected to all *illusions*; anger, fear, joy, love, pride, shame and of course hope – for a lucky future.

CONCLUSION

During our ongoing work we are slowly reaching in-depth knowledge about the logic of practice behind a particular social investment in itself – to perform well in upper secondary school and the type of support that is necessary and significant to reach momentum and persistence in the processes. We hope that our model can assist researchers in empirical studies to further develop knowledge about the social aspects of academic success and we hope to continue by analysing our longitudinal data, in progress. The present study contributes to a small but emerging body of literature, which focuses on contextual factors that can add to the educational resilience, and educational success of students.

The final example of research is presented here by Camilla Thunborg.

LEARNING TO NAVIGATE THE SUBURBAN TERRITORY

What is it like to grow up in a disadvantaged suburb and how do young people learn to navigate the suburban territory? In the project: Spatial pockets of (in-)equalities: we explore the life careers of young adults, 18-25 years, in disadvantaged areas in Sweden. In this example we analyse biographical interviews with Bahar, Claudio, Fahtma and Filip. We define learning here as both a construction and a re-construction of lived and unlived lives (Alheit, 1995; Alheit & Dausien, 2000; Bron & Thunborg, 2017), through storytelling and participation in different communities of practice (Wenger, 1998; Lave; 2019).

The suburb studied has about 400 young adults (between 18 and 25) and in total 4,600 inhabitants. It is situated a short distance from an upper-class residential area, diversified when it comes to ethnic, socio-economic and cultural backgrounds and balancing between becoming gentrified or even more disadvantaged. At the time of the interviews a young man was recently murdered, by his best friend, outside his own apartment. His destiny became part of the young adults' re-construction of their lived and unlived lives. What made them stay on the right side? From their stories, I found that learning from family and significant others, participation in school and navigating suburban norms were the most important factors in ending up on the 'right side' and in this example I have narrated their stories and used their own words to come as close to their own account of their lives as possible.

SIGNIFICANT OTHERS

Significant others were important for staying on the 'right side'. The guy that was murdered lacked support. Claudio and Filip's mothers supported them from the beginning and Claudio also met a girl who taught him about 'goodness'. But what is supportive? Fathma thought of her mother as too protective, and started to lie in order to be able to live her own life. Bahar had serious conflicts with her father, was notified to the social service and was placed in emergency homes. After troublesome years with drugs, anorexia and serious illness, she considered herself 'lucky to be on the right side'.

PARTICIPATING IN SCHOOL

A good school was seen as an important factor as they spent a lot of time there and the guy that was murdered went to the nearest school in the suburb, as Claudio and Fathma also did. In school Claudio discovered differences between ‘Swedes’ and ‘Blackheads’ and learnt to fight. Fathma was harassed daily by different guys. Bahar went to another school, where she learnt to drink and take drugs. Only Filip went to the school in the snobbish area and had good school experiences. In a retrospective perspective, school contributed to different paths.

LEARNING SUBURBAN NORMS

Learning to navigate the norms of the suburb was important and at the age of ten, the risk of becoming a criminal started. The norms were rough and aggressive: ‘loyalty was everything’. The guy that was murdered was a nice guy, bullied at times, and thus became an easy target for criminal gangs. Filip begun to play handball and became an elite player, and navigated between that world and the suburb by being diplomatic. He even talked himself out of being robbed three times. After falling in love, at 15, Claudio quit fighting and stayed at home, ‘out of trouble’. He started to study and did well, but dropped out and nearly became addicted to TV games. Fahtma started upper secondary school in the city, pretending to come from an area with a better reputation. Despite wishing to escape from the suburb, she was recently forced to sign a cell phone contract for criminals by one of her former class mates. Bahar moved back to the suburb and got a job. She dreamt of becoming a social worker to be able to make a difference for others.

DISCUSSION

In the public debate about disadvantaged suburbs much attention is paid to young men at risk. The results of this study focus on the importance of significant others, school and activities that break with the suburban norms to stay on the 'right side'.

The four young adults could identify themselves with the murder victim as it could have easily been one of them. To become part of the suburb, Claudio learnt to fight; falling in love became a turning point, and studying and escaping into the world of TV games his way out. Filip, with one foot in the suburb and one elsewhere, learnt diplomacy. Having supportive mothers and significant others was crucial for staying on the right side for both of them.

The two women struggled between the norms of their families and the suburb and became victims of both. They had no support from their families, or in school, but survived. Fathma learnt to lie and pretend to be someone else. Bahar got help from society and returned, wanting to make a difference for others.

One conclusion is that being double victims as women in disadvantaged areas needs more attention in disadvantaged suburbs in both public debate and research.

SOME CONCLUDING REMARKS

These were just three examples of understanding adults learning: adulthood, non-traditional students, and disadvantaged adults but also young adults from the perspective of the Adult Learning Research Group. They provide useful illustrations of the various methodological and theoretical approaches used

within the group and the interesting results which can emerge through such research.

The Adult Learning Research group has its own dynamics by depending on the composition of various members with their own research prospects, ideas and careers, and obviously each member has his/her own topic of interest. Thus there is a variety of projects and concepts. Nevertheless, already now, as we understand and support each other theoretically and methodologically through stimulating criticism and discussions, we are still looking for tasks which could bring us together along and across our themes. One opportunity might be a common book, an anthology, in which we could find the core and peripheries of our rich landscape of adult learning and links between them. The other is a project that a whole group could be involved in: the process of writing a proposal. Such an initiative has already been initiated. We have just applied for such a project and hope to be funded.

To engage in a common project could be a way to consolidate the group even more, even if only those members who have permanent positions stay, while others finish their projects and move on. We see that we already have a high level of collaboration and teamwork within the group, as we have been fortunate enough to see some researchers come back to the Department and continue their collaboration with us. As a group we are not involved in any specific teaching program yet, but we are engaged in several programs and courses which we can link to important aspects of our research. Obviously there is a potential in our group to develop programs directly connected to our research.

To conclude, we hope that from a mosaic and variety of methodological and theoretical approaches, we will be able to achieve a holistic understanding of adult learning.

The Adult Learning Research group is coordinated currently by two colleagues: Camilla Thunborg and Małgorzata Malec Rawiński, while responsibility for moderating the seminars shifts among senior researchers, which contributes even more to the mosaic of the adult learning landscape.

REFERENCES:

- Alheit, P. (1995) 'Biographical learning: Theoretical outline, challenges and contradictions of a new approach in adult education, pp. 57-74. In: Alheit, P., Bron-Wojciechowska, A., Brugger, E. & Dominicé, P. (Eds.), *The Biographical Approach in European Adult Education*, (57-74). Wien: VWV.
- Alheit, P. & Dausien, B. (2000). 'Biographicity' as a basic resource of lifelong learning, pp.400-422. In: Alheit, P., Beck, J., Kammler, E., Salling Olesen, H. & Taylor, R. (Eds.) *Lifelong learning inside and outside schools*. Vol. 2. Roskilde: RUC.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* Westport, CT: Greenwood: 241-58
- Bourdieu, P. (1990). *In other words: Towards a reflexive sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2010). Sociologists of belief and beliefs of sociologists. *Nordic Journal of Religion and Society*, 23(1), 1-7.
- Bron, A. (2000). Floating as an analytical category in the narratives of Polish immigrants to Sweden, pp. 119-132. In: *Allvarlig debatt and rolig lek*. En festskrift tillägnad Andrzej Nils Uggla, Uppsala: Uppsala Universitet, Centrum för multietnisk forskning.
- Bron, A. & Thunborg, C. (2017). Theorising biographical work form non-traditional students' stories in Higher Education. *International Journal of Contemporary Sociology* 54(2), 111-127.
- Carlhed Ydhag, C. (2020). *Uppkomsten av ett professionellt medicinskt fält. Läkares, sjuksköterskors och laboratorieassistentera formering*. [The rise of a professional medical field. The formation of doctors, nurses and laboratory assistants]. Monograph in Stockholm Studies in Education, Stockholm University Press, pp. 221). <https://www.stockholmuniversitetspress.se/site/books/m/10.16993/bbc/>
- Carlhed Ydhag, C., Månsson, N. & Osman, A. (2021). Momentums of success, illusio and habitus: high-achieving upper secondary students' reasons for seeking academic success. *International Journal of Educational Research* 109, 101805. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2021.101805>

- Coleman, J. S. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American journal of sociology* 94: 95-120.
- Eslachi, M & Osman, A. (2021). Becoming a social entrepreneur: Individual and collective learning in communities of practice. *Australian Journal of Adult Learning*. 61 (2).
- Foucault, M. (1991) Governmentality. pp. 87-104. In: Burchell, G., Gordon, C. & Miller, P., (Eds.). *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: University of Chicago Press.
- Giersch, J., Carlhed Ydhag, C., & Korhonen, V. (2021). Motivations to Become a Teacher in Finland, Sweden, and the United States. *Nordic Studies in Education* 41(1), 62–79. <https://doi.org/10.23865/nse.v41.2200>
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Lave, J. (2019). *Learning and Everyday Life. Access, Participation and Changing Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Malec-Rawiński, M. (2021). In search of biographical ageing – a research-based concept. *Australian Journal of Adult Learning (AJAL)*, 61(1), 86-108.
- Malec-Rawiński M., Bartosz B., (2017). An educational model for work with seniors– experiences of teachers working at the University of the Third Age. *Dyskursy Młodych Andragogów (Adult Education Discourses)* 18, 219-232.
- Malec-Rawiński, M. (2017). Ageing and learning experiences: The perspective of a Polish senior immigrant in Sweden, *Australian Journal of Adult Learning (AJAL)*, 57, (3), 421-439.
- Mead G. H. (1932). *The Philosophy of the Present*. LaSalle, Illinois: Open Court.
- Månsson, N., Carlhed Ydhag, C., & Osman, A. (2021). I skuggan av kulturellt kapital – om konsten att omforma habitus för skolframgång. *Nordic Studies in Education* 41(2), 130–147. doi.org/10.23865/nse.v41.2353
- Nilsson, S. (2017). Employability, Employment and the Establishment of Higher Education Graduates in the Labour Market, pp. 65-85. In: Tomlinson, M. & Holmes, L. (Eds.) *Graduate Employability in Context: Theory, Research and Debate*. Palgrave Macmillan.
- Nilsson, S. & Nyström, S. (2013). Adult learning, education, and the labour market in the employability regime. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 4(2), 171-187.
- Nørholm Lundin, A. (2020). Att bli och att vara framgångsrik musiker: socialisation och sortering genom livet. *Educare* 1, 82-108. <https://ojs.mau.se/index.php/educare/article/view/498>
- Nørholm Lundin, A. (2021). Why bother getting involved? Commitment and mobilisation within current climate- and environmental movements. *Adult Education Discourses*, 22 (21), 23-40.

- Osman, A., Carlhed Ydhag, C., & Månsson, N. (2020). Recipe for Educational Success: A study of successful school performance of students from low social cultural background. *International Studies in Sociology of Education*. <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1764379>
- Osman, A. & Thunborg, C. (2019) The Challenge of Recruiting Underrepresented Groups – Exploring Organizational Recruitment Practices in Sweden. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 9 (1), 3-18.
- Thunborg, C. (2016). Learning behind the curtains – becoming health care assistants in Sweden. *Diversity and equality in health and care*, 13 (1), 165-171.
- Thunborg, C & Bron, A. (2019). Being in constant transition or recurrent formation: Non-traditional graduates' life transitions before, during and after higher education in Sweden. *Studies in the Education of Adults*, 59 (1), 36-54.
- Thunborg, C., Osman, A & Bron, A. (2021): Being in limbo or learning to belong? – Telling the stories of asylum seekers in a mill town, *Studies in the education of Adults*, DOI: 10.1080/02660830.2020.1824666
- Wenger, E. (1998). *Community of practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

SAMMANFATTNING

EN MOSAIK AV FORSKNING OM VUXNAS LÄRANDE

Forskning om vuxnas lärande utgår ifrån att lärande är en livslång, livsvid och livsdjup process som sker i formella och institutionella samt i vardagliga informella sammanhang. Ett grundantagande är att människor formas av olika livsvillkor utifrån deras sociala och etniska bakgrund och tidigare livserfarenheter, de platser där de bor och de sociala sammanhang de deltar i. Samtidigt formar människor också sina egna livsvillkor genom de beslut de fattar och de unika erfarenheter de har. För att utveckla kunskapen om vuxnas lärande används en mångfald av forskningsansatser, metoder och teorier för att empiriskt utforska såväl vad som lärs och hur lärande sker som under vilka villkor det görs, utifrån ett mikro-, meso- och makroperspektiv. Forskargruppens arbete kan liknas vid en mosaik av ansatser, perspektiv, metoder och fokus. I det här kapitlet beskrivs denna

mosaik i såväl ett historiskt som ett nutida perspektiv. För att ge ytterligare fördjupning ges tre exempel på aktuell forskning. Det första exemplet baseras på polska invandrades berättelser och behandlar vad det innebär att lära som äldre. Studien visar att polska äldre migranternas berättelser inte kan reduceras till migrationserfarenheten, utan att de också bär med sig en myriad av relevanta livserfarenheter till det nya värdlandet. Livserfarenheterna berikar sedan deras möjligheter till lärande. Det andra exemplet handlar om vilka villkor som krävs för att lyckas i skolan och fokuserar på gymnasieelever med olika bakgrund samt identifierar ett antal sociala villkor som har betydelse för deras studieframgång. Forskarna identifierade tre typer av stöd som eleverna oavsett bakgrund såg som betydelsefulla för skolprestationen: känslomässigt stöd från betydelsefulla personer, stöd från kamrater och stöd från lärare. Det tredje exemplet handlar om unga vuxna i en utsatt förort och hur de lär sig att navigera mellan olika miljöer och undgår risken att hamna på fel sida. Resultatet visar på vikten av betydelsefulla personer, en bra skola och deltagande i aktiviteter som bryter mot förortsnormerna. En slutsats är också att kvinnor som vill bryta mot traditionella familjenormer och/eller har svagt stöd hemma lätt blir offer för kriminella grupperingar i förorten och riskerar att bli dubbelt utsatta. Dessa kvinnors situation behöver större uppmärksamhet i både samhällsdebatt och forskning. Kapitlet avslutas med visioner och mål för fortsatt forskning.

Utbildningshistoria och utbildningssociologi³⁷

Joakim Landahl

Den 13 februari 2009 skickades ett mejl till adressen NyaPedInst@ped.su.se där ett nytt seminarium annonserades. Mottagare av mejlet var personalen på den nya institution som var en sammanslagning av den gamla Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet och delar av Lärarhögskolan i Stockholm. Seminariet i fråga kallades Seminariet för utbildningshistoria och utbildningssociologi och bestod inledningsvis av en rätt liten krets intresserade.

Eftersom det var en småskalig grupp gjorde även enstaka personalförändringar att gruppens inriktning påverkades. När en av initiativtagarna bytte arbetsplats kom seminariet att byta namn till Utbildningshistoriska seminariet. Verksamheten fortsatte några år till i seminarieform, men kom efter hand att tunnna ut (återigen på grund av personalförändringar) och snart skapades därför ett fakultetsövergripande seminarium för utbildningshistoria. Parallellt med detta togs emellertid ett initiativ

37 Gruppens medlemmar januari 2022: Anna Ahlgren, Åsa Broberg, Ebba Christina Blåvarg, Erik Cardelus, Tobias Dahlkvist, Jonas Gustafsson, Niklas Hill, Elisabeth Hultqvist, Eva Insulander, Victor Johansson, Shamal Kaveh, Joakim Landahl, Eric Larsson, Stefan Lund, Daniel Lövheim, Larissa Mickwitz, Paula Mähle, Johanna Ringarp, Petter Sandgren, David Thorsén, Annika Ullman, Matilda Wiklund och Rebecca Ye.

på institutionen att skapa forskargrupper, och därmed tillkom den grupp som sedermera kom att heta Utbildningshistoria och utbildningssociologi.³⁸

Önskan om ett närmande mellan historia och sociologi har funnits länge. Durkheim menade 1899 att historia och sociologi på lång sikt var mer eller mindre dömda att smälta samman till en och samma disciplin, där element från respektive gebit skulle kombineras och bilda en enhet (Steinmetz, 2011). Det var på vissa sätt en förvånande prognos, givet att han i samhällslivet i stort tyckte sig se en fortgående specialisering och arbetsdelning. Samtidigt hade tron på ett framtida närmande en grogrund i att det rent faktiskt fanns mycket starka kopplingar mellan de båda disciplinerna, vilket ju är tydligt hos klassiska sociologer som Durkheim, Weber och Marx.

Snart kom emellertid klyftan mellan historia och sociologi att öka i takt med att både samhälls- och humanvetenskaperna rent generellt genomgick en specialiseringsprocess. Det utvecklades specialiserade discipliner, med särskilda tidskrifter, konferenser, tjänster, kurser och nätverk, där dessutom respektive ämne kom att förgrena sig i ett allt finare mönster. Processen kom emellertid att ackompanjeras av en återkommande vilja att, om inte sammansmälta, så åtminstone skapa en dialog mellan olika kunskapsområden. Nio decennier efter Durkheims vision om en enhetsvetenskap klagade Norbert Elias på att sociologin hade retirerat till nutiden och därmed avlägsnat sig från sitt klassiska arv. Processen, som i grunden varit helt oplanerad, hade främst skett under efterkrigstiden och resulterat i att klyftan

38 Gruppens inriktning var i början något spretig, vilket fångades av det något oklara namn som gruppen då hade (Utbildningsstudier). Sitt nuvarande namn fick gruppen våren 2018.

mellan teoretisk och empirisk forskning vidgats. Så stod man nu med en samhällsteori utan empiri och empiriska studier utan teori, samt med en bild av samhället som statiskt (Elias, 1987). Andra har formulerat sig starkare kring det inbördes förhållandet mellan sociologi och historia. Pierre Bourdieu har exempelvis argumenterat för att gränsen mellan sociologi och historia i grund och botten saknar mening. Det är en gräns som enbart är knuten till en traditionell arbetsdelning, och som endast upprätthålls av sociala intressen. ”The sociologist is someone who does comparative history on the particular case of the present; the sociologist is a historian who takes the present as object, with the ulterior motive of constituting the present as a particular case and locating it in the universe of possible cases” (Bourdieu, 2014: 87).

Bland de som önskat sig ett närmande mellan disciplinerna hör Peter Burke som i *Sociology and history* (1980) diskuterar på vilka sätt de båda kan ha ett ömsesidigt utbyte av varandra.³⁹ Han uppmärksammar också att relationen inte på något sätt är enkel och att den ibland tagit formen av en dialog mellan döva, men att det finns en stor potential i ett ökat idéutbyte. Historia kan då definieras som vetenskapen om samhällen, medan sociologi är vetenskapen om samhället. Disciplinerna är på det sättet komplementära och ett samarbete kan innebära att en viss typ av trångsynthet som frodas inom ett visst område kan undvikas. På ett liknande sätt menar Sewell Jr (2005) att historiker och samhällsteoretiker behärskar olika saker och att ett närmande är fruktbart. Historiker har exempelvis en god förståelse för

39 Hans försök att skapa en dialog var emellertid färgad av att han skrev som historiker, och det är signifikativt att när boken 1992 kom i en ny upplaga hade titeln ändrats till *History and social theory* (Burke, 1992).

temporalitet, men till skillnad från samhällsteoretiker mindre intresse för teori och de stora frågorna.

PUBLIKATIONER INOM FORSKARGRUPPEN: TRE NEDSLAG

Forskargruppens tvärvetenskapliga inriktning öppnar upp för en kombination av personer som i varierande grad arbetar med utbildningshistoria och/eller utbildningssociologi. Inom denna breda ram finns en rad olika forskningsintressen som på olika sätt hanterar relationen mellan utbildning och samhälle.

Utbildningshistoriska och utbildningssociologiska angreppssätt kan tillämpas på de mest skilda fenomen. I den meningen har gruppen ingen förutbestämd tematisk inriktning, men samtidigt finns det vissa typer av fenomen som oftare har blivit studerade av gruppens medlemmar. En relativt stor andel av forskningen är inriktad på skolväsendet, speciellt grundskolan och gymnasiet. Ingen har hittills givit sig på förskolan men några har studerat högre utbildning. Olika sammanhang utanför skolan har ägnats visst intresse, exempelvis i form av lärande på museum och kollo samt lärande för arbetslivet. Gruppen arbetar inte heller utifrån någon enhetlig teoretisk inspiration. Teoretiska förebilder används huvudsakligen på individnivå, och även om det också här finns beröringspunkter förekommer de snarare från fall till fall.

I det följande ges tre exempel på forskning som bedrivs inom gruppen. Det rör sig givetvis inte om någon heltäckande beskrivning, men är tänkt som en översiktlig introduktion till några av de intressen gruppens medlemmar uppvisar.

TEMA 1. INTERNATIONELLA OCH TRANSNATIONELLA PERSPEKTIV

Det första temat, internationella och transnationella perspektiv, avspeglar ett ökande intresse för globala, internationella och transnationella processer och komparationer. Vi ser här en strävan att gå bortom den metodologiska nationalism som länge dominerat åtminstone delar av den pedagogiska forskningen, i likhet med annan samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning. Även om motreaktionen ibland kan bli väl stark – i form av en ”metodologisk transnationalism” – finns det starka skäl att intressera sig för hur en allt mer globaliserad värld tar form och hur detta tar sig uttryck även inom utbildningens område. Hur utbildning formas och formar en allt mer internationaliserad värld, inklusive de spänningar, konflikter och marginaliseringar som hänger samman med detta, kan belysas utifrån en mängd olika perspektiv. Komparativa studier där utbildning i två länder ställs mot varandra (Broberg et al., 2021; Falkenberg & Ringarp 2021) har en given plats men här finns också många andra metoder och angreppssätt.

En linje handlar om hur det går till när en viss internationell standard etableras. Internationella kunskapsmätningar är ett sådant exempel, där förstas OECD:s PISA-undersökning är det mest inflytelserika exemplet (Ringarp, 2016; Landahl, 2020a). Ett parallellt exempel är internationella kunskapstävlingar, såsom matematik- och NO-olympiader, vilka inte minst inom naturvetenskapliga ämnen tillskrivits en stor betydelse under efterkrigstiden (Lövheim, 2021). Vidare har internationella jämförelser skett inom ramen för de världsutställningar som kring förra sekelskiftet spelade en stor roll även på skolom-

rådet (Landahl, 2019). Alla internationella kontakter leder dock inte till internationell standardisering. Det finns även exempel på hur internationella arenor skapats för ömsesidigt utbyte, utan att nödvändigtvis leda till att gemensamma uppfattningar och standarder har formerats. Ett exempel på en sådan arena är de internationella nätverk för lärare i form av nordiska skolmöten, där tusentals pedagoger träffades under decennierna kring förra sekelskiftet (Landahl, 2015a; Ullman, 2021).

Migration är ett annat tema som på olika sätt har blivit belyst. En aspekt som uppmärksammas handlar om de olika sätt varpå nyanlända lärare kan integreras i ett enskilt lands arbetsmarknad. I Sverige startade exempelvis en satsning kallad Snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare (Bengtsson & Mickwitz, 2021). Ett annat perspektiv fokuserar på elever, exempelvis frågan om skolframgång i mångkulturella skolor (Lund & Lund, 2016) eller hur elever i en allt mer segregerad skola upprättar och förhandlar symboliska gränser mellan varandra (Lund, 2020). Ytterligare forskning handlar om hur migration representeras på museer (Insulander, 2019) och om lärares antirasistiska arbete (Bergh & Wiklund, 2021).

Migrationsforskning är ofta intimt sammanknippad med samhälleliga hierarkier, med över- och underordning. Medan migration ofta aktualiseras av mänsklig utsatthet i form av krig, terror och fattigdom, är en annan typ av transnationell rörelse snarast en effekt av samhälleliga eliters tillgångar. Transnationella eliter använder sig av utbildning, exempelvis genom internationella internatskolor för eliten (Sandgren, 2017) eller genom universitetsstudier utomlands (Ye, 2021a, b, c). Även inom ramen för högre utbildning finns det dock tydliga exempel på hur koloniala och rasistiska strukturer utövar en stark inverkan (Mählck, 2018 a, b).

TEMA 2. KUNSKAP

Det andra temat – kunskap – kan tyckas närmast överflödigt att nämna i ett pedagogiskt sammanhang, men ska här användas för att kategorisera en del av forskningen inom ramen för gruppen som på olika sätt kretsar kring hur kunskap och lärande som idé och praktik formas av sitt sociala sammanhang. Inom temat finns intressen som spänner från vetenskaplig till mer vardaglig kunskap, hur den produceras och förmedlas samt vilken typ av effekter den får i olika kontexter.

Ett institutionellt sammanhang som flera har intresserat sig för är skolan, och där utgör skolämnen en tacksam ingång för att studera vilken typ av kunskaper som förmedlas, hur de förmedlas och vad detta säger om skolan och dess relation till samhället. Skolämnen är intressanta att studera som ett sätt att få en inblick i institutionen skolan, men säger också mycket om relationen till det omgivande samhället. Relationen är komplex mellan de kunskaper som förmedlas i skolan och de som på olika sätt förekommer i andra delar av samhället. Vissa skolämnen blir högt värderade i en skolkontext för att de anses ha ett samhällligt värde. Dessa blir föremål för olika typer av satsningar för att öka deras status och anseende i skolan. Vissa skolämnen är exempelvis starkt kopplade till vetenskapliga discipliner, medan andra saknar motsvarigheter på universiteten. Vilken typ av skolkunskaper som tillmäts vikt kan variera kraftigt, samtidigt som det finns en stabilitet i själva skolans system som gör att läroplanen uppvisar en åtminstone ytlig likhet över tid. Bland de ämnen som studerats inom forskargruppen finner vi musik (Gustafsson, 2000); naturvetenskap, matematik och teknik (Lövheim, 2016; Lövheim, 2006); historia (Insulander, 2017),

teckning (Landahl, 2019), moderna språk (Cardelús, 2015), samhällskunskap och livskunskap (Landahl, 2015b), psykologi (Blåvarg, 2020) och religion (Landahl, 2020b). Även ett inslag som PRAO kan räknas in i denna kategori, även om det inte traditionellt räknas som ett skolämne (Broberg, 2020b).

Kunskapsdimensionen begränsar sig förstås inte bara till skolämnen och det finns också andra skolformer och pedagogiska sammanhang som ägnats uppmärksamhet i gruppen. Frågan om kunskap och lärande är svår att skilja från det sammanhang inom vilket det uppträder. En flickskola i det tidiga 1900-talets Sverige (Thorsén, 2020, 2021) eller ett historiskt museum från 2000-talet (Insulander, 2010) är båda exempel på kunskapsförmedlande institutioner, men publiken de riktar sig till är delvis olika, och kunskapsurvalet och teknikerna som används för att förmedla kunskapen skiljer sig åt. I flickskolan kunde det exempelvis anses viktigt att eleverna fick pröva på dissektioner av döda djur, medan museet i 2000-talets Sverige använde helt andra tekniker för att söka aktivera åskådarna. I gruppen riktas uppmärksamhet mot en rad olika sammanhang i vilken kunskap och lärande är bärande beståndsdelar. Hit hör folkbildning (Hill, 2020; Wiklund, 2013), högre utbildning (Gustavsson et al, 2019), yrkesutbildning (Broberg, 2020a), arbetsmarknadsutbildning (Ringarp, 2020) och de kunskaper som krävts av husmödrar (Broberg & Sandström, 2018).

Den mer vetenskapliga produktionen av kunskap är ett annat område som på olika sätt har studerats inom forskargruppen. Här finns exempelvis forskning om pedagogikdisciplinens historia (Landahl & Larsson, 2022). Sådana studier bottnar i vetenskapssociologi och kunskapshistoria, och lyfter bland annat frå-

gan om hur och varför viss vetenskaplig kunskap får eller förlorar samhälleligt erkännande. Framväxten av utbildningsvetenskap som vetenskapsområde (Burman, Lövheim & Ringarp, 2018) exemplifierar hur förändringar i vetenskaplig legitimitet påverkar hur forskning finansieras. Andra studier belyser hur kunskaper, exempelvis vetenskapliga sådana, får effekter långt utanför akademins väggar. Det kan handla om de normaliseringsprocesser som bidrar till att skapa en bild av vad det innebär att vara elev, något som bland annat tydliggörs i samband med skolstart (Ahlgren, 2021). Hur den typen av vetenskapligt grundade kategoriseringar kan skilja sig åt exemplifieras av fallet epilepsi, som å ena sidan har föranlett segregering och stigmatiserande åtgärder (Ringarp, 2019) och å andra sidan har sammankopplats med föreställningar om vad som kännetecknar ett konstnärligt geni (Dahlkvist, 2015).

TEMA 3. UTBILDNINGSPOLITIK OCH SOCIAL RÄTTVISA

Det tredje temat kretsar kring politik i bred mening och handlar om de sätt varpå utbildningssystem – och i förlängningen samhället – styrs och tar form via konkreta politiska beslut, via en samhällelig diskurs eller under påverkan av samhällsförändringar.

Den här processen är inte homogen och opersonlig utan är beroende av ett antal aktörer som kan inta roller både som subjekt och objekt, som både påverkar och påverkas av en politisk och samhällelig utveckling. Bland de aktörer som särskilt har uppmärksamats kan vi till att börja med nämna lärare, som flera i gruppen ägnat sin forskning åt. Det har då exempelvis handlat om lärares roll i media (Wiklund, 2012), professions-

perspektiv på bedömning (Mickwitz, 2021), skolans kommunalisering (Ringarp, 2011) och lärares omsorgs- och fostransarbete (Landahl, 2006). En annan typ av aktör är de som tar initiativ till att skolor bildas – skolstiftarna – en kategori som blir särskilt viktig i skeden när skolväsendet expanderar, då man får inflytande över vilken typ av kunskaper som anses viktiga för olika kategorier av elever (Ullman, 2004). När väl en skola är skapad behöver den styras, och en viktig men historiskt föränderlig aktör här är rektorn (Ullman, 1997; 2016). Enskilda politiker är mindre studerade; dock har ecklesiastikministern Fridtjuf Bergs liv (Landahl, 2016) och död (Landahl & Ullman, 2019) studerats. I andra studier står istället skolans kollektiva aktörer i centrum. Här rör det sig exempelvis om nationella elevorganisationer, såsom SECO, Elevförbundet och lokala elevråd (Johansson, 2021; Landahl, 2015c), eller enskilda experimentella skolor som Experimentgymnasiet i Göteborg (Lövheim, 2020).

En annan dimension som har berörts i flera studier är representationen av skolan samt dess framtida utveckling. Här återfinns bland annat studier som tar fasta på massmedias bild av skolan, men också de förväntningar och farhågor som uttrycks i exempelvis debattböcker och akademisk litteratur. Här går det att urskilja två huvudlinjer: ett utopiskt och ett dystopiskt. Den utopiska linjen återfinns i en antologi om 68-rörelsen och pedagogiken (Burman & Landahl, 2020) och i en antologi om pedagogiska utopier (Burman et al., 2021). Här studeras pedagogik i bred mening och exempelvis ställs frågan om vad som kännetecknar nyliberalismen som utopi (Kaveh, 2021). Därmed är vi måhända också inne på den flytande gränsen mellan utopi och dystopi, vilket leder vidare till frågan om de mer renodlat dystra framställningarna av skolans tillstånd. Här återfinns texter som

på olika sätt tematiserar skolans kris och här är den massmediala bilden av skolan central (Wiklund, 2006, 2018; Landahl et al., 2021).

Ytterligare en kategori av studier handlar om hur samhällsliga hierarkier uppstår, reproduceras respektive bekämpas inom ramen för utbildningsväsendet. Här återfinns såväl historiska som samtida studier av elitpräglade skolor, såväl inom ramen för internatskolor, gymnasieskolor som högre utbildning (Larsson, 2019; Larsson & Hultqvist, 2017; Sandgren, 2017; Ye, 2021b). Hur idealet om likvärdighet historiskt har tagit form, t.ex. i kampen mot meritokrati (Landahl & Lövheim 2020; Ringarp 2017), kan här ställas mot mekanismer som på senare tid bidragit till att underminera densamma, exempelvis skolval (Lund 2015; Hultqvist, 2018; Sandgren 2021).

REFERENCES

- Ahlgren, A. (2021). Bland brokiga och bråkiga. Konstruktioner av eleven i svensk skola. Opublicerat manus till 10 %-seminarium. Institutionen för pedagogik och didaktik. Stockholms universitet.
- Bengtsson, A. & Mickwitz, L. (2021). The complexity of professional integration: An investigation of newly arrived teachers' initial process of establishing themselves as teachers in Sweden. *European Educational Research Journal*.
- Bergh, A. & Wiklund, M. (2021). Lärares antirasistiska arbete – möjligheter och utmaningar i skola och samhälle. I H. Lorentz & B. Bergstedt (red.), *Interkulturella dimensioner: Pedagogik för interkulturellt lärande*. Studentlitteratur.
- Blåvarg, E.C. (2020). Psykologi på schemat. Formeringen av ett skolämne. Opublicerat manus till 50 %-seminarium. Institutionen för pedagogik och didaktik. Stockholms universitet.
- Bourdieu, P. (2014). *On the state: Lectures at the Collège de France, 1989–1992*. Polity.
- Broberg, Å. & Sandström, B. (2018). Hushållningens pedagogiska innehåll – en analys av ICA-Kuriren 1942. *Historisk tidskrift*, 138(2), 255–85.

- Broberg Å. (2020a). *Constructing vocational education capital: An analysis of symbolic values in the Swedish VET system of 1918*. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 10(2), 129–151.
- Broberg Å. (2020b). PRYO och PRAO: Olika föreställningar om arbete och arbetsliv i grundskolans historia. *Vägval i skolans historia* no 3. Uppsala: Föreningen för svensk undervisningshistoria.
- Broberg, Å., Lindberg, V. & Wärvik, G-B. (2021). Women's vocational education in Finland and Sweden from 1890–1990: The example of vocational home economics education. *Journal of vocational education and training* DOI: 10.1080/13636820.2021.1889646
- Burke, P. (1980). *Sociology and history*. Allen & Unwin.
- Burke, P. (1992). *History and social theory*. Polity.
- Burman, A., Lövheim, D. & Ringarp, J. (red.) (2018). *Utbildningsvetenskap: Vitmesseminarium om ett vetenskapsområdes uppkomst, utveckling och samtida utmaningar*. Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola.
- Burman, A. & Landahl, J. (red.) (2020). *1968 och pedagogiken*. Södertörn studies in intellectual and cultural history 4. Södertörns högskola.
- Burman, A. & Kaveh, S. (2020). Var realist – kräv det omöjliga! Sextioåttarörelsen, det politiska och det pedagogiska. I A. Burman & J. Landahl (red.), *1968 och pedagogiken*. Södertörns högskola.
- Burman, A., Landahl, J. & Lövheim, D. (2021). *Moderna pedagogiska utopier*. Södertörn Studies in Intellectual and Cultural History 8. Södertörns högskola.
- Cardelús, E. (2015). *Motivationer, attityder och moderna språk: En studie om elevers motivationsprocesser och attityder vid studier och lärande av moderna språk*. [Doktorsavhandling] Stockholms universitet.
- Dahlkvist, T. (2015). The epileptic genius: the use of Dostoevsky as example in the medical debate over the pathology of genius. *Journal of the History of Ideas*, 76(4), 587–608.
- Dahlkvist, T. (2021). ”Min enda last, min sista glädje”: Absinten i *Inferno* och sekelskiftets civilisationskritik. I C. Carlander (red.), *Strindbergiana: Trettio-sjätte samlingen* (s. 55–81) Stockholm.
- Elias, N. (1987). The Retreat of Sociologists into the Present. *Theory, Culture & Society*, 4(2–3), 223–247. doi:10.1177/026327687004002003
- Falkenberg, K. & Ringarp, J. (2021). Teachers' autonomy in assessment between perceived fairness and institutional framings: Sweden and Germany in comparison. I J. Eckhardt Larsen, B. Schulte, & F.W. Thue Fredrik (red.), *Schoolteachers and the Nordic Model: Comparative and historical perspectives*. Routledge.
- Gustafsson, J. (2000). *Så ska det låta: studier av det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige 1900–1965* [doktorsavhandling]. Uppsala universitet.
- Gustavsson, A., Scheja, M. & Ullman, A. (2019). *Rum för en ny högskola: några pedagogiska idéer i pläderingen för en ny ”högskola i hufvudstaden”*. Högskoleföreningen i Stockholm.

- Hill, N. (2020). Demokrati på köpet? Demokratisynen i svenska föreningshandböcker 1949–2010. Opublicerat manus till 50 %-seminarium. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet.
- Hultqvist, E., Lindblad, S. & Popkewitz, T. (ed.) (2018) *Critical Analyses of Educational Reforms in an Era of Transnational Governance*. Springer.
- Hultqvist, E. (2018) Educational Restructuring and Social Boundaries: School Choice and Consumers of Education. I Hultqvist, E., Lindblad, S. & Popkewitz, T. (ed.) *Critical Analyses of Educational Reforms in an Era of Transnational Governance*, Springer.
- Insulander, E. (2010). *Tinget, Rummet, Besökaren. Om meningsskapande på museum* [doktorsavhandling]. Stockholms universitet.
- Insulander, E. (2017). Representations of the Black Death: multimodality and assessment in the history classroom. *Multimodal communication*, 6(2), 129–141.
- Insulander, E. (2019). Representations of migration, borders and memories in exhibitions: a multimodal text analysis. *Museum & Society*, 17 (1), 117–132.
- Johansson, V. (2021). De organiserade eleverna. Elever som kollektiva politiska aktörer 1938–2012. Paper presenterat vid Institutionen för pedagogik och didaktik. Stockholms Universitet.
- Kaveh, S. (2021). Utopins privatisering och hopplöshetens pedagogik. Om nyliberalism, entreprenörskap och humankapital på utbildningsområdet. I A. Burman, J. Landahl & D. Lövheim (red.), *Moderna pedagogiska utopier*. Södertörn Studies in Intellectual and Cultural History 8. Södertörns högskola.
- Landahl, J (2006). *Auktoritet och ansvar. Lärares fostrans- och omsorgsarbete i historisk belysning* [doktorsavhandling]. Stockholms universitet.
- Landahl, J. (2015a). Det nordiska skolmötet som utbildningspolitisk arena (1870–1970). Ett rumsligt perspektiv på den moderna pedagogikens historia. *Utbildning & demokrati*, 24(3), 7–23.
- Landahl, J (2015b) Skolämnen och moralisk fostran. En komparativ studie av samhällskunskap och livskunskap. *Nordic journal och educational history*, 2(2), 27–47.
- Landahl, J. (2015c). От контроля к сопротивлению: две модели ученического самоуправления в Швеции. Övers. Peter Safronov. I *Острова утопии: послевоенная школьная система, образовательная политика, педагогические эксперимент*, red. Ilya Kukulin, Maria Mayofis & Peter Safronov. Moscow: New Literary Observer.
- Landahl, J. (2016). *Politik och pedagogik: En biografi över Fridtjuv Berg*. Lärarförlaget.
- Landahl, J. (2019). Aesthetic modernisation and international comparisons: Learning about drawing instruction at the Exhibition Universelle in Paris 1900. *History of education*, 48(1), 41–59.
- Landahl, J. (2020a). The Pisa calendar: Temporal governance and international large-scale assessments. *Educational philosophy and theory*, 52(6), 625–639.

- Landahl, J. (2020b). Defending Christianity as a school subject: Mass petitions and the mobilization of public opinion in the Swedish sixties. I M. Geiss & S. Reh (red.) *Jahrbuch für Historische Bildungsforschung Band 26 2020. Schwerpunkt: Konservatismus und Pädagogik im Europa des 20. Jahrhunderts*, 99–115.
- Landahl, J. & Larsson, A. (2022). Pedagogy and the humanities 1865–1965: Changing Boundaries in the Academic Map of Knowledge, 1860s–1960s. I A. Ekström & H. Östh Gustafsson (red.), *The Humanities and the Modern Politics of Knowledge: The Impact and Organization of the Humanities in Sweden 1800–2020*. Amsterdam University Press (kommande)
- Landahl, J. & Lövheim, D. (2020). Varning för meritokratin: Den svenska receptionen av ett begrepp under ”det långa 68”. I A. Burman & J. Landahl (red.), 1968 och pedagogiken. Södertörns högskola.
- Landahl, J.; Sjögren, D & Westberg, J. (red.) (2021). *Skolans kriser: Historiska perspektiv på skoldebatter och utbildningsreformer*. Nordic Academic Press.
- Landahl, J. & Ullman, A. (2019). The politics of immortality: the funeral of an education minister and teacher unionist. I *History of Education and Children's Literature*, 14(1), 261–278.
- Larsson, E. & Hultqvist, E. (2017). Desirable places: spatial representations and educational strategies in the inner city. *British Journal of Sociology of Education* 39 (5) 623–637, DOI: 10.1080/01425692.2017.1383884
- Larsson, E. (2019). *Innerstadsgymnasierna: en studie av tre elitpräglade gymnasieskolor i Stockholm och deras positionering på utbildningsmarknaden* [doktorsavhandling]. Stockholms universitet.
- Lund, S. (2015). *School choice, ethnic divisions and symbolic boundaries*. Palgrave Macmillan.
- Lund, A. & Lund, S. (red.) (2016). *Skolframgång i det mångkulturella sambället*. Studentlitteratur.
- Lund, S. (red.) (2020). *Immigrant incorporation, education, and the boundaries of belonging*. Palgrave Macmillan.
- Lövheim, D. (2016). *Naturvetarna, ingenjörerna och valfrihetens sambälle: Rekrytering till teknik och naturvetenskap under svensk efterkrigstid*. Nordic Academic Press.
- Lövheim, D. (2020). En alternativ skolhögtid: Invigningen av Göteborgs Experimentgymnasium 1969. I S. Backman Prytz & J. Landahl (red.), *Skolans högtider: Ceremoni, fest och firande i svensk skolhistoria*. Föreningen för svensk undervisningshistoria.
- Lövheim, D. (2021). Cold War Fostering of Scientific Elites: International Youth Olympiads in Chemistry and Physics 1967–1984. *History of Education*, doi/full/10.1080/0046760X.2021.1890239
- Mickwitz, L. (2021). Lärarprofessionalism när bedömning är betyg. I Å. Hirsch & C. Lundahl (red.) *Hållbar bedömning*. Natur och Kultur.
- Mählck, P. (2018a). Vulnerability, gender and resistance in transnational academic mobility. *Tertiary Education and Management*, 24(3), 254–265.

- Mählck, P. (2018b). Racism, precarity and resistance: Development-aid-funded PhD training in Sweden. *Postcolonial directions in education*, 7(1) 11–36.
- O'Neill, C. & Sandgren, P. (2020). Education and Elites. I T. Fitzgerald (red.), *Handbook of Historical Studies in Education*. Springer.
- Ringarp, J. (2011). *Professionens problematik. Lärarkårens kommunalisering och välfärdsstatens förvandling*. Makadam.
- Ringarp, J. (2016). PISA lends legitimacy: A study of education policy changes in Germany and Sweden after 2000. *European educational research journal (EERJ)*, 15(4) 447–461, doi: 10.1177/1474904116630754.
- Ringarp, J. (2017). En likvärdig skola för alla – ett kommunhistoriskt perspektiv. I S. Scheutz (red.), *En likvärdig skola för alla* (s. 155–180) Iustus.
- Ringarp, J. (2019). Nytt ljus på epilepsien: Om epilepsi och den medicinska utvecklingen under 1950-talet. I A. Burman & B. Holmqvist (red.), *Det lyckliga femtioalet: Sexualitet, politik och motstånd* (s. 104–120). Brutus Östlings bokförlag Symposium.
- Ringarp, J. (2020). Till toner av Bolero. AmuGruppens reformering från myndighet till utbildningsföretag. *Historisk Tidskrift* 2020:4, 642–673.
- Sandgren, P. (2017). *Globalising Eton: A Transnational History of Elite Boarding Schools since 1799*. [doktorsavhandling] European University Institute.
- Sandgren, P. (2021). Svenska skolan en udda fågel internationellt sett. Under strecket, *Svenska Dagbladet*, 25/2 2021.
- Sewell, W.H. (2005). *Logics of history: social theory and social transformation*. University of Chicago Press.
- Steinmetz, G. (2011). Bourdieu, historicity, and historical sociology. *Cultural Sociology* 5(1) 45–66.
- Thorsén, D. (2020). Dissektioner i svensk skolundervisning under tidigt 1900-tal. I M. Eklöf (red.) *Humanimalt* (s. 49–55). Exempla förlag.
- Thorsén, D. (2021). Karolina Widerström och skolans dissektionsundervisning 1900–1920. *Nordic Journal of Educational History*, 8(1), 3–30.
- Ullman, A. (1997). *Rektorn: En studie av en titel och dess bärare*. [doktorsavhandling] HLS förlag.
- Ullman, A. (2004). *Stiftarinnegenerationen: Sofi Almquist, Anna Sandström, Anna Ahlström*. Stockholmia förlag.
- Ullman, A. (2016). *”Icke ett teoretiskt luftslott”*. Jonas Love Almquist som rektor och pedagogisk utopist. Santerus förlag.
- Ullman, A. (2021). Anna Sandström och den pedagogiska skandinavismen. I A. Burman, J. Landahl & D. Lövheim (red.), *Moderna pedagogiska utopier*. Södertörn Studies in Intellectual and Cultural History 8. Södertörns högskola.
- Wiklund, M. (2006). *Kunskapens fanbärare. Den goda läraren som diskursiv konstruktion på en mediarena*. Örebro Studies in Education 17 [doktorsavhandling]. Örebro universitet.
- Wiklund, M. (2012). Den goda läraren och utbildningspolitikens medialisering. I T. Englund (red.), *Föreställningar om den goda läraren*. Daidalos.

- Wiklund (2013) *Folkbildningens mediala kapital*. I B. Gustavsson & M. Wiklund, red. *Nyttan med folklig bildning*. Nordic Academic Press, s. 148–175.
- Wiklund, M. (2018). The media and the becoming of education policy: An analysis of media discourse on education during two Swedish electoral periods. *Journal for critical education policy studies* 16(2), 99–133.
- Ye, R. (2021a). Testing elite transnational education and contesting orders of worth in the face of a pandemic. *Educational Review*, online first <https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/00131911.2021.1958755>
- Ye, R. (2021b). Schooling for government: institutionalised sponsored mobility and trajectories of public service scholarship recipients in Singapore (1979–2018), *Journal of Education and Work*, 34(4), 518–532. <https://doi.org/10.1080/13639080.2021.1943335>
- Ye R. (2020c). Student migration during a global health pandemic. *Discover Society*.

SUMMARY

The research group History of education and sociology of education examines the relationship between education and societal changes in contemporary and historical contexts. The research conducted within the group spans a number of topics, but can be exemplified by three broad themes: international and transnational perspectives, knowledge and politics.

The first theme – international and transnational perspectives – deals with the ways in which education is shaped and shapes an increasingly internationalized world. Within the framework of the theme, there are comparative studies of how different countries relate to a particular issue, as well as studies of the ways knowledge, practices and people move across borders, and what kinds of effect this has, both in terms of creating international standards, norms and institutions and in terms of conflicts and different types of marginalization.

The second theme – knowledge – may seem almost superfluous to mention in a pedagogical context, but can be used to categorize some of the research within the framework of the

group that in different ways revolves around the way in which knowledge and learning as an idea and practice is shaped by their social context. Within the theme, there are interests ranging from scientific to more everyday knowledge, as well as how it is produced and communicated and what type of effects it has in different contexts.

The third theme revolves around politics in a broad sense and deals with the ways in which education systems – and by extension, society – are governed and take shape, either through concrete political decisions, through a societal discourse or under the influence of social change. Among the issues that have been examined is the role that different actors, from teachers to politicians, can play in the design of an education system, as well as questions about power, hierarchies and segregation.

Utvecklingen av den högskolepedagogiska forskningen vid Institutionen för pedagogik och didaktik – läget då och nu

Lena Geijer, Max Scheja och Maria Weurlander

INLEDNING

Den här jubileumsboken markerar att det var för ett decennium sedan, 2011, som Institutionen för pedagogik och didaktik bildades. Redan två år tidigare hade flyttlasset gått från de gamla lokalerna i Frescati hage till ”nya Pedagogikhuset”, lokaliserat på Frescativägen 54 bakom Naturhistoriska riksmuseets pampiga byggnad. I ett nyhetsblad som gick ut till alla anställda i februari 2009 informerade den nya institutionsledningen om den förestående omställningen och underströk förändringen genom att dela in året i ”två tydliga halvor: *före* flytten och *efter*” (Pedagogiska institutionen, 2009, s. 1). Sånär ett antal år efter denna flytt är det tacksamt att blicka tillbaka på den utveckling av verksamheten som har skett. Vi som representanter för den högskolepedagogiska forskargruppen vid Institutionen för pedagogik och didaktik kommer i vårt bidrag till denna jubileumsskrift att försöka teckna en bild av hur den högskolepedagogiska verksamheten har utvecklats under de senaste tio åren.

FRÅN FORSKNINGSSOMRÅDEN TILL FORSKARGRUPPER

I samband med flytten till de nya lokalerna hade diskussionerna om att förstärka den högskolepedagogiska forskningen och utvecklingen vid Stockholms universitet utmynnat i att institutionen utlyste landets första professur i högskolepedagogik. Efter sakkunniggranskning av de tolv sökande till tjänsten tillsattes till sist professuren 2010 med Michael Christie, som närmast kom från Chalmers tekniska högskola. Den här professuren, som fick en ny innehavare 2013 då Christie gick i pension, kom att bli startskottet för en ganska snabb uppbyggnad av den högskolepedagogiska forskningen vid institutionen. Utvecklingen av högskolepedagogiken fick också god hjälp av det tillskott av kolleger som institutionens miljö fick genom samgåendet med Högskolan för lärarutbildning i Stockholm (HLS) samt omorganisationen av den högskolepedagogiska utvecklingsverksamheten vid Stockholms universitet, dåvarande Universitetspedagogiskt centrum (UPC). Ett växande antal forskare och universitetslärare vid institutionen började så sakteliga formera grupper. När invigningen av det nya huset ägde rum i oktober 2009 var forskningen grupperad i sju forskningsområden:

- Bildning, kultur och samhälle
- Karriärutveckling och karriärvägledning
- Kunskap, kommunikation och lärande
- Lärande i digitala miljöer
- Makt, identitet och normalitet
- Vuxnas lärande och arbetslivets pedagogik
- Institute of International and Comparative Education

Dessa bredare områden inrymde forskningsspecialiseringar av olika slag och den högskolepedagogiska forskningen, som hittills hade bedrivits av några enstaka forskare, kom inledningsvis att sälla sig till området ”Kunskap, kommunikation och lärande”. Den tid som följde på flytten till det nya huset var på många sätt dynamisk och innebar stora utmaningar för institutionen. Dels genomgick verksamheten en ganska imponerande tillväxt i och med sammanslagningen med ”Lärarhögskolan”, dels skapade denna tillväxt behov av nya sätt att organisera verksamheten kring de tre delarna forskning, undervisning och administration. På några år tredubblades antalet medarbetare och många, långa och intensiva diskussioner ledde till inrättandet av helt nya forskningsområden som på sikt kom att leda till bildandet av forskargrupper.

När det gäller den högskolepedagogiska forskargruppen, som vi valt att kalla *Higher Education Learning and Practices* (HELP), har denna utvecklats stadigt under de år som gått. En bidragande orsak till den snabba utvecklingen var beslutet att 2014 inrätta Centrum för universitetslärarutbildning vid Stockholms universitet (CeUL). CeUL har ett områdesövergripande ansvar för den högskolepedagogiska kompetensutvecklingen av universitetslärare och arbetar kontinuerligt för att stärka och stimulera den pedagogiska utvecklingen vid lärosätet. Efter flera års intensiv och fakultetsöverskridande beredning beslöt rektor att placera CeUL vid Institutionen för pedagogik och didaktik, där merparten av den högskolepedagogiska forskningen bedrevs. Centrumbildningen har sedan inrättandet utvecklats i snabb takt och initierandet av högskolepedagogiska kurser, utvecklingsprojekt, konferenser och kollegiala konsultationer har kunnat stimuleras av den högskolepedagogiska forskningen

vid institutionen. En stor fördel med det nära samarbetet mellan HELP-gruppen och CeUL är att pedagogiska utvecklingsprojekt har kunnat skapa grund för högskolepedagogisk forskning, medan forskningsresultat har kunnat lyftas in och nyttiggöras direkt i olika pedagogiska utvecklingsinsatser. Den högskolepedagogiska verksamheten vid institutionen har under senare år också fått bredare nationell uppmärksamhet, bland annat genom det kontinuerliga arbetet med att stärka det akademiska lärarskapet inom högre utbildning. Kolleger vid institutionen har under flera års tid bistått med högskolepedagogiskt forskningsstöd inom ramen för uppdrag vid Sveriges Universitets- och Högskoleförbund (SUHF), Sveriges Universitetslärare och Forskare (SULF) samt Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och därigenom bidragit till att synliggöra vikten av att stärka det akademiska lärarskapet vid landets universitet och högskolor (se t.ex. Bolander Laksov & Scheja, 2020).

Något som länge har präglat forskningsverksamheten vid institutionen är den minst sagt levande seminariekulturen. För högskolepedagogikens vidkommande driver HELP ett nationellt högskolepedagogiskt forskningsnätverk, *Swedish Higher Education Research Network* (SHERN), som regelbundet anordnar seminarier dit forskare från både Sverige och andra länder regelbundet bjuds in för att presentera och diskutera pågående högskolepedagogisk forskning. En föregångare till detta forskningsseminarium startade redan 2006 vid dåvarande Pedagogiska institutionen. Sedan dess har verksamheten bjudit in till ca tio seminarier om året och således genomfört totalt ca 140 seminarier, som samlat ett hundratal forskare från olika universitet och högskolor, både nationellt och internationellt, till diskussioner kring aktuella högskolepedagogiska forskningsfrågor.

Åren går och när vi blickar tillbaka är det svårt att inte bli imponerad av den utveckling som har skett. I samband med flytten hade den befintliga högskolepedagogiska forskningen vid institutionen nästan uteslutande ägnat sig åt att studera studenter individuella lärprocesser i olika utbildningssammanhang. Forskningen tog vid där tidigare forskning i bl.a. Göteborg, Lancaster och Edinburgh hade lämnat viktiga bidrag till förståelsen för lärandets villkor i högre utbildning (se t.ex. Entwistle, 2018). Genom ett par VR-finansierade forskningsprojekt skapades utrymme för att utveckla denna forskningslinje ytterligare, vilket också speglades i den ämnesbeskrivning för högskolepedagogik som Samhällsvetenskapliga fakulteten fastslog i samband med utlysningen av professuren i högskolepedagogik i slutet av 2008:

Högskolepedagogik behandlar frågeställningar som rör den högre utbildningens möjligheter att skapa pedagogiskt fruktbara förutsättningar för studenters lärande. Högskolepedagogiken reser frågor som rör de grundläggande villkoren för kunskapsförmedling i högre utbildning – hur kunskap etableras och befasts i och med högskolestudier. Den inriktar sig också mot att studera fundamentala frågor om relationen mellan lärande och förståelse och hur ämne-teoretiska skillnader i förståelse kan observeras och beskrivas på ett sätt som skapar grund för en hållbar pedagogisk utveckling inom olika ämnesdiscipliner (ur Stockholms universitets ledigkungörelse av anställning som Professor i högskolepedagogik vid Stockholms universitet, dnr SU 611-2786-08).

Sedan dess har dock den högskolepedagogiska forskningen utvecklats påtagligt och i skrivande stund består HELP-gruppen av ett femtontal aktiva forskare som på olika sätt arbetar med

forskningsfrågor av högskolepedagogisk relevans. Kolleger inom forskargruppen är aktivt involverade i flera externfinansierade forskningsprojekt, som i samverkan med kolleger vid andra lärosäten bidrar till det systematiska utforskandet av olika dimensioner av den högre utbildningen. Forskningen inkluderar både teoretiska och empiriska studier av studenters och lärares lärande samt lärares undervisning. Här ryms också studier av organisatoriska villkor för processer inom högre utbildning. Centrala frågor som berörs i forskningen handlar om lärande i olika utbildningskontexter men också om villkor för högskolepedagogisk utveckling, med särskilt betoning på relationen mellan pedagogiskt ledarskap, organisation av undervisningsinsatser och deras implikationer för studenters lärande i högre utbildning. Genom åren har forskare i gruppen haft möjlighet att stärka den högskolepedagogiska forskningen genom aktiv medverkan i olika externfinansierade forskningsprojekt. Nedan listas några av de projekt som forskargruppens medlemmar har varit aktivt involverade i (som huvudsökande eller medsökande):

- Studenters erfarenheter och utveckling av ämnesförståelse i ekonomisk, medicinsk och teknisk högskoleutbildning (VR, 2005–2009)
- Conceptual Development and the Growth of Understanding among University Students (VR, 2006–2009)
- Teaching students to become cosmopolitan citizens? Prospects and challenges for Swedish teacher education (VR, 2011–2014).
- Kritiskt tänkande och kandidatuppsatsen i fyra akademiska discipliner (VR, 2017–2020)
- Hur skapas en stark utbildningsmiljö? Integration av

pedagogisk forskning i klinisk utbildning (Stockholms Läns Landsting ALF-medel, 2017–2020)

- Livslångt lärande i praktiken – om kompetensutvecklingens transformation till praktisk verksamhetsutveckling (Region Stockholm, 2020–2021)
- Etiska och juridiska utmaningar med AI-drivna praktiker inom högre utbildning (Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse, 2021–2024)

Sammantaget präglas således forskningsverksamheten av en mångfald perspektiv som på olika sätt bidrar till att utveckla förståelsen av olika aspekter av den högre utbildningen. När pandemin slog till i mars 2020 övergick all utbildnings- och forskningsverksamhet till att hållas på distans, vilket framtvängde en snabb digital omställning. Trots de utmaningar som omställningen medförde fortsatte institutionen sin akademiska verksamhet med oförtruten kraft. Undervisningsinsatser genomfördes via den digitala tjänsten Zoom som också fick fungera som kommunikativ plattform för arbetsmöten, styrelsemöten, kollegiala samtal och seminarieverksamhet. För vår HELP-grupp medförde omställningen, i det akuta skedet, också att universitetslärare vid Stockholms universitet upplevde en kraftigt ökad efterfrågan på högskolepedagogiskt stöd för att utveckla fruktbara undervisningsrutiner på distans. I nära samverkan med CeUL har alla kolleger arbetat mycket hårt för att skapa goda förutsättningar för både högskolepedagogisk forskning och utveckling, och det finns anledning att känna stolthet över vad vi har åstadkommit trots, och på grund av, den rådande pandemin.

Vi kan således konstatera att en hel del har hänt sedan flytten till Frescativägen 54 och bildandet av Institutionen för pedagogik och didaktik. Den högskolepedagogiska forskningen har

utvecklats från att föra en tämligen fragmenterad och undanskymd tillvaro, till att bli en synnerligen livaktig och stabil plattform för forskningssträvanden av både nationellt och internationellt intresse. Det är utifrån denna plattform vi nu ser fram emot en fortsatt utveckling av den mångfald av högskolepedagogiska forskningslinjer som vi idag företräder. En utmaning för vår forskning handlar om att möta den ökade efterfrågan på högskolepedagogiska dialoger inom olika ämnesområden, där forskningsförankrade perspektiv kan bidra till att skapa stadga åt högskolepedagogiska utvecklingssträvanden.

I takt med att allt fler lärosäten bygger ut sina högskolepedagogiska forskningsverksamheter ser vi också en ökad betydelse av nationell samordning och samverkan när det gäller högskolepedagogisk forskning, för att på ett fruktbart sätt kunna tillvarata och dra nytta av de forskningsresultat som genereras i olika högskolepedagogiska forskningsmiljöer. Vi ser också fram emot att fortsätta utvecklingen av pågående internationella samarbeten, till exempel med högskolepedagogiska forskare i Finland, Kanada, Nederländerna och Storbritannien. Sammantaget är det alltså med viss tillförsikt vi riktar blicken mot de kommande åren i institutionens och den högskolepedagogiska forskningens tjänst.

REFERENSER

- Bolander Laksov, K. & Scheja, M. (2020). *Akademiskt lärarskap*. SULF:s skriftserie XLII. Stockholm: SULF.
- Entwistle, N. (2018). *Student learning and academic understanding. A research perspective with implications for teaching*. London: Academic Press.
- Ledigkungörelse av anställning som professor i högskolepedagogik vid Stockholms universitet, dnr SU 611-2786-08 (antagen av Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden 2008-11-13).
- Pedagogiska institutionen (2009). Pedagogiska institutionens nyhetsblad (nr 1, 2009-02-06). Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION RESEARCH AT THE DEPARTMENT OF EDUCATION – THE SITUATION THEN AND NOW

This chapter describes the development of higher education research at the Department of Education over the past decade. The chapter starts by giving a brief historical overview of the development of the higher education research before the merger with the Stockholm Department of Education and then goes on to describe how this research area has since developed, broadened and become stronger through the inception of: first, research areas, and later, research groups. The chapter also describes changes that have occurred since the establishment of the new Department of Education in 2011, underscoring the importance of the strong collaborative link that today exists between the research group Higher Education Learning and Practices (HELP) and Stockholm University's Centre for the Advancement of University Teaching (CeUL). The chapter also mentions the Swedish Higher Education Research Network (SHERN), which is run by the HELP group and invites colleagues nationally and internationally to monthly SHERN seminars to discuss issues of topical interest for higher education research. We also make an effort to illustrate the rapidly growing research area of higher education by listing some of the research projects that members of the group have been involved in. In conclusion, the chapter reflects on the future of higher education research at the department in view of the challenges that we currently face in higher education today.

What about the prospects for inclusion, recognition and professionalization in career guidance and development? A presentation of the research group Career Development and Guidance

Fredrik Hertzberg

This article presents the activities of the research group Career Development and Guidance (CDG), along with brief accounts of its history, a general outline of its field of study, and its strong connection with pursuit of teaching (the latter being one of the central features of the group).

PRESENTATION OF THE FIELD OF RESEARCH

Career Development and Guidance is an international research area that focuses on youth and adult learning in relation to educational and vocational choices and their career development and mobility. The research area has two focuses: career guidance and development. Career guidance is a pedagogical activity that aims to guide young people and adults through the task of educational and occupational choosing, and help them to develop autonomy in the management of these matters. The term describes a wide array of educational, counselling and active labour market interventions, which support individuals in

their educational and vocational careers (Haug et al 2019). These activities are described with various terminologies in different countries, such as educational and vocational guidance, career counselling, career education or career development. This adds up to a noticeable body of policy and practice across the world (e.g. OECD, 2004; Watts, 2014; Zelloth, 2009).

The general study of career guidance includes the activities of the agents involved – the guidance counsellor and/or the student/recipient – as well as the surrounding social, discursive and organizational structures that shape and form those actions. Not least, the interplay between the two parties involved constitutes important objects of study. Self-evidently, the pedagogical and didactical underpinnings of career guidance practice is also a matter of interest, as is the character of its relation to ethical and ontological foundations.

The second research focus, career development, refers to the process of managing learning, work, and transitions in order to move toward a personally determined and meaningful preferred future. The interplay between (social) structure and (individual) agency is crucial for understanding these development processes. The consequences of pedagogical differentiation and social stratification are certainly at play here; some people have developed an ability to manage their careers in a meaningful way, while others need support or assistance, as the rate of economic, occupational and social change accelerates (Hiebert, Borgen & Schober 2010).

Careers can be pursued and developed in many ways, consciously and/or less consciously, but careers can only happen in a context. The study of these formative contexts helps us to understand how individuals interact with society, how they

engage with and move between institutions and how such relationships are integrated into an identity and how they influence the socio-political context (Hertzberg et al 2020). In the CDG research group, the influence of matters such as educational policy development, institutional practices, as well as individual and group approaches form an integral part of the focus on career development, above all when the latter is related to the structuring conditions that are tied to social positions and identities (such as ethnicity and ability).

POINTING OUT THE STRONG CONNECTION BETWEEN RESEARCH AND TEACHING

There is a strong connection between research and teaching in the CDG research group. From the start, this group has consisted of researchers, also active as teachers in the university program for educational and vocational guidance. In fact, involvement in this program has been one of the principle determinants, albeit not the only one, for engagement in the CDG research group. Moreover, most of the members of the research group also teach at the Master's Program in Pedagogy, in the Career Development and Guidance course of study. The strong connection is clearly detectable in the demarcations for our field of research. It runs parallel to the limitations for the area of interest of the career guidance counsellor profession, as the notion of "career development" approximates the target and end goal of the career guidance process (the project of imagining a feasible future, and the investigation of obstacles and resources that condition its realization). It is usually the case that the results of our research have implications for the development of CGC practice.

To a certain extent, the research agenda of the CDG group is also characterised by the connection between research and teaching in the CGC program at the Department of Education. Concerns that are central for the understanding of career development or the professional practice of CGC, and often caught the interest of the students in the program, are also central for our research agenda. The social conditions for career development in general and school-to-work transition in particular, and the development of policy for CGC in general and the discourse of employability in particular are all examples of professional concerns that have developed into CDG research themes, as are the conditions for the development of the CGC profession.

THE HISTORY OF THE RESEARCH GROUP

In its present form, the research group came about as a singular entity in the beginning around 2014-2015, when the Department of Education started to encourage the establishment of smaller research units. However, the interest in forming a research group focused on matters of CDG arose some years earlier, already by the time the program was located at the Stockholm Institute of Education (Lärarhögskolan i Stockholm, LHS). Back then, a smaller number of teachers of the program collaborated in making a number of applications for research grants. Ideas for research projects and applications developed, and the pursuit of doing research on issues related to and/or integrated in the practice of career guidance counselling and development gained interest. For some years, the number of active researchers engaged was quite limited, but when the admission of new PhD students intending to write dissertations on CDG matters coin-

cided with the approvals of applications for research funding, the conditions for the establishment of a new research group finally was at hand.

The formation of the CDG research group must also be seen in relation to their members' involvement in the KAV network, a national CDG research network that existed between 2005 and 2020 (KAV is an abbreviation for "Karriärutveckling och vägledning", Career development and guidance), mainly funded by VR (The Swedish Research Council) or internal funding. The KAV network was led by Professor Lisbeth Lundahl at the Department for applied educational research at Umeå University, a senior scholar active in research on above all educational policy and career transitions, but also other topics related to CDG, and a number of research national and international research collaborations in these matters. The experiences from activities of the KAV network formed an impetus for the establishment of a research group.

It must be noted, however, that there was some earlier research on CDG matters at the Stockholm Institute of Education (LHS) before the developments outlined above. In the late 1970s and early 1980s, renowned LHS scholars such as Ulf P Lundgren (Broady, Lundgren, Mattsson & Nydahl 1980, Franke Wiberg & Lundgren 1980) and Staffan Selander (1989) published research texts related to CDG matters. In addition, Margareta Vestin (e.g. 1972, 1977) and Stig Persson, both key actors in the establishment of a university program for CGC, and active at the LHS, contributed works on gender roles and occupational choices (Vestin 1972, 1977) and the methodology of career development (e.g. Persson, Lindblom & Odmark 1980), respectively.

Later on, but still before the emergence of the current CDG research group, occasional evaluations and/or research contributions appeared at LHS, on topics as diverse as educational and vocational choices of young Turkish girls (Fry & Hirasawa 1994), the importance of Bourdieu's theories for career counselling (Lindh & Dahlin 2000), expectations of the transition from school to work (Hirasawa & Sundelin 2003), the education and vocational choosing of young persons (Fransson & Lindh 2004) and outreaching career counselling (Sundelin & Hirasawa 2006).

In this retrospective account, the dissertation of Gunnel Lindh (1997), *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen* ["The interview in the career counselling process"] deserves specific attention. It aimed to describe the encounter between counsellor and counselee, focusing on the possibility of the latter to carry through intentions and interpretations, from three different perspectives: the intentional, the interactional and the institutional. Since its publication, Lindh's dissertation has gained evident significance, both as a text book for generations of students on the CGC programmes, but also because its conceptual framework has been adopted by most central policy texts and steering documents published during the last decades.

RECENT AND CURRENT RESEARCH

Pointing in different directions, those earlier research efforts were not the results of a uniform agenda as a joint venture of a research group, but rather independent and stand-alone research activities of teachers active in the career counselling program. And even though the research activities of the present-day CDG

group are also heterogeneous, they are held together by mutual and/or overlapping research interests. These common interests will be described later on in this paragraph, but initially, recent and current research projects will be presented.

Empirically, a number of texts have focussed on the significance of ethnicity and migration for the pursuit of CGC or the career development of young persons. For example, Åsa Sundelin (2016) has analysed career counselling conversations with migrant youth, and the ways in which meaning-making about the future is formed in counselling conversations with young, migrant clients. In doing so, she contributes to the knowledge of what opportunities that career counselling conversations offer young migrants in shaping their future.

Currently, Sundelin is taking part in two research projects. The first concerns the opportunities to strengthen educational and professional chances for students without complete compulsory education. This project aims at developing the knowledge and understanding of how local structures, institutional processes and individual aspirations interact. The second project examines how newly arrived students learn about education and working life, and what opportunities for meaning-making about career issues the students are given. This study has an ethnographic approach and has been conducted in the language introductory program (LIP), whose target group is newly arrived students (Lundahl et al 2020, Linde et al 2021).

Fredrik Hertzberg has studied career guidance counselling (CDC) for migrant youth from a number of different perspectives, mostly with a focus on the development of a professional practice from the counsellor's point of view (Hertzberg 2015a, 2015b, 2017, 2020). Most of the research questions have

developed from an attention to the concept of “recognition”, and the compatibility of its ethical implications with the pedagogics and realization of career guidance counselling. First, the conflict between the goals of social justice and recognition was highlighted and analysed in his research (Hertzberg 2015a, 2015b, Hertzberg & Sundelin 2014), but later on, the focus was set on the tension between recognition and autonomy (2020b). Apart from his writings on CDC, Hertzberg has also written a number of texts focussing on career development for migrant youth, above all matters of relevance for the establishment of vocational and educational aspirations (Hertzberg 2011, 2016; Ali, Dahlstedt & Hertzberg 2016) or performance at school (Hertzberg 2020a).

Applying a broader perspective to career development matters, Stefan Lund (2020) analysed the conditions for inclusion of migrant children in Swedish schools; the focus is set on both formal and informal dimensions of inclusion, or, as Lund – in line with Jeffrey Alexander – puts it, incorporation. Lund’s analysis relates to two major themes: school choice/ethnic school segregation and religion/faith in schooling. Both of these themes provide rich examples of how immigrant school actors negotiate the symbolic codes that define boundaries of belonging/non-belonging in different communities. This focus broadens the understanding of how educational practices and formal schooling work in relation to immigrant incorporation, not only into different school cultures, but also into the Swedish civil sphere.

Also focusing on the conditions for career development of migrants, Anki Bengtsson (together with Larissa Mickwitz; Bengtsson & Mickwitz 2019, 2021) studied the so-called “fast-

track” for recently immigrated teachers and pre-school teacher, with a focus on the influences of institutional conditions for their establishment in the Swedish school system and how these affected their professionalization process.

In her thesis, however, Bengtsson (2016) pays attention to international CGC policy, when she describes and analyses the governance of career guidance and how individuals’ career management is constructed within EU policy, in a study of EU policy documents from 2000 to 2016. Using the concept of governmentality, as developed by Michel Foucault, she draws attention to the significance of career guidance for governing individuals in advanced liberal societies. In her later writings, Bengtsson examines the relations between CGC, freedom and social power, but with a change of focus, to the possibility of social justice in and through career guidance. Departing from the theoretical perspectives of Foucault and Rancière, Bengtsson (2018) pays attention to the unexpected in mobilising practices of emancipation.

The focus on groups with a marginal position on the labour market is to be found in other contributions of the CDG group. For example, Christer Langström (2017) describes the ways in which professional conversations such as career guidance and coaching contribute to adults’ learning in their career development. Taking the perspective of adult job seekers as a vantage point, he analyses the conditions for learning and its impact on the learning process that takes place in professional (career guidance counselling) conversations.

Elisabet Söderberg’s (2014) thesis, on the other hand, deals with the career choices of young adults (aged 18 – 40) with mobility impairments and the experiences they had throughout

their career-selection process. Focussing on biographical interviews, it analysed the inhibitory and furthering factors of their career choices, with a special focus on how these factors affected the process over time.

Lastly, in Staffan Nilsson texts (e.g. Nilsson 2017) we find attention to the relationship between learning, education, and work, employability, and transitions from higher education to professional practice. His current research focuses on the conditions for developing professionalisation and professionalism in CGC in Sweden (e.g. Nilsson & Hertzberg, 2022).

RESEARCH THEMES

There are a number of themes, interests and ideas that are shared and discussed in the research group, which serve as a common denominator, giving its activities a certain homogeneity. The including capacity of career guidance counselling is one of these foci. In Langström's (2017) dissertation, for example, he describes and analyses the inclusion of long-term unemployed counsees, with specific attention to the design of and interaction in counselling sessions, as well as the conditions for learning there. The results from Sundelin's dissertation point in a similar direction, when she analyses the interaction between counsellor and counsee, in order to identify the inclusive features of the CGC conversation.

The works of Hertzberg (2016, 2017, 2020a, 2020b), Lund (2020), Sundelin (2016) and Söderberg (2014) share a research interest in and a concern for groups with a weak position in the educational system and/or the labour market, and, with the possible exception of Lund (2020), an attention to the poten-

tially including or excluding mechanisms in counselling practice. Hertzberg, Sundelin and Lund primarily focus on groups or individuals with a migration experience or background, and Söderberg pays attention to persons with impairments and/or disabilities. While Sundelin primarily focused on the features of counselling conversation, Söderberg describes and analyses the experiences of CGC in a marginalized group and Hertzberg analyses discursive inclusion and exclusion in a broader sense. There are several overlaps in the works of Lund and Hertzberg in this matter, but Lund does not focus on the CDG function in particular; he analyses the entirety of social life and interaction in schools.

Description of the conditions for inclusion frequently take notice of power relations, since they entail the identification of mechanisms and processes that constitute obstacles to the inclusion of marginalized groups. This also holds true for the activities of the CDG research group. The growth, reproduction and decline of asymmetric power relations remain a common research interest. On the one hand, there are studies that focus on power relations at the micro level, for example the work of Sundelin (2016) described above. On the other hand, we find studies that describe and analyse the enactment of power on the macro level, above all Anki Bengtsson's (2016) dissertation. Her study of EU policy pays attention to the ways in which discursive formation is an instance of the execution of productive power – career counselling is above all understood as an activity that regulates the behaviour of the citizens. Moreover, the works of Lund (2020) and Hertzberg (2015a, 2020a) also exhibit an interest in power relations, namely for the ways in which individuals or groups from the (ethnic) majority – although not

always intentionally or consciously – regulate the admission for migrants to their community. The marking and maintenance of ethnic boundaries build on already established power relations.

The attention to marginalized groups, power relations and conditions for inclusion in CGC has led to an interest in the notion of recognition, as laid down by above all Charles Taylor (1994) and Axel Honneth (1995). In some cases, the understanding of this concept departs from Taylor's texts. For example, the possibility of and conditions for recognition of cultural pluralism in the practice of CGC have been discussed by Hertzberg and Sundelin (Hertzberg & Sundelin, 2014). However, the impact from the definitions of recognition laid down by Axel Honneth has been more profound. An interesting example in this direction is Langström's (2017) dissertation, where he pays attention to the experiences of the long-term unemployed from CGC, the prospect of recognition of their marginalized positions and social identities, and, above all, the ways in which this conditions learning processes. A similar perspective is to be found in Elisabet Söderberg's (2014) study of the career choices of young adults with mobility impairments, as it pinpoints the ability of schools to deliver CGC services that equip mobility impaired youth with the ability to pursue career choosing on equivalent conditions. As such, the CGC function of the schools system plays an important role in creating conditions for the recognition of mobility impaired youth as individuals capable of contributing to the common good, and with the potential to develop professional competence.

CONCLUDING REMARKS: FUTURE POSSIBILITIES

The aim of this article has been to describe the activities of the research group Career Guidance and Development, along with the history of its coming into being. I have also paid attention to one of its central constituents – the close connection between research and teaching in the university program for CDC. As final remarks, I would like to point out some of the circumstances or projects that might have a (mostly positive) impact on the continuing activity of this group.

As mentioned above, the KAV research network, led by professor Lisbeth Lundahl at Umeå university, was important for the establishment of our group; not always directly or purposely, but as a reference point or a critical or constructive reviewer of our research. This network no longer exists, and has been replaced by a Nordic research network, NorNet, which gathers researchers from the Baltic countries as well as all the Nordic countries

As its forerunner, the network gathers scholars active in the field of research delimited as career transitions, development and guidance, and involved in the planning, execution and development of CGC programs at university level. Being bigger in scale, the current network has the possibility to arrange more workshops and meetings, larger biannual conferences and more diversified network sub-group meetings. As the conditions for international exchange and cooperation have developed, so have our working conditions.

One of the central offsprings in this network is the establishment of an academic journal, *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance* (NJTCG). Its first issue came out in 2021,

published by Stockholm University Press, in cooperation with Ubiquity Press. Moreover, the administrative locus of the journal is the Department of Education at Stockholm University, and of its two editors-in-chief, one is a researcher active at the department. According to the editorial in the first number of the first issue, the goals of the journal are:

“to support the development of a critical mass and/or research expertise at the Nordic level in transitions, careers and guidance; to support the sharing of research results and a stronger, quality-assured shared knowledge pool within transitions, careers and guidance research in Nordic countries; to provide an outlet for quality research focusing on career transitions and guidance in contexts, [and] to increase the visibility and thus the success of Nordic researchers in EU-funded activities and other international research collaborations.” (Hertzberg et al 2020)

If the NJTCG turns out to be successful, and develops into a long-term project, the conditions for research on career development and guidance will be further strengthened. Yet another newly established project will probably have the same positive effect. In 2020, an application concerning the establishment of a “forskarskola” (research school), FinnFram, directed from Umeå University, was approved by the Swedish Research Council. According to the plans, eight dissertations will be written during a time span of 4 or 5 years, on research themes such as career transitions, learning and transitions policy. We hope that this will bring about a new generation of scholars in the field of CDG.

REFERENCES

- Ali, S.S., Dahlstedt, M. & Hertzberg, F. (2016). Arbete och övergångar – viljan att bidra. In: Dahlstedt, M. (Red.) *Förortsdrömmar: Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*. Linköping: Linköping University Press.
- Bengtsson, A. (2016). *Governance of Career Guidance. An Enquiry into European Policy*. Stockholm University, Faculty of Social Sciences, Department of Education. (Diss.)
- Bengtsson, A. (2018). Rethinking Social Justice, Equality and Emancipation. An Invitation to Attentive Career Guidance. In: Hooley, T., Sultana, R.G. & Thomsen, R (Eds), *Career Guidance for Social Justice. Contesting Neoliberalism*. New York: Routledge.
- Bengtsson, A. & Mickwitz, L. (2019). *Att bli "svensk lärare". En undersökning av Snabbspåret för nyanlända lärare och förskollärare*. Uppsala: IFAU.
- Bengtsson, A. & Mickwitz, L. (2021). The complexity of professional integration: An investigation of newly arrived teachers' initial process of establishing themselves as teachers in Sweden. *European Educational Research*, x(x): 1-16.
- Broady, D., Lundgren, U.P., Mattsson, K., & Nydahl, B. (1980). *Föreställningar om yrken*. Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.
- Franke-Wiberg, S. & Lundgren U.P. (1980). *Karriär och levnadsbana. En antologi om studie- och yrkesval*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Fransson, K. & Lindh, G. (2004). *Ungdomars utbildnings- och yrkesval – i egna och andras ögon*. Stockholm: Skolverket.
- Fry, A. & Hirasawa, K. (1994). *Turkiska flickors studie- och yrkesval. Om andra generationens muslimska flickor*. Stockholm: Lärarhögskolan.
- Haug, E.H., Hooley, T., Kettunen, J. & Thomsen, R (2019). Setting Nordic Career Guidance in Context. In: Haug, E.H., Hooley, T., Kettunen, J. & Thomsen, R. (eds) *Career and Career Guidance in the Nordic Countries*. Leiden: Brill.
- Hertzberg, F. (2010). "Det är rasistdagen imorgon!". Samtal om tillhörighet, möjlighet och plats i klass 9b. In: Deland, M., Hertzberg, F. & Hvitfeldt, T. (red) *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Historiska institutionen, Uppsala universitet.
- Hertzberg, F. (2015a) Double gestures of inclusion and exclusion. Notions of learning outcomes, autonomy, and informed choices in Swedish educational and vocational guidance. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 28(10): 1203–1228,
- Hertzberg, F. (2015b) Vägledning, erkännande och kunskap. I: Bunar, N. (red.) *Nyanlända och lärande – mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur, 2015
- Hertzberg, F. (2016) Gymnasievalet och bilder av framtiden på en etniskt delad arbetsmarknad. I: Dahlstedt, M., Hertzberg, F, Urban, S. & Ålund (red)

- Utbildning, arbete, medborgarskap: Strategier för social inkludering i den mångkulturella staden*. Tredje upplagan. Umeå: Borea
- Hertzberg, F. (2017) Swedish career guidance counsellors' recognition of newly arrived migrant students' knowledge and educational strategies, *Nordvei. Nordisk tidskrift i veiledningspedagogikk*, 2(1): 45–61.
- Hertzberg, F. (2020a) "Kan vägledningen möta kraven på erkännande och rättvisa?". I: Fejes, A. & Dahlstedt, M. (red) *Perspektiv på skolans problem – vad säger forskningen?* Lund: Studentlitteratur, 2020.
- Hertzberg, F. (2020b) "Lärande, inkludering och konkurrensen om ungdomars fritid". I: Behtoui, A., Hertzberg, F. & Neergaard, A. (red): *Ungdomars fritidsaktiviteter: deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur, 2020.
- Hertzberg, F. & Sundelin, Å. 2014. "Counselling between recognition, justice and difference. The significance of power asymmetries, communicative projects and unintended consequences in career counselling of immigrants in Sweden." *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(1): 89–102
- Hertzberg, F., Kettunen, J., Einarsdottir, S., Haug, E. & Thomsen, R (2020). The Birth of a New Nordic Career Journal, *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance* 1(1): 69–72.
- Hiebert, B., Borgen, W.A. & Schober, K. (2010). Career Development. The Role of Guidance and Counselling in Fostering an Increased Range of Educational and Career Alternatives. Utan förlagsort: Unesco (Retrieved from https://unevoc.unesco.org/up/Career_Development.pdf.)
- Hirasawa, K. & Sundelin, Å. (2003). *Föreställningar om skola-arbetsliv*. Stockholm: Lärarhögskolan.
- Honneth, A. (1995). *Struggle for recognition. The moral grammar of social conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Langström, C. (2017). *Lärande i professionellt samtalsstöd. Villkor för vuxna arbetssökandes karriärprocesser*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. (Diss)
- Linde, J., Lundgren, J. & Sundelin, Å. (2021). High-Stakes counselling: when career counselling may lead to continuing residence or deportation of asylum-seeking youths. *British Journal of Sociology of Education*, 42(5-6):
- Lindh, G. (1997). *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*. Stockholm: HLS. (Diss)
- Lindh, G. & Dahlin, E. (2000). A Swedish Perspective on the Importance of Bourdieu's Theories for Career Counselling. *Journal of Employment Counseling* 37(4): 194–203.
- Lund, S. (2020). Immigrant Incorporation, Education, and the Boundaries of Belonging. In: Lund S. (ed) *Immigrant Incorporation, Education, and the Boundaries of Belonging*. London: Palgrave Macmillan
- Lundahl, L., Linde, J., Lindgren, J. & Sundelin, Å. (2020). Locality and the Prevention of Early School Leaving: Supporting Youth Transitions to Upper

- Secondary School in a Highly Decentralised Education System. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, 1(1), pp. 38–52
- Nilsson, S. (2017). Employability, Employment and the Establishment of Higher Education Graduates in the Labour Market. In: Tomlinson M. & Holmes L. (eds) *Graduate Employability in Context*. London: Palgrave Macmillan.
- Nilsson, S. & Hertzberg, F. (2022). On the Professionalism and Professionalisation of Career Guidance and Counselling in Sweden. On the Professionalism and Professionalisation of Career Guidance and Counselling in Sweden. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance* 3(1): 1–15.
- OECD (2004). Career Guidance and Public Policy. Bridging the Gap. Paris: OECD.
- Persson, S., Lindblom, B. & Odmark, I. (1980). *Vägledning – utbildning, arbete, yrke: teori, metod, utveckling*. Stockholm: Liber.
- Selander, S. (1989) Förvetenskapligande av yrken och professionaliseringsstrategier. I: Selander, S. (red) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundelin, Å. (2016). *Att skapa framtid. En analys av interaktionen i studie- och yrkesvägledande samtal med unga i migration*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. (Diss.)
- Sundelin, Å. & Hirasawa, K. (2006). *Utvärdering av uppsökande studie- och yrkesvägledning samt studie- och yrkesvägledning inom Arbetsforum Sydost*. Stockholm: Lärarhögskolan.
- Söderbergh, E. (2014) *Grynnor och farleder i karriärvalsprocessen: unga med rörelsehinder och deras handlingsutrymme*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Stockholms universitet. (Diss.)
- Taylor, C. (1994). *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Daidalos.
- Vestin, M (1972). School, Instruction, and Sex Role Questions. *Western European Education* 4(4): 285–306.
- Vestin, M. (1977). A freer choice. A program for equality between the sexes in education and school. *Journal of Research & Development in Education*, 10(4), 53–60.
- Watts, A. G. (2014). Cross-national reviews of career guidance systems: Overview and reflections. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, 32(1), 4–14.
- Zelloth, H. (2009). *In demand: Career guidance in EU neighbouring countries*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

SAMMANFATTNING

Den artikeln beskriver i korthet forskningsgruppen Karriärutveckling och vägledning, med dess utveckling och verksamhet. Den inleds med en redogörelse för och avgränsning av själva forskningsfältet, med utgångspunkt i existerande internationell forskning på området. Därefter följer en kort beskrivning för förhållandet mellan forskningsgruppens verksamhet och de verksamma forskarnas utbildningsuppdrag, följt av en kort redogörelse för forskningsgruppens historia. Huvuddelen av artikeln redovisar gruppens forskning med utgångspunkt i medlemmarnas publikationer, samt identifierar våra generella och gemensamma forskningsintressen. Artikeln avslutas med en beskrivning av det teoretiska ramverk som dessa forskningsintressen anknyter till samt vilka förutsättningar som finns för en utveckling av gruppens fortsatta verksamhet.

Section III

The road ahead – IPD and the challenges of higher education in the post-Covid 19 world

Utblick – mot nya utmaningar i utbildning, forskning och samverkan

Carina Carlhed Ydhag, Helena Rehn,
Max Scheja, Klara Bolander Laksov, Anneli
Öljarstrand, Susanne Kreitz-Sandberg
och Lázaro Moreno Herrera

1. INBLICK I UTMANINGARNA MED VÅRA TRE HUVUDUPPDRAG

Universitets centrala uppdrag är att undervisa, forska och samverka, vilket speglas i denna bok om Institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) vid Stockholms universitet. Syftet med boken är att visa dels hur institutionen har utvecklats de senaste dryga tio åren genom sammanslagningarna av Pedagogiska institutionen vid SU och delar av Lärarhögskolan i Stockholm, dels hur institutionen i sin nya helhet bidrar till de uppdrag vi har.

Staten ska enligt Högskolelagen, 1 kap. 2 §, anordna högskolor för utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, såväl som på forskning och utvecklingsarbete: ”I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta” (2021-07-01). Detta statliga uppdrag preciserades i SU:s strategier för 2019–2022: Det ska finnas en nära kontakt mellan forskning och utbildning och även

samverkan ska ”främja utbildningens kvalitet och det livslånga lärandet” (SU, 2020-01-16). Inom och genom dessa tre områden ska universitetet bidra till en god och hållbar samhällsutveckling, som bygger på välinformerat beslutsfattande och kritiskt tänkande. Det leder oss till frågan om hur vi inom vår institution, som en del av Stockholms universitet, under de senaste tio åren har förhållit sig till detta brett formulerade uppdrag.

Vår bok tar sin utgångspunkt i det första kapitlet, där det ges en beskrivning hur IPD har vuxit genom sammanslagningar med andra institutioner och rekryteringar. Vår undervisning på grund- och avancerad nivå har behandlats framförallt i kapitel 2 där ett antal utmaningar har tematiserats, t.ex. de ständigt pågående förändringarna av olika utbildningsuppdrag, balansen och relationen mellan teori och praktik, relationen mellan forskning och utbildning samt hur pedagogiken som disciplin kan förhålla sig till andra närliggande vetenskapliga discipliner. I kapitlet konstateras att vi har stora ideologiska och politiskt styrda undervisningsuppdrag där det gäller att förhålla sig till ständig förändring. Därtill ska universitetslärarnas forskningskompetens och deras pedagogiska uppdrag ha en stark koppling, samtidigt som forskningsinriktningar och utbildningsuppdrag inte alltid överlappar varandra. Detta innebär utmaningar för institutionen då våra utbildningsuppdrag ska utvärderas av UKÄ. Inom våra grundutbildningar krävs även en bred samverkan mellan kollegor med bakgrund i olika discipliner samt genom tvärvetenskapliga samarbeten med andra institutioner. Diskussionen behöver hållas levande om den pedagogiska disciplinens värde. Ett viktigt bidrag som studenterna kan ta med sig från sina utbildningar vid IPD är en förståelse av hur komplexa förutsättningarna för lärande och utveckling är, istället för ”att

reducera människan och samhället till förenklade modeller och kriterier”, ett resonemang som utvecklas i kapitel 2.

Kapitel 3 handlar om forskarutbildningen och diskuterar de stora strukturella förändringar som under de senaste tio åren har gjorts inom detta område samt hur vi förhåller oss till förändringar i vårt uppdrag. Forskarutbildningen är, som namnet beskriver, länken mellan utbildning och forskning; det är utbildningen till att bli forskare. Detta skedde tidigare under lång tid i nära relation mellan handledare och doktorand, medan dagens forskarutbildning strävar efter att skapa förutsättningar för professionaliserad träning som bygger på ett brett samarbete mellan de som planerar utbildningen och de som handleder doktoranderna. En förändring som skedde på IPD var att vi valde att slå samman olika forskarutbildningsämnen till ett: Pedagogik (eller på engelska: Education). Processen skulle därmed göra den kritiska massan inom disciplinen större samt göra utbildningen mera likvärdig för alla doktorander. Därtill kom mer handledningsresurser och tydligt beskrivna processer i doktorandhandboken. Doktorandråd, doktorandseminarier och doktorandfika är bara några exempel som står för en ambition att skapa hållbara förutsättningar för doktoranderna. Antagningsprocessen har reformerats mot ett mer tydligt meritokratiskt tillvägagångssätt och hela forskarutbildningen har internationaliserats genom att de obligatoriska kurserna ges på engelska. Det har medfört att vi idag har doktorander med varierande bakgrunder inom olika forskningsfält och utbildningar både nationellt och internationellt. Att utveckla och synliggöra vårt forskningsfält pedagogik gentemot alla angränsande discipliner är då en av utmaningarna som det gäller att även i framtiden gemensamt utveckla vidare.

I kapitel 4 beskrivs samverkan som ”en politisk strategi med avsikten att näringsliv, akademi och det offentliga ska samarbeta för att lösa problem och överbrygga de utmaningar som samhället står inför”. Det framgår att vi på IPD har flera samverkansuppdrag med det omgivande samhället, t.ex. skolor och huvudmän via Skolverket. Samverkan med både andra institutioner och externa verksamheter och aktörer är också viktig inom de professionsutbildningar som bedrivs vid institutionen, då forskningsbaserad samverkan syftar till att stödja professionsutveckling och ömsesidigt lärande. Mycket av den forskning som bedrivs vid institutionen involverar externa aktörer av olika slag och bygger därmed också på samverkan, både inom universitetet och utanför. Intern samverkan sker även med lärare från en stor andel av universitetets institutioner genom Centrum för universitetslärarutbildning (CeUL) och dess högskolepedagogiska utbildningsinsatser.

I del 2 av boken har alla institutionens forskargrupper förtjänstfullt beskrivit sin verksamhet med fokus på utvecklingen under de senaste tio åren. Några forskargrupper startades bara för några år sedan medan andra har rötter som går tillbaka långt före det beskrivna årtiondet. Vi hoppas att dessa kapitel har gett en god insyn i djupet och bredden av den pedagogiska forskning som bedrivs vid institutionen.

I det avslutande kapitlet vill vi nu blicka framåt och diskutera vart vi är på väg och hur vårt arbete framgent ska förhålla sig till universitetets uppdrag med hänsyn till utbildningsfrågor, forskning och samverkan. Bland annat berörs här betydelsen av ett kritiskt förhållningssätt och det akademiska lärarskapet, uppdragets utmaningar i relation till samhällsklimatet och betydelsen av en hållbar internationalisering i akademien.

Kapitlet bygger bl.a. på resonemang kring aktuell utveckling inom utbildningspolitik och forskningspolitik som är relevant för verksamheten inom institutionen, inklusive undervisning, forskning och samverkan.

2. QUO VADIMUS?

Vart är vi på väg? Generellt sett lever många av oss inom den akademiska vardagen med en någorlunda tydlig känsla för vart vi är på väg. Om man har varit med i högskolevärlden en tid har man troligen internaliserat en hel del av de värderingar som denna värld vilar på. Meritokratin finns som en grundton, med tron på att den bäst lämpade ska ges chanser till att kunna påverka sin omvärld och medverka till kunskapstillväxt som är fri och oberoende. Jämställdhetsaspekterna och friheten att välja sin forskningsfråga känns också självklara, samtidigt som vi förstår inte kan gå åt vilket håll vi vill. Det finns en rad omständigheter att förhålla sig till, t.ex. den utbildningspolitiska och forskningspolitiska styrningen av vår verksamhet och de strategier vi själva sätter upp som institution och universitetets strategier.⁴⁰

I högskolelagen står det att universitet och högskolor ska verka för en hållbar utveckling som innebär hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa för kommande generationer. All verksamhet inom högskolan ska alltid iakttas och främja jämställdhet mellan kvinnor och män (SFS 1992:1434, 1 kap 5 §). Högskolorna ska också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan (SFS 2005:1208). Ytterst

40 Stockholms universitets strategier 2019-2022: <https://www.su.se/medarbetare/organisation-styrning/styrdokument-regelboken/mal-och-verksamhet/strategier-for-stockholms-universitet-2019-2022-1.415941>

handlar vår verksamhet om att på olika sätt värna universitetets grundläggande kärnvärden (autonomi, akademisk frihet, rättvisa och integritet) samt aktivt bidra till universitetets interna diskussion om de ytterligare möjliga kärnvärden (t.ex. kunskap, upplysning och sanningssökande) som framkom under tiden med Living Values-projektet (SU, 2020-04-28).

2.1 UTBILDNINGSPRÅGFRÅGORNA

I samband med att formuleringar i högskolelagen från 1 juli 2021 (SFS 2021:317) ändrades lades det till en mening som handlar om att högskolorna i sin verksamhet ska ”främja ett livslångt lärande” (1 kap 5 §). Samtidigt tillkom en skarpare formulering om internationalisering som vi diskuterar senare i det här kapitlet. I budgetpropositionen Prop. 2020/21:60 kan vi läsa att en god vetenskaplig grund i samhället, policyer och praktik motverkar desinformation. Det är något vi förstås skriver under på och känner fortsatt starkt engagemang för att bidra till. Frågan om hur vi kan rusta studenterna att på ett klokt sätt hantera information knyter också an till vår utbildningsverksamhet på ett konkret sätt. Den snabba utvecklingen av sociala medier och den allmänna diversifieringen av informationskällor i samhället ställer oss inför utmaningar som handlar om hur vi på bästa sätt kan skapa förutsättningar för våra studenter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt, både till olika typer av information och till den egna kunskapsbildningsprocessen.

Den breddade rekryteringen till högskolan gör att nya generationer av studenter som påbörjar högre studier uppvisar en större heterogenitet och diversifiering, både när det gäller tidigare erfarenheter av studier och när det gäller synen på fakta och

informationsbearbetning med hjälp av digitala medier. Sådan ökad heterogenitet i de grupper av studenter som söker sig till våra utbildningar skapar givetvis nya utmaningar för oss som universitetslärare. En sådan utmaning handlar om hur vi kan etablera en fruktbar kommunikation med studenter som klargör vad det innebär att studera på högskolan samt hur de förväntningar studenterna har på utbildningen förhåller sig till de krav och möjligheter till lärande som vår undervisning erbjuder. En viktig uppgift här blir att tydliggöra och stärka vårt akademiska lärarskap. Akademiskt lärarskap kan här beskrivas som "[...] ett förhållningssätt där lärare kontinuerligt och systematiskt reflekterar över, utforskar och utvecklar den egna pedagogiska praktiken och dess inverkan på studenters lärande" (Bolander Laksov & Scheja, 2020, s. 29). Det betecknar således en central aspekt av det kvalitetsutvecklingsarbete som förväntas pågå inom ramen för vår akademiska verksamhet. Frågan om akademiskt lärarskap kan sägas inbegripa flera dimensioner som griper in i olika delar av högskolans verksamhet: en individuell dimension som handlar om hur enskilda universitetslärare kontinuerligt arbetar med att utveckla och stärka den egna pedagogiska praktiken, en kollegial dimension som handlar om hur vi genom kollegial dialog och samverkan kan verka för att synliggöra värdefulla erfarenheter från den pedagogiska praktiken och skapa grund för kollegialt lärande, och sist men inte minst en institutionell dimension som handlar om hur institutionen på ett mer strategiskt plan kan bygga upp en infrastruktur för kontinuerlig och professionsstärkande kollegial samverkan som stärker vårt akademiska lärarskap (Bolander Laksov & Scheja, 2020).

En viktig uppgift för oss framöver kommer således bli att i ännu högre grad än tidigare stimulera den kollegiala diskussio-

nen kring hur vi kan stärka det akademiska lärarskapet och fortsätta utveckla vår pedagogiska verksamhet för att skapa bästa möjliga förutsättningar för studenters lärande. Det faktum att Centrum för universitetslärarutbildning (CeUL) idag utgör en integrerad del av vår institution ger oss unika förutsättningar att hålla en sådan kvalitetsdiskussion vid liv och inte bara leva som vi lär, utan också lägga grunden för långsiktiga och hållbara högskolepedagogiska utvecklingssträvanden inom vår utbildningsverksamhet.

Ytterligare en aspekt av kvalitetsutvecklingen rör internationalisering. Att dagens studenter till vardags rör sig globalt via internet är en viktig aspekt som gör att vi måste vara steget före i att erbjuda en annan slags input från världen utanför Sverige och det egna universitetet. Här kommer internationaliseringen in, dels som en möjlighet att resa ut på riktigt i världen och möta människor utanför skärmen, dels när man på hemmaplan möter studenter och lärare från andra delar av världen. För detta finns goda förutsättningar på vår institution eftersom vårt masterprogram i pedagogik med inriktning mot internationell och jämförande pedagogik tar emot 30–40 studerande från upp till 20 länder varje år. Internationaliseringen behövs också för att utveckla den interkulturella kompetensen hos både lärare och studenter. Vi som pedagoger utbildar för lärande och dess villkor, därför behöver vi både förstå andra kulturer och kunna agera professionellt i mångkulturella sammanhang. Vi ger utrymme för det internationella landskapet genom innehållet i kurser, kurslitteratur, lärare med olika kulturella bakgrunder och förstås genom att försöka öka antalet lärare och studenter som deltar i internationella utbytesprogram, t.ex. ERASMUS. Det finns också goda möjligheter att utöka de formella och informella samar-

betsytorna mellan det internationella masterprogrammet och våra övriga utbildningar.

2.2 FORSKNINGEN

I en ny lagstadgad allmän princip för hela högskolans verksamhet står det numera att den akademiska friheten ska främjas och värnas (Högskolelagen, 1 kap 6 §). Därefter omnämns forskningens allmänna principer som är oförändrade: 1) forskningsproblem får fritt väljas, 2) forskningsmetoder får fritt utvecklas och 3) forskningsresultat får fritt publiceras. Vår organisation för forskning och forskarutbildning tar fasta på den akademiska friheten enligt ovan, framförallt avseende punkt 1 och 2, inom ramen för vår disciplin. Den tredje punkten begränsas dock av styrningen av publicering, som är starkt relaterad till ekonomiska styrsystem där tilldelningen av anslag vilar på att internationella peer-review-publicationer är den mest eftertraktade kanalen. Det är dock en konvention att granskade publikationer är av bättre kvalitet och därmed en viktig del i vedertagen kvalitetssäkring av forskning.

Av den nya budgetpropositionen framgår även att de pågående ansträngningarna att öka forskarsamhällets publicering enligt Open Access-principer är ett led i att sprida forskningen mer och att motverka desinformation. Detta understryks också av den fördjupade betydelse av samverkan som skrivits fram i den reviderade högskolelagen. Vi kan därmed förvänta oss både utökad uppföljning och utvärdering av den samverkan som sker samt troligtvis någon form av ”ekonomisk premiering”. Humaniora och samhällsvetenskap lyfts i budgetpropositionen fram som viktiga, eftersom de ”bidrar till kunskap om människan, kulturer

och samhällen” och har en central roll i förståelsen av frågor som berörs i de fem samhällsutmaningar som tas upp i texten (klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle). Dessa kopplar starkt till hållbarhetsmålen i Agenda 2030.⁴¹

När det gäller forskningens kvalitet vill den politiska styrningen förstås att den ska hålla hög kvalitet. För att säkerställa detta inkluderas lärosätenas egna kvalitetssäkringssystem för forskningskvalitet också i UKÄ:s utvärderingsuppdrag. SU:s kvalitetssäkringssystem är som bekant internt och bygger på idén att mycket av den forskning vi ägnar oss åt redan är externgranskad (genom peer-review och konkurrensutsatta forskningsmedel), varför någon ytterligare extern granskning inte är nödvändig. Likväl behöver vi på institutionsnivå arbeta för att stärka vår forskningskvalitet och konkurrenskraft. Då behöver vi ägna diskussionstid åt kvalitetsfrågor och tillsammans stärka vår kompetens i att få externa medel samt bli publicerade i internationella och nationella tidskrifter och på förlag av hög kvalitet, helst Open Access.

I forskningspropositionen får vi också några fingervisningar om vart politiken vill styra forskningens fokus. Ett par områden som lyfts fram som angelägna att satsa på är arbetslivsforskning och forskning om segregation. Här ligger vi med vår forskningskompetens bra till, varför vi även i fortsättningen bör söka medel inom dessa områden. Andra saker som nämns i propositionen är att regeringen vill utöka den nuvarande satsningen på forskarskolor för lärare. Vi har fångat den bollen genom att konkurrera i både VR:s utlysning om medel för forskarskolor för lärarutbil-

41 <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

dare och i en särskild utlysning inom Wallenberg WASP HS.⁴² Vi har dessutom varit lyckosamma och i samverkan med andra lärosäten kunnat få hem dessa medel, vilket gjorde att vi under hösten 2021 kunde utlysa totalt fem extra doktorandtjänster.

I budgetpropositionen Prop. 2020/21:60 beskrivs ett förslag som innebär att det under 2023 införs en ny modell för fördelning av FUF-anslag (forskning och utbildning på forskarnivå) som i högre utsträckning ska beakta kvalitet. Grunden i den nuvarande modellen behålls, dvs. nya forskningsmedel fördelas baserat på dels antalet helårsstudenter, dels en kvalitetsbedömning av forskningen. Förslaget innebär att ”i ökad utsträckning premiera strategisk profilering och prioritering av forskning där förutsättningarna bedöms vara bäst för forskning av högsta internationella kvalitet vid universitet och högskolor”. Man nämner ”profilområden” som lärosätena själva ska definiera och söka medel för. Bedömningen av kvalitet tycks hamna hos forskningsfinansiärerna, som ska stå för sakkunnigförfaranden. Själva profilområdena ”ska syfta till att stärka lärosätenas forskningsprofiler och bidra till ökad kvalitet i forskningen” (s. 53). För ett universitet som vårt, där den fria forskningen hålls högt och där styrningen generellt sett i mångt och mycket är delegerad och decentraliserad blir frågor om ”strategiska profilområden” och ”prioriteringar” svåra och snåriga. Har SU ens *en* forskningsprofil, eller två eller tre? Detta blir en fråga som vi som institution behöver hålla oss à jour med och försöka vara med och påverka i de sammanhang som erbjuds, *om* de erbjuds. Grundtanken är dock att man styr om en del av basanslagen till dessa strategiska profilområden. Även om denna modell kommer att

42 The Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program – Humanities and Society (WASP-HS) <https://wasp-hs.org/>

införas längre fram, så kommer tilldelningsgrunderna från den tidigare modellen att kvarstå och gälla även i fortsättningen (om än delvis). I dessa lyfts bibliometri och externa medel fram som kvalitetsindikatorer. För IPD framstår vår satsning på forskargrupper och en nedsättning i tid för att hinna skriva artiklar och ansöka om forskningsmedel som att den även fortsättningsvis ligger rätt i tiden. Det är dock viktigt att vi har fortsatta regelbundna diskussioner mellan forskare om vad kvalitet i forskning är och hur vi når dit i ökad utsträckning, samt förstås om vad vi kan lära av varandra i denna process.

2.3 SAMVERKAN

I den senaste ändringen av högskolelagen, som skedde den 1 juli 2021 (SFS 2021:317), kan vi se ett förändrat fokus på samverkan med det omgivande samhället. I den förra lydelsen, i 1 kap 2 §, stod det tidigare att högskolorna ska ”informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta”. Den nya lydelsen säger att samverkan är dubbelriktad, dvs. ett ”ömsesidigt utbyte”, och att vi ska ”verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta”. Ett sammanhang där vi behöver arbeta proaktivt med att göra vår position tydlig är utvecklingen av vårt kommunikativa arbete.

Det finns ett flertal områden där arbetet på vår institution sker i mycket nära samarbete med samhället. Ett exempel är professionsutbildningar, som studie- och yrkesvägledarprogrammet och yrkeslärarprogrammet, där ömsesidigheten kommer till uttryck i olika former av fältstudier och verksamhetsförlagd utbildning. Genom våra studenter och deras lärare och VFU-handledare når vi ut till det omgivande samhället. I utbyte

kan vi inom utbildningsprogrammen hålla oss à jour med professionens krav och behov. På så vis kan samverkan bidra till ett ömsesidigt lärande. Andra aktuella exempel finns i relation till frågor som gäller migration, där det finns ett aktivt utbyte kring kombinerade språk- och yrkesutbildningar för migranter (SFX).

Den samverkan som sker vid IPD omfattar en bredd av organisationer. Ett stort och viktigt område för samverkan med myndigheter är rektorsprogrammet och den tidigare nämnda Samverkan för bästa skola (SBS). Båda är exempel på regeringsuppdrag som via Skolverket syftar till att långsiktigt genom huvudmännen arbeta mot ett stort antal skolor och förskolor. IPD har vid sådana uppdrag ofta en roll att samordna olika institutioner och aktörer både inom och utanför akademien (d.v.s. olika institutioner inom Stockholms universitet och andra lärosäten, eller myndigheter och branschorganisationer där Skolverket, Skolinspektionen, SKR, Region Stockholm, Arbetsförmedlingen, UHR och Utbildningsdepartementet är några exempel). Samverkan sker förstås även i många forskningsprojekt med olika aktörer utanför akademien, men också mellan olika ämnesområden både inom och utanför universitetet.

Andra former av samverkan sker med näringslivet och olika företag (t.ex. Volvo Lastvagnar Sverige) på den ena sidan och fackföreningar på den andra. Det kan t.ex. vara forsknings- och utvecklingsprojekt som handlar om jämställdhet eller utbildningssatsningar för fackliga medlemmar. Sist men inte minst sker det också samverkan genom expertuppdrag, t.ex. i relation till storskaliga undersökningar som PISA eller för Sveriges biståndsmyndighet SIDA kring utbildning, utveckling och bistånd. Sammanlagt visar dessa exempel, av vilka några också har utvecklats närmare i kapitel 4, att samverkan sker både brett och djupt mellan anställda på institutionen och externa aktörer

samt att den kunskap som finns på så sätt kommer samhället till nytta. Vår beskrivning här syftar även till att framhålla hur den samverkan som sker på IPD idag speglar den senaste definitionen av samverkan som ”ömsesidigt utbyte”.

När det gäller internationalisering stod det tidigare i högskolelagen att vi skulle ”främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden”. Den nya formuleringen från 1 juli 2021 (SFS 2021:317, 5 §) är betydligt mer kraftfull då den anger att ”den samlade internationella verksamheten vid varje högskola dels ska stärka kvaliteten i högskolans utbildning och forskning, dels bidra nationellt och globalt till sådan hållbar utveckling som avses i första stycket”.

En stark inspiration för det framtida arbetet är ”Global Engagement”, Stockholms universitets strategi för internationalisering som är en följd av den övergripande regeringsstrategin för internationalisering inom högre utbildning i Sverige (jfr SOU 2018:3). På institutionen har detta operationaliserats genom en handlingsplan för internationalisering som godkändes av Institutionsstyrelsen 2021. Målet är att öka det internationella samarbetet och den internationella rörligheten för personal och studenter under de kommande åren. Att öka internationaliseringen kan också innebära att vi fördjupar samarbeten mer och i framtiden prioriterar kvalitet framför kvantitet i samarbetsavtal och internationella kontakter.

3. SLUTORD

De hittills beskrivna utmaningarna i kapitlet kan i hög utsträckning relateras till den politiska styrning och de organisatoriska förutsättningar som vår institution verkar under i en alltmer

globaliserad vardag. En annan utmaning som institutionen har att hantera är pedagogikämnets position och status som vetenskaplig disciplin, som kanske är en mer nationell angelägenhet för oss. I en samhällelig kontext där mätbara fakta och snabba, ekonomiskt effektiva lösningar efterfrågas som svar på komplexa problem, förefaller det många gånger svårt för pedagogikämnet att göra sin röst hörd och ta plats på den publika och mediala arenan. Ett exempel på detta är de senaste årens nationella debatt om pedagogikämnets vara eller icke vara inom lärarutbildningarna, vilket visar på en stor okunskap om pedagogik som ämne och vad dess forskning kan bidra med. En konsekvens av denna okunskap och kritik är att pedagogikämnet riskerar att hamna i en position där vi hela tiden måste försvara vår forskning och vårt existensberättigande som vetenskaplig disciplin, inom lärarutbildningarna men också inom samhälls- och beteendevetenskaperna i stort.

Mot bakgrund av detta blir det en viktig utmaning framöver att ta tillbaka kontrollen och själva sätta agendan för pedagogikämnets medverkan i samhälls- och forskningsdebatten. Här har vi, som en av de största pedagogiska institutionerna i Sverige, ett särskilt ansvar för att ta på oss ledartröjan, sätta pedagogikämnet på kartan och verka för att vi blir en efterfrågad och viktig röst i vårt samhälle. Vi behöver därför tillsammans uttala och utgå från att det är institutionens *samlade* krafter som ger oss möjlighet att vara viktiga aktörer i aktuella samhällsutmaningar. Några av dessa utmaningar nämns i årets budgetproposition, t.ex. kompetensförsörjning, jämställdhet, trygga anställningar och samverkan mellan lärosäten och omgivande samhälle. Vi har också andra viktiga samhällsuppgifter att fullgöra, som bland annat handlar om att värna bildningstanken och bidra till det livslånga lärandet. Slutligen behöver vi aktivt medverka till att

utöka kunskapsbasen i vårt samhälle med forskning som uppkommit dels genom samverkan, men dels utifrån den fria forskningen. Här måste vi se institutionen som ett större ”vi” där våra olika och kompletterande kompetenser gör det möjligt att fortsätta lyckas med våra samhällsuppdrag och etablera oss som tydliga aktörer i både nationella och internationella sammanhang. Vi har vuxit till att bli en av de fem största institutionerna vid Stockholms universitet och har i skrivande stund (oktober 2021) 174 personer på vår lönelista. Det är en mycket stor samling av kompetenta medarbetare, som samtidigt innebär ytterligare en utmaning i att hålla samman en stor institution.

REFERENSER

- Bolander Laksov, K. & Scheja, M. (2020). *Akademiskt lärarskap*. SULF:s skriftserie XLII. Sveriges universitetslärare och forskare.
- de Wit, H. (2002). *Internationalization of Higher Education in the United States of America and Europe: A Historical, Comparative, and Conceptual Analysis*. London: Greenwood Press.
- Prop. 2020/21:60 *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige* Regeringskansliet. (2021). Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling. URL: www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030
- SOU 2018:3 *En strategisk agenda för internationalisering*. Delbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor.
- SU Stockholms universitet (2020-01-16). Strategier för Stockholms universitet 2019–2022, URL: <https://www.su.se/medarbetare/organisation-styrning/styrdokument-regelboken/m%C3%A5l-och-verksamhet/strategier-f%C3%B6r-stockholms-universitet-2019-2022-1.415941>
- SU Stockholms universitet (2020-04-28). *Kärnvärden – ett fortlöpande samtal*, URL: <https://www.su.se/medarbetare/organisation-styrning/k%C3%A4rnva%C3%A4rden>
- Utbildningsdepartementet: Högskolelag (1992:1434) t.o.m. SFS 2021:317 URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434#K1

SUMMARY

OUTLOOK – TOWARDS NEW CHALLENGES IN TEACHING, RESEARCH AND COLLABORATION

This final chapter draws on some of the themes addressed in the previous chapters in the book. In particular it seeks to describe challenges that the Department has faced over the past decade, but it also addresses opportunities that arise as the Department celebrates its 10th anniversary. The Department of Education (Institutionen för Pedagogik och Didaktik, in short: IPD) developed through a merger of several departments from the independent Stockholm College for Teacher Education and the Department of Education at Stockholm University. The chapter discusses where we at the Department of Education are heading with regard to the three main university missions we have: teaching, research and collaboration. Finally, we need to actively contribute to expanding the knowledge base in our society with research that has arisen both through collaboration and on the basis of independent research. Here we must see the department as a larger “we”, where we with our different and complementary competences make it possible to continue to succeed in our social missions and to establish ourselves as clear actors in both national and international contexts. We have grown to be one of Stockholm University’s five largest departments over the years and currently have 174 people on our payroll at the time of writing in October 2021, a very large number of competent employees. Here we can see another challenge: to keep a large institution together.

